

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Selin ERGÜL

HASAN ALİ TOPTAŞ'IN ROMANLARININ SÖZ VARLIĞI ÜZERİNE

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2021

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Selin ERGÜL

HASAN ALİ TOPTAŞ'IN ROMANLARININ SÖZ VARLIĞI ÜZERİNE

Danışman

Prof. Dr. Abdullah KÖK

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2021

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Selin Ergül'ün bu çalışması, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Mehmet Vefa NALBANT (İmza)

Üye (Danışmanı) : Prof. Dr. Abdullah KÖK (İmza)

Üye : Doç. Dr. Üyesi Fatih ERBAY (İmza)

Tez Başlığı: HASAN ALİ TOPTAŞ'IN ROMANLARININ SÖZ VARLIĞI ÜZERİNE

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 01/07/2021

Mezuniyet Tarihi : 29/07/2021

(İmza)
Prof. Dr. Suat KOLUKIRIK
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Hasan Ali Toptaş’ın Romanlarının Söz Varlığı Üzerine” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

(imza)

Selin ERGÜL

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Selin Ergül
Öğrenci Numarası	20175242016
Enstitü Ana Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans () Doktora () Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Abdullah Kök
Tez Başlığı	Hasan Ali Toptaş'ın Romanlarının Söz Varlığı Üzerine
Turnitin Ödev Numarası	1624161398

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam sayfalık kısmına ilişkin olarak, 26/07/2021 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 8'dir.

alıntılar dâhil % 28'dir.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama esaslarında öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

26/07/2021

Prof. Dr. Abdullah KÖK

İ Ç İ N D E K İ L E R

TABLolar LİSTESİ	vii
ÖZET	viii
SUMMARY	ix
TEŞEKKÜR	x
ÖN SÖZ	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

HASAN ALİ TOPTAŞ'IN HAYATI

1.1.	Hasan Ali Toptaş'ın Hayatı.....	5
1.2.	Hasan Ali Toptaş'ın Edebi Kişiliği	7
1.3.	Hasan Ali Toptaş'ın Eserleri	12

İKİNCİ BÖLÜM

SÖZVARLIĞI

2.1.	Sözvarlığının Tanımı ve Kapsamı.....	15
2.2.	Sözvarlığının İçerdiği Öğeler	16
2.3.	Toplumun Kültürü Açısından Sözvarlığı	18
2.4.	Çalışma Konusunun Sözvarlığı ile İlişkisi	20

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HASAN ALİ TOPTAŞ KİTAPLARINDA SÖZ VARLIĞI

3.1.	İnsan Bedeni ve İnsan Bedeni ile ilgili Diğer Adlar	21
3.1.1.	Sonsuzluğa Nokta Romanındaki İnsan Bedeni Adları	23
3.1.2.	Gölgesizler Romanındaki İnsan Bedeni Adları	23
3.1.3.	Kayıp Hayaller Kitabı Romanındaki İnsan Bedeni Adları.....	24
3.1.4.	Gölgesizler, Kayıp Hayaller ve Sonsuzluğa Nokta Romanlarında Organ Adlarının Kullanımı	24
3.2.	Akrabalık Adları ve Akrabalık ile ilgili Diğer Adlar	25
3.2.1.	Sonsuzluğa Nokta Romanındaki Akrabalık Adları	26
3.2.2.	Gölgesizler Romanındaki Akrabalık Adları	27
3.2.3.	Kayıp Hayaller Kitabı Romanındaki Akrabalık Adları.....	27
3.2.4.	Kayıp Hayaller Kitabı, Gölgesizler ve Sonsuzluğa Nokta Romanlarında Akrabalık Adlarının Çeşitliliği.....	28
3.3.	Hayvan Adları ve Hayvan ile İlgili Diğer Adlar	29
3.3.1.	Sonsuzluğa Nokta'da Hayvan Adları	31
3.3.2.	Tavşan.....	31
3.3.3.	Horoz	31
3.3.4.	Gölgesizler Romanında Hayvan Adları.....	32

3.3.5.	Ayı	32
3.3.6.	Yılan	33
3.3.7.	At	34
3.3.8.	Güvercin	34
3.3.9.	Kayıp Hayaller Kitabı'nda Hayvan Adları	34
3.3.10.	Köpek	35
3.3.11.	At	35
3.4.	Bitki Adları ve Bitki ile İlgili Diğer Adlar	36
3.4.1.	Sonsuzluğa Nokta Romanında Bitki Adları	37
3.4.2.	Gölgesizler Romanında Bitki Adları	39
3.4.3.	Kayıp Hayaller Kitabı Romanında Bitki Adları	40
3.4.4.	Omca.....	40
3.4.5.	Zahire.....	40
3.4.6.	Mertek.....	40
3.4.7.	Sütleğen	41
3.4.8.	Türk Kültüründe Bulunan Bazı Ağaçlar.....	41
3.5.	Beslenme Adları	42
3.5.1.	Yiyecek ve İçecek Adları ve Yeme ve İçme ile İlgili Diğer Adlar.....	42
3.5.2.	Sonsuzluğa Nokta Romanında Yeme ve İçme ile İlgili Diğer Adlar	43
3.5.3.	Gölgesizler Romanında Yeme ve İçme ile İlgili Diğer Adlar	44
3.5.4.	Kayıp Hayaller Kitabı Romanında Yeme ve İçme ile İlgili Diğer Adlar	45
3.6.	Giyim, Kuşam, Kumaş ile İlgili Diğer Adlar	45
3.6.1.	Sonsuzluğa Nokta Romanında Giyim, Kuşam, Kumaş ile İlgili Adlar	46
3.6.2.	Gölgesizler Romanında Giyim, Kuşam, Kumaş ile İlgili Adlar	48
3.6.3.	Kayıp Hayaller Romanında Giyim, Kuşam, Kumaş ile İlgili Adlar.....	48
3.6.4.	Anadolu Giyimi	49
3.6.5.	Kepenek	49
3.6.6.	Çatki.....	49
3.6.7.	İskarpın	50
3.7.	Araç, Eşya Adları	50
3.7.1.	Eşya Adlarının Sınıflandırılması	55
3.7.2.	Çok Yaygın Olmayan Bazı Araç, Eşya Adları	55
3.7.3.	Senit	55
3.7.4.	Dirgen	55
3.7.5.	Sini	56
3.7.6.	Gözer.....	56
3.7.7.	Kirmen/Kirman	56

3.7.8.	Hasan Ali Toptaş'ın Gözünde Eşya Kavramı.....	56
3.8.	İş, Meslek, Rütbe ve İlgili Diğer Adlar.....	57
3.8.1.	Sonsuzluğa Nokta Romanında İş, Meslek, Rütbe ve İlgili Diğer Adları.....	59
3.8.2.	Gölgesizler İş, Meslek, Rütbe ve İlgili Diğer Adları.....	60
3.8.3.	Berber.....	60
3.8.4.	Kayıp Hayaller Kitabı Romanında İş, Meslek, Rütbe ve İlgili Diğer Adları.....	61
3.8.5.	Meslek Adlarına Genel Bakış	61
3.8.6.	Gölgesizler ve Kayıp Hayaller Kitabı'nda Ortak Otorite: Muhtar	62
3.9.	Yer Adları.....	63
3.9.1.	Özel Yer Adları.....	63
3.9.2.	Şehir Adları.....	64
3.9.3.	İlçe, Semt, Köy Adları	65
3.9.4.	Çal / Baklan	65
3.9.5.	Coğrafi Yer Adları	65
3.9.6.	Beşparmak Dağları	65
3.9.7.	Özel Yer Adlarına Genel Bakış	66
3.10.	Genel Yer Adları	67
3.10.1.	Bodrum	69
3.10.2.	Kasaba/Kent.....	70
3.10.3.	Köy.....	71
3.10.4.	Muhtarlık	71
3.10.5.	Berber Dükkanı.....	72
3.10.6.	İlçe	72
3.11.	Argo İfadeler ve Argo ile İlgili Diğer Adlar	73
3.12.	Askerlik, Savaş ile İlgili Adlar.....	75
3.12.1.	Askerlik ve Savaş Adlarına Genel Bakış.....	76
3.12.2.	Askerlik adları ile İlgili Bazı Kavramlar	77
3.12.2.1.	Kabza.....	77
3.12.2.2.	Mavzer.....	78
3.12.2.3.	Müfreze	78
3.12.2.4.	Kaput	78
3.12.2.5.	Süngü.....	78
3.12.2.6.	Manga.....	78
3.12.2.7.	Kılıç.....	79
3.12.2.8.	Sipahi.....	79
3.13.	Sanat ile İlgili Adlar	79
3.14.	Coğrafya ile İlgili Adlar	81

3.15.	Deyimler ve Atasözleri.....	83
3.15.1.	Deyimlerin Sıklığı	91
3.16.	Dinî Adlar.....	92
3.16.1.	Gölgesizler Romanında Dini Adlar.....	93
3.16.2.	İmam.....	93
3.16.3.	Kur'an'a El Basmak	94
3.16.4.	Hız. Ali	94
3.17.	Ebat Bildiren Adlar	94
3.18.	Gök, Gök Cisimleri, Hava Olayları ile İlgili Adlar.....	96
3.18.1.	Kar	96
3.18.2.	Gök Cisimleri	97
3.19.	Lakap, Unvan Adları	98
3.19.1.	Unvan Adlarına Genel Bakış.....	98
3.20.	Miktar Bildiren Adlar.....	99
3.21.	Ölçü Adları.....	101
3.22.	Kişi Adları.....	102
3.22.1.	Sonsuzluğa Nokta Romanında Kişi Adları.....	103
3.22.2.	Gerçek Kişileri Temsil Eden Adlar	104
3.22.3.	Bedran.....	104
3.22.4.	Kurmaca Kişiler.....	104
3.22.5.	Tanınmış Kişi Adları	104
3.22.6.	Gölgesizler Romanında Kişi Adları	105
3.22.7.	Kurgusal Karakterler	105
3.22.8.	Aynalı Fatma	105
3.22.9.	Tarihi Kişiler	106
3.22.10.	Kayıp Hayaller Kitabı Romanında Kişi Adları.....	106
3.22.11.	Gerçek Kişileri Sembolize Eden Adlar.....	106
3.22.11.1.	Dede Hasan	106
3.22.11.2.	Kevser	107
3.22.12.	Romanlarda Benzerlik Gösteren Kişi Adları	107
3.22.12.1.	Hamdi/Hasan İkiliği.....	107
3.22.12.2.	Sinemacı Şerif.....	108
3.22.13.	Leyla ile Mecnun Göndermesi.....	108
3.22.14.	Atçalı Mehmet Efe göndermesi	109
3.22.15.	İçinde “Gül” Geçen İsimlerin Çokluğu	110
3.23.	Renk Adları	110
3.23.1.	Türk İnanışlarında Renk Kavramları.....	112

3.23.2. Sarı.....	112
3.23.3. Mavi.....	113
3.23.4. Allı Yeşilli ve Ala.....	114
3.23.5. Betimlemede Kullanılan Renkler	114
3.23.5.1. Karanlık.....	115
3.23.6. Pekiştirme İçeren Renk Adları	115
3.24. Sayı Adları.....	116
3.25. Soru Adları	117
3.26. Cinsiyet, İnsan Ömrü ve İlişkileri ile İlgili Adlar	118
3.27. Terimler.....	120
3.27.1. Edebiyat İle İlgili Terimler	120
3.27.1.1. Dize	122
3.27.2. Hukuk Terimleri	123
3.27.2.1. Adlî.....	123
3.27.2.2. Mahkeme	123
3.27.2.3. Mahkûm	124
3.27.2.4. Tutuklanmak.....	124
3.27.2.5. Veraset.....	124
3.27.2.6. Suçlu.....	124
3.27.3. Müzik ile İlgili Terimler	125
3.27.3.1. Kültürel Unsurlar.....	125
3.27.3.2. Kaval	126
3.27.3.3. Gırnata.....	126
3.27.3.4. Trompet	127
3.28. Zaman Adları.....	128
3.29. Halk Ağzında Bulunan Sözcükler	133
3.29.1. Yaygın Olmayan Kelimelere Genel Bakış	133
3.29.1.1. Muştı.....	133
3.29.1.2. Kekre	133
3.29.1.3. Horoz Uçurmak	134
3.29.1.4. Ağulanmak	134
3.29.1.5. Balkımak	134
3.29.1.6. Belenmek.....	135
3.29.1.7. Kulağına Gavurluk Üflemek	135
3.29.1.8. Hırlı Ayakkabı.....	136
3.30. Müzik Adları	136
3.31. Kitapların ve Yazarların Adları.....	136

SONUÇ	137
KAYNAKÇA.....	141
ÖZGEÇMİŞ	146

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3.1. İnsan Bedeni ve İnsan Bedeni ile İlgili Adlar	21
Tablo 3.2. Akrabalık Adları ve Akrabalık ile İlgili Diğer Adlar	25
Tablo 3.3. Hayvan Adları ve Hayvan ile İlgili Diğer Adlar	29
Tablo 3.4. Bitki Adları ve Bitki ile İlgili Diğer Adlar	36
Tablo 3.5. Yiyecek ve İçecek Adları ve Yeme ve İçme ile İlgili Diğer Adlar	42
Tablo 3.6. Giyim, Kuşam, Kumaş ile İlgili Diğer Adlar	45
Tablo 3.7. Araç, Eşya Adları	50
Tablo 3.8. İş, Meslek, Rütbe Adları ve İlgili Diğer Adlar	57
Tablo 3.9. Özel Yer Adları	63
Tablo 3.10. Genel Yer Adları	67
Tablo 3.11. Argo İfadeler ve Argo ile İlgili Diğer Adlar	73
Tablo 3.12. Askerlik ile İlgili Adlar	75
Tablo 3.13. Sanat ile İlgili Adlar	79
Tablo 3.14. Coğrafya İle İlgili Adlar	81
Tablo 3.15. Deyimler ve Atasözleri.....	83
Tablo 3.16. Dini Adlar.....	92
Tablo 3.17. Ebat Bildiren Adlar	94
Tablo 3.18. Gök, Gök Cisimleri, Hava Olayları ile İlgili Adlar.....	96
Tablo 3.19. Lakap, Unvan Adları	98
Tablo 3.20. Miktar Bildiren Adlar.....	99
Tablo 3.21. Ölçü Adları.....	101
Tablo 3.22. Kişi Adları	102
Tablo 3.23. Renk Adları	110
Tablo 3.24. Sayı Adları	116
Tablo 3.25. Soru Adları	117
Tablo 3.26. Cinsiyet İnsan Ömrü ve İlişkileri ile İlgili Adlar	118
Tablo 3.27. Edebiyat ile İlgili Terimler.....	120
Tablo 3.28. Hukuk Terimleri.....	123
Tablo 3.29. Müzik Terimleri	125
Tablo 3.30. Zaman Adları	128
Tablo 3.31. Halk Ağzında Bulunan Sözcükler	133
Tablo 3.32. Müzik Adları	136
Tablo 3.33. Kitapların ve Yazarların Adları.....	136

ÖZET

Bu çalışmada modern Türk edebiyatının önde gelen yazarlarından Hasan Ali Toptaş'ın ilk üç romanı olan Sonsuzluğa Nokta (1993), Gölgesizler (1995), Kayıp Hayaller Kitabı (1996) adlı eserleri üzerinde sözvarlığı incelemesi yapılmıştır. Böylelikle Toptaş'ın sözvarlığının kavram dünyası tanımlanmaya çalışılmıştır.

Dört bölümden oluşan çalışmanın ilk bölümünde Toptaş'ın hayatı, edebi kişiliği ve eserleri hakkında kısa bilgiler verilmiştir. Ardından çalışmanın ana bölümünü oluşturan ikinci kısmında sözvarlığının tanımı ve kapsamı ile sözvarlığının içerdiği öğeler anlatılmıştır. Üçüncü bölümde ise Hasan Ali Toptaş kitaplarında sözvarlığı incelemesi yer almaktadır. Bu bölümde adı geçen romanlar taranmış, tablolar hâline getirilmiş ve tabloların altında açıklayıcı bilgilere yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: *Sözvarlığı, Hasan Ali Toptaş, Gölgesizler, Sonsuzluğa Nokta, Kayıp Hayaller Kitabı.*

SUMMARY

ON LEXICOLOGY OF ALİ TOPTAŞ' NOVELS

In this study, first 3 novels of Hasan Ali Toptaş's which are Sonsuzluğa Nokta, Gölgesizler and Kayıp Hayaller Kitabı were examined. Thus tried to describe conceptual world of Toptaş's vocabulary.

This study consist of 4 section. First section contains of brief informations about Toptaş's life, literary personality and his novels. Then in second chapter which is main part of this study include defination of vocabulary and extent also content of vocabulary. Third section is about vocabulary examination of Hasan Ali Toptaş's novels. In this section novels which mentioned before scanned and vocabulary listed with short descriptive informations.

Anahtar kelimeler: *Vocabulary, Hasan Ali Toptaş, Gölgesizler, Sonsuzluğa Nokta, Kayıp Hayaller Kitabı.*

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimime başladığım günden bugüne kadar her konuda destek ve yardımlarını gördüğüm değerli hocam Sayın Prof. Dr. Abdullah KÖK'e, çalışmalarımı titizlikle inceleyerek katkılarda bulunduğu için teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca tez serüvenim boyunca bu yolda desteklerini esirgemeyen ve bana hep güvenen sevgili nişanlım Onur Seyis'e, biricik arkadaşım Ayşenur Boyacılar'a, kardeşim Irmak Başak Ergül'e ve maddi manevî desteklerini esirgemeyen sevgili aileme sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Selin ERGÜL

Antalya, 2021

ÖN SÖZ

Bir toplumu var eden olgulardan biri sözvarlığıdır. Sözvarlığı bir dilin sadece sözcüklerini değil, o kültürün gelenek ve göreneklerini, o toplumun deyimlerini, atasözlerini, insan ilişkilerini, maddi- manevi değerlerini ortaya koyan ve sesli olarak ifade edilebilen kavramların tümüdür.

Toplum, sözvarlığıyla veya sözcük dağarcığıyla iç içedir. Bir milletin kültür seviyesi ve gelişmişlik düzeyi dilinin ifade gücüyle doğru orantılıdır. Reformlarla, icatlarla sürekli gelişen bir toplum sözcük dağarcığına yeni kelimeler katmak zorundadır. Bu gelişmelerle birlikte bu yenilikleri karşılayacak kavramlara gereksinim duyulur. Bu döngünün sonunda gelişen de şüphesiz dilin sözvarlığı gücü olacaktır.

Bir dilin sözvarlığı, temel sözvarlığı ya da çekirdek sözcükler adını verdiğimiz öğelerden oluşmaktadır. Temel sözvarlığının içinde insanın organları başta olmak üzere onun en doğal gereksinimlerini karşılayan yemek, içmek, uyumak, gitmek, gelmek, almak, vermek... gibi kavramlar, ona en yakın kişileri gösteren akrabalık adları, sayılar ve insanın maddi manevi kültürü içine giren çeşitli kavramlar sayılabilir.

Manevi kültür içine giren dinle, kutsal kavram ve kişilerle, gelenek, göreneklerle ilgili sözcükler yine temel sözvarlığı içinde düşünülmektedir. Maddi kültürün içinde insanların yaşadığı çevrede yakınında bulunan hayvan ve bitkileri ve bunların üzerinden kazanç sağlayan toplumu sayabiliriz. Yabancı sözcükler ise deyimler, atasözleri, ilişki sözleri (kalıp sözler), kalıplaşmış sözler, terimler ve çeviri sözler temel sözvarlığının dışında kalan öğelerdir.

Bir toplumun yaşam biçimiyle birlikte dinsel inançları, hangi uluslarla ne ölçüde ilişki kurmuş olduğu, nelere değer verdiği hatta nükteye olan eğilimi hep sözvarlığının incelenmesiyle ortaya çıkar.

Bu çalışmada Hasan Ali Toptaş'ın ilk üç romanının (Sonsuzluğa Nokta, Gölgesizler, Kayıp Hayaller Kitabı) sözvarlığı incelenecektir.

Bu tez, tablolar listesi, özet, önsöz, sonuç ve kaynakça kısımlarının yanı sıra, Hasan Ali Toptaş'ın Hayatı, Sözvarlığının Tanımı ve Kapsamı, Hasan Ali Toptaş'ın Romanlarının Sözvarlığının İncelenmesi olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde Hasan Ali Toptaş'ın hayatı, edebi kişiliği ve eserleri yer almaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise sözvarlığı kavramı detaylı bir şekilde incelenecektir. Önce sözvarlığının tanımı ve kapsamı verilecek, sözvarlığının içerdiği öğelerden bahsedilecek, toplumun kültürü açısından sözvarlığına değinilecektir. Son olarak çalışma konusunun

sözvarlığıyla ilişkisi açıklanacaktır. Bu bölümde sözvarlığı detaylı bir şekilde incelenirken Doğan Aksan'ın Anlambilim ve Türkçenin Sözvarlığı ağırlıkta olmak üzere sözvarlığı üzerine yapılmış çalışmalardan yararlanılacaktır.

Üçüncü bölümde Hasan Ali Toptaş'ın Gölgesizler, Sonsuzluğa Nokta ve Kayıp Hayaller Kitabı romanlarının sözvarlığı ele alınacaktır. Bu kısımda bu üç romanda geçen sözcükler tek tek fişlenerek tablolar hâlinde sınıflandırılacak ve alfabetik bir biçimde dizilecektir. Bu tablolar oluşturulurken kitaplardan taranan sözcükler; insan bedeni adları, hayvan adları, kişi adları, özel adlar gibi başlıklar altında toplanacaktır. Türlerle göre yapılan bu sınıflandırma yazarın önem verdiği sözcükleri belirlememizi sağlayacaktır. Elde edilen tablolar üzerinden yapılan bu yorumlamalar, Toptaş'ın kullandığı sözcükleri tercih etme nedenini ve dili nasıl kullandığını ortaya koyacaktır.

Bu tez Türkçenin sözvarlığına katkı sağlamak, Türk dilinin zenginliğini vurgulamak yazarın Türk diline katkısını ortaya koymak için hazırlanmıştır.

GİRİŞ

Hasan Ali Toptaş'ın romanları, hikâyeleri ve denemeleri üzerine yapılmış makale, tez, köşe yazısı gibi anlabilim, edebiyat, eğitim, felsefe, sosyoloji gibi disiplinler arası özellikler gösteren pek çok çalışma bulunmaktadır. Dil ve edebiyat alanında yapılan çalışmalarda genellikle eserlerin dilbilgisi, söz varlığı, tema, yapı, üslup gibi konuların irdelendiği görülmektedir. Elif Türker, "Hasan Ali Toptaş Romanlarında 'Belirsizliğin Bilgeliği': Bir Okuma Önerisi" adlı yüksek lisans tezinde Hasan Ali Toptaş romanlarında bilinçli bir kurgu ile oluşturmuş belirsizlik, kayboluş, yok oluş gibi belirli bir döngüyle meydana gelen olay ve olguların incelemesi yapmıştır¹. Zehra Tekin, "Hasan Ali Toptaş'ın Romanlarının Yapı ve Tema Bakımından İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezinde Hasan Ali Toptaş'ın Sonsuzluğa Nokta, Gölgesizler, Kayıp Hayaller Kitabı, Bin Hüzünlü Haz, Uykuların Doğusu adlı romanları yapı ve tema bakımından incelemiştir. Yapı bölümünde romanların olay örgüsü, izlek, anlatım teknikleri, zaman, mekân, şahıs kadrosu ve bu şahısların nitelikleri üzerinde durmuştur. Tema bölümünde ise kişi kadroları kavram ve simgelerle tanımlayarak romanların kurgulandığı psikolojik, soyut izlekleri yorumlamıştır². Ayşe Özkan, "Hasan Ali Toptaş'ın Romanlarında Çocuk Algısı" adlı yüksek lisans tezinde, yazarın Sonsuzluğa Nokta, Bin Hüzünlü Haz, Gölgesizler, Uykuların Doğusu, Kayıp Hayaller Kitabı gibi romanlarında çocuk algısına psikanalitik bir bakış açısıyla yaklaşmıştır³. Yazarın çocukluğu, edebiyat hayatının şekillenmeye başladığı çocukluk yıllarında karşılaştığı olaylar, imgeler, nesneler, psikanalitik bir yaklaşımla yorumlanmıştır⁴. Semih Topsakal, "Hasan Ali Toptaş Romanlarında Postmodern Ögeler" adlı yüksek lisans tezinde Sonsuzluğa Nokta, Gölgesizler, Bin Hüzünlü Haz, Kayıp Hayaller Kitabı, Uykuların Doğusu romanlarında zaman, mekân, şahıs kadrosu, anlatıcı, tema ve kavramalara psikolojik bir yaklaşım gösteremenin yanında dil kullanımına da üst anlatı, üst kurmaca, metinler arasılık bakış açıları uygulamıştır⁵. Disiplinler arası bir çalışma olarak adlandırabileceğimiz Asuman Akemoğlu'nun "Medyalararasılık Bağlamında Edebiyat Uyarlamaları ve Bir Uygulama: Gölgesizler" adlı yüksek lisans tezinde Gölgesizler romanının sinemaya uyarlanması konu edilmiştir. Olay örgüsü, zaman, mekân, tema, kişiler açısından incelenerek romanın içeriğinin sanatlararasılık ve medyalararasılık bağlamında medyaya

¹ Türker, 2009: 9.

² Tekin, 2011: I.

³ Özkan, 2011: III.

⁴ Özkan, 2011: V- VI.

⁵ Topsakal, 2011: I-II.

yansıma süreçleri işlenmiştir. Emre Aracı “Hasan Ali Toptaş’ın Hikâyeleri Üzerine bir İnceleme” adlı yüksek lisans tezinde Geçmiş Şimdi Gelecek, Ölü Zaman Gezinleri, Gecenin Gecesi adlı hikâyeleri içerik, yapı açısından ayrıntılı şekilde incelemiştir⁶. Bu çalışma aracılığıyla Türk hikâyeciliğinin geçirdiği değişim ve dönüşüm Hasan Ali Toptaş hikâyeleri kesitinden gösterilmektedir⁷. Cansu Sıddık, “Çocuk Edebiyatında Çevreci Eleştiri Hasan Ali Toptaş’ın Ben Bir Gürgen Dalıyım Eseri Üzerinde Bir İnceleme” adlı yüksek lisans tezinde Ben Bir Gürgen Dalıyım hikâyelerine çevreci eleştiri yaklaşımı uygulayarak bu hikâyedeki doğa örüntüsü, doğa kavram alanına giren kavramları incelemiştir⁸. Yazarın gözlemci bir bakış açısıyla doğayı hikâye içerisinde nasıl işlediği üzerinde durulmuştur. Ramazan Türk “Hasan Ali Toptaş Romanlarının Folklorik Unsurlar Bağlamında Tema, Dil ve Üslûp Açısından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde yazarın Kuşlar Yasına Gider, Bin Hüzünlü Haz, Uykuların Doğusu romanlarının postmodernist üslûbu içerisinde folklorik unsurları deyim, atasözü, mâni, türkü, müzik, şiir, argo, bölgesel dil, beddua türleri aracılığı ile nasıl işlediği konusu üzerinde durmuştur⁹. Perihan Onat, “Hasan Ali Toptaş’ın Hikâyelerinin Deyimler İkilemeler ve Özdeyişler Bakımından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde Gecenin Gecesi, Geçmiş Şimdi Gelecek ve Ölü Zaman Gezinleri adlı hikâyelerdeki deyim, ikileme, özdeyiş gibi kalıplaşmış sözler üzerinden yazarın edebî unsurlarını oluşturan unsurları incelemiştir¹⁰. Nil Yüzbaşıoğlu, “Hasan Ali Toptaş Romanlarının Stilistik İncelemesi” adlı yüksek lisans tezinde Sonsuzluğa Nokta, Gölgesizler, Kayıp Hayaller Kitabı, Ben Bir Gürgen Dalıyım, Bin Hüzünlü Haz, Uykuların Doğusu gibi roman ve hikâyelerde yapı bakımından anlatıcı, anlatım teknikleri ile söz varlığı, cümle yapıları ve anlam açısından üslûp çözümlemesini ayrıntılı bir şekilde yapmıştır¹¹. Cüneyt Tabanoğlu, “Hasan Ali Toptaş: Bir Üslûbun Kökenleri” adlı yüksek lisans tezinde Bin Hüzünlü Haz, Uykuların Doğusu eserlerinden hareketle yazarın romanlarındaki söylemi, yapısal ve postyapısal bakış açılarıyla metafor ve metonimi gibi imge araçları ile incelemiştir¹². Büşra Kanoğlu, “Hasan Ali Toptaş’ın Romanlarında Mekân Algısı” adlı yüksek lisans tezinde hikâye ve romanlarındaki mekân algıları postmodernist bir bakış açısıyla ayrıntılı şekilde incelemiştir. Yerleşim, iş, resmî, ulaşım, açık yerleşim şeklinde mekân sınıflandırmalarının yapıldığı tezde yazarın eserlerindeki köy ve şehir hayatının tezahürleri ayrıntılı şekilde ele alınmıştır¹³. Betül Kıyıcıoğlu “Hasan Ali Toptaş’ın Öykülerinde

⁶ Aracı, 2019: VI.

⁷ Aracı, 2019: 3.

⁸ Sıddık, 2019: 8.

⁹ Türk, 2019: IV.

¹⁰ Onat, 2019: IV, VII.

¹¹ Yüzbaşıoğlu, 2010: VIII.

¹² Tabanoğlu, 2010: 7.

¹³ Kanoğlu, 2017: III.

Varoluşsallık İzleri” adlı yüksek lisans tezinde Toptaş hikâyelerindeki insan, yönetim, hayatta kalış, duygular, toplumsal kurumlar, kadının toplumdaki yeri, zorluklar karşısında var olma çabası gibi konulara psikolojik ve varoluşsallık açısından yaklaşmıştır¹⁴. Böylece yazarın hikâyelerindeki toplumsal problemler ve bölünmeler psikolojik açıdan tahlil edilmiştir. Muhittin Bulut’un “Hasan Ali Toptaş’ın Hikâyelerinde Yapı ve Tema” adlı yüksek lisans tezinde Ölü Zaman Gezginleri, Geçmiş Şimdi Gelecek, Gecenin Gecesi gibi hikâyelerde duygusal ve toplumsal temalar, anlatıcı, kişi, zaman, mekân, üslûp ve anlatı özellikleri şeklinde sınıflandırılarak hikâyelerdeki toplumsal yapının ifadesinde kullanılan söylem ve üslûplar tanımlanmıştır¹⁵. Mustafa Çaldak, “Hasan Ali Toptaş Romanlarının Psikanalitik Çözümlemesi” adlı yüksek lisans tezinde yazarın romanlarında geçen olay örgüsü ve romanların şahıs kadrolarını Freud’un yapısalcı kuramından hareketle psikolojik açıdan incelemiştir¹⁶. Eren Çevik, “Hasan Ali Toptaş Romanlarında Taşra” adlı tematik bir çalışma olan yüksek lisans tezinde Sonsuzluğa Nokta, Gölgesizler, Kayıp Hayaller Kitabı, Heba adlı romanlarında taşra mekânlarını işlemiştir¹⁷. Bu çalışmada yazarın hayatındaki taşra geçmişi de etkili olmakla birlikte, çalışma Türk edebiyatında köy algısının belirli bir kesitini göstermesi açısından önemlidir. Beyza Ertem, “Hasan Ali Toptaş Romanlarında Gerçeklik Algısı” adlı yüksek lisans tezinde Sonsuzluğa Nokta, Gölgesizler, Kayıp Hayaller Kitabı, Heba, Bin Hüzünlü Haz, Uykuların Doğusu, Kuşlar Yasına Gider adlı romanlarda Postmodernist yaklaşımlardan hareketle gerçeklik algısı, felsefî ve psikolojik olarak dönemler arası bir inceleme yapmıştır. Yazarın var olma çabası kişilerin psikolojileri, mekân, somut varlıklar ve kültürel unsurlar (türkü) aracılığı ile verilmiştir¹⁸. Mazhar Sığlan, “Hasan Ali Toptaş Romanlarında Varoluşçuluk” adlı yüksek lisans tezinde yazarın Sonsuzluğa Nokta, Gölgesizler, Kayıp Hayaller Kitabı, Heba, Bin Hüzünlü Haz, Uykuların Doğusu, Kuşlar Yasına Gider adlı romanlarında, yazarın ve diğer insanların iç dünyalarını kaçış, yalnızlık gibi temalar aracılığı ile incelemiştir. Dünya ve Türk edebiyatında Varoluşçuluk kavramı ile ilgili ayrıntılı bilgilerin verildiği bu çalışmada insanların iç dünyaları psikolojik durumlar açısından verilmiştir¹⁹.

Yukarıda da bahsedilen tezlerden Mustafa Çaldak’ın “*Hasan Ali Toptaş Romanlarının Psikanalitik Çözümlemesi*” tezi, bu teze “mitolojik bir sözvarlığı kelimesinin kullanımının psikolojiye nasıl yansıdığı” konusunda ışık tutmuştur. Yine bu tez “ruhsal düzlemde,

¹⁴ Kıyıcıoğlu, 2018: 6.

¹⁵ Bulut, 2019: IV.

¹⁶ Çaldak, 2013: II.

¹⁷ Çevik, 2016: I.

¹⁸ Ertem, 2018: III, V.

¹⁹ Sığlan, 2017: V, VI.

bilinmeyen, ancak varlığı hissedilen bilinçdışının sembolüdür" tanımıyla, Uroboros kavramının insan zihnine nasıl etki ettiği konusuna yardımcı olmaktadır.

Ayşe Özkan'a ait çocuk algısına psikanalitik bir bakış açısıyla yaklaşılan "*Hasan Ali Toptaş Romanlarında Çocuk Algısı*" tezinde, Ramazan Kaplan; "Cumhuriyet Devri Türk Romanında Köy" kitabından aktarılan bir bilgiyle, yaptığımız yorumu kuvvetlendirmiştir. İncelenen Gölgesizler romanında köylünün sınıfsal olarak küçük görülmesi, iktidarın gözünde değersizleştirilmesi, makam sahibi kişilerin değerli olması gibi yapılan tespitlerin desteklenmesi noktasında bahsi geçen tez çalışmamıza ışık tutmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

HASAN ALİ TOPTAŞ'IN HAYATI

1.1.Hasan Ali Toptaş'ın Hayatı

Yazar Hasan Ali Toptaş, 1958'de Denizli'nin Çal ilçesine bağlı Baklan kasabasında doğmuştur. O yıllarda Baklan, elektriği, suyu olmayan bir yerdir. Hasan Ali Toptaş, içme suyunun çeşmelerden kovalarla taşındığı Beşparmak Dağı'nın dibinde üç odalı kerpiç bir evde büyümüştür. Üç odanın biri ahır olarak kullanılan bu evde yazar "Henüz yerleşik hayata geçememiş gibiydik; dedemin (annesinin babası) keçi sürüleri vardı ve yılın bir bölümünü yaylada geçirirdik²⁰." der. Adını taşıdığı öteki dedesini (babasının babası) hiç görmemiş, büyüklerin anlattığına göre dedesi savaşta esir düşmüş, yedi sekiz yıl gelmemiş, sonra bir şekilde çıkıp gelmiştir. Dedesi Beşparmak Dağı'ndaki kayalıkların tepesine çıkıp kurt gibi ulurmuş. Bu yüzden ona Canavar Hasan demişler. Hasan Ali Toptaş da zaman zaman dedesi gibi ulumak istediğini söylemiştir²¹.

İlkokul mezunu olan Baba Toptaş, askerde şoförlüğü öğrenmiş, dönünce de komşu kızı Hatice'yle evlenmiştir. Ailenin ilk çocuğu Hasan Ali Toptaş'ın daha sonra da bir erkek kardeşi olmuştur. Hasan Ali Toptaş babasının uzun yol şoförü olduğunu, evden sık sık gittiğini ama seyrek geldiğini röportajlarında ve "Sonsuzluğa Nokta" kitabında anlatır²². Hafta sonları ve yaz tatillerinde minibüste muavinlik yapan Hasan Ali Toptaş, babasıyla pek geçinemediğini, yolculardan para toplayamadığını da dile getirmiştir. "Sonsuzluğa Nokta'daki muavin gibiydim tıpkı; uyuyan yolcuları uyandırmaktan korkar, para toplarken de utanırdım²³." der. Muavinlikten ve "kısır taşra hayatından" kaçış için kitaplara sığınır²⁴.

Yazar, verdiği söyleşilerde babasının az konuşan biri olmasından bahseder. "Çok az konuşurdu, 'Öyle ya' derdi sadece. "Öyle ya" cümlesini değişik tonlara sokarak bize farklı farklı şeyler söylerdi. Yani bu iki kelimelik cümle bizim gözümüzde uzayıp kısalırdı sürekli. Farklı anlamlar giyinirdi. Belki de yoksulluk bizi öteki kutba atmıştı; susarak, somurtarak, iç çekerek yaşıyorduk onu. Öyle derin somurtmaların içinden çıkıp gelişimin, yazımdaki o ses tonuyla

²⁰ Varlık, M. (2010). "Bilginin Kendisi Değil, Buharı Muteberdir" Söyleşiyi Yapan: Mesut Varlık. Efendime Söyleyeyim: Hasan Ali Toptaş Kitabı içinde, İstanbul: İletişim Yayınları. 53-55.

²¹ Varlık, M. (2010). "Bilginin Kendisi Değil, Buharı Muteberdir" Söyleşiyi Yapan: Mesut Varlık. Efendime Söyleyeyim: Hasan Ali Toptaş Kitabı içinde, İstanbul: İletişim Yayınları. 53-55.

²² Muhittin Bulut, Hasan Ali Toptaş'ın hikâyelerinde yapı ve tema, YL s.46.

²³ Varlık, M. (2010). "Bilginin Kendisi Değil, Buharı Muteberdir" Söyleşiyi Yapan: Mesut Varlık. Efendime Söyleyeyim: Hasan Ali Toptaş Kitabı içinde, İstanbul: İletişim Yayınları. 56-57.

²⁴ Sayak, B. (2018). Hasan Ali Toptaş Biyografisi. Hülya Argunşah (Der.), Sessizliğin Gölgesinde Hasan Ali Toptaş Kitabı içinde (13). İstanbul: Kesit Yayınları

ilgisi vardır herhalde²⁵." Bu özelliğinden dolayı çok iyi bir hikâye anlatıcısı olduğu için yazarken ki konuşkanlığı Şehrazat'a benzettiği annesinden, Samuel Beckett gibi sessiz ve sakinliği çok susup az konuşması babasından gelir. "Dolayısıyla ben Beckett'in ve Şehrazat'ın evliliğinden doğmuş bir çocuğum."²⁶

Türk ve dünya edebiyatı klasiklerini ilk gençlik çağlarında merakla okur. Okuma tutkusu yazmayı da beraberinde tetikler. Çocukluk hevesiyle Orhan Kemal'in "Gurbet Kuşları" kitabına öykünerek Tahayyül Çemberi ya da Esrar Kumkuması adıyla düşündüğü ilk roman denemesini kaleme alır²⁷. 13 Yaşındayken çocukluk arkadaşı Hamdi Kâhya ile birlikte taşranın ıssızlığında -kimse onları anlamasa da- bir roman oluşturmaya çalışırlar²⁸.

Hasan Ali Toptaş, evinden, baba ocağından ilk kez lise öğrenimi için Çal'a gider. Çal Lisesi'ni bitirdikten sonra, 1975'te Uşak Meslek Yüksek Okulu'na gider ama okulu bir yıl sonra bırakır. Uşak o senelerde tehlike arz eden, fokur fokur kaynayan bir şehir olduğu için babası Hasan Ali'yi almaya gelir ve okulu bırakmak zorunda kalır.²⁹ Bu yıllarda işsizlik sorunu yaşayan Toptaş, daha sonra dayısıyla birlikte 1,5 sene bir kahve işletir. Sonrasında askere giden Toptaş askerliğini Suriye sınırında yapar. Asker dönüşü işsizlik sıkıntısı çeker, kahvehanelerde iş bulamayan Toptaş, hayatını idame ettirebilmek için kıyıda köşede taksicilik yapmaya çalışır. O dönemde bir süre oto yıkama-yağlama servisinde çalışır. Denizli Defterdarlığının yaptığı bir sınava girmiş ve kazanmış ama ataması bir türlü yapılmayan Toptaş, umutsuz olmaya başlamıştır. Daha sonra Maliye'nin sınavını kazanan Toptaş, Denizli'nin Çivril İlçesindeki vergi dairesinde 5 yıl boyunca veznedarlık yapar. Sonrasında Maliye Bakanlığı'nın orta dereceli yönetici yetiştirmek için açtığı 2 yıllık okula devam etmek üzere 1985'te Ankara'ya gider. Asıl amacı, büyük bir şehir merkezinde yaşamaktır. Yazarın başkent serüveni onu Çivril ve pek ısınmadığı veznedarlık işinden uzak tutarken edebiyat çevrelerine yakınlaştırır³⁰. Toptaş, Ankara'daki öğrenciliği süresince memuriyeti bırakmaz. Okulu bitirince "kırk katır mı, kırk satır mı" diye nitelediği sürecin bir başka yoluna sapar ve Sincan Vergi Dairesine icra memuru olarak atanır³¹.

Hasan Ali Toptaş, icra memurluğuna 1997 yılına kadar devam eder. 1997'de Hazine Avukatlığı'na memur olarak atanır ve 2004'te (kendi ifadesiyle) memuriyet süreci dolunca 1

²⁵ Tekin, L. Yazara Dil Geremez, Erişim Tarihi: 23.04.2020

<https://egoistokur.com/latife-tekin-ve-hasan-ali-toptas-bulusmasi-yazara-dil-gerekmez/>

²⁶ Büyük Umutlar "Hasan Ali Toptaş" TRT Belgeseli Erişim Tarihi: 28.07.2020

https://www.youtube.com/watch?v=5rAf_Yvvjew&t=735s

²⁷ Sayak, B. (2018). Hasan Ali Toptaş Biyografisi. Hülya Argunşah (Der.), Sessizliğin Gölgesinde Hasan Ali Toptaş Kitabı içinde, 13. İstanbul: Kesit Yayınları

²⁸ Ercan, S. (2006) Hasan Ali Toptaş'ın Yaşamı ve Edebi Yolculuğu, 2.

²⁹ Ercan, S. 2006: 2; Özkan, 2011: 20; Varlık, 2010: 68

³⁰ Sayak, B. 2018: 14.

³¹ Ercan, 2006: 3.

saniye bile beklemeden emekli olur³². 2004'te emekli olana kadar 25 yıl memurluk yapan Toptaş, yazma sevdasından türlü zorluklara rağmen vazgeçmemiştir³³. Toptaş'ın ilk evliliğinden 1981 yılında Orçun adında bir oğlu, son evliliğindense 2005'te kendisinin "cadı" diye hitap ettiği Zeynep Feraye adında bir kızı olmuştur³⁴.

1.2.Hasan Ali Toptaş'ın Edebi Kişiliği

Hasan Ali Toptaş'ın hayatında büyük bir değişim getiren "Aynalı" lakabı onun mutsuzluğundan ve insanlardan kaçışı için bir işarettir. Gitgide solgun bir gölgeye dönüşür. İnsanlardan daima kaçır. Kasabaya Halil Ahmet Erdem adında, uzun boylu bir adam gelir. Postacılıktan emekli olunca doğduğu kasabaya dönen bu uzun adam, kendisine gönderense Edebiyat Tanrısı'ndan başkası değildir³⁵. Toptaş, o günleri şöyle anlatır:

(...) Denizli'den poğaça, gazoz ve kitap getirerek biz çocuklara satmaya başlamıştı. Biz onu okul bahçesinde çakıda ya da Kayıp Hayaller Kitabı'ndaki Sinemacı Şerif'in salonunun önünde görünce hemen başına üşüşüyorduk tabii, Zafer gazozuyla poğaça satın alıyorduk. Kitaplara daha itinalı davranıyordu sanki. Sonsuzluğa Nokta'nın ilk sayfalarında anlattığım gibi, rüzgar alıp götürmesin diye üstlerine de küçük küçük taşlar koyuyordu. Sonra gazoz ve poğaça alırken her defasında "Kitap da alın çocukları kitap da alın" diye uyarıyordu bizi. Günün birinde ondan bir kitap satın aldım. Şehrazat'ın anlattığı masallardan biriydi bu; Konuşan Katır'dı³⁶. (...)

Konuşan Katır masalında Hasan, ne kadar bağırır da sesini duyuramayan, büyücüler tarafından katıra dönüştürülen biridir. Bu olay Hasan Ali'de farkındalık yaratır ve kendini kasabaya sıkışmış biri olarak görür. Bunun üzerine kasabadan uzaklaşır. Çareyi kelimeler arasında saklanmakta bulur fakat bu onu Aynalı lakabından kurtaracak bir adımdır. Sürekli okuma yapması onun edebiyata olan adımını hızlandırır. Kasabaya gelen Ahmet Amca'dan aldığı kitapları, Kemalettin Tuğcu Külliyyatını, Orhan Kemal, Yaşar Kemal, Muazzez Tahsin, Kerime Nadir, Oğuz Özdeş gibi yazarları okur. Ortaokulda bu okumaları daha da ileri taşır ve Dünya Edebiyatı'ndan Balzac, Tolstoy, Hemingway okumaları yapar. Tüm bunlar onu Aynalı lakabından kurtaracaktır³⁷.

Kasabalılara sırtını döndüğünü, sadece yazarlarla konuştuğunu hissedir. Yazarların onu kel olduğunu bilmemesi hoşuna gider. Hasan Ali, zamanla okuyarak kendini kelimelerin arasına sakladığını fark edince aklına bunu yazarak da yapabileceği fikri gelir. Yazar Hasan Ali

³² Ercan, 2006: 1.

³³ Ercan, 2006: 3.

³⁴ Ercan, 2006: 1.

³⁵ Varlık, 2010: 59.

³⁶ Varlık, 2010: 60.

³⁷ Atlı, 2017: 3.

Toptaş, bir edebiyat tanrısından söz eder. Türkçeye de çevrilen Çin Mitleri ve Efsaneleri adlı kitapta anlatıldığına göre, Çinlilerin inanışlarına göre edebiyat tanrısı var; Kui yıldızında yaşayan bu tanrı oradan, edebiyatla uğraşan kişilerin kaderini belirlemiş³⁸.

Ortaokul ikinci sınıfta, yani 13 yaşında, Türkçe Öğretmeni Gürol Toklucu öğrencilerinden bir portre yazmalarını ister. Hasan Ali de her gün evlerinin önünden geçen keçi çobanını yazmaya karar verir. Çobanın adı ne hikmetse Kel Hasan'dır. Öğretmen portreyi çok beğenir ve okulun duvar gazetesine asar. Gururlanan Hasan Ali, bu başarıdan sonra kasaba bakkalından bir defter alarak roman yazmaya koyulur. Liseye geldiğinde kasabada okul olmaması nedeniyle Baklan'dan ayrılır ve Çal Lisesine kaydını yaptırır Hasan Ali. Arkadaşıyla bir kerpiç bir evde yaşamaya başlar³⁹.

Bu dönemde artık öyküler yazmaya başlamıştır. Çal ilçesinde “Orman Haftası” nedeniyle bir hikâye yarışması düzenlenir. Hazırladığı “Tövbe” adlı hikâyeyle birincilik kazanır. Karşılığında aldığı kitap setleri, defter ve kırtasiye malzemelerinin yanısıra kerpiç evlerinin bir yıllık kirasını ödemeye yetecek kadar bir para ödülü de kendisine takdim edilir. Tam belini doğrultacakken hikâyecilik ünü okulun ikinci ve üçüncü sınıfa giden ağabeylerinin kulağına çalınır. Bundan sonraki bir yılını çaresiz, bu ağabeylere istek üzerine erotik hikâyeler yazmakla geçirir. Toptaş'ın yazdığı bu hikâyeler okulun büyük öğrencileri tarafından elden ele dolaşır.

Yazmaya başladığı ilk zamanlar metinlerini yayımlatmak gibi bir düşüncesi olmayan Toptaş, bir arkadaşının önerisiyle yazdıklarını “Denizli Gazetesine” gönderir ve yazıları yayımlanır. Yıllar sonra (1983/1984) hikâyelerini “Edebiyat 81” dergisine gönderir ve üç hikâyesi de dergide yer alır. Derginin bir sonraki sayısını bekleyen Toptaş'a kötü bir haber gelir. Dergi kapanmıştır; ne yazık ki bu, onun ilk şansızlığı olmayacaktır. İzmir'de yayımlanan “Dönem Dergisinde” “Dili Mühürlü Gelin” adlı hikâyesi yayımlanır. Hikâyesini dergide görünce gözleri dolu dolu olur ama bu derginin de bir sonraki sayısı olmayacaktır. Bu da yetmez gibi; “Gölgesizler” adlı romanıyla 1994 yılının Haziran ayında “Yunus Nadi Roman Ödülü”nü alan Toptaş, Simavi Yayınlarından kitabı çıkacak diye beklerken yayınevi kapanır⁴⁰.

İcra memuru Hasan Ali Bey, yazar Hasan Ali Toptaş olma yolunda adımlamaya başlamıştır artık. İlk hikâye kitabı "Bir Gülüşün Kimliği"ni 1987'de Ankara'da maliyetini kendi karşılayarak yayımlatır. Kitabını yayımlatınca yeryüzünde bir şeylerin değişeceğini düşünen Toptaş, hiçbir şeyin değişmediğini fark etse de ertesi yıl diğer hikâye kitabı "Yoklar Fısıltısını"

³⁸ Varlık, 2010: 62

³⁹ Varlık, 2010: 65.

⁴⁰ Atlı, 2017: 5.

da kendi imkanlarıyla yayımlatacaktır. Bu defa farklı bir şekilde olur, farkı da şu sözlerle anlatır:

“Ankara’da 1988’de İzzet Kılıçlı, Tamer K. Bilgin, Gülağ Öz, Cemil Kavukçu ve ben ‘Yazıt’ adlı bir dergi çıkarmaya başlamıştık. Sonraki yıllarda Şükran Kozalı ve Sabahattin Yalkın da katılmıştı aramıza ve biz böylece dergiyi dört yıl yaşatmıştık. O yıllarda kitaplarımızı yayımlama fikri doğdu ve bu kez de her ay kitap yayımı için para topladık. Bir ay Cemil Kavukçu’nun ‘Temmuz Suçlusu’nu yayımladık mesela, bir başka ay Özcan Karabulutun ‘Hüzünle Bazı Günler’ini, bir başka ay benim ‘Yoklar Fısıltısı’⁴¹...”

İkinci kitabın akıbeti de aynı olur. Kitapçılarda satılamayacağını bile bile kitap yayımlatmak Hasan Ali Toptaş’a da tuhaf gelir. Üstelik maliyetini de kendi karşılar⁴². Henüz ortaokul ikinci sınıftayken roman yazmaya kalkışan Toptaş, hikâye yazımından romana ne zaman ve nasıl geçtiğini hatırlamasa da başarısızlıkla sonuçlanan kendi hikâye kitaplarını yayımlama serüveni onu, edebiyata iyi bir okur olarak devam etme kararıyla baş başa bırakır. Hasan Ali Toptaş, Bir Gülüşün Kimliği’ni ve Yoklar Fısıltısı’nı yayımladıktan sonra yazmaktan bile vazgeçtiğini söyler.⁴³ Yine de kendi deyişiyle eline hâkim olamaz ve şiirsel kısa metinler yazmaya başlar. Derken bir gün bu kısa şiirsel metinlerin bir dosya oluşturduğunu fark eder. Dosyanın adını çoktan koymuştur: “Yalnızlıklar”. Nihayetinde Edebiyat Tanrısı, Toptaş’a yeniden sihrini dokundurur. Bu sihrin hikâyesiniyse Toptaş şöyle özetler:

(...) Kimse yayımlamadığı için, o sırada ‘Ölü Zaman Gezginleri’yle ‘Sonsuzluğa Nokta’da daktilo edilmiş halde, çekmecede bekliyordu. ‘Yalnızlıklar’ı da onların yanına koyacaktım çaresiz. Fakat tam o günlerde İsveç’te yaşayan Gürkan Uçkan’dan bir mektup aldım. Bana, neler yazdığımı soruyordu. ‘Yalnızlıklardan söz ettim ona. Görmek istediği için, postayla gönderdim daha sonra. Aradan aylar geçti. Gürhan Uçkan birgün Türkiye’ye geldi. Birden çantasına doğru eğildi ve oradan on on beş tane ‘Yalnızlıklar’ çıkarıp önüme koydu. Çok şaşırmış ve duygulanmışım. İsveç’te bir yere sunulmuş, kabul görmüş ve Türkiye’de yayımlanması için parasal destek verilmiş. İşte böylece, maliyetini benim karşılamadığım ilk kitap oldu Yalnızlıklar. Kapağında ‘şiir’ ibaresi vardı. Sonraki baskılarda bu ibarenin olmasını istemedim, olmadı. Çünkü Yalnızlıklar benim gözümde şiir değil. Öykü de değil. Hele roman, hiç değil. Ne olduğunu ben de bilmiyorum⁴⁴. (...)

Toptaş’ın ne olduğunu adlandıramadığı “Yalnızlıklar” metni, öyle etkileyicidir ki sanat insanlarının gözünden kaçmaz. Hollanda’daki “Theater Rast”ın Türk yönetmenlerinden Celil Toksöz, Antakya’da bir kitapçıda karşılaştığı “Yalnızlıklar”ı satın alıp okuduktan sonra bu

⁴¹ Atlı, D. (Mayıs-Haziran 2017). Hasan Ali Toptaş. Kafkaokur, 17, 3

⁴² Varlık, 2010: 73.

⁴³ Varlık, 2010: 74.

⁴⁴ Atlı, 2017: 5.

metni sahneleme fikri ortaya çıkar. Yurtiçinde ve yurtdışında tiyatroya uyarlandı, yıllarca sahnelendi⁴⁵.

Hasan Ali Toptaş'ın başyapıtlarından biri olarak bilinen “Gölgesizler”, Ümit Ünal imzasıyla 2009 yılında beyaz perdeye uyarlanır. Hasan Ali Toptaş için kitabının sinemaya uyarlanacak olması büyük sürprizdir. Hemen teklifi kabul eder. Yapımcılığını Hakan Karahan ve Candan Erçetin üstlenir. Filmin bir planında yer alan Gölgesizler'deki yazarı canlandıran Hasan Ali Toptaş'ı çok kısa da olsa beyaz perdede görme imkanımız olmuştur⁴⁶.

İlk olarak Gölgesizler kitabı Almancaya çevrilmiştir. Ardından sırasıyla Finlandiya'da, Güney Kore'de, Fransa'da ve Hollanda'da yayımlandı. Yazar Hasan Ali Toptaş da Almanya, Avusturya ve İsviçre'de yirmi altı şehirde otuza yakın söyleşi yapmıştır⁴⁷.

Bundan sonra Toptaş, "Kayıp Hayaller Kitabı" ve "Cevdet Kudret Edebiyat Ödülü'nü alan "Bin Hüzünlü Haz" romanlarını birbirinin ardı sıra yayımlar. Araya bir de "Ben Bir Gürge Dalıyım" kitabını katarak çocuk bilincinin eşsiz ve yaratıcı dünyasının kapısını aralar. Artık o roman sanatının mütevazı işçisidir. En önemli eserlerini ardı ardına Türk edebiyatının göbeğine bırakan Toptaş'ın yazım serüveni ise kişiliği kadar sade, detaycı ve tedirgindir. Yazım evrenini şu sözlerle ifade eder Hasan Ali Toptaş:

(...) Bana önce romanın duygusu gelir. Zihnimde uzak ve dağınık bir bulut hâlinde gezinmeye başlar. Bazen birkaç yıl taşırım bunu kafamda. Yazmadan önce belki küçük birkaç not alırım ama herhangi bir plan yapmam. Bu nedenle romanda neler olacağını, hangi bölümde ne anlatacağımı ve romanın nasıl sona ereceğini de hiç bilmem. Plansız, programsız, haritasız, pusulasız bir şekilde cesaret edip ilk cümleyi yazarım. Dali'nin bir sözü gelir aklıma her defasında 'Yapacağınız resmi kafanızda tamamlamışsanız artık onu tuvale dökmenize gerek yok, başka resme geçin' dediği rivayet edilir ⁴⁸ (...)

(...) Memurluk yaptığım yıllarda, akşam yemeğinden sonra hemen uyurdum ve gecenin ortasında uyanıp sabaha kadar çalışır, sabah da yeniden işe giderdim. Roman bitinceye kadar dört ya da beş yıl sürerdi bu durum. Sonra birkaç ay bu düzenin dışına çıkar, yeni bir romana başladığımda da tekrar eski düzene dönerdim. Şimdi emekliyim, günün her saatinde çalışıyorum. Nasıl yazdığımı gelince, ben asla tuşlarla yazmam, mümkün değil. Masada da yazamam çünkü alışmamışım. Çocukluğumda ben hep kilimlerin, minderlerin üzerine uzanarak ders çalıştım. Şimdi gövdem o konumu almadıkça beynim harekete geçmiyor; dolayısıyla ya yere ya da kanepeye kurbağa gibi yüzükoyun uzanıyor, kâğıdı önüme çekiyor ve elime dolma kale mi alıp öyle yazıyorum. Aynı sayfayı defalarca yazdıktan ve tamam artık, oldu dedikten sonra da kalkıp onu bilgisayara geçiyorum. Şükrü Erbaş'la yaptığımız bir söyleşide ağızdan şöyle bir cümle çıkmıştı; "Yazmaya başlarken yalnızsın, bittiğinde daha da yalnız"⁴⁹. (...)

⁴⁵ Toptaş, H. A. (2017), Kayıp Hayaller Kitabı. Everest Yayınları.

⁴⁶ Atlı, 2017: 5.

⁴⁷ Varlık, 2010: 77

⁴⁸ Varlık, 2010: 78

⁴⁹ Atlı, 2017: 7.

Hasan Ali Toptaş, bir süre sonra 2006'da "Orhan Kemal Roman Ödülü"ne layık görülen "Uykuların Doğusu" adlı romanıyla çıkar⁵⁰. Daha önemlisi de "Akıl insanın en büyük yarasıdır, kalemi eline aldığı anda aman ha ondan uzak dur, fazla sokulma" demesidir⁵¹. Hasan Ali Toptaş, bilginin finansal dünyada, matematikte, kimyada elzem olduğunu ama sanat için bilginin kendisi değil buharının muteber olduğunu söyler⁵².

Hasan Ali Toptaş, 2016 yılında en iyi roman seçilen Kuşlar Yasına Gider romanıyla dilinde farklılıklar göstermiştir. 2007 yılında "Harfler ve Notalar" adını taşıyan deneme kitabından sonra bir roman ve bir ödül daha gelir: 2013 "Sedat Simavi Edebiyat Ödül"lü "Heba". Ardından yeni bir deneme kitabı olan "Başlarken Yalnızsın Bitirdiğinde Daha da Yalnız" (2014) ile okurlarını selamlar Toptaş. Yazmanın kendisi için yemek gibi, su gibi bir ihtiyaç olduğunu hemen hemen her özelliğiyle ortaya koyan Toptaş, "Geçmiş Şimdi Gelecek" (2016) adlı kitabıyla öykülerini yeniden okurlarına sunar. Yakın bir süre içinde "2016'nın En İyi Romanı" seçilen "Kuşlar Yasına Gider" okurlarıyla buluşur. Toptaş'ın dili bu son romanıyla farklılık gösterecektir. Bu farklılığı Toptaş, şu sözlerle açıklar:

"Bu farklılığa şaşırırlar oldu biliyorum. Ama "Gölgesizler" romanının bir benzerini yazmanın hiçbir anlamı yok. Hasan Ali Toptaş'ı çoğaltmanın bir anlamı yok. Farklı bir şey yapmayacaksam yazmamalıyım. Olabildiğince az kelime kullanarak 'eksiltme' denilen tavrı yazdığım bir roman 'Kuşlar Yasına Gider'⁵³."

Aynı sayfayı defalarca yazdığını, tamam artık oldu dedikten sonra bilgisiyara geçirdiğini söyleyen Hasan Ali Toptaş; "Mükemmeli aramanın sonu yok, bunu biliyorum fakat yeniden yazmaya da doyamıyorum. Hakikaten doyamıyorum." sözleriyle ifade eder. Defalarca yazmanın zaman zaman kendine acı çektirdiğinden, zora koştüğundan ama aynı zamanda bundan hoşlandığını ifade etmektedir⁵⁴.

Zaman zaman şiir yazmaya çalıştığını söyleyen Hasan Ali Toptaş, Anadolu'daki bazı dergilere Çiğdem Duru adında şiirler gönderdiğini de itiraf eder⁵⁵.

Kitapları bugüne kadar ABD, İngiltere, Almanya, Fransa, İtalya Hollanda, Finlandiya, İsveç ve Güney Kore'de yayımlandı. "Hasan Ali Toptaş'la ilgili merkez-taşra ilişkisi, yabancılaşma, şiirsel üslup, postmodernizm, mekân-zaman kurgusu gibi başlıklara odaklanan çok sayıda

⁵⁰ Atlı, 2017: 7

⁵¹ Varlık, 2010: 78.

⁵² Varlık, 2010: 79.

⁵³ Atlı, 2017: 7.

⁵⁴ Varlık, 2010: 82.

⁵⁵ Varlık, 2010: 85.

akademik araştırma ve inceleme yapılmıştır”⁵⁶.

1.3. Hasan Ali Toptaş’ın Eserleri

Ben Bir Gürge Dalıym, 1. Baskı, Damar, 1997
 Bin Hüzünlü Haz, 1. Baskı, Adam Yayınları, 1998
 Bir Güüşün Kimliğı, 1. Baskı, İz Yayınları, 1987
 Gecenin Gecesi, 1. Baskı, Everest Yayınları, 2017
 Geçmiş Şimdi Gelecek, 1. Baskı, Everest Yayınları, 2019
 Gölgesizler, 1. Baskı, Can Yayınları, 1995
 Harfler ve Notalar, 1. Baskı, Doğan Kitap, 2007
 Kayıp Hayaller Kitabı, 1. Baskı, Can Yayınları, 1996
 Kuşlar Yasına Gider, 1. Baskı, Everest Yayınları, 2016
 Ölü Zaman Gezgini, 1. Baskı, Adam Yayınları, 2001
 Ölü Zaman Gezgini, 1. Baskı, Çankaya Belediyesi Yayınları, 1993
 Sonsuzluğa Nokta, 1. Baskı, Kültü Bakanlığı Yayınları, 1993
 Uykuların Doğusu, 1. Baskı, Doğan Kitap, 2005
 Yalnızlıklar, 1. Baskı, Kavram Yayınları, 1993
 Yoklar Fısıltısı, 1. Baskı, Yazıt Yayınları, 1990

Öyküleri:

“Aklım Bana Gurbet”, Yazıt dergisi, Sayı:1, Ocak 1988
 “Haydar Haydar”, Şarköy gazetesi Şarköy Sanat eki, Sayı 1395, 22 Mayıs 1987
 “Het Balkon”, Moderne Turkse verhalen içinde, Ed. Hanneke van der Heijden, Margaret Dorleijn, Uitgeverij Atlas Yayınları, 2005
 “Kafesteki Gökyüzü”, Yazıt dergisi, Sayı:2, Nisan 1988
 “Nihat”, Gençlere Çağdaş Türk Edebiyatından Öyküler-1, Dikkat! Kırılacak Eşya içinde, Hız: Semih Gümüş, Günışığı Kitaplığı, 2007
 “Şeytan Uçurtması”, Düşler Öyküler dergisi, Sayı:1, Nisan 1996
 “Yabu”, Deus Ex Machina dergisi, Sayı: 112 Mart 2005 (“Yabu” hikâyesinin Almancası)
 “Yabu”, Doğu Öyküleri içinde, Hız: İnan Çetin, Notos Kitap Yayınevi, 2008
 “Yatak”, Adam Öykü dergisi, Sayı:35, Temmuz-Ağustos, 2001
 “Zaman Kimi Zaman”, Lacivert dergisi, Sayı: 2, Mart-Nisan 2005

⁵⁶ Sayak, 2018: 15.

Denemeleri:

- “Anlatı Sanatı” Kum dergisi, Sayı 30, Ocak-Şubat 2006
- “Beşik Ardında Kafka”, Milliyet Sanat dergisi, Sayı: 530, Mayıs
- “Bir Romanın Yazılış Serüveni ya da Hindistan’a Gitmek”, İmge Öyküler, Sayı: 6 Aralık 2005-Ocak 2006
- “Bir Yaz Gecesi Rüyası”, Milliyet Sanat dergisi, Sayı: 534, Eylül 2003
- “Bütün Kitapçıların Adı Halil Ahmet”, Milliyet Sanat dergisi, Sayı 532 Temmuz 2003
- “Dönüşü Olmayan Bir Ormanda”, Kitap Zamanı eki, Sayı: 3, 3 Nisan 2006
- “Harfler ve Notalar”, Milliyet Sanat dergisi, Sayı: 575, Şubat 2007
- “Hausa Distosi’nin Büyük Romanı”, Milliyet Sanat dergisi, Sayı:562, Ocak 2006
- “Her Şey Naylondandı O Kadar”, Kül dergisi, Sayı:42, Kasım 2003
- “Heves Etmeli”, Cuma dergisi, Sayı: 1, Kasım 2005
- “Hiçliğin Doruklarında Bir Alacakaranlık Düşünürü”, Lacivert dergisi, Sayı: 21, Mayıs-Haziran 2008
- “Hiçliğin Doruklarında Bir Alacakaranlık Düşünürü”, Milliyet Sanat dergisi, Sayı: 573, Aralık 2006
- “Hikâyenin Gerçeği, Gerçeğin Hikâyesi”, Milliyet Sanat dergisi, Sayı. 565 Nisan 2006
- “Kelime Yolculuğu”, Hayvan dergisi, Sayı: 48, Mayıs 2006
- “Metinler ve Kusurlar”, Milliyet Sanat dergisi, Sayı: 531, Haziran 2003
- “Okurun Okuru Olmak”, Milliyet Sanat dergisi, Sayı: 564, Mart 2006
- “Saramago, Bathus, Duras”, Milliyet Sanat dergisi, Sayı: 569, Ağustos 2006
- “Seni İçime Manzara Yapmışam”, Murathan Mungan’ın Seçtikleriyle-Büyümenin Türkçe Tarihi içinde, Hız: Murathan Mungan, Metris Yayınları, 2007
- “Taşranın da Ötesinde”, Taşraya Bakmak içinde, Drl: Tanıl Bora, İletişim Yayınları, 2005
- “Televizyonik”, Tebessüm dergisi, Sayı:3, Aralık 1995
- “Uzak Noktalara Doğru”, Beşinci Pencere-Cemil Kavukçu Kitabı içinde, Melike Koçak, Can Yayınları, 2008
- “Uzak Noktalara Doğru”, Demokrasi gazetesi, 28 Ocak 1996
- “Yazara Sorulan Meş’um Soru”, Milliyet Sanat dergisi, Sayı:563, Şubat 2006
- “Yazıya Sığınmış Eki Bir Çocuğum Ben”, Gündoğan Edebiyat dergisi, Sayı:20, 1997

Soruşturma:

“Hasan Ali Toptaş’a Sorduk”, Sincan İstasyonu dergisi, Sayı:3, Kasım 2007

Roman Pasajı:

“Cam Bahçeler”, Radikal Kitap eki, 29 Haziran 2001

Aldığı Ödüller:

1992 Çankaya Belediyesi ve Damar edebiyat Dergisi İlkbahar Öykü Ödülü – Ölü Zaman Gezginleri

1992 Kültü Bakanlığı Roman Ödülü (Mansiyon) – Sonsuzluğa Nokta

1994 Yunus Nadi Roman Ödülü – Gölgesizler

1999 Cevdet Kudret Edebiyat Ödülü – Bin Hüzünlü Haz

2000 Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğrencileri yılın En İyi Romanı Ödülü – Bin Hüzünlü Haz

2006 Orhan Kemal Roman Ödülü – Uykuların Doğusu

2009 Yazarlar Birliği Edebiyat Mevsimi Roman Büyük Ödülü

İKİNCİ BÖLÜM

SÖZVARLIĞI

2.1. Sözvarlığının Tanımı ve Kapsamı

Bir toplumu var eden olgulardan biri sözvarlığıdır. Sözvarlığı bir dilin sadece sözcüklerini değil, o kültürün gelenek ve göreneklerini, o toplumun deyimlerini, atasözlerini, insan ilişkilerini, maddi- manevi değerlerini ortaya koyan ve sesli olarak ifade edilebilen kavramların tümüdür. Bu kavramlar yani kelimeler, “zihindeki kavramlar aracılığıyla ilişkilendirilen görüştür. Bu görüş, özü itibarıyla, ilk çağlardan günümüze kadar bazı filozof ve dilbilimciler tarafından savunulagelmıştır. Bunun en iyi bilinen versiyonlarından ikisi Saussure’ün ‘işaret’ (sign) teorisi ile Ogden ve Richards’ın ‘semiyotik üçgen’idir. Saussure’e göre dilsel işaret, bir işaret eden bir de işaret edilenden oluşmaktadır. Ancak tam olarak ifade edecek olursak bunlar çağrışım bağıyla birbirine bağlanmış olan bir ses imajı ve bir kavramdan oluşmaktadır⁵⁷. “Kelime hazinesi, kelime serveti, kelime dağarcığı, sözcük varlığı, sözcük dağarcığı, sözcük serveti, sözcük gömüsü, vokabüler, kelime kadrosu” gibi terimlerle müteradif olarak kullanılan söz varlığı⁵⁸ bir dilin “söz” değeri taşıyan bütün unsurlarını kapsar.

“Dil, hayatımızın sınırlarını biz doğduğumuzda belirler. Algıladığımız, düşündüğümüz her şey dil ile gerçekleşir. Bu doğrultuda söz, bütün varlıkların, bütün düşüncelerin giysisidir. Gerçekten de dil, milletin tarihi, soy kütüğü, hayatının yankısı ve izidir; dilden o dili konuşan milletin emel ve ümidi, kaygısı ve sevinci, kısaca bütün manevi hayatının sesi işitilir.⁵⁹”

Dil, iletişimi sağlanacak şey ile iletişimi sağlayan şeyi birbirine bağlayan bir iletişim sistemi -yani bir yanda mesaj, diğer yanda ise işaret ya da semboller kümesinin yer aldığı bir sistem- olarak değerlendirilebilir.⁶⁰

Sözvarlığı terimini Almanca Wortbestand teriminden çevirerek ilk kez onun kullandığını, kelime hazinesi, sözcük dağarcığı, sözcük dağarı, sözcük gömüsü, vokabüler gibi karşılıklar yerine sözvarlığı demeyi yeğlediğini söyleyen Doğan Aksan, sözvarlığı sadece bir dilde birtakım seslerin bir araya gelmesiyle kurulmuş simgeler, kodlar, göstergeler olarak değil, aynı zamanda o dili konuşan toplumun kavramlar dünyası, dünya görüşünün bir kesiti olarak düşünülmelidir, der⁶¹.

Toplum, sözvarlığıyla veya sözcük dağarcığıyla iç içedir. Bir milletin kültür seviyesi ve gelişmişlik düzeyi dilinin ifade gücüyle doğru orantılıdır. Reformlarla, icatlarla sürekli gelişen

⁵⁷ Palmer, F.R. (2020). Semantik Yeni Bir Anlam Bilim Projesi. (R. Ertürk), Ayrıntı Basımevi, Ankara:49.

⁵⁸ Baş, Bayram (2010). Söz Varlığının Oluşumu ve Gelişiminde Çocuk Edebiyatının Rolü. TÜBAR, 27:140.

⁵⁹ Ahanov, K. (2013). Dil Bilimin Esasları. (Çev. M. Ceritoğlu), Türk Dil Kurumu Yayınları, 2013: 44.

⁶⁰ Palmer, F.R. (2020). Semantik Yeni Bir Anlam Bilim Projesi. (R. Ertürk), Ayrıntı Basımevi, Ankara: 21.

⁶¹ Aksan, D. (2018). Türkçenin Söz Varlığı, Bilgi Yayınevi, 15.

bir toplum sözcük dağarcığına yeni kelimeler katmak zorundadır. Bu gelişmelerle birlikte bu yenilikleri karşılayacak kavramlara gereksinim duyulur. Bu döngünün sonunda gelişen de şüphesiz dilin sözvarlığı gücü olacaktır. Sözvarlığıyla iç içe olan “semantik (semantics) anlam çalışma ve araştırmalarına işaret etmek için kullanılan teknik bir terimdir⁶².” Palmer ‘semantik’ teriminin “anlamın değişimi ve gelişimi konularına işaret etmek için kullanıldığını⁶³” söyler.

“Bir toplumun yaşam biçimiyle birlikte dinsel inançları, hangi uluslarla ne ölçüde ilişki kurmuş olduğu, nelere değer verdiği hatta nükteye olan eğilimi hep sözvarlığının incelenmesiyle ortaya çıkar⁶⁴.” Bir dil kendi toplumunun yanı sıra başka toplumlarla da ilişki içerisinde. Diğer toplumlardan etkilenecek birçok dönem geçiren Türkçe de uzun bir geçmişe sahiptir. İslamiyet’in yayılmasıyla birlikte Arapça- Farsça sözcükler de dilimizde yaygınlaşmış, bu dillerde eserler verilmiş, çeviriler yapılmış, bu kelimeler sözvarlığımıza girmiştir. Bu etkilenme yalnızca dil yoluyla sosyal hayat, din, sanat, edebiyat alanında da gerçekleşmiş ve bu alanlara ait kelime ve terimler de Türkçeye geçmiştir.⁶⁵ Tüm bunlar geniş bir sözvarlığına sahip olan Türkçenin daha da genişlemesine sebep olmuştur.

2.2.Sözvarlığının İçerdiği Öğeler

“Bir dilin sözvarlığının hangi öğelerden oluştuğu üzerinde durulurken ilk anılması gerekenler, temel sözvarlığı ya da çekirdek sözcükler adını verdiğimiz öğelerdir⁶⁶.” Temel sözvarlığının içinde “İnsanın organları başta olmak üzere onun en doğal gereksinimlerini karşılayan yemek, içmek, uyumak, gitmek, gelmek, almak, vermek... gibi kavramlar, ona en yakın kişileri gösteren akrabalık adları, sayılar ve insanın maddi manevi kültürü içine giren çeşitli kavramlar sayılabilir⁶⁷.”

“Manevi kültür içine giren dinle, kutsal kavram ve kişilerle, gelenek, göreneklerle ilgili sözcükler yine temel sözvarlığı içinde düşünülmektedir⁶⁸.” Maddi kültürün içinde insanların yaşadığı çevrede yakınında bulunan hayvan ve bitkileri ve bunların üzerinden kazanç sağlayan toplumu sayabiliriz.

⁶² Palmer, F.R. (2020). Semantik Yeni Bir Anlam Bilim Projesi. (R. Ertürk), Ayrıntı Basımevi, Ankara:15.

⁶³ Palmer, F.R. (2020). Semantik Yeni Bir Anlam Bilim Projesi. (R. Ertürk), Ayrıntı Basımevi, Ankara: 29.

⁶⁴ Aksan, D. (2018). Türkçenin Söz Varlığı, Bilgi Yayınevi, 16

⁶⁵ Zülfikar, Hamza (2018) Söz Varlığı, Yazım ve Anlatım Açısından Türkçedeki Gelişmeler. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 13.

⁶⁶ Aksan, Doğan. (2018). Türkçenin Sözvarlığı. Ankara: Engin Yayınevi. 26

⁶⁷ Aksan, Doğan. (2018). Türkçenin Sözvarlığı. Ankara: Engin Yayınevi. 26

⁶⁸ Aksan, Doğan. (2018). Türkçenin Sözvarlığı. Ankara: Engin Yayınevi. 29

“Köktürkler döneminde daha çok hayvancılıkla geçinen Türklerin dilinde boğa, koyun, at, aygır, ylık gibi sözcükler sık geçmekte, atın o çağdaki önemi ve maddi kültür sözcüklerinin hangileri olduğu, sözvarlığı incelenince ortaya çıkmaktadır⁶⁹.”

Doğan Aksan’a göre yabancı sözcükler; deyimler, atasözleri, ilişki sözleri (kalıp sözler), kalıplaşmış sözler, terimler ve çeviri sözler temel sözvarlığının dışında kalan öğelerdir⁷⁰.

Korkmaz’ın, Gramer Terimleri Sözlüğü’nde deyim şu şekilde tanımlanmıştır: “Gerçek anlamından farklı bir anlam taşıyan ve çekici bir anlatım özelliğine sahip olan kelime öbeği⁷¹.” Türkçe, içinde birçok deyim barındırır. Güçlü bir anlatıma sahip olan deyimler anlamı çekici hâle getirmektedir.

Atasözleri, yüzyıllar boyunca atalarımızdan bize miras kalan, öğüt içeren, değer yargılarımızı yansıtan en az iki sözcükten oluşan söz öbekleridir.

İlişki sözleri (Kalıp sözler), bireyler arasındaki ilişkiler sırasında kullanılması âdet olan birtakım sözlerdir. Örneğin: Afiyet olsun, güle güle gibi⁷².

Kalıplaşmış sözler, ünlü kişilerin, hükümdarların, düşünürlerin, sanatçıların belli bir durumda, belli olay dolayısıyla söyledikleri, evrenselleşmiş sözlerdir. J. Caesar’ın “Sen de mi Brutus⁷³” demesi gibi.

Terimler söz varlığı öğeleri içinde zanaat, bilim, sanat, edebiyat, spor, teknik gibi özel alanların kavramlarını karşılayan sözcüklerdir. Örneğin: Edebiyat alanına ait akrostiş terimi gibi.

Çeviri sözcükler diller arasındaki alışverişlerde en geniş yer tutan öğeler, sözcüklerdir. Ancak, bir başka dille ilişkide bulunan bir dil kimi zaman bu sözcüklerin dışındaki kimi öğeleri, hatta kuralları da alabilmekte, bu etkilenme, ilişkinin ölçüsüyle doğru orantılı olmaktadır. Bununla birlikte, bir dile giren yabancı sözcüklerin yanı sıra, kavramların aktarılması yoluyla dile yerleşen çeviri sözcükler de vardır. Bu sözcükler 1) tam çeviri, 2) yarı çeviri, 3) bağımsız çeviri, 4) anlamı etkilenenler olmak üzere dörde ayrılır. Türkçenin tarihi incelenecek olursa Uygurca dönemindeki kimi öğeler bir yana bırakılacak olursa en çok çeviri ögenin İslamiyet’in kabulünden sonra Arapça ve Farsçadan aktarılacak dile yerleştiği, bunların arasında terimler, deyimler, atasözleri ve kalıp sözlerin de bulunduğu görülür. Özellikle Tanzimat’tan sonra Fransızcadan, II. Dünya Savaşından sonra da İngilizceden pek çok çeviri öge dilimize yerleşmiştir⁷⁴.

⁶⁹ Aksan, Doğan. (2018). Türkçenin Sözvarlığı. Ankara: Engin Yayınevi. 26-27

⁷⁰ Aksan, Doğan. (2018). Türkçenin Söz Varlığı, Bilgi Yayınevi 34-50.

⁷¹ Korkmaz, Zeynep (1992). Gramer Terimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları 43.

⁷² Aksan, Doğan. (2018). Türkçenin Sözvarlığı. Ankara: Engin Yayınevi.42

⁷³ Aksan, Doğan. (2018). Türkçenin Sözvarlığı. Ankara: Engin Yayınevi. 43

⁷⁴ Aksan, Doğan. (2018). Türkçenin Sözvarlığı. Ankara: Engin Yayınevi. 46.

Hürriyet Gökdayı'ya göre:

Bir dilin söz varlığı, çeşitli öğelerden oluşur. Bu öğelerin bir kısmı, konuşan kişinin her kullanımda özgürce seçebildiği, bağımlı ve bağımsız kullanılabilen, sözlüklerde madde başı olan sözcüklerdir (elma, uzay, cam, söz, ile, gibi, koş(mak), ara- (mak), vb.). Bunların yanında bir başka grup da her zaman belirli bir biçimde kullanılan atasözleri, deyimler, ikilemeler ve kalıp sözlerden oluşan kalıplaşmış öğeleri içerir⁷⁵.”

“Söz varlığında yer alan kalıplaşmış dil birimlerini bir grup olarak kabul edersek atasözleri, deyimler, ikilemeler, birleşikler ve kalıp sözleri bu grubun içinde düşünebiliriz. Bunların yanında argo, terim ve küfürlerin de bu gruba dahil edilmesi gerektiği iddia edilebilir. Ancak bu üç tür birimin de kalıplaşmış olanlar içinde yer alması uygun görünmüyor, çünkü bu birimlerin bütün dil kullanıcıları veya bunların çoğunluğu tarafından rahatlıkla anlaşılıp aynı biçimde kullanıldığını söylemek epey güç⁷⁶.”

2.3.Toplumun Kültürü Açısından Sözvarlığı

“Bir dilin söz varlığı, o dilin tarihine geniş ölçüde ışık tutmakta, yüzyıllar boyunca ortaya çıkan ses, biçim, sözdizimi ve anlam değişikliklerini yansıtmakta, hangi dillerin etkisiyle, ne türden değişimlerin gerçekleştiğini göstermektedir⁷⁷.”

“Bugün susamak eyleminde ve garipsemek, önemsemek gibi addan türemiş pek az sözcükte geçen [-sE] biçim biriminin Orta Türkçede, Karahanlıcada çok işlek eklerden biri olduğunu zamanla eski işlekliliğini yitirdiğini, biz o dönemin kaynaklarındaki sözvarlığını inceleyerek öğreniyoruz⁷⁸.”

“Bugün kullandığımız birçok sözcük, böylece, ilk görüldükleri dönemlere göre çok başkalaşmışlardır. Örneğin; takıgu, tavuk’a dönüşmüş; yapurgak, yaprak olmuş; közsiz sepel, köstebek olup çıkmıştır.⁷⁹”

“Eski Anadolu Türkçesinde yazılan eserlerde geçen Türkçe kelimelerin günümüze kadar gelişi ve geçen yüzyıllar boyunca uğradığı anlam değişikliği başlı başına bir araştırma konusudur. Örneğin Hatice Tören’in “Amme Cüzü Tefsiri” adlı yayınında “*Bunun azabı katıdır*” (242b 12) cümlesinde katı “şiddetli” anlamında kullanılmış. Aynı eserden “*Kaçan kıyamet günü olsa yir katı ditreye.*” (235 b 4) cümlesinde katı “şiddetli” anlamında zarftır. Aynı eserde geçen ve “*nice katı gönüllülerdür.*” (180 b 12) sözünde ise katı “merhametsiz, acımasız” anlamında sıfat olarak kullanılmış. Kelimenin “merhametsiz, zalim, acımasız” anlamı katı

⁷⁵ Gökdayı, Hürriyet (2008). Türkçede Kalıp Sözler. *bilig*, 44: 89-110.

⁷⁶ Gökdayı, Hürriyet (2015). Türkçede Kalıp Sözler. İstanbul: Kriter Yayınları.33

⁷⁷ Aksan, Doğan. (2018). Türkçenin Sözvarlığı. Ankara: Engin Yayınevi. 19.

⁷⁸ Aksan, Doğan. (2018). Türkçenin Sözvarlığı. Ankara: Engin Yayınevi: 19.

⁷⁹ Aksan, Doğan. (2018). Türkçenin Sözvarlığı. Ankara: Engin Yayınevi: 20.

yürekli sözünde günümüze ulaşmıştır. Binnur Erdağı Doğuer'in "Hekim Bereket, Tuhfe-i Mübarizi" adlı çalışmasında, amel eylemek birleşik fiilinde katı, "etkili" anlamındadır. "*Ol ot katı amel eylerdi.*" (45a 4). Burada ilaç anlamında ot diye adlandırılan bitkinin "kuvvetli, tesirli olduğu, etkilediği" ifade edilmektedir. Anlam ve cümledeki görevleri bakımından Eski Anadolu metinlerinde çeşitlenmiş olan katı'nın günümüzdeki anlamı ve kullanımı daralmıştır. Türkçenin zenginliği anlamlardaki bu çeşitlilikte yatmaktadır. Söz konusu örnek, Türkçenin anlam açısından ne derece zengin olduğunu göstermektedir⁸⁰." Sözvarlığı çalışmaları ve diller arası karşılaştırmalar yapılırken bu husus göz önünde bulundurulmalıdır.

Kendini sürekli yenileyen dil, anlam daralmasına uğrayabildiği gibi yeni kavramlar oluşturma yoluna da gidebilir. Aslında her toplumda kültür dili diyebileceğimiz bir dil vardır. Dilin kendi imkanlarıyla oluşturduğu bazı kullanımlar meydana getirir. Zamanla birden çok anlam kazanabilir ve çok anlamlılık oluşturur.

Örneğin: "açmak" sözcüğü "Bu renk seni açtı." cümlesinde "güzel göstermek, yakışmak" anlamında, "Havuz için yeni bir çukur açtılar." cümlesinde "kazmak" anlamında, "Birbirine karışan kolyeleri hemencecik açtı." cümlesinde "bağlanmış, dolaşmış, düğümlenmiş" anlamında, "Kollarını iki yana açmış, bekliyordu." cümlesinde "birbirinden uzaklaştırmak, ayırmak." anlamında kullanılmıştır.

Yine "car (araba) kelimesi motorlu arabalar keşfedilinceye kadar, at arabası (chariot) için kullanılan ve sadece şiirde geçen eski bir kelime idi⁸¹. Bu tarihsel değişimi tarihsel semantik olarak da adlandırabiliriz.

Bir dilin söz varlığı aynı zamanda anlatımı güçlü kılan birçok anlam olaylarının, söz sanatlarının yansıtıcısıdır.

"Örneğin ateşi içine kolay geçirmeyen, kolayca geçirmeyen bir kap için kullandığımız sağır tencere tamlaması bir yandan sağır'ın yeni bir anlam kazanmasına yol açan, öte yandan insan ve hayvanları niteleyen bir sıfatın nesnelere aktarılabilmesini gösteren bir deyim aktarmasının (Yun. Metafora) varlığını ortaya koymaktadır⁸²."

"Çok ufak tefek yapılı, sempatik bir genç kız, bir kadın için fındıkkurdu, her yeri karıştıran, yerinde duramayan yaramaz çocuk için arayıcı fişeği, ana-babaların ileri yaşlarda sahip oldukları çocuklar için tekne kazıntısı sözlerinin kullanılması, hep doğadaki nesnelerin insana uygulanmasıyla oluşan deyim

⁸⁰ Zülfikar, Hamza (2018) Söz Varlığı, Yazım ve Anlatım Açısından Türkçedeki Gelişmeler. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 25.

⁸¹ Palmer, F.R. (2020). Semantik Yeni Bir Anlam Bilim Projesi. (R. Ertürk), Ayrıntı Basımevi, Ankara: 30-31.

⁸² Aksan, Doğan. (2018). Türkçenin Sözvarlığı. Ankara: Engin Yayınevi: 21.

aktarmalarındandır. Temelinde çoğunlukla benzetme yatan aktarmalar, kimi zaman insanların dış görünüşleriyle birlikte davranışlarını da belirtmek için kullanılabilir: pişmiş kelle, sokak süpürgesi gibi⁸³.”

2.4.Çalışma Konusunun Sözvarlığı ile İlişkisi

Dil, sözlü veya yazılı olarak insanlar arasında iletişimi sağlayan bir araçtır. Yazı dili, yazılı metinlerde söylemek istediğini ortaya koyar. Yazılı metinler içerisinde de edebiyat ürünleri önemli bir bölüm teşkil etmektedir. Edebî metinleri anlamak için öncelikle metinlerde kullanılan dili anlamak gerekmektedir. Yazar ve şairler ortaya koydukları edebî metinlerde günlük dilden farklı, edebî bir dil kullanırlar. Her yazar eserini aynı üslupla ortaya koymadığı için, edebî eserlerde dil ve anlatımda farklılıklar görülmektedir.

Araştırma yöntemlerinden “betimsel araştırma” yönteminde usul, mevcut durumu kendi koşulları içerisinde ve olduğu gibi çalışmaktır.

Bu araştırma, çalışılan konunun durumuna ilişkin hipotezler test etmek için veya sorulara cevap bulmak için veriler toplamayı gerektirir. Metinlerin dili üzerinde yapılan bu betimsel nitelikli çalışma ile yazarın metnindeki söz varlığı tespit edilebilir, bu söz varlığından da yola çıkılarak sanatçının üslubu hakkında birtakım çıkarımlarda bulunulabilir.

Yazarın üslubunu oluşturan yapılardan biri olan söz varlığını tanımlayabilmek için betimsel araştırma ve derleme yoluna gidilmiştir. Bu bağlamda Hasan Ali Toptaş'ın ilk üç romanı Sonsuzluğa Nokta (1993), Gölgesizler (1995), Kayıp Hayaller Kitabı (1996) eserleri incelenmiştir.

⁸³ Aksan, Doğan. (2018). Türkçenin Sözvarlığı. Ankara: Engin Yayınevi: 22.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HASAN ALİ TOPTAŞ KİTAPLARINDA SÖZ VARLIĞI

3.1.İnsan Bedeni ve İnsan Bedeni ile ilgili Diğer Adlar

İncelenen romanlarda geçen kişi adları ve bunların geçtiği yeri örneklendiren sayfa numarası aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 3.1. İnsan Bedeni ve İnsan Bedeni ile İlgili Adlar

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Ağız, s.9	Ağız çizgisi, s.236	Ağız, s.16
Alın, s.15	Ağız, s.18	Alın, s.9
Alnındaki kırıksıklık, s.147	Alın, s.125	Altdudak, s.12
Alt dudak, s.108	Alt dudak, s.86	Avuç, s.61
Avuç içi, s.170	Avuç, s.61	Ayak Bileği, s.40
Avuç, s.33	Ayak, s.15	Ayak, s.10
Ayak Parmağı, s.67	Bacak, s.10	Bacak, s.78
Ayak, s.7	Bağır, s.153	Baş, s.7
Ayakucu, s.135	Baş, s.9	Başparmak, s.85
Aybaşı kanamaları, s.130	Bel, s.175	Bel, s.78
Bacak, s.7	Ben, s.18	Bıyık, s.17
Bağır, s. 110	Bıyık, s.10	Bilek, s.7
Bakirelik, s.130	Bilek, s.29	Boyun, s.51
Baş, s.29	Boyun, s.8	Burun kanatları, s.151
Başparmak, s.171	Burun, s.15	Burun, s.12
Bel çukuru, s.195	Ceset, s.221	Ciğer, s.91
Bel, s.31	Ciğer, s.100	Çene, s.19
Beyin, s.84	Çene, s.65	Dil, s.11
Bıyık, s.40	Deri, s.61	Dirsek, s.139
Bilek, s.19	Dil, s.114	Diş, s.14
Boyun, s.169	Dirsek, s.83	Diz, s.53
Burun Kemeri, s.22	Diş, s.44	Dudak, s.76
Burun, s.51	Diz, s.8	El, s.10
Çene, s.92	Dudak, s.18	Ense, s.28
Damar s.118	El, s.7	Gırtlak, s.151
Deri, s.14	Etek, s.197	Göğüs, s.117
Dil ucu, s.131	Gırtlak, s.181	Göz, s.11
Dil, s.12	Göbek, s.215	Gözkapağı, s.66
Dirsek, s.69	Göğüs, s.48	Gözyaşı, s.12
Diş, s.9	Gönül, s.7	İşaretparmağı, s.85
Diz, s.7	Göz çukuru, s.72	Kafa, s.148
El, s.9	Göz, s.7	Kalça, s.100
Elmacık kemiği, s.161	Gözbebeği, s.40	Kalp, s.139
Ense, s.107	Hamile, s.209	Karın, s.28
Gırtlak, s.23	Horlama, s.116	Kaş, s.27
Göbek, s.52	İşaret parmağı, s.106	Kemik, s.65
Göğüs, s.9	Kaburga kemikleri, s.158	Kirpik, s.77

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Göz, s.8	Kalp, s.229	Kol, s.16
Gözbebeği, s.145	Kasık, s.93	Koltukaltı, s.134
Gözkapağı, s.120	Kaş, s.90	Kulak, s.12
Gözyaşı, s.28	Keçi sakalı, s.58	Kursak, s.83
Hıçkırık, s.172	Kepçe kulak, s.123	Meme, s.78
Horlama, s.147	Kirpik, s.31	Omuz, s.139
Kafa, s.62	Kol, s.39	Parmak, s.10
Kalça, s.31	Kucak, s.72	Saç, s.116
Kalp, s.69	Kulak Memesi, s.42	Sakal, s.31
Kambur bel, s.142	Kulak, s.7	Sırt, s.12
Kan, s.158	Meme, s.17	Şakak, s.70
Karın, s.67	Omuz, s.27	Ten, s.91
Kasık, s.9	Parmak ucu, s.62	Topuk, s.12
Kaş, s.22	Parmak, s.117	Yanak, s.14
Kemik, s.58	Saçlar, s.16	Yüz, s.7
Kirpik, s.75	Sakal, s.23	
Koku, s.194	Sırt, s.251	
Kol, s.7	Şakak, s.125	
Koyun, s.101	Ten, s.61	
Kucak, s.132	Tırnak, s.67	
Kulak Memesi, s.38	Üst dudak, s.246	
Kulak, s.22	Yüz Çizgileri, s.17	
Meme ucu, s.130	Yüz, s.237	
Meme, s.16		
Omurga, s.135		
Omuz, s.17		
Parmak izi, s.191		
Parmak Ucu, s.73		
Parmak, s.19		
Popo, s.106		
Saç Dibi, s.58		
Saç, s.39		
Sakal, s.22		
Salya, s.199		
Sarışın, s.178		
Serçe parmak, s.171		
Sırt, s.8		
Sidik, s.123		
Sinir Sistemi, s.84		
Soluk, s.169		
Şakak, s.53		
Taban, s.169		
Ten, s.9		
Ter kokusu, s.171		
Ter, s.28		
Tırnak, s.48		
Topuk, s.30		

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Tüy, s.38		
Üst Dudak, s.9		
Yanak, s.19		
Yüz Kası, s.29-30		
Yüz, s.17		

3.1.1. Sonsuzluğa Nokta Romanındaki İnsan Bedeni Adları

Hasan Ali Toptaş bu romanda kullandığı 89 insan bedeni adlarından 71 farklı organ adı kullanmıştır. Bunun dışında kalan 18 ad, insan bedeniyle ilişkili olan, parmak izi, parmak ucu, alnındaki kırışıklık, aybaşı kanamaları, bakirelik, bıyık, gözyaşı, hıçkırık, horlama, koku, parmak izi, sakal, salya, sarışın, sidik, ter kokusu, yüz kası gibi adlardır. Diğer romanlara göre en çok organ adını bu romanda kullanmıştır. Örnekleri aşağıdaki gibidir:

“Kır bıyıklı kapıcı yıllardır oturduğu sandalyeden kalkmış, merdivenlerin dibindeki çiçeklere üşüşen böcekleri topluyordu⁸⁴.” (SN)

“Onlar hiç mi hiç uyumaz, içine kedilerini koydukları dokuma torbaları kucaklarında özenle tutarak hep dışarıya bakarlardı⁸⁵.” (SN)

“Meftune'nin yanaklarından süzülen ter damlacıkları boynuna doğru akıyordu⁸⁶.” (SN)

“Kimi sedire oturup sırtım hasır yastıklara dayamış, kimi de yere bağdaş kurmuştu⁸⁷.” (SN)

“Beyaz bacaklı, küçük memeli ve altın sarısı saçları beline kadar dökülen, iri dudaklı bir kızdı bu ve o anda, müzik dinleyen, elle tutulur, gözle görülür bir insandan çok "İspanyol Rapsodisinin içinden çıkıp gelmiş düşsel bir varlığa benziyordu⁸⁸.” (SN)

“Yüzümü yastığa gömmüş, onun parmaklarının omurgamın üzerinde gezinişini, bel kaslarımı hafifçe bastırıp yoldayışlarım dinliyordum⁸⁹.” (SN)

3.1.2. Gölgesizler Romanındaki İnsan Bedeni Adları

Gölgesizler romanında 60 farklı insan bedeni adı kullanılmıştır.

Kullanılan organ adlarından kulak, Gölgesizler adlı romanda karşımıza kepçe kulak olarak çıkmaktadır. Anlatıcı ağzından verilen bu bölümde Kepçe kulak aslında Hasan Ali'nin çocukluğundan izler taşımaktadır. Kepçe kulaklı diye bahsi geçen çocuk, Toptaş'ın kendisidir.

⁸⁴ Toptaş, 2018: 180.

⁸⁵ Toptaş, 2018: 71.

⁸⁶ Toptaş, 2018: 177.

⁸⁷ Toptaş, 2018: 110.

⁸⁸ Toptaş, 2018: 39.

⁸⁹ Toptaş, 2018: 135.

(...) Ola ki, karmakarışık bir yüzle henüz adını koyamadığım bir romanı tasarlıyordum. Uzaklardaydım yani sözcükler ya da sayfalarca uzaklardaydım. Orada, henüz doğmaması gereken, çocukluğumdan yontulmuş kepçe kulaklı bir çocukla karşılaşmışım⁹⁰. (...) (G)

3.1.3. Kayıp Hayaller Kitabı Romanındaki İnsan Bedeni Adları

Kayıp Hayaller Kitabı romanında 52 farklı insan bedeni adı kullanılmıştır.

"O zamanın da bir zamanı vardır," diyor ihtiyarlar sonra; bir yandan da, ellerini gözlerinin hizasına kaldırıp işaretparmaklarıyla başparmaklarının ucunu birbirine iyice yaklaştırarak, zamanın zamanı dedikleri o narin anı göstermeye çalışıyorlar⁹¹. (KHK)

"İdamla yargılanan birisiydim de sanki okunacak kararı dinlemeye hazırlanmışım; huzursuzluk içinde kıpırdanıp sık ayak değiştiriyordum bu yüzden, ter basan avuçlarımı gizlice pantolonuma sürtüyor, medet umarcasına uzaktan geçen kuşlara bakıyor, sokağın sonundaki boşluğu seyrediyor ve üst üste yutkunuyordum⁹²." (KHK)

"Yıllardır doğru dürüst güneş görmeyen yüzü, elleri, bilekleri ve alevlerin kızılığı altında ince ince titreşip duran boynu kar gibi bembeyazdı gene; kulakları duyabileceği her sese sağır, gözleri göreceği her şeye kördü⁹³." (KHK)

"Gözlerimi kısıp gene de şöyle bir bakarım Hasan' m suretinde canlanan dedesinin yüzüne; bakar, bakar, bakarım da birden kendimi buğulu bir aynada görmüş gibi olurum sonra, gizlice ürperir ve korkarım; tiksindiririm hatta ve yarabbi bana neler oluyor böyle derim içimden bir süre, Hasan'ı gördükçe, bana neler oluyor böyle der ve karmakarışık düşüncelere dalarım; sonra çocuklar kitaplarını açıp şimdiki gibi gene boylu boyunca uzanırlar şu kilimin üstüne, yani akıl gözlerini keskinleştirmek için dursuz duraksız okumaya başlarlar da solukları aynı ağızdan çıkıyormuşçasına birbirine karışır; ⁹⁴(...) (KHK)

3.1.4. Gölgesizler, Kayıp Hayaller ve Sonsuzluğa Nokta Romanlarında Organ Adlarının Kullanımı

Temel öğeler olarak kabul edilen organ adları, bebeklikten günümüze kadar en az değişikliğe uğrayan adlardandır. Bir bebeğin ilk öğrendiği kelimeler arasında el, ağız, burun gibi organ adları bulunmakta ve sorulduğu zaman birçok bebek yüzündeki organları gösterebilmektedir. Bebeklerin bile işaret yoluyla gösterebildiği ve birincil olarak öğrenilen bu kelimeler temel kelimeleri oluşturur. Toptaş'ın romanlarında da organ adları fazlasıyla yer tutmaktadır. Romanlarda en çok Sonsuzluğa Nokta'da organ adı kullanılmıştır. Bunu diğer

⁹⁰ Toptaş, 2017a: 105.

⁹¹ Toptaş, 2017b: 85

⁹² Toptaş, 2017b: 115

⁹³ Toptaş, 2017b: 253

⁹⁴ Toptaş, 2017b: 50

romanların daha çok hayale dayanması fakat Sonsuzluğa Nokta'da gerçek yaşamın ön planda olması olarak açıklayabiliriz.

İnsan bedeni adları deyimlerin içerisinde çok geçtiği için, deyimleri çok fazla kullanan Toptaş'ın da romanlarında bu adları genellikle deyim içerisinde kullandığı görülmektedir.

(...) Kur'an' a o da el basacaktı. (...) (...) El ayak çekildiğinde (...) (...) El altından (...) (...) Ayak basma (...) (...) Göz atmak (...) (...) Kaş yapayım derken göz çıkarmak (...) (...) Göz açıp kapayana dek (...) (...) Göz atmak (...) (...) Omuz vermek (...) (...) Boğazında düğümlenmek (...) ⁹⁵ (G)

(...) Kaş çatmak (...) (...) Burun kıvrırmak (...) (...) Başını derde sokmak (...) (...) Bıyık burmak (...) ⁹⁶ (KHK)

(...) Ağzı kulaklarında (...) (...) Başa çıkmak (...) (...) Burnunun dibinde bitivermek (...) ⁹⁷ (SN)

Yukarıda örneği verilen deyimler dışında bu adlar daha çok benzetme ve gerçek anlamı ile kullanılmıştır:

(...) Yalnızca bakıyorlardı ona; kulakları bile gözdü sanki, elleri, ağızları gözdü. Kim bilir kim, kim bilir neyle, getirip getirip yüzlerce göz dökmüştü muhtarlık odasının önüne; insan kılığında yüzlerce göz ... Yoklar sürüsü önce gözleriyle gelmişti belki. Ne de olsa göz her zaman öncüdür. (...) ⁹⁸ (G)

3.2.Akrabalık Adları ve Akrabalık ile ilgili Diğer Adlar

İncelenen romanlarda geçen akrabalık adları ve bunların geçtiği yeri örneklendiren sayfa numarası aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 3.2. Akrabalık Adları ve Akrabalık ile İlgili Diğer Adlar

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Abla, s.199	Ağabey, s.166	Anne, s.66
Ağabey, s.36	Bebek, s.36	Ata, s.115
Amca, s.36	Ana, s.51	Baba, s.19
Ana, s.21	Baba, s.56	Babaanne, s.40
Anne, s.7	Bacı, s.73	Dayı, s.47
Baba, s.7	Bey, s.7	Dede, s.7
Bacı, s.130	Cennetin Oğlu, s.28	Enişte, s.123
Bebek, s.25	Çocuk, s.11	Gelin, s.43
Çocuk, s.7	Çoluk çocuk, s.126	Kardeş, s.66
Çoluk çocuk, s.158	Dede, s.26	Koca, s.15
Dayı, s.61	Emmi, s.160	Oğlum, s.76
Halam, s.152	Enişte, s.144	Torun, s.8
Kardeş, s.7	Karı, s.20	Yeğen, s.141

⁹⁵ Toptaş, H.A. (2017a). Gölgesizler. Everest Yayınları, İstanbul. s.33,186,159,130,146,156,176,162,163.

⁹⁶ Toptaş, H.A. (2017b). Kayıp Hayaller Kitabı. Everest Yayınları, İstanbul. s.81,93,101.

⁹⁷ Toptaş, H.A. (2018). Sonsuzluğa Nokta. Everest Yayınları, İstanbul. s.202,116,158.

⁹⁸ Toptaş, 2017a: 93.

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Karı, s.16	Kız, s.16	Zevce, s. 113
Teyze, s.101	Koca, s.21	
Teyzesinin kızları, s.163	Nuri'nin Karısı, s.29	
Yeğen, s.119	Oğul, s.115	
	Teyze, s.202	
	Yeğen, s.127	
	Yenge, s.245	

3.2.1. Sonsuzluğa Nokta Romanındaki Akrabalık Adları

Hasan Ali Toptaş Sonsuzluğa Nokta romanında 17 farklı akrabalık adı kullanmıştır. Akrabalık adlarından ‘baba’ kavramı Toptaş’ın romanlarında bahsetmeden geçemeyeceğimiz şekilde diğer adlara göre daha farklı yer tutmaktadır. Özellikle hayatından çok önemli izler taşıyan Sonsuzluğa Nokta romanında baba figürüyle çok fazla karşılaşırız. Bu baba kavramı için Toptaş bir söyleşide “Sonsuzluğa Nokta’daki baba şimdiye kadar edebiyatta işlenen hâliyle işlenmiştir. Yani, baba otoritedir. Babaya karşı büyük bir tepki vardır çocukta. Babadan gelen o baskıyı sürekli hisseder.” der.⁹⁹

Yine bir başka söyleşide (...) Babam benim çocukluğumda uzun yol şoförüydü, evden sık sık gider, çok seyrek gelirdi. Bu yüzden, vakit geldiğinde beni elimden tutup ilkokula dedem kaydettirdi mesela. Sıhhiye İsmail iki güne bir gelip başımın arkasındaki yaraya pansuman yaparken, elimi kolumu her defasında teyzemin kocası tuttu. (...) ¹⁰⁰ diyen Toptaş’ın bahsettiği uzun yol şoförü Sonsuzluğa Noktadaki başkahraman Bedran’ın da babasıdır. ¹⁰¹ Yine aşağıda verilen roman bölümleri Sonsuzluğa Nokta’dan alınmıştır:

Bir zamanlar baba diye binlerce, yüz binlerce kez seslendiğim hâlde bir türlü ısınmadığım o adamın gölgesinde nasıl küçülerek büyüdüysem, şimdi de karımın gölgesinde yaşayarak öldüğümü düşünüyordum. İkisi arasında gözle görülür bir fark yoktu; ya da babam, kılık değiştirip karıma dönüşmüştü sanki, onun bedeninde yaşıyor, ellerime ellerini onun ellerinden uzatıyor, gözlerime onun gözlerinden bakıyor ve beni onun evden gidişyle yalnız bırakıyordu¹⁰². (SN)

Babamla İsvan aklımdan çıkmıyordu bir türlü. Yönümü nereye dönersem döneyim onlardan birine yaklaşıyor muşum duygusuna kapılıyordum, ikisi arasına gerilmiş bir iptim sanki, teldim ya da tel; tenimde kocaman bir vınlamayı biriktirerek her adımda geriliyordum¹⁰³. (SN)

⁹⁹ Hasan Ali Toptaş ile ‘Kuşlar Yasına Gider’ Romanı ve Diğerleri Üzerine söyleşi, 08.02.2018, Ankara, farslan@firat.edu.tr

¹⁰⁰ Varlık, M. (2010). Efendime Söyleyeyim, Hasan Ali Toptaş Kitabı, İletişim Yayınları, İstanbul, s.66

¹⁰¹ Büyük Umutlar “Hasan Ali Toptaş” TRT Belgeseli Erişim Tarihi: 28.07.2020

¹⁰² Toptaş, 2018: 167.

¹⁰³ Toptaş, 2018: 184.

Bu bilgiler doğrultusunda baba figürünün Hasan Ali Toptaş'ın zihninde farklı bir yerde olduğunu, karmaşık duygular içerdiğini, hayatından eserlerine ister istemez yansıdığının çıkarımını yapabiliriz.

3.2.2. Gölgesizler Romanındaki Akrabalık Adları

Gölgesizler romanında 20 farklı akrabalık adı kullanılmıştır. Bunlardan 2 tanesinde kahraman ismini söylemek yerine kahramanlar; Nuri'nin karısı, Cennetin Oğlu gibi başka bir kahramanla olan ilişkisi çerçevesinde adlandırılmıştır:

“Nuri'nin karısı şaşkındı, hangisine ne soracağını bilemiyor, kapıdan kapıya üç civcivli bir tavuk gibi kanat çırpı çırpı koşuyordu¹⁰⁴.” (G)

“Çoğu kez Cennet'in oğlu dağıtıyordu onları, çocukların arasına dev bir çocuk gibi dalıp herkesi evine dek kovalıyordu¹⁰⁵.” (G)

3.2.3. Kayıp Hayaller Kitabı Romanındaki Akrabalık Adları

Kayıp Hayaller Kitabı romanında 14 farklı akrabalık adı kullanılmıştır.

“Ola ki, hemen her akşam yapıyordu bunu; daha sabah ezanı okunmadan hemen her gün irin gibi zonklayan tuhaf bir tedirginlikle uyanıyor, inip merdivenin altındaki tulumbanın başında abdestini alıyor, sonra aman ha sakın babaanne rahatsız olmasın diye sessizce giyiniyor ve ayak bileklerinin güçsüzlüğüne dolanıp duran asa tıkrıtlarıyla birlikte, öksüre tıksıra caminin yolunu tutuyordu¹⁰⁶.” (KHK)

“Sonra girdim içeri gökçe gelin, gömleğimi bulup el yordamıyla sırtıma geçirdim, üstüne yeleğimi, altına pantolonumu giydim. Her şey tamam olunca, sakalımı sıvazlayıp şöyle dimdik durdum gene ve bir daha soluklandım¹⁰⁷.” (KHK)

"Kasabada bir ev hikâyesi dolaşıp duruyor," derdim bu kez de, "babam yapacak mı o evi?" "Bilmiyorum," derdi gene boynunu bükerek¹⁰⁸.” (KHK)

“Babamı akşam karanlığıyla birlikte kargatulumba eve getirdiklerinde, Celil Dayımın verdiği iki pilli el fenerini, tarih kitabımı, geometri defterimi, günden güne derinleşen umutsuzluğumu ve hayallerimi almış, hiç kuşkusuz gene Hamdilere gitmek üzereydin ben.¹⁰⁹” (KHK)

¹⁰⁴ Toptaş, 2017a: 29.

¹⁰⁵ Toptaş, 2017a: 28.

¹⁰⁶ Toptaş, 2017b: 40.

¹⁰⁷ Toptaş, 2017b: 140.

¹⁰⁸ Toptaş, 2017b: 157.

¹⁰⁹ Toptaş, 2017b: 224.

“Hatta eline hayali bir kaşığı alıp, gözlerini kendisine çeviren kardeşleriyle eniştesinin hayret dolu bakışlarını tımar edercesine ağır ağır boşluğun sırtında gezdirdi¹¹⁰.” (KHK)

3.2.4. Kayıp Hayaller Kitabı, Gölgesizler ve Sonsuzluğa Nokta Romanlarında Akrabalık Adlarının Çeşitliliği

Akrabalık bildiren sözcüklere bakıldığında zaman Türkçe dünyada bu konuda en zengin dillerdendir. Akrabalık ilişkilerini adlandırırken Türkçe dışındaki birçok dilde, tek bir sözcük birden fazla akrabalık adını karşılayabilmektedir. Ancak Türkçe bu konuda oldukça zengindir ve akrabalık ilişkilerini ifade eden birçok sözcük bulunur. Hasan Ali’de romanlarında birçok akrabalık adı kullanmıştır.

Akşamdı ve karım, bok kokusu çıksın diye pencereleri sonuna kadar açmıştı gene¹¹¹. (SN)

Geceleri annem, kardeşim ve ben onun dönüşünü bekliyorduk¹¹². (SN)

Annem, dayılarım, halam, komşular ve kasabanın aksakallı yaşlıları, arabaları böyle herkese vermemesi ve direksiyona geçip oturma hayalini bile kuramayan insanları heveslendirmemesi için, babamı nerede gördülerse sürekli uyardılar ama, o dinlemedi¹¹³. (SN)

"Derdim falan yok yeğenim," dedi. "İnan, neden içtiğimi ben de bilmiyorum."¹¹⁴ (SN)

İncelenen romanlara genel olarak baktığımızda klasik köy romanlarından farklı olsa da daha çok köy hayatını, köy ortamını yansıtan roman Gölgesizler’dir. İstanbul Türkçesinde “Amca, kız kardeş” gibi akrabalık bildiren kelimeler, Gölgesizler romanında daha çok “emmi” “bacı” şeklinde kullanılmaktadır.

Bunun sebebinin Gölgesizler romanında köy hayatının anlatılması ve bu kelimelerin kullanımına bu tür köy yerleşimlerinde rastlamamız olarak açıklayabiliriz.

(...) Ben birine sevdalandım emmi, bütün -derdim bu¹¹⁵. (...) (G)

(...) Anasıymış onların, karısı, bacısı, sırdaşıymış¹¹⁶. (...) (G)

Toptaş halk ağzındaki akrabalık adları dışında eskiden daha çok kullanılan “ata”, “zevce” sözcüklerini de Kayıp Hayaller Kitabı’nda kullanmaktadır:

¹¹⁰ Toptaş, 2017b: 265.

¹¹¹ Toptaş, 2018: 132.

¹¹² Toptaş, 2018: 151.

¹¹³ Toptaş, 2018: 152.

¹¹⁴ Toptaş, 2018: 119.

¹¹⁵ Toptaş, 2017a: 149.

¹¹⁶ Toptaş, 2017a: 73.

(...) Oturduğumuz köhne eve gelince, o varsın dursundu durduğu yerde; kötüydü mötüydü ama ne de olsa ata yadigarıydı ve yıkılacaksa kendiliğinden, zamanla yıkılsın gitsindi¹¹⁷. (...) (KHK)

(...) Ola ki, parke döşeli sokaklardan o anda rengarenk bir fayton geçiyordu da içinde zevceleriyle birlikte Çal kaymakamı vardı¹¹⁸. (...) (KHK)

3.3. Hayvan Adları ve Hayvan ile İlgili Diğer Adlar

İncelenen romanlarda geçen hayvan adları ve bunların geçtiği yeri örneklendiren sayfa numarası aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 3.3. Hayvan Adları ve Hayvan ile İlgili Diğer Adlar

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
At, s.23	Akbaba, s.16	Ağustos Böceği, s.173
Böcek, s.15	Arı, s.130	Alıcı Kuşlar, s.99
Ceylan, s.76	At yelesi, s.131	Arı kovarı, s.206
Civciv, s.170	At, s.21	Aslan, s.240
Çil Keklik, s.9	Atın topuğu, s.132	At, s.12
Deve, s.140	Av Köpeği, s.57	Atmaca, s.71
Enik, s.71	Ayı, s.143	Beygir, s.117
Fil, s.76	Balık, s.64	Böcek, s.29
Gaga, s.139	Boğa, s.62	Civciv, s.95
Horoz, s.9	Boz eşek, s.19	Ciyaklama, s.95
İbik, s.146	Böcek, s.44	Çekirge, s.104
Kanarya, s.93	Civciv, s.33	Dana, s.141
Karınca, s.38	Deve, s.62	Deve, s.38
Keçi, s.38	Eşek arısı, s.154	Enik, s.180
Kedi, s.32	Eşek, s.19	Eşek, s.84
Kelebek, s.101	Eyer, s.131	Eyer, s.272
Koyun sürüsü, s.140	Gaga, s.87	Fare, s.307
Köpek eniği, s.123	Güvercin, s.8	Gaga, s.165
Köpek Yavruları, s.91	Havlamak, s.100	Geyik, s.110
Köpek, s.12	Heybe, s.131	Güvercin, s.248
Köstebek, s.119	Horoz, s.173	Havlamak, s.222
Kumru, s.182	İbik, s.173	Hırlama, s.74
Kurbağa, s.20	İnek, s.116	Horoz, s.55
Kuş, s.12	Karınca, s.80	İnek, s.260
Kuyruk, s.146	Kartal, s.17	Kanat, s.53
Kuzu, s.123	Keçi, s.175	Kaplan, s.259
Leylek, s.18	Kedi, s.15	Karga sürüsü, s.204
Serçe, s.86	Keklik, s.55	Karınca, s.82
Sıpa, s.91	Kelebek, s.62	Kartal, s.33
Sinek, s.14	Kertenkele, s.57	Katır, s.101
Solucan, s.171	Kıvalı kuzu, s.19	Keçi, s.97
Şahlanmak, s.149	Kirpi, s.197	Kedi Eniği, s.74

¹¹⁷ Toptaş, 2017b: 123.

¹¹⁸ Toptaş, 2017b: 113.

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Tavşan, s.7	Kışnemek, s.130	Kedi, s.9
Tüy, s.125	Koç Boynuzu, s.19	Keklik, s.20
Vızıldama, s.193	Köpek, s.37	Kelebek, s.11
Yele, s.149	Kurbağa, s.148	Kemirmek, s.202
	Kurt, s.36	Kertenkele, s.108
	Kurtçuk, s.216	Kışnemek, s.134
	Kuş, s.16	Koyun, s.20
	Kuyruk, s.15	Koza, s.134
	Kümes, s.44	Köpek Eniği, s.65
	Maymun, s.53	Köpek, s.30
	Nal, s.51	Kumru, s.40
	Öküz, s.176	Kurbağa, s.70
	Ön ayaklar, s.156	Kurt, s.99
	Örümcek, s.67	Kuş kanadı, s.244
	Pati, s.99	Kuş, s.9
	Pire, s.49	Kuyruk, s.137
	Saman, s.117	Kuzu, s.19
	Serçe Sürüsü, s.25	Melemek, s.162
	Sıpa, s.44	Miyavlamak, s.162
	Sinek, s.29	Nal, s.188
	Solucan, s.176	Öküz, s.147
	Susinekleri, s.184	Ördek, s.210
	Sülük, s.37	Örümcek, s.30
	Tavşan, s.68	Pençe, s.217
	Tavuk, s.44	Pire, s.76
	Terki, s.193	Post, s.157
	Tilki, s.59	Sansar, s.108
	Tüy, s.99	Serçe, s.303
	Üzengi, s.131	Sincap, s.108
	Yular, s.32	Sinek, s.23
		Solucan, s.243
		Şahlanmak, s.269
		Tavşan, s.110
		Tavuk, s.43
		Tay, s.46
		Tilki, s.108
		Tünek, s.141
		Tüy, s.217
		Uluma, s.99
		Yele, s.272
		Yemlemek, s.107
		Yeraltı kurtları, s.202
		Yılan, s.104

3.3.1. Sonsuzluğa Nokta'da Hayvan Adları

Sonsuzluğa Nokta romanında 36 farklı hayvan ile ilgili ad kullanılmıştır. İncelediğimiz eserler arasında en az hayvan ismi bu romanda kullanılmıştır. Kullanılan hayvan isimleri genellikle tavşan, kuş, kanarya, kedi, kelebek, kuzu ve sinek gibi kanatlı evcil hayvanlardır. Hayvan isimlerinin kullanımı ile ilgili örnekler şu şekildedir:

“Eşyalar konusunda bir daha hiç tartışmamıştık; o hangi vitrinde ne gördüyse, karınca gayretiyle eve taşıyıp salonu ve odaları daraltmayı sürdürmüştü¹¹⁹.” (SN)

“Hiç kuşkusuz o sırada, yumurtasını kırmış bir civciv kadar şaşkındım¹²⁰.” (SN)

“(…) kimi zaman da el yordamıyla yürürken, tarlaların ortasındaki köstebek yuvalarına tosluyor, bir ayağım çukura gömülünce düşecek gibi oluyor, sonra toparlanıp kalkıyor ve aynı hızla tekrar yürüyordum¹²¹.” (SN)

“Kumruların dem çekişleri hangi saatte çatının hangi ucundan yükselir biliyordum¹²².” (SN)

3.3.2. Tavşan

Toptaş hayata karşı sessiz karakterini, yorgunluğunu Sonsuzluğa Nokta romanında tavşan ile ifade etmektedir. Gerçek hayatında da içine kapanık olan yazar, romanda hayatından izler taşıdığını bildiğimiz Bedran karakterini sakın bir hayvan olan tavşana benzetmektedir. Romanın ilk cümlesinde bu benzetme ile karşımıza çıkmaktadır:

(...) Otobüsün ön koltuğuna yorgun bir tavşan gibi büzülmüş öylece bakıyordum¹²³. (...) (SN)

(...) Öyle ki, sonunda, insan derisine bürünmüş yorgun bir tavşan gibi hissediyordum kendimi. Hatta, giderek yaşamın sonuna yaklaştığımı ve pek yakında kötü bir şeyler olacağım düşünüyordum. Birkaç saat sonra tatlı bir dönemeçte, bir düzlüğün ortasında ya da gökyüzünü büsbütün mavileştiren kocaman ağızlı, derin bir uçurumun başında ansızın her şey bitecekti sanki¹²⁴. (...) (SN)

3.3.3. Horoz

Sonsuzluğa Nokta romanında horoz, romanın geçtiği yerin yani aslında ismi açıkça verilmeyen Denizli'nin simgesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine Toptaş'ın hayatından izler taşıyan bu kent zaten onun doğup, büyüdüğü yerdir. Burasıyla özdeşleşen horoz simgesi romanda sadece Denizli'nin simgesi olan heykellerde değil aynı zamanda insanoğluna ahenkli

¹¹⁹ Toptaş, 2018: 38.

¹²⁰ Toptaş, 2018: 170.

¹²¹ Toptaş, 2018: 120.

¹²² Toptaş, 2018: 182.

¹²³ Toptaş, 2018: 7.

¹²⁴ Toptaş, 2018: 13-14.

ötüşüyle sabah olduğunu hatırlatan bir hayvan olan gerçek anlamıyla hem de betimlemeleriyle kullanılmıştır.

(...) Heykellerin çoğu, kentin de simgesi sayılan horozdu. Bu yüzden, Meftune önce bir sürü hâlinde onları saldı önüme; hiç de kümes kokmayan, sabah kokmayan horozları¹²⁵... (...) (SN)

3.3.4. Gölgesizler Romanında Hayvan Adları

Gölgesizler romanında 62 farklı hayvan ile ilgili ad kullanılmıştır. Bu adlar içinde evcil hayvanlar dışında akbaba, boğa, kartal, tilki, yılan gibi yabani hayvanlar da vardır. Hayvan adları. “eşekçe bir içgüdü”, “akbabalara yem etmek” gibi hem benzetme yaparken hem de kelimenin gerçek anlamıyla kullanılmıştır. Bunun romandaki örneği aşağıdaki gibidir:

“Kahvenin önünde oturanlar hemen yer göstermişti boyacıya, eşekse sırtında iki boya kazanıyla her yıl gelip yerleştikleri dut ağacının altına yürümüş, eşekçe bir içgüdüyle kulaklarını gevşetip durmuştu¹²⁶.” (G)

“(...) onun nereye gitmiş olabileceğini, öldürülüp bir dereye mi atıldığını, akbabalara yem mi olduğunu, yoksa kayalıklardan mı yuvarlandığını ya da kırklara mı karıştığını sormuştu¹²⁷.” (G)

“Dahası, böyle bir durumda leşi ortada bırakıp, kayalıkların üstünde dönüp duran akbabalara şöyle dört başı mamur bir ziyafet çekmek istiyordu bekeçi; gelip gelip yesindi fukara kuşlar yiyip yiyip Ramazan'ın ruhuna dua etsindi¹²⁸...” (G)

3.3.5. Ayı

Romanlarda hayvan adlarını genel olarak incelediğimizde benzetme ve kişileştirmelerin yoğunlukta olduğunu görülmüştür. Fakat Gölgesizler romanında hayvan adları karakterlerle çok iç içedir, bunlardan romanın da kurgusunu oluşturan Ayı motifi karşımıza çıkar. Roman karakterlerinden Güvercin isimli kızın dağa kaçırılması ve sonrasında ayı doğurmuş olma ihtimali ile “büyülü unsurların, resmedilen gerçeklik içinden organik olarak gelişmesini sağlayacak biçimde fantastik ve gerçekçiliği birbirine bağlayan” postmodern bir akım olan¹²⁹ büyü gerçekçilik yansıtılmıştır:

(...) Sonunda Reşit de ulaştı evine, avlu kapısından telaşla girdi. Ahırın önü kadınlarla dolup taşıyordu. Onu görünce açıldılar; aralarından, kapıya doğru bir yol uzandı, Reşit yürüdü. "Tek başına doğurdu," dedi

¹²⁵ Toptaş, 2018: 146.

¹²⁶ Toptaş, 2017a: 20.

¹²⁷ Toptaş, 2017a: 16.

¹²⁸ Toptaş, 2017a: 75.

¹²⁹ Faris, 2005: 163 akt. Emir, D. & Diler, H.E. (2011) Büyülü Gerçekçilik: Latife Tekin'in Sevgili Arsız Ölüm ve Angela Carter'ın Büyülü Oyuncakçı Dükkanı İsimli Eserlerinin Karşılaştırılması. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (30): 52.

biri. Anahtarını çıkardı cebinden. "İnekler gibi böğürdü" dedi bir başkası, "şükür ki kızın da kurtuldu torunun da!" Titreyen elleriyle çevirdi. "Çılgınlıklarını duysaydın dayanamaz, öldürdün!" Durdu Reşit, kapıyı usulca itip kenara çekildi. Kadınlar ahıra daldılar sonra, dalar dalmaz da gördükleri şey karşısında karanlık bir çılgılık attılar ¹³⁰. (...) (G)

Köyde geçen romanın son sayfalarında, tüm anlatının hayal olduğunu yazarın oğlunun aldığı gazetenin başlığından anlarız, kitabın bitişi şu şekildedir:

(...) Gazete aldın mı, diye sordu karım mutfaktan.

Evet, dedi oğlum, biliyor musunuz ne yazıyor?

Ne yazıyor?

Bir kızı ayı kaçırmış! ¹³¹ (...) (G)

3.3.6. Yılan

Gölgesizler romanında deli olan Cennet'in Oğlu'nun ölümü bir yılan tarafından gerçekleşmektedir. Olayın betimlemesini yılanı kullanarak yapan Toptaş aynı zamanda mitolojideki yılan Uroboros'tan da faydalanmıştır:

Romanda yılan Cennet'in Oğlu'nun beline dolanmış vaziyetteyken kendi kuyruğunu yutmaya başlar:

(...) Derken, alkış sesleri yükseldi havaya; hortlak elini kolunu sallayarak anlaşılmaz işaretler yapınca alkış sesleri bir perde daha arttı, hortlak iki büklüm olunca bir perde daha arttı, sonra bir perde daha arttı ve köy meydanı havada yılan gibi kıvranan ısıklık sesleriyle doldu ¹³². (...) (G)

Romanda karakterlerin kaybolup/yok olup, farklı mekânlarda var olmaları ve var olanların ise yok olması; düş ile gerçekliğin birbirini tamamlayan döngüsü kuyruğunu yutan yılan (Uroboros) simgesini çağırıştırır. Böylece kuyruğunu yutan yılan sadece Cennet'in oğlunu yok etmez bu düzlemde var olan her şeyi yok ederken; yok olanı da var etmiş olur. Yani daire, tamamlanmış olur ¹³³.

İzi Eski Mısır'a kadar dayandırılan, mitolojide de adı geçen Ouroboros ya da Uroboros, "ruhsal düzlemde, bilinmeyen, ancak varlığı hissedilen bilinçdışının sembolüdür ¹³⁴."

¹³⁰ Toptaş, 2017b: 254.

¹³¹ Toptaş, 2017b: 256.

¹³² Toptaş, 2017a: 237

¹³³ Çaldak, M. (2013). Hasan Ali Toptaş Romanlarının Psikanalitik Çözümlemesi (Doctoral Dissertation, Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Malatya): 53

¹³⁴ Saydam, 2011; akt. Çaldak, 2013: 53

3.3.7. At

At, Toptaş'ın romanlarında birçok şekilde kullandığı bir hayvan adıdır. Gölgesizler romanında at, Türk kültüründe at-insan ilişkisi bakımından ele alınabilir. Roman kahramanlarından Güvercin'in bulunması için Reşit, İmam'a muska yazdırarak kızını bulabileceğini düşünür. Fakat Ramazan'a verdiği bir tutam saç, atın yelesinden kesilen bir saçtır. İmam bunu fark etmeden, atı Ramazan'a bağlayacak olan muskayı yazar. Türklerde at kültürünün yansıması olan bu durum at yelesi ile insanın saçının eş tutulması ilişkisine bir örnektir¹³⁵.

Bunu romanın devamındaki atın Ramazan'ı öldürdüğü şu satırlardan anlarız:

(...) Oysa at çoktan dikilmişti tepesine; şahlanıp şahlanıp ön ayaklarını Ramazan'ın üstüne indiriyor ve bundan insanların anlayamayacağı hayvansı bir tat alırcasına (belki de şehvetle) uzun uzun kişniyordu. On beş, yirmi adımlık bir alan gelincik yapraklarına benzeyen kan lekeleriyle dolmuştu. At o lekelerle bir süre baktıktan sonra, köy meydanına birdenbire çöken sessizliğin içinde kulaklarını yavaş yavaş oynatarak, yerde yatan kemik ve et yığınının çevresinde gezinmeye başladı. Bir yandan da, arada bir durarak Ramazan'ın kan kokusunu içercesine burnunu uzatıp kokluyordu. ¹³⁶ (...) (G)

3.3.8. Güvercin

Gölgesizlerde geçen hayvan adlarından olan güvercin romanda önemli bir yer edinmektedir, yazarın birinci kişi ağzından anlattığı bölümde berber dükkanında duvarda resim olarak karşımıza çıkar. Bu resim daha sonra köyde bulunan Güvercin adlı kızın, anlatıcının zihninde hayal edilmesine esin kaynağı olmuştur.

(...) Ben bir sigara yaktım, aynanın üstündeki güvercin resmine bakıyordum. Tuhaf bir denge vardı resimde, yarı açık kanatlarıyla güvercin bir yere mi konuyor yoksa uçmaya mı hazırlanıyor belli değildi. Gagasının eğimine bakılırsa biraz sonra havalanacak gibiydi. Oysa bu bir yanılsama da olabilirdi; pençelerinin duruşunda yorgunluk vardı çünkü, başının, kanatlarının ve göğsünün ağırlığını aşağıya doğru çeken gözle görülebilir bir yorgunluk vardı¹³⁷. (...) (G)

3.3.9. Kayıp Hayaller Kitabı'nda Hayvan Adları

Kayıp Hayaller Kitabı'nda 75 farklı hayvan ile ilgili ad kullanılmıştır. Romanlar içinde en çok hayvan adı Kayıp Hayaller Kitabı'nda yer almaktadır. Bu adlar içinde doğadaki hayvanların çıkardığı seslerin taklit edilmesiyle oluşan yansıma sözcükler de bulunmaktadır.

¹³⁵ Çınar, A. (2013), "Türk At Kültürünün Divanı Lügati't-Türk'teki Görünümü", Türk Kültüründe At ve Çağdaş Atıcılık. Türkiye Jokey Kulübü, İstanbul 1995, s.153.

Arslan, F. (2018). "Hasan Ali Toptaş ile 'Kuşlar Yasına Gider' Romanı ve Diğerleri Üzerine" *Sessizliğin Gölgesinde Bir Hasan Ali Toptaş Kitabı*. Kesit Yayınları, İstanbul.

¹³⁶ Toptaş, 2017a: 157

¹³⁷ Toptaş, 2017a: 53

Uluma, miyavlama, meleme, havlama, ciyıklama, hırlama gibi sözcükleri bunların içinde sayabiliriz. Bunların romandaki örnekleri aşağıdaki gibidir:

“Bu konuda yıllarca eğitim görmüş gibi hiç havlamazlardı o sırada, koşmazlar, oraya buraya dağılmazlar ya da birbirleriyle hırlaşıp dalaşmazlardı¹³⁸.” (KHK)

“Yanık bir kedi sesiyle miyavladı Elif yere düştükçe, havada uçtukça tavuklar gibi ciyıkladı ya da yerlerde sürüklendikçe körpe bir kuzu sesiyle meledi melemesine ya, öteki bana mısın demedi¹³⁹...” (KHK)

“Sonra, giderek bulunduğumuz noktaya doğru yaklaşan, yaklaştıkça da coşup çoğalan köpek havlamalarının arasından yan yana yürürdük belki onunla; hiç konuşmadan, birbirimizin varlığını duya duya derenin ıssızlığına inerdik¹⁴⁰.”(KHK)

3.3.10. Köpek

Kayıp Hayaller Kitabı’nda önemli yer tutan hayvanlardan biri köpektir. Romanda Kevser karakterinin yanında sürekli gezen köpek altıncı bölümde insana dönüşür. Hamdi’nin dedesi, Kevser’in yanından bir türlü ayrılmayan ala köpeğe saldırır, köpek de bu saldırıya insan gibi karşılık verir.

(...) Hatta sen o ala mendeburun bir zaman sonra silkinip ansızın ayağa fırladığını, çamurlu bir sesle hırladığını ve atılıp hızla beni yere devirdiğini de fark etmedin; devirmişti oysa, dahası, tepeme çullanıp tıpkı bir insan gibi iki eliyle ümüğümü sıkıyordu da o sırada ben gözlerimi medet umarcasına senin yüzüne dikmişim ama, beni gene görmüyordun...¹⁴¹ (...) (KHK)

3.3.11. At

Kayıp Hayaller romanındaki at kahramanlardan Hüseyin’in kardeşi Celil ile kişileştirilir:

(...) Hüseyin’in koltuğundaki baltayı görünce onun ormana gidip odun getireceğini, bu bahaneyle biraz da öfke dağıtıp hava alacağını falan düşündüler. Ama havada hırslı bir eğri çizerek parlayıp sönen balta, bir anda bu düşünceyi yok etti; at şimdi rakı içmiş bir Celil gibi sallanıyordu çünkü ayakta. Hüseyin ikinci darbeyi indirince daha beter sallandı, ardından üçüncü darbeyi yedi ve dizlerinin üstüne çöktü ... Atın gözlerinde aylar öncesinden kalmış tozlu bir Celil görüntüsü ya da bir Nesime beyazlığı varsa, onlar da çöktüler hiç kuşkusuz; çöktüler ve kerpiç duvarların yüzüne oluk oluk fişkıran kanlara baktılar¹⁴² (...) (KHK)

¹³⁸ Toptaş, 2017b: 74.

¹³⁹ Toptaş, 2017b: 162.

¹⁴⁰ Toptaş, 2017b: 64.

¹⁴¹ Toptaş, 2017b: 156.

¹⁴² Toptaş, 2017a: 276.

Romanın ilerleyen bölümlerinde Hüseyin atı ve Celil'e ait birçok eşyayı üst üste atarak yakar:

(...) Hüseyin, sokağın öteki ucunda tekrar belirmişti çünkü; kucağına aldığı birkaç kilimle birlikte oflaya puflaya yaklaşıyordu. Derken getirip onları yerde cansız yatan atın üstüne fırlattı. Sonra koşup alalacele Celil'in keklüğünü getirdi evden kafesiyle, fırlattı; sonra koşup Gülser'in çeyiz sandığını, sonra koşup birkaç yamalı perdeyi, ardından siyah kareli sofa örtüsünü, oklavayı, derken çatlak bir aynayla iki ağaç testiye, derken günlük giysilerle dolup taşan şişman bir bohçayla bayramlıklarını ve allı yeşilli birkaç ipekle kahve fincanlarını ve cezveyi ve eline geçirebildiği birçok şeyi getirip getirip fırlattı. At ölüsü kocaman bir eşya yığınının altında kalmıştı artık ve Gülser ona duvarın dibinden tıpkı Kevser gibi korku dolu gözlerle, ince ince titreyerek bakıyordu¹⁴³. (...) (KHK)

(...) Hüseyin de o bidonlardan birini alıp döktü sonra; eşyaların, at ölüsünün ve onlarda toplanan kaygılı bakışların üstüne bidondaki son damla da düşünceye dek lıkır lıkır döktü ve kibriti çaktı¹⁴⁴. (...) (KHK)

Hasan Ali'nin Kayıp Hayaller Kitabı'nda geçen bu sahne Türklerde bilinen bir âdet olan ölen kişiyle birlikte atını yakma âdetini çağrıştırmaktadır:

“Bir gün seçip, cesedi (bir rivâyette at üstünde), atı, elbiseleri ve kullandığı bütün eşya ile yakarlar (ateşin yaruk kuvvetinin kötülükleri temizlediği ve belki ruhu göğe uçurduğu sanılıyordu) Sonra külü gömerler¹⁴⁵.”

3.4.Bitki Adları ve Bitki ile İlgili Diğer Adlar

İncelenen romanlarda geçen bitki adları ve bunların geçtiği yeri örneklendiren sayfa numarası aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 3.4. Bitki Adları ve Bitki ile İlgili Diğer Adlar

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Akasya, s.110	Ağaç, s.35	Ağaç Kökü, s.109
Ardıç, s.114	Anason, s.39	Ağaçlar, s.176
Armut, s.101	Çınar yaprakları, s.164	Ahlat, s.83
Badem ağaçları, s.174	Çınar, s.20	Ardıç, s.165
Başak, s.156	Çiçek, s.86	Arpa, s.54
Çam, s. 71	Dal, s.36	Asma, s.41 (Asmalı Kahve)
Çınar, s.155	Diken, s.176	Badem ağacı, s.202
Çiçek, s. 105	Dut Ağacı, s.20	Böğürtlen, s.198
Çilek, s. 140	Ebe gümece, s.101	Budak, s.53
Dağ Çiçekleri, s.74	Gelincik yaprakları, s.157	Çalı, s.32
Diken, s.68	Gül, s.64	Çalılık, s.214
Dut Yaprakları, s.62	Kekik demetleri, s.148	Çam Dalları, s.165

¹⁴³ Toptaş, 2017b: 277

¹⁴⁴ Toptaş, 2017b: 278

¹⁴⁵ Esin, E. (2001). *Türk kozmolojisine giriş*. Kabalcı Yayınevi. s.166

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Erik Ağacı, s.101	Kekik, s.57	Çam, s.12
Gül fidanı, s.163	Kır çiçekleri, s.87	Çınar, s.41
Gürgen, s.24	Kızılcık Dalları, s.44	Çiçek, s.72
İğde, s.8	Körpe yaprakları, s.179	Çitlembik dalları, s.213
Kakao, s.139	Körpecik fidan, s.97	Defne dalı, s.17
Kavak, s.12	Nohut harmanı, s.50	Defne yaprağı, s.234
Kır Çiçekleri, s.21	Omca, s.179	Defne, s.296
Limon, s.140	Ot, s.17	Dut dalları, s.161
Muz, s.140	Palmiye, s.239	Dut, s.40
Portakal, s.140	Pisi pisi otları, s.44	Fidan, s.47
Tohum, s.49	Söğüt, s.184	Gelincik, s.94
Üzüm, s.101	Susam, s.205	Gül, s.45
Üzüm Bağları, s.9	Toprak, s.17	Harman, s.86
Üzüm Yaprakları, s.70	Tütün, s.241	Havuç, s.221
Yaprak, s.82	Üzüm, s.57	İğde, s.97
		Kehribar, s.140
		Kozalak, s.73
		Kütük, s.61
		Limon, s.229
		Mertek, s. 53
		Mısır koçanları, s.197
		Omça, s.54
		Ot, s.165
		Pamuk, s.166
		Papatya, s.262
		Söğüt Dalı, s.215
		Söğüt, s.88
		Sümbül, s. 81
		Sütlege, s.214
		Tomruk, s.261
		Toprak, s.154
		Üzüm, s.51
		Yaprak, s.11
		Zahire, s.87
		Zambak, s.199

3.4.1. Sonsuzluğa Nokta Romanında Bitki Adları

Sonsuzluğa Nokta romanında 27 farklı bitki adı ile ilgili ad kullanılmıştır. Bazıları Ardiç, Akasya, Gürgen, Erik, Badem, İğde, Çam gibi ağaç anlamında kullanılmıştır. Bazıları da portakal, muz, limon, çilek gibi meyve olan bitkilerdir. Bu adlarla ilgili örnekler aşağıdaki gibidir:

“Camın arkasında yaşlı bir akasya gölgesi vardı, dalları salkım salkım yere eğilmiş, beyaz çiçeklerinin diliyle gövdeye gençlik analarını fısıldıyordu¹⁴⁶.” (SN)

“Ben onlara bakıp bakıp atları düşünüyordum gene; yamaçlardan ardıc kokuları, kuş cıvıltıları ve yeşilin yüzünde gözünde gezinen mavinin çeşitli tonlarıyla birlikte bir sel gibi akıp gelecek olan, sütbeyaz atları düşünüyordum¹⁴⁷.” (SN)

(...) onun karşısında serenat yapan al kuşaklı bir prens ve onların ötesinde kırmızı ibikli hırçın bir horoz, sonra gürgenden yontulmuş, derilerinde kum ürpertisi taşıyan upuzun bir deve katarı..¹⁴⁸. (...) (SN)

“Erik ağaçlarının gölgesinden ürkek adımlarla kapıya doğru yaklaşıyor gibiydim, biraz soma o çıkacaktı da karşıma sanki, hiçbir şey demeden sessizce bakışacaktık¹⁴⁹.” (SN)

“Kimi zaman, karardığın içinden ansızın uzanan çam dalları camlara dokunup dokunup geçiyordu yalnızca¹⁵⁰.” (SN)

Üzüm ve Armut daha çok içinde bulunulan zamanı tanımlamak için kullanılmıştır:

“(...) bütün bunların ardından da üzüm zamanı, armut zamanı ya da kelebeklerin kozadan çıkma zamanı diye çeşitli bahaneler uydurarak arada bir köye kaçıyordu¹⁵¹.” (SN)

Başak, benzetme amacıyla kullanılmıştır:

“Sağımda oturan arkadaşım, kafasını başaklar gibi yana eğmiş¹⁵² (...)” (SN)

İğde ağacı da genellikle kokusuyla birlikte örneklendirilmiştir:

“Seyyar satıcılar geçmişti yanımızdan, teneke yüklü at arabaları, yosun tutmuş duvarlar, yıkıldı yıkılacak kapılar, iğde kokularına yaslanan tahta çitler, çocuk yüzleri ve çocuk yüzlerinde gezinen hayal meyal bisikletler geçmişti¹⁵³.” (SN)

¹⁴⁶ Toptaş, 2018: 110.

¹⁴⁷ Toptaş, 2018: 114.

¹⁴⁸ Toptaş, 2018: 24.

¹⁴⁹ Toptaş, 2018: 184.

¹⁵⁰ Toptaş, 2018: 14.

¹⁵¹ Toptaş, 2018: 101.

¹⁵² Toptaş, 2018: 156.

¹⁵³ Toptaş, 2018: 143.

3.4.2. Gölgesizler Romanında Bitki Adları

Gölgesizler romanında 27 farklı bitki adı kullanılmıştır. Romanlarda genel olarak çınar ağacı Türk kültürünü yansıtsa da dut ağacının altına yerleşmenin de örneğini Gölgesizler romanında görürüz:

(...) Alandaki çınarın dibinde birbirlerinden ayrıldılar; boyacı boyacıydı artık, eşek eşek. Kahvenin önünde oturanlar hemen yer göstermişti boyacıya, eşekse sırtında iki boya kazanıyla her yıl gelip yerleştikleri dut ağacının altına yürümüş, eşekçe bir içgüdüyle kulaklarını gevşetip durmuştu¹⁵⁴. (...) (G)

Çınar ağacı kubbeyi andırdığından, köy kıraathanelerinin avlusunda gördüğümüz gibi, altına oturup dinlenen bir çınar altı daima var olmuştur¹⁵⁵.

(...) Sonra, hızla yardı kalabalığı, bir solukta çınarı geçip koşmaya başladı¹⁵⁶. (...) (G)

(...) Gene de postacılar pek oturmuyordu köyde, telgrafi verir vermez motosiklete atlıyor ve çınarın çevresinde bir tur daha atarak çekip gidiyorlardı¹⁵⁷. (...) (G)

(...) Gözlerini kısıp adama baktı. Bu köyde doğup büyümüşü sanki; çınarın hışırtısı kulaklarını, damların köy meydanına akan beyazlığı gözlerini, toprağın cayır cayır yanan soluğu tenini hiç etkilemiyordu¹⁵⁸. (...) (G)

(...) Köy meydanına doğru yürüyordu. Çınarın dibine varınca durup sağına soluna baktı. Sonunda onları, çınarın gölgesindeki köylüler kovmuştu¹⁵⁹. (...) (G)

Çiğdem çiçeği Gölgesizler romanında yazın gelişini simgelediğini “her yaz” ibaresinden okuyucuya sezdirmektedir:

“Her yaz kulağında bir dal çiğdemle, uyuz bir eşeğin arkasından salına salına gelip köy meydanına tezgah kuran kalaycıyı görünce de umutlanmıştı köylüler¹⁶⁰.” (G)

Diğer klasik bitkiler dışında Palmiye, mekân olarak bir köyde bir kentte geçen Gölgesizler’de kentte daha çok karşılaşılabileceğimiz bir bitki olacak şekilde betimlenmiştir:

¹⁵⁴ Toptaş, 2017a: 20

¹⁵⁵ Torlak, H. (2013). Anadolu Kültüründe Ağaçlar: Çınar Ağacı Düzenin ve Otoritenin Sembolü. Bilim ve Gelecek Dergisi, 18.

¹⁵⁶ Toptaş, 2017a: 254

¹⁵⁷ Toptaş, 2017a: 28.

¹⁵⁸ Toptaş, 2017a: 30.

¹⁵⁹ Toptaş, 2017a: 49.

¹⁶⁰ Toptaş, 2017a: 19.

“İki yanı palmyelerle kaplı, geniş bir caddeye çıkınca duraksadım¹⁶¹.” (G)

3.4.3. Kayıp Hayaller Kitabı Romanında Bitki Adları

Kayıp Hayaller Kitabı’nda 47 farklı bitki adı kullanılmıştır. Günümüz Türkçesinde pek kullanılmayan bitki adlarından Kayıp Hayaller Romanında kullanılan yöresel bazı bitki adları şunlardır:

3.4.4. Omca

Halk ağzında kesilmiş ağaç kökü, bağ kütüğü¹⁶².

(...) Hatta aynı hayalleri kuruyorduk arpa tarlasında burçak burçak ter döküp gün boyu tırpan sallarken, üzüm toplarken omçaların arasında aşağı yukarı aynı türkülerini aynı yanık sesle çağırıyor ya da orasından burasından arpa tozları uçuşan bol yıldızlı gecelerde düvenlerin yanı başına uzanıp uyuduğumuzda aynı rüyaları görüyorduk. (...) ¹⁶³ (KHK)

(...) Reşit, omcaların arasından sendeleye sendeleye oraya varıp soluklandı bir süre; ne şaşırılmış ne de inanmış gözlerle, neredeyse bağ evindeki her değişikliği kendi elleriyle gerçekleştirmiş gibi öylece baktı¹⁶⁴. (...) (G)

3.4.5. Zahir

Gerektiğinde kullanılmak için saklanan tahıl, aşıklık¹⁶⁵.

H.Ali ağzında bulunan zahir sözcüğünün H. Ali’nin çocukluk yıllarını geçirdiği Baklan Kasabası’nın isminin Zahir anlamına gelmesi sebebiyle bu sözcüğün Denizli ağzında olması ve Toptaş’ın sözcük dağarcığına girmiş olması muhtemeldir¹⁶⁶. Romandaki örneği aşağıdaki gibidir:

“Yani, bakmakla tükenecek kadar az olan o birkaç avuçluk zahir, çuvalların dibine doldurulup evlere sokuluyor¹⁶⁷.” (KHK)

Romanda kullanılan bazı genel bitki adlarının örneği aşağıdaki gibidir:

3.4.6. Mertek

Yapıda kullanılan dört köşe veya yuvarlak, kalınca ağaç¹⁶⁸.

¹⁶¹ Toptaş, 2017a: 239

¹⁶² <http://sozluk.gov.tr/> Güncel Sözlük

¹⁶³ Toptaş, 2017b: 54.

¹⁶⁴ Toptaş, 2017a: 179.

¹⁶⁵ <http://sozluk.gov.tr/> Güncel Sözlük

¹⁶⁶ <http://www.denizli.gov.tr/baklan> (Erişim Tarihi: 6.6.2021)

¹⁶⁷ Toptaş, 2017b: 87.

¹⁶⁸ <http://sozluk.gov.tr/> Güncel Sözlük

“Babam gözlerini tavandaki merteklere dikmiş gene öylece, hiç kıpırdamadan yatıyordu¹⁶⁹.” (KHK)

3.4.7. Sütleğen

Sütleğengillerden, yaprak sap ve köklerinde süt görünüşlü, kekre ve yakıcı bir öz su bulunan, verdiği öz su türlerine göre hekimlikte ve sanayide kullanılan, yedi yüz kadar türü bilinen, bir veya çok yıllık bir bitki, Japon kaktüsü (Euphorbia)¹⁷⁰.

“Derken, bir sessizlik çöküyor dereye; çakılları birbirine zank gibi yapıştıran, sütleğenleri, çalılıkları ve çitlembikleri kendi yeşilliklerine kilitleyen, oldukça sıkı, sınıksı bir sessizlik¹⁷¹...” (KHK)

3.4.8. Türk Kültüründe Bulunan Bazı Ağaçlar

Türk kültüründe ağaç önemli ve kutsal bir motif olarak karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak Türklerin kutsal olarak kabul ettikleri ağaçlar meyvesiz, ulu (yüksek ve görkemli), açık renkli, gölgeli ve kaba olanlarıdır. Bunlardan belli başlıları şu şekilde sıralanabilir; Kayın, Çam, Kavak Ağacı, Ardıç, Çınar, Dağ servisi-Sedir, Servi-Selvi, Meşe-İmen-Emen, Dut, Söğüt gibi ağaçlardır¹⁷².

Çınar ağacı karşımıza çoğunlukla köylülerin hep gölgesinde oturduğu, köy meydanında bulunan bir ağaç olarak çıkar. Geçmişten gelen çınar ağacının ulu olma durumu Gölgesizler romanında da hissedilmektedir. Herhangi bir olayda hep o ağacın etrafında toplanılması, tıpkı bir pusula gibi bir yere giderken, etraftan geçerken ondan bahsedilmesi, gölgesinden faydalanılması okuyucuya Türk kültüründe çınar ağacının izlerini yansıtmaktadır. Kayıp Hayaller Kitabı’nda sürekli adı geçen bir Çınarlı Kahve bulunmaktadır.

(...) Ya da ilçenin tek fotoğrafçısı olan Sürmeli, dedemi tahta iskemleye oturtup üç ayaklı makinesinin ardına geçtiği sırada, sinsi bir cip durmuştu da çınarın gölgesinde, kapısı açılmış ve Denizli valisi bir ayağını yere basarken fotoğrafçı dükkanına doğru şöyle bir bakmıştı¹⁷³. (...) (KHK)

¹⁶⁹ Toptaş, 2017b: 230.

¹⁷⁰ <http://sozluk.gov.tr/> Güncel Sözlük

¹⁷¹ Toptaş, 2017b: 214.

¹⁷² Ergun, P. (2012). Türk Kültüründe Ağaç Kültü, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, s. 21

¹⁷³ Toptaş, 2017b: 113

3.5. Beslenme Adları

3.5.1. Yiyecek ve İçecek Adları ve Yeme ve İçme ile İlgili Diğer Adlar

İncelenen romanlarda geçen yemek ve içecek adları ve bunların geçtiği yeri örneklendiren sayfa numarası aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 3.5. Yiyecek ve İçecek Adları ve Yeme ve İçme ile İlgili Diğer Adlar

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Bira, s.109	Acılı tarhana çorbası, s.62	Armut, s.16
Buğday, s.79	Biber Turşusu, s.10	Bal Peteği, s.105
Çay, s.18	Biber, s.245	Bal, s.49
SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Dondurma, s.76	Buğday, s.183	Bazlama, s.15
Ekmek içi köfte, s.109	Çay, s.31	Soğan, s.74
Ekmek, s.129	Çorba, s.90	Biber, s.11
Elma Şekeri, s.105	Ekmek, s.26	Sukabağı, s.58
Elma, s.70	Elma, s.17	Böğürtlen, s.291
Fasulye, s.132	Erik, s.57	Bulgur, s.307
Kahvaltı, s.68	Havuç, s.245	Ciğer, s.220
Kahve, s.62	Hoşaf, s.74	Çerez, s.82
Kekik, s.56	Kelek, s.245	Çorba, s.106
Kokoreç, s.109	Kokoreç, s.181	Şeker, s.14
Kuruyemiş, s.34	Köfte, s.181	Domates, s.11
Leblebi, s.134	Limon, s.205	Dut, s.40
Meyveli Gazoz, s.36	Mantar, s.40	Ekmek, s.26
Peynir, s.69	Marul Salatası, s.10	Elma, s.100
Posa, s.55	Menemen, s.60	Erik, s. 304
Sakız, s.117	Nohut, s.29	Fasulye, s.11
Sigara, s.153	Pekmez, s.73	Fındık, s. 23
Su, s.42	Peynir, s.26	Fıstık, s. 20
Süt, s.30	Pilav, s.74	Gözleme, s.75
Turşu suyu, s.158	Posa Yığını, s.7	Halkalı Şeker, s.20
Üzüm, s.54	Rakı, s.10	Kabak, s.106
Votka, s.33	Sakız, s.66	Kaymak, s.105
Zeytin, s.69	Salçalı Tavuk, s.10	Kekik, s.67
	Sarımsak, s.216	Şerbet, s.107
	Sigara, s.173	Kızarmış et, s.209
	Simit, s.205	Kızarmış Tavuk, s.105
	Su, s.43	Leblebi, s.20
	Turşu, s.113	Tarhana, s.117
	Tuz, s.90	Mısır, s.239
	Vişne, s.46	Un, s.13
	Yoğurt, s.231	Nohut, s.80
	Yufka, s.10	Patlamış Mısır, s.61
	Yumurta, s.40	Pekmez, s.96
	Zeytin, s.10	Sakız, s.177
		Sarımsak, s.74

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
		Sirke, s.24
		Üzüm Salkımı, s.102
		Yufka, s.14
		Afyon Sütü, s.24
		Ayran, s. 21
		Çay, s.41
		Çorba, s.234
		Gazoz, s.218
		İhlamur, s.157
		Rakı, s.24
		Sigara, s.31
		Su, s.17
		Şarap, s.19
		Tarhana Çorbası, s.42

3.5.2. Sonsuzluğa Nokta Romanında Yeme ve İçme ile İlgili Diğer Adlar

Sonsuzluğa Nokta romanında 26 farklı yeme içme adı kullanılmıştır. Bu adlardan daha çok İç Anadolu Bölgesi'nde yetişen “buğday” romanda da bozkır insanını tasvir etmede araç olarak kullanılmıştır:

“Düğün salonunun girişindeki gelin odasında, orkestranın toza dumana boğduğu bölüme geçmeden önce son kez makyajını tazeleyip duvağının tellerini ve belindeki kırmızı kurdeleyi düzeltirken, annemin bir avuç buğdayla ağlaya ağlaya içeri dalıp orada bulunan herkesi hayrete düşürmesini bir türlü anlayamıyordum¹⁷⁴”. (SN)

Hasan Ali Toptaş Sonsuzluğa Nokta romanında alkolü; yorgunluğu, sıkıntıyı alan bir içecek olması yönüyle kullanmıştır:

“Bir ikinci vaktiydi, işten yorgun argın çıkmış, eve gelirken de köşedeki büfeye uğrayıp iki vodkayla bir büyük meyveli gazoz almıştım¹⁷⁵.” (SN)

"Bir derdin mi var?" diye sordum biraz yürüyünce. Durdu birden, bir an, yıllardır orada dikiliyormuş gibi geldi bana. "Ne derdi?" dedi bulanık bir sesle. "Bira içmezdin?" dedim. Yüzünü dağlara çevirdi. O da bir yerlere kaçmak istiyordu sanki. "Derdim falan yok yeğenim," dedi. "İnan, neden içtiğimi ben de bilmiyorum." "Üç gün önce... Akşama doğrudu, nasıl oldu bilmiyorum canım sıkıldı birden. Hem de, çok fenâ sıkıldı. Ruhum beni terk etmişti sanki, şu dağları aşır gitmişti. Bunu hissederek etmez, nasıl oldu

¹⁷⁴ Toptaş, 2018: 79.

¹⁷⁵ Toptaş, 2018: 36.

da çarşıya gittim, nasıl oldu da Vehbi'nin köfteci dükkânına dalıp kendime bira ısmarladım, bilmiyorum. Kendime geldiğimde sarhoştum, zilzurna sarhoş¹⁷⁶..." (SN)

Romanda yiyecekler benzetme amacıyla da kullanılmıştır:

"Yüreğinde lunapark taşıyan kel kafalı, kocaman bir çocuk olduğundan ve o çocuğun oturduğu koltuğu sürekli sağa sola çevirip durduğundan da habersizdi hiç kuşkusuz; çok şey görüp geçirdiklerine inananların o şaşılasi rahatlığıyla gözlerini dilekçeye dikmiş, dudaklarını elma şekeri gibi yalaya yalaya okumasını sürdürüyordu¹⁷⁷." (SN)

"Çoğaldıkça da, kendimi bir posa gibi bir yana iterek başkalarını yaşamaya başlarım¹⁷⁸." (SN)

3.5.3. Gölgesizler Romanında Yeme ve İçme ile İlgili Diğer Adlar

Gölgesizler romanında 39 farklı yeme içme adı kullanılmıştır. Bu adlardan bazıları yardımlaşmayı anlatmak için kullanılmıştır. Romanda kim tarafından hamile olduğu bilinmeyen ve babası tarafından ahıra kapatılan Güvercin için köylülerin toplanıp bir sürü yemek getirdiği bir bölüm vardır. Aşağıdaki cümleden açık bir şekilde Türklerin, özellikle köy ortamındaki halkın yardımlaşmayı sevdiği görülmektedir:

"Pekmezler çeşitlenmişti susamlısından haşhaşlısına kadar... Keleğinden biberine, domatesinden havucuna kadar turşular çeşitlenmiş ve Güvercine yüzlerce ağızdan, ye denmişti, her şey düzelecek, hele sen ye¹⁷⁹..." (G)

Diğer yeme-içme adlarının örnekleri aşağıdaki gibidir:

"Muhtar onun sesini işitene dek eşiğin arkasında, mısır koçanlarının yanında bekledi. Sonra buğday çuvallarına tutuna tutuna karanlığa doğru yürüdü¹⁸⁰." (G)

"Gene de gözleri iki tas pekmez gibi hep aklımdadır¹⁸¹." (G)

Romanda üç kişinin ölümünden bahsederken de yeme-içme adlarından yararlanılmıştır:

"Biri, kaya kovuğundan güvercin yumurtası almaya çalışırken düşüp parçalanan gencecik bir çobandı, çocuk bile denebilirdi. Kafası taşlara çarpa çarpa dağılmış, beyni yoğurt gibi oraya buraya saçılmıştı. Öteki, mantar yiyen dul bir erkek; kahvenin önünde, sapasağlamken. Birden baş dönmesi ve köpürüp inleyen kocaman bir ağız¹⁸²." (G)

¹⁷⁶ Toptaş, 2018: 117-118.

¹⁷⁷ Toptaş, 2018: 104.

¹⁷⁸ Toptaş, 2018: 55.

¹⁷⁹ Toptaş, 2017a: 245.

¹⁸⁰ Toptaş, 2017a: 72.

¹⁸¹ Toptaş, 2017a: 73.

¹⁸² Toptaş, 2017a: 40.

Yukarıdaki örnekte görüldüğü gibi yoğurt benzetme amacıyla, mantar zehirleyen yiyecek olarak kullanılmıştır.

3.5.4. Kayıp Hayaller Kitabı Romanında Yeme ve İçme ile İlgili Diğer Adlar

Kayıp Hayaller Kitabı romanında 52 farklı yeme içme adı kullanılmıştır. Bunların romandaki örnekleri aşağıdaki gibidir:

"Ben anneme söyleyeyim de sana ıhlamur kaynatsın," derdi o konuyu değiştirmek için¹⁸³." (KHK)

"Buraları ardı arkası kesilmeyen bir fıstık yağmuru izliyor sonra, fıstıkların peşinden leblebiler yağıyor bahçedeki köylülerin üstüne, halkalı şekerler, sırma kuşaklı fincan takımları, çın çın çınlayan çinko cezveler ve mendil uçlarına düğümlenmiş küçük koku şişeleriyle kırmızı kurdeleli çeyrek altınlar yağıyor da hiç tahmin edemedikleri bunca zenginlik karşısında artık hepsi şaşırıp kalıyor¹⁸⁴." (KHK)

"(...) belki sonraki günlerde zaman zaman can sıkıntısını dağıtmak için bahçeye çıkıp biberlerin yanında saatlerce dikiliyor, belki bol köpüklü çorbalar pişirip yumuşak yufkalar açıyor, Hidayet'in ayağından körüklü çizmeleri çekiyor ya da onun uzaklardan getirdiği altınları mendillerin ucuna düğümleyip düğümleyip bir köşeye koyuyor ama hep kaçmayı düşünüyor¹⁸⁵." (KHK)

"(...) hatta börekler yapıp sık sık dağıtıyor konu komşuya, şerbetler yapıp içiriyor çocuklara ve kocası ne der, akrabaları ne der, büyükleri ne derse hemen boyun eğip yerine getiriyor. Gene de bütün bunlar olup biterken, kaskatı kesilip arada birçok uzaklara bakıyor. Kaçıyor sanki, hayalinde, bir türlü gerçekleştiremediği o kaçıışı yaşıyor¹⁸⁶." (KHK)

3.6. Giyim, Kuşam, Kumaş ile İlgili Diğer Adlar

İncelenen romanlarda geçen giyim-kuşam-kumaş adları ve bunların geçtiği yeri örneklendiren sayfa numarası aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 3.6. Giyim, Kuşam, Kumaş ile İlgili Diğer Adlar

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Atkı, s.61	Ayakkabı, s.172	Asâ, s.140
Ayakkabı, s.53	Basma, s.114	Ayakkabı, s.225
Bluz, s.32	Başörtü, s.81	Baca, s.144
Bot, s.59	Ceket, s.7	Başörtüsü, s.20
Ceket, s.137	Cüppe, s.57	Cep, s.140
Ceketin Dügmeleri, s.61	Çatki, s.198	Cepken, s.240
Cepken, s.140	Çorap, s.39	Çamaşır, s. 88
Çarşaf, s.91	Deri parçası, s.100	Çaput, s.265
Çorap, s.32	Don, s.26	Çıngırak, s.140
Deri Ceket, s.40	Etek, s.83	Çivi, s.140

¹⁸³ Toptaş, 2017b: 157.

¹⁸⁴ Toptaş, 2017b: 20.

¹⁸⁵ Toptaş, 2017b: 106

¹⁸⁶ Toptaş, 2017b: 107.

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Deri, s.148	Fanila, s.22	Çizme, s.16
Don, s.32	Gömlek, s.16	Don, s.72
Düğme, s.42	Harmani, s.148	Duvak, s.87
Efe giysisi, s.139	İpek, s.74	Elektrik, s.141
Etek, s.31	Kepenek, s.220	Entari, s.67
Fermuar, s.123	Kösele, s.100	Eşarp, s.268
Gelin Tülleri, s.32	Lastik çizme, s.246	Fanila, s.232
Gömlek, s.32	Muşamba, s.205	Gömlek, s.21
Gömlek yakası, s.178	Naylon, s.100	Hırka, s.29
İç Donu, s.68	Önlük, s.106	İç donu, s.183
Kadife, s.24	Pantolon, s.118	İskarpın, s.274
Kemer, s.156	Pençeli ayakkabı, s.47	İspanyol paça pantolon, s.237
Kravat iğnesi, s.137	Peştemal, s.198	Kefen, s.98
Kravat, s.61	Postal, s.75	Körüklü Çizme, s.13
Mendil, s.63	Şapka, s.10	Kösele, s.265
Pantolon, s.63	Terlik, s.100	Kurdele, s. 87
Pardösü, s.118	Yelek cebi, s.132	Muşamba, s.149
Sırma kuşaklı perde, s.172	Yelek, s.86	Naylon, s.206
Silindir Şapkası, s.60		Okul ceket, s.237
Şalvar, s.78		Pantolon, s.115
Şapka, s.22		Sırmalı kaftan, s.170
		Şapka, s.126
		Takunya, s.144
		Teneşir Tahtası, s. 144
		Yaka, s.23
		Yamalı perde, s.277
		Yamasız pantolon, s.177
		Yelek, s.31

3.6.1. Sonsuzluğa Nokta Romanında Giyim, Kuşam, Kumaş ile İlgili Adlar

Romanda 31 farklı giyim, kuşam, kumaş ile ilgili ad kullanılmıştır. Bu adlar genellikle günlük yaşamda tercih edilen etek, gömlek, bluz, ceket, atkı, ayakkabı, pardösü gibi kıyafetlerdir. Kısmen Fransızcadan veya Fransa'dan alınmış bazı giyim kuşam adlarına rastlanmaktadır. Bunlardan pardösü Fransız kökenli bir kelimedir.

“Çenesini havaya dikip tavana baktı bir süre, sonra, birdenbire aklına gelmiş, hatta bunu yapmakta çoktan gecikmiş gibi pardösüsünün iç cebinden bir bira şişesi çıkarıp lıkır lıkır içmeye başladı¹⁸⁷.” (SN)

Yine Fransa'da kraliyet eğlenceleri için kralların özel hokkabazlarının kullandığı fakat 20. yüzyılda, genelde devletlerin üst makamları tarafından kullanılan silindir şapka¹⁸⁸ kullanımı

¹⁸⁷ Toptaş, 2018: 118.

¹⁸⁸ https://tr.wikipedia.org/wiki/Silindir_%C5%9Fapka (Erişim Tarihi 6.6.2021)

da görülmektedir. Romanda da bunun örneğini Belediye Başkanı'nın sadece törenlerde taktığı bir aksesuar olarak karşımıza çıkmaktadır:

“Karakol komutanı, yeni boyanmış botlarını gıcırdata gıcırdata alana gelip durmuştu. Belediye başkanıysa, yalnızca törenlerde kullandığı siyah silindir şapkasını elinde evirip çeviriyor, kimi zaman gözlerim kısıp kalabalığı süzüyor, kimi de birkaç adım yürüdükten, ansızın durduktan ve kafasını belli belirsiz salladıktan sonra geri dönüp sıkıntıyla komutanın yüzüne bakıyordu¹⁸⁹.” (SN)

Romandaki diğer giyim, kuşam adlarını çoğunlukla kelimenin temel anlamında kullanılmaktadır:

“Üstelik, yüzünün yarısını boynuna doladığı kırmızı puanlı atkının içine gömerek o soğukta ya da kravatım gevşeterek o sıcakta onca yolu hangi amaçla teptiği ve bunu her gün neden tekrarlayıp durduğu, cesaret edilip sorulamazdı da¹⁹⁰...”

“Kış aylarında da ayakkabılarını teneke sobanın dibinde kurutur, rüzgâr vurmasın diye göğsüne gazete döşer ve yine aynı saatlerde, aynı telâşlı adımlarla, dam saçaklarından sarkan upuzun buzların ağartılarına dala çıka çarşıya koşardı¹⁹¹.”

“Ablanın arkadaşı Günay'dı bu; Figen'le bize yarım yamalak bir merhaba dedikten sonra, kaim bıyıklarını dişleyip deri ceketini ısıldatarak ablanın peşinden, çamaşır makinesinin uğultusuna doğru yürüdü¹⁹².”

“Kaidesini arayan asık suratlı bir heykele benzerdi çünkü dolaşırken, adımlarım düzenli atar, kollarını düzgün sallar ve ceketinin düğmelerini hiç çözmezdi¹⁹³.” (SN)

“Belleklerinde kopuk kopuk efe hikâyeleri, roman sayfalarından çıkıp gelen adar, şiirlere yaslanan dumanlı dağlar ya da bir filmin sonunda, mavzerine sarılıp yokuş aşağı koşan, yalnız, yapayalnız bir efe, rüzgârda uçuşan cepkeni, hışırdayan çaldıklar ve aşağılarda, çok aşağılarda kınalı bir gelin¹⁹⁴.” (SN)

“O anda, rahatça alıp verebilsinler diye varlığını silmeye çalışıyorum bodrum katındaki öğrenci evinde yaşayan eşyalar gibi, gözlerimi efe giysilerinin içindeki adama çeviriyorum sözgelimi; çünkü, birbirlerinin beğenilerini kollayarak giyinen bir yığın insanın arasında en farklı olanı o¹⁹⁵...” (SN)

“Karım gülmüştü bu sözlere, bir yandan da beni öpüyor, ablasını kışkırtmak istercesine gelinliğinin tülleriyle oynuyor ve bembeyaz bir köpük hâlinde, dalga dalga dizlerimin üstüne doğru yayılıyordu¹⁹⁶.” (SN)

¹⁸⁹ Toptaş, 2018: 59.

¹⁹⁰ Toptaş, 2018: 61.

¹⁹¹ Toptaş, 2018: 68.

¹⁹² Toptaş, 2018: 40.

¹⁹³ Toptaş, 2018: 61.

¹⁹⁴ Toptaş, 2018: 140.

¹⁹⁵ Toptaş, 2018: 141.

¹⁹⁶ Toptaş, 2018: 32.

Romanın bazı kısımlarında giyim, kuşam adları kişileştirilmiştir:

“Susuyordur erkek; dilinin hünerini ve işlevini üzerindeki giysilere devretmiştir de sanki, ceketi konuşuyordur insanlarla, bakanlarla ayakkabıları, ilgilenenlerle kravatı konuşuyordur. Bileğinden, kravat iğnesinin yanıp sönüşünden, bembeyaz dişlerinden ve gözlerinden yansıyan ne denli parıltı varsa, karıma doğru akıyordur sonra¹⁹⁷...” (SN)

“Birkaç dakika geçmeden sedirler yeniden doluyordu böylece, duvar diplerini delik çoraplı ayaklar, kurumuş eller, çatlamış dudaklar ve savruluşlarıyla insanı kırlara götürüp getiren acı ot kokulu peştemallar, yamalı pantolonlar, şalvarlar kaplıyordu. Kapı önlerinde mızıklayan ağızları yüzleri sümüşe batmış çocuklarsa, bir tokatla susturulup eşiklere oturtuluyordu¹⁹⁸.” (SN)

3.6.2. Gölgesizler Romanında Giyim, Kuşam, Kumaş ile İlgili Adlar

Romanda 28 farklı giyim, kuşam, kumaş ile ilgili ad kullanılmıştır.

“Kadın, dizlerinden kalçalarına doğru tırmanan okşayışlara aldırmamıştı hiç; bu yüzden imam teselli cüppesine biraz daha bürünmüştü o sırada, kadının aldırmazlığıyla beslenen cesaretin peşine düşerek tövbe kapısı arayan dişinin dişiliğine birkaç parmak daha sokulmuştu¹⁹⁹.” (G)

“Kunduracı, gelişinin nedenini pençeli ayakkabılara benzeyen çok kullanılmış bir gülümseyişin ardına gizleyerek kapıdan girdi²⁰⁰.” (G)

“Biri belinden peştemalını çözüp onun çıplak omuzlarına, biri alındaki çatkıyı saçlarına örttü hemen; biri de eteğinin uçlarını düzelterip yer yer kuru kan lekeleriyle dolu küçücük ayaklarını avuçlarının içine aldı²⁰¹.” (G)

“Berber çekmecedan çıkardığı beyaz önlüğü boynuna dolamış, iğneyle tuturmaya çalışıyordu²⁰².” (G)

“Ayağına lastik çizmeleri çekmiş, bekçinin hemen ardında dikiliyordu²⁰³.” (G)

3.6.3. Kayıp Hayaller Romanında Giyim, Kuşam, Kumaş ile İlgili Adlar

Romanda 38 farklı giyim, kuşam, kumaş ile ilgili ad kullanılmıştır.

“Gözlerimin önünde yükselen çifte minare yalan gibiydi sözgelimi, çatıların üstünde ağırıp duran baca uçları, caminin yeşil yeşil pencereleri, kapı önündeki takunyalar, dem çeken kumrular, köşedeki çeşmenin

¹⁹⁷ Toptaş, 2018: 137.

¹⁹⁸ Toptaş, 2018: 115.

¹⁹⁹ Toptaş, 2017a: 57.

²⁰⁰ Toptaş, 2017a: 47.

²⁰¹ Toptaş, 2017a: 198.

²⁰² Toptaş, 2017a: 106.

²⁰³ Toptaş, 2017a: 246.

ıssızlığı, başucumdaki dutların sessizliği ve mescit duvarına dayanan teneşir tahtasının soğukluğu yalan gibiydi²⁰⁴...” (KHK)

“İçimi sarıveren evden kurtulma sevinciyle ben kasabayı bile sırtıma alıp bütün takım taklavatıyla dünyanın öteki ucuna kadar taşırım diyerek, bir zamanlar küçük dayım Müslüman'ın verdiği İspanyol paça pantolonu buldum sonra da; gidip bir daha eve dönmek zorunda falan kalmayayım n'olur diye duvardaki çividen okul ceketimle şapkamı da aldım ve bunların hepsini bir torbaya doldurup çabucak merdiven basamaklarını indim²⁰⁵.” (KHK)

“Geçmesine geçiyor ya, günler önceki kadar dinç değil artık; eyerin üstünde, içi giderek boşalan derme çatma bir korkuluk gibi sürekli sallanıyor. Üstelik sakalları uzamış bir hayli, gömleğinin yenleri yırtılmış, yeleğine kuşlar pislemiş ve kan çanağına dönen gözleri çöke çöke derin bir kuyunun dibine çekilmiş de şimdi oradan bakıyor dünyaya, görüyorsa geçtiği ormanları, çıktığı bayırları, aştığı kayalıkları ve uçtuğu uçurumları oradan görüyor²⁰⁶.” (KHK)

3.6.4. Anadolu Giyimi

Günümüzde daha çok Anadolu’da ve köylerde kullanılan bazı giyim, kuşam adları incelenen romanlarda yer almaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır: basma, fanila, takunya, şalvar...

Bu adların dışında Toptaş’ın doğup büyüdüğü yerden, Ege bölgesinden izler taşıyan bazı giyim adlarına rastlarız: Körüklü Çizme (efelerin giydiği), Efe giysisi, daha çok Denizli Buldan’da üretilen peştamal ve çatkı bunlara örnek verilebilir.

3.6.5. Kepenek

Çobanların omuzlarına aldıkları dikişsiz, kolsuz, keçeden üstlük, aba:²⁰⁷

(...) Ak kepenekli çobanların ve onların dağı taşı melil melil bakıştıran kaval seslerinin devlet kapısına duydukları güveni heybesinden çıkarıp harman etmiştir oracığa²⁰⁸ (...) (G)

3.6.6. Çatkı

Alından geçerek başın çevresine çember gibi bağlanan bağ, kaşbastı.²⁰⁹

²⁰⁴ Toptaş, 2017b: 144.

²⁰⁵ Toptaş, 2017b: 237.

²⁰⁶ Toptaş, 2017b: 31

²⁰⁷ <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 6.6.2021)

²⁰⁸ Toptaş, 2017a: 220.

²⁰⁹ <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 6.6.2021)

(...) Biri belinden peştamalını çözüp onun çıplak omuzlarına, biri alnındaki çatkıyı saçlarına örttü hemen; biri de eteğinin uçlarını düzelterip yer yer kuru kan lekeleriyle dolu küçücük ayaklarını avuçlarının içine aldı²¹⁰. (...) (G)

3.6.7. İskarpın

Ökçeli, konçsuz ayakkabı.²¹¹

Kayıp Hayaller Kitabı romanında Celil'in Almaya'ya giderken ayağından körüklü çizimleri çıkarıp iskarpınleri giydiği bir bölüm yer almaktadır. Burada Anadolu giyiminden Batı giyimine geçişin bir örneği ile karşılaşırız.

(...) Sonunda öyle de yaptı zaten; bir sabah eşikte yorgun iki heykel gibi duran körüklü çizimlerini kaldırıp odun istifinin üstüne fırlattı, burunlarını yere vura vura iskarpınlerini giydi²¹²... (...) (KHK)

3.7. Araç, Eşya Adları

İncelenen romanlarda geçen eşya adları ve bunların geçtiği yeri örneklendiren sayfa numaraları aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 3.7. Araç, Eşya Adları

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Ampul, s.42	Anahtar, s.177	Afiş, s.47
Anahtar Çantası, s.9	Asa, s.55	Ampul, s.7
Asansör, 109	Asker heykeli, s.48	Anahtar, s.195
Avize, s.24	At arabası, s.18	Araba, s.15
Ayna, s.9	Ayna, s.8	Asa, s.9
Bacalar, s.18	Bakır Tencere, s.19	At Arabası, s.88
Balyoz, s.36	Bardak, s.26	Ayakkabı, s.40
Battaniye,121	Bavul, s.13	Ayna, s.50
Bavul, s.7	Bayrak Direği, s.29	Baca, s.87
Bez, s.9	Bayrak, s.11	Bakraç, s. 97
Bıçak, s.10	Bez, s.29	Balta, s.261
Biblo, s.23	Boncuklu Beşik, s.62	Bardak, s. 22
Bilgisayar, s.44	Boya Kazanı, s.20	Basma, s.105
Buzdolabı, s.44	Buğday Çuvalları, s.72	Bayrak, s.87
Cam sehpa,191	Bulgur Keseleri, s.35	Beşik, s. 56
Ceket Düğmeleri, s.20	Çadır, s.18	Bez, s.15
Çakmak, s.34	Çakmaktaşı, s.241	Bıçak, s.65
Çamaşır Makinesi s.40	Çanak, s.19	Bilet, s.242
Çamaşır, s.18	Çay Bardağı, s.55	Bobin, s.239
Çanta, s.7	Çaydanlık, s.43	Bohça, s.277
Çarşaf s.48	Çerçeve, s.222	Boncuk, s.54
Çatal 118	Çeyiz Sandığı, s.19	Bozuk Para, s.87

²¹⁰ Toptaş, 2017a: 198.

²¹¹ <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 6.6.2021)

²¹² Toptaş, 2017b: 274.

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Çay Bardakları 96	Çivi, s.100	Bulgur kesesi, s.197
Çay Tabakası s.35	Çöp kamyonu, s.213	Cam, s. 116
Çaydanlık s.25	Çubuk, s.181	Cephane sandığı, s.172
Çekmece s.48	Daktilo, s.255	Cezve, s. 20
Çiçek Sepeti s.23	Dantel İpi, s.51	Cip, s.113
Çuval, s.7	Dantel, s.44	Çadır, s.255
Dantel s.48	Değnek, s.242	Çakmak, s.124
Dikiş Makinesi s.44	Demir Çubuk, s.100	Çalgı, s.208
Dikiz Aynası, s.8	Deri parçası, s.100	Çamaşır sandığı, s.244
Direksiyon s.52	Dibek taşı, s.248	Çanak, s. 96
Dirgen, s.9	Dört Boncuklu Tespih, s.17	Çanta, s. 21
Dolap s.48	Düdük, s.240	Çatal, s.217
Dönme Dolap s.44	Düğme, s.11	Çay bardağı, s.177
Duvar, s.9	Düğün Kepçesi, s.61	Çaydanlık, s.210
Elektrikli Daktilo s.44	Eyer, s.131	Çeyiz, s.98
Etamin s.35	Fırça, s.23	Çingirak, s.42
Fırın s.9	Gazete, s.256	Çit, s.17
Fincan Takımı s.24	Gözlük camı, s.218	Çivi, s.146
Gazete, s.11	Güvercin resmi, s.23	Çuval, s. 58
Giysi, s.22	Hançer, s.74	Daktilo, s.250
Halı s.40	Hasır yastık, s.148	Dantel ipliği, s.240
Havlu s.81	Havlu, s.8	Davul, s.69
Hesap Makinesi s.44	Hediye, s.114	Defter, s.148
Heykelcik s.35	Heybe, s.131	Demir kapı, s.199
İngiliz Anahtarı, s.9	Işıklar, s.65	Dizgin, s. 32
İp, s.21	İşıklı Kağıtlar, s.59	Dolma kalem, s.249
Kağıt, s.20	İğne, s.106	Domino, s.41
Kalem, s.7	İmame, s.16	Dosya, s. 21
Kandil s.80	Jilet Kutusu, s.95	Döşek, s.116
Kanepe s.33	Jilet, s.182	Düdüklü balon, s.147
Kapı, s.16	Kadeh, s.7	Düğme, s.21
Karton s.25	Kağıt, s.22	El Feneri, s.31
Kaset, s.14	Kağı, s.24	Elektrik Direği, s.296 ?
Kaşık s.81	Kalem, s.21	Enjektör, s.126
Kaynak Makinesi s.44	Kandil, s.25	Eyer, s.13
Kilim, s.23	Kap, s.19	Fayton, s.113
Kilimler 96	Kapı, s.7	Film Bobini, s.9
Kiremit, s.18	Kaşık, s.19	Fincan Takımı, s.25
Kitap 96	Kazma Sapı, s.61	Fincan, s.20
Kitaplık, s.18	Kehribar Tespih, s.46	Fotoğraf, s.66
Koltuk takımı,191	Keklik Kafesi, s.55	Gaz Lambası, s.7
Koltuk, s.7	Kerpiç, s.46	Gemi, s.118
Kulp s.51	Kibrit, s.112	Geometri defteri, s.224
Küllük s.23	Kilim, s.45	Giysi, s.248
Küp, s.9	Kirman, s.20	Gözer, s. 95
Küvet s.42	Kolonya Şişesi, s.84	Halı, s.20
Lastik s.25	Kolonya, s.18	Harita, s.62

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Leğen s.68	Koltuk, s.7	Hasır yastık, s.187
Makas, s.13	Korkuluk, s.59	Havlu, s.232
Mandal, s.9	Kozalak çuvaları, s.131	Heybe, s.14
Masa s.24	Krem, s.14	Hoparlör, s. 301
Maşrapa s.62	Kumaş, s.64	Izgara, s.217
Matkap s.44	Kutu, s.42	İbrik, s. 84
Mendil, s.18	Kürek, s.35	İğne, s. 28
Mermi, s.97	Lamba, s.256	İlaç kutuları, s.209
Minibüs s.10	Lastik Sapan, s.39	İpek, s.20
Motor Yağı, s.9	Makas, s.7	İplik, s.28
Mum s.42	Masa, s.70	Jeneratör s.,7
Muşamba, s.21	Maşa, s.21	Kablo, s.193
Mürekkep, s.20	Mendil, s.150	Kafes, s.23
Naylon, s.7	Mengene, s.154	Kağıt, s.21
Otobüs, s.7	Menteşe, s.211	Kağnı, s.61
Pamuk, s.17	Merdiven, s.10	Kalem, s.179
Parfüm Kutuları s.23	Mermer, s.66	Kalpak, s.171
Pencere, s.8	Mertek, s.145	Kamçı, s.89
Perde s.28	Minder, s.58	Kamyon, s.149
Piknik Tüpü s.25	Motosiklet, s.27	Kap Kacak, s.117
Radyo s.44	Mumlar, s.66	Kapı, s.17
Raf, s.7	Muska, s.56	Karton kutu, s.193
Reçine, s.18	Musluk, s.143	Kaşağı, s.265
Saç Kurutma Makinesi s.44	Mühür Kesesi, s.48	Kaşık, s. 41
Saksı, s.8	Mühür, s.21	Katar, s.74
Sargı Bezleri, s.17	Nal, s.51	Kayış, s.261
Sebze Meyve Süsleri s.35	Naylon ayakkabı, s.100	Kazan, s.17
Sehpa Takımı s.81	Naylon torba, s.181	Kazma, s.31
Sehpa, s.23	Naylon, s.68	Kefen, s.17
Sepet, s.7	Nohut Çuvaları, s.35	Kemer, s.193
Silah s.65	Ocak, s.46	Kerpiç, s.118
Sini s.117	Odun Çuvalı, s.44	Kese, s.298
Şarap Şişeleri s.96	Olta, s.211	Kına, s.87
Şekerlik s.23	Otomobil, s.11	Kibrit, s.278
Şimşir Tarak, s.9	Örtü, s.8	Kilim, s.8
Şişe s.23	Paket, s.181	Kilit, s. 127
Tabak s.81	Pankart, s.38	Kiremit, s.9
Tabanca, s.9	Para, s.23	Kitap, s.7
Tahta, s.18	Parfüm, s.84	Kolonya, s.24
Talaş, s.18	Pencere, s.38	Korkuluk, s.31
Tas, s.9	Perde, s.23	Kova, s.290
Tel, s.12	Permasharp, s.42	Köstekli saat, s.146
Televizyon Anteni, s.18	Pervaz, s.147	Krem, s.290
Televizyon s.23	Plastik Kova s.,42	Kulp, s.177
Telgraf Direği, s.13	Pudra, s.84	Kumaş, s.291
Tente,s.21	Pul, s.62	Kutu, s.195
Termometre s.35	Radyo, s.99	Küfe, s.97

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Testi, s.9	Raf s.,219	Kümes, s.65
Teyp s.39	Rakı kadehi, s.144	Kürek, s.21
Teyp, s.14	Sabun, s.14	Kürsü, s.264
Tıraş Makinesi s.44	Saman, s.117	Lamba, s.9
Torba, s.7	Sandalye, s.43	Leğen, s.24
Tornavida, s.9	Sandık, s.61	Mala, s.128
Tost Makinesi s.44	Sapan Taşı, s.39	Masa örtüsü, s.277
Tren s.49	Sedir, s.148	Masa, s.21
Tül s.51	Sedir, s.61	Maske, s.35
Ütü Masası, s.22	Su Taşı, s.19	Maşa, s.217
Ütü s.44	Süpürge, s.35	Maşrapa, s.27
Vantilatör s.44	Şapka Siperi, s.46	Matara, s.36
Veresiye defteri,172	Şimşir Kaşık, s.99	Matkap, s.174
Vites s.52	Şofben, s.41	Mavzer, s.38
Vitrin s.23	Tabanca, s.175	Mendil, s.20
Yatak, s.16	Tabela, s.239	Menteşe, s.254
Yorgan, s.7	Tahta Dolap, s.82	Merdiven, s.36
	Tahta Döşeme, s.83	Mermi Kovanları, s.172
	Tahta Sandalye, s.20	Mertek, s.227
	Tanrı heykeli, s.86	Mezar taşı, s.201
	Tas, s.179	Mıknatıs, s.75
	Tava, s.60	Mikrofon, s.239
	Tekerlek, s.28	Minder, s.45
	Telgraf, s.140	Minibüs, s.148
	Teneke Kapak, s.59	Motor, s.302
	Teneke Parçası, s.57	Muşamba, s.41
	Teneke soba, s.176	Nal, s.18
	Tepsi, s.113	Nargile, s.114
	Tespih, s.7	Naylon Leğen, s.117
	Tezgah, s.113	Nazar boncuğu, s. 111
	Tırpan, s.67	Ocak, s.66
	Toprak Testi, s.61	Oklava, s.26
	Tutanak, s.21	Orak, s. 83
	Tuzluk, s.10	Otomobil, s.99
	Tütün Kesesi, s.61	Oyuncak, s.185
	Ürgan, s.197	Pamuk, s.24
	Ustura, s.8	Para cüzdanı, s.183
	Üzengi, s.131	Para, s.9
	Vitrin, s.222	Parke, s.113
	Yastık, s.38	Pencere, s.17
	Yatak, s.243	Pense, s.193
	Yem Taşı, s.44	Perde, s.226
	Yorgan, s.241	Pervaz, s.254
	Yular, s.132	Saat, s.7
	Zarf, s.22	Sabun, s.24
	Zil, s.63	Sac, s.76
		Sandalye, s.7

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
		Sandık, s.98
		Sapan taşları, s.213
		Sapan, s. 78
		Seccade, s.20
		Sedir, s. 16
		Semer, s.65
		Senit, s.26
		Sepet, s. 95
		Sırık, s.10
		Sofra Örtüsü, s.42
		Sokak lambası, s.238
		Su Kovası, s.31
		Süpürge, s.27
		Şapka, s.150
		Şemsiye, s.35
		Şilte, s. 65
		Şişe, s.7
		Tabak, s. 24
		Tabanca, s.9
		Tabut, s. 30
		Tahta Kaşık, s. 96
		Tahta sandalye, s.242
		Tahta, s.289
		Tarih kitabı, s.164
		Tas, s.117
		Taş, s.64
		Tava, s.239
		Tel, s.221
		Telefon Direği, s.135
		Telefon, s.135
		Tencere, s.117
		Teneke Soba, s.65
		Teneke, s.155
		Tepsi, s.22
		Terazi, s.128
		Tespih, s.39
		Testere, s.74
		Testi, s.48
		Tırpan, s.54
		Tokmak, s.69
		Tombala, s.47
		Top, s.113
		Torba, s.45
		Tornavida, s.193
		Traktör, s.181
		Tulumba, s.15
		Tütsü, s.70

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
		Un Çuvalı, s.117
		Urgan, s.94
		Ustura, s.81
		Vitrin, s. 42
		Yastık Kılıfı, s.98
		Yastık, s.98
		Yatak, s.45
		Yelpaze, s.70
		Yem Torbası, s.111
		Yorgan, s. 75
		Zil, s.48

Sonsuzluğa Nokta romanında 133, Gölgesizler romanında 162, Kayıp Hayaller Kitabında 221 farklı araç-eşya adı kullanılmıştır.

3.7.1. Eşya Adlarının Sınıflandırılması

Araç eşya adlarına genel olarak baktığımızda her şey üzerinden betimleme yapabilen Toptaş romanlarında bu adlara çokça yer vermektedir. Hayali unsurların çok fazla olması sebebiyle en çok araç-eşya adına Kayıp Hayaller Kitabı'nda yer verilmiştir. Romanlarda sınıflandırma olarak bu eşyaları mutfak eşyaları, alet-edevat adları, kişisel bakım, mobilyalar, köy hayatına ve tarıma dair araç gereçler şeklinde ayırabiliriz.

3.7.2. Çok Yaygın Olmayan Bazı Araç, Eşya Adları

Çok yaygın olmayan bu araç, eşya adları genellikle halk ağzında veya köy gibi yerlerde, tarım bölgelerinde kullanılan kelimelerdir.

3.7.3. Senit

Halk ağzından üzerinde yufka açılan tahta, ekmek tahtası²¹³.

“Ardından gene eve girdi o geviş getire getire: ben de hamur teknesini iyice sıyırıp temizledim, senidi falan kaldırıp yerine koydum, oklavayı koydum²¹⁴.” (KHK)

3.7.4. Dirgen

Genellikle harmanda sapları yaymaya yarayan demirden, çatallı bir tarım aracı, diren²¹⁵.

²¹³ <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 6.6.2021)

²¹⁴ Toptaş, 2017b: 26

²¹⁵ <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 6.6.2021)

“Mehmet Ali'nin kızcıkları dirgenle eğile doğruyla aktaran bulanık görüntüsünü geride bırakarak, emekli postacıdan satın aldıkları Konuşan Katır masalının ürpertili dünyasına gömülüyorlardı²¹⁶.” (SN)

3.7.5. Sini

Üzerinde yemek de yenebilen, yuvarlak, bakır veya pirinçten büyük tepsi²¹⁷.

“Kilimler, kozalı heybeler, bakır siniler ve mısır koçanlarıyla süslü köşedeysen, bir grup genç vardı²¹⁸.” (SN)

3.7.6. Gözer

Halk ağzında buğday, toprak vb.nin elendiği iri gözlü kalbur²¹⁹.

“Toplanan üzümlerin bir bölümü damların üstüne serilip kurutulur, sonra çalkalaya çalkalaya gözerden geçirilir ve çuvallara doldurulup loş ambarlara taşınırken, bir bölümü de kaynatılıp pekmez yapılıyor²²⁰.” (KHK)

3.7.7. Kirmen/Kirman

Elde yün eğirmeye yarayan tahtadan yapılmış araç²²¹.

“Boyacı, kış boyunca kirmanlarda bükülen yünleri bayrak alına, cennet yeşiline, boncuk mavisine ya da zindan karasına boyuyorum diye Nuri'nin yokluğuna boyamıştı bu yüzden.” (G)

3.7.8. Hasan Ali Toptaş'ın Gözünde Eşya Kavramı

Eşyalara yük gözüyle bakan, onları değersiz gören Bedran karakteri, Sonsuzluğa Nokta romanında “sahip olma duygusu ruha yüküdür” demiştim daha sonra²²².” der. Hasan Ali Toptaş'ın hayatından izler taşıyan bu roman okuyucuya, Toptaş'ın eşyaları insanları ele geçiren bir varlık olarak gördüğünü düşündürmektedir.

(...) İnsanla eşya arasında her an kendini yineleyip duran ve silmek, yağlamak, açıp kapatmak ya da dokunmak gibi belli disiplinleri gerektiren bağlar bulunmuyordu yani; o bağlar insan istedikçe kuruluyor, bir süre sonra da, alınacak alınıp verilecek verildiğinde, koparılıp atılıyordu. Böylece, insan eliyle yaratılmış eşyalar canavarlaşarak insanı aşır bir köşeye sıkıştırmaya çalışmıyor ve mekânı büsbütün ele geçirmenin şehvetiyle hızlı hızlı soluk alıp vermiyorlardı²²³. (...) (SN)

²¹⁶ Toptaş, 2018: 9.

²¹⁷ <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 6.6.2021)

²¹⁸ Toptaş, 2018: 110.

²¹⁹ <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 6.6.2021)

²²⁰ Toptaş, 2017b: 95.

²²¹ <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 6.6.2021)

²²² Toptaş, 2018: 38

²²³ Toptaş, 2018: 125.

(...) Kaldı ki, onlar da yalnızca eşya değillerdi zaten; onlar, karımın beynine kök salan tutkunun eşya görünümüne bürünerek evimizin orasına burasına dağılıyordu, kokuşuydu o tutkunun, dumanıydı, sisiydi ve giderek genişleyen, kalınlaşan ve kendisini yaratanla birlikte benim de üstüme çöken karanlıktı²²⁴... (SN)

Aynı zamanda Toptaş’a göre eşyalar beğeni uğruna tercih edilmektedir:

“O anda, rahatça alıp verebilsinler diye varlığımı silmeye çalışıyorum bodrum katındaki öğrenci evinde yaşayan eşyalar gibi, gözlerimi efe giysilerinin içindeki adama çeviriyorum sözgelimi; çünkü, birbirlerinin beğenilerini kollayarak giyinen bir yığın insanın arasında en farklı olanı o²²⁵...” (SN)

Bedran karakteri aynı zamanda eşyaların karısının ruhunda eksikleri doldurduğunu ama onun ruhunda eksik açtığını dile getirmektedir.

(...) Her şey nasıl oldu da değişti ve ben bu değişikliği neden yıllar sonra fark edebildim, anlamıyorum. Görmem gerekirdi oysa; dünyamı daraltan, özellikle de içimdeki o silik hayvanın hare- kederini sınırlayan bunca eşya, akşam karanlığında gürül gürül gürüldeyen kocaman bir kamyonla getirilmemişti kapımıza; kimi ikindi tenhâlığında, kimi öğle aralığında, kimi de hafta sonlarını o uyuşuk boşluğunda, tek tek taşınmıştı. Karımın bana, başkalarına ve kendine duyduğu güvensizliğin karşılığıydı hepsi. Maddeleşmiş güvensizlikti. Kuşkusuz, aldığı her eşya onun içindeki bir gediği kapatıyordu ve kim bilir ne zaman açılmıştı o gedikler, kimler açmıştı, nasıl açmıştı ve kim bilir kaç yıldan bu yana serin rüzgârlar geçiyordu oralardan? ²²⁶ (...) (SN)

(...) Bana Öyle geliyordu ki, neleri ne kadar aldığını bile unutuyordu kimi zaman. Mutfak lavabosunun altındaki karton kutular, başı kopmuş heykelcik, etamin, termometre, çay tabağı, fincan takımları ve oraya buraya mıknaatısla tutturulan sebze meyve süsleriyle doluydu. Sehpa takımlarının sayısı dörde çıkmıştı durup dururken, kullanılmayan avizelerle sessizce duvarlardan indirilen resimlerse, kanepelerin altında sürünüyordu²²⁷. (...) (SN)

3.8. İş, Meslek, Rütbe ve İlgili Diğer Adlar

İncelenen romanlarda geçen meslek-görev adları ve bunların geçtiği yeri örneklendiren sayfa numarası aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 3.8. İş, Meslek, Rütbe Adları ve İlgili Diğer Adlar

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Ajan, s.63	Asker, s.20	Akıncı Beyi, s.39
Apartman Yöneticisi, s.186	Aşçı, s.74	Aktris, s.170
Avcı, s.8	Bakkal, s.33	Avcı, s.232
Bakkal, s.186	Bekçi, s.28	Bakkal, s.165
Balıkçı, s.80	Berber, s.7	Bekçi, s.202

²²⁴ Toptaş, 2018: 34.

²²⁵ Toptaş, 2018: 141.

²²⁶ Toptaş, 2018: 35.

²²⁷ Toptaş, 2018: 35.

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Banka müfettişliği, s.127	Boyacı, s.19	Berber, s. 165
Bekçi, s.51	Cehennem çalgıcıları, s.64	Bulaşıkçılık, s. 165
Belediye Başkanı, s.59	Cellat, s.8	Cellat, s.69
Çeyizci, s.138	Çerçi, s.32	Çoban, s.33
Çiçekçi, s.138	Çırak, s.7	Değirmenci, s.94
Çiftçi, s.23	Çoban, s.40	Doktor, s.19
Doktor, s.19	Demirci, s.11	Duvarcı, s.127
Eleştirmen, s.36	Garson, s.223	Eczacı, s.42
Er, s.156	General, s.44	Elektrikçi, s.193
Esnaf, s.137	Görevli, s.218	Er, s.24
Garnizon komutanı, s.36	Görevli, s.27	Fotoğrafçı, s.113
Garson, s.110	Haberciler, s.21	Gangster, s.9
Gece Bekçisi, s.62	Hamal, s.87	Gezgin, s.69
Havlucu, s.138	İşçi, s.213	Haberci, s. 81
İplikçi, s.138	Kahveci, s.187	Hâkim, s.24
İşçi, s.127	Kamyon Şoförü, s.33	Hizmetkar, s.69
Jandarma Eri, s.60	Komutan, s.48	İmam, s.17
Jandarma komutanı, s.156	Köçek, s.57	Jandarma, s.19
Kaldırım Satıcıları, s.97	Kunduracı, s.47	Kaçakçı, s.35
Kalfa, s.157	Milletvekili, s.11	Kahveci, s.42
Kamyon muavinliği, s.151	Muhacir, s.19	Kalaycı, s.19
Kapıcı, s.94	Muhtar, s.10	Katip, s.34
Karakol Komutanı, s.59	Oduncu, s.184	Kaymakam, s.113
Kaset Satıcıları, s.138	Öğretmen, s.235	Kazasker, s. 39
Kitapçı, s.24	Pehlivan, s.11	Kırtasiyeci, s.249
Kokoreç Satıcıları, s.109	Polis, s.20	Komutan, s.24
Komutan, s.24	Postacı, s.136	Korucu, s.266
Konfeksiyoncu, s.138	Sahlepçi, s.250	Lokantacı, s.42
Köfteci, s.25	Seyyar satıcı, s.181	Mimar, s.75
Marangoz, s.18	Simitçi, s.250	Muhafız, s.74
Memur, s.137	Torun, s.254	Muhtar s.,17
Minibüsçülük, s.105	Tüccar, s.11	Nöbetçi, s.100
Muavin, s.50	Usta, s.7	Onbaşı, s.34
Müdür, s.62	Yazıcılar, s.21	Öğrenci, s.41
Mühendislik, s.127	Zurnacı, s.66	Padişah, s.39
Müşterilik, s.27		Pehlivan, s.120
Nahiye Müdürü, s.59		Prences, s.68
Nüfus Memuru, s.32		Sadrizam, s.39
Osmanlı Nöbetçisi, s.38		Sarraf, s.165
Oyuncu, s.105		Savcı, s.19
Öğrenci, s.106		Semerci, s.47
Öğretim Üyeliği, s.127		Sihirbaz, s.68
Öğretmen, s.57		Sinemacı, s.7
Örgücü, s.138		Sipahi, s.39
Pazarcı, s.21		Tarihçi, s.39
Polis, s.143		Tellal, s.69
Postacı,9		Usta, s.208

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Sanatçı, s.37		Vali, s.113
Sendikacı, s.40		Yazar, s.75
Seyyar Satıcı, s.37		Yeniçeri, s.39
Simitçi, s.54		
Şoför, s.7		
Tamirci çırağı, s.177		
Tamirci, s.158		
Temizlik İşçisi, s.54		
Terzi, s.62		
Turşucu, s.158		
Vali, s.36		
Yazar, s.36		
Yeniçeri Ağaları, s. 94		
Zabıta, s.24		

Sonsuzluğa Nokta romanında 66, Gölgesizler'de 40, Kayıp Hayaller Kitabında ise 55 farklı iş, meslek, rütbe adı kullanılmıştır.

3.8.1. Sonsuzluğa Nokta Romanında İş, Meslek, Rütbe ve İlgili Diğer Adları

Sonsuzluğa Nokta romanında Toptaş'ın kendi hayatında da yaptığı meslek olan muavinlik ana kahraman olan Bedran karakterinin de mesleği olarak verilmiştir. "Sonsuzluğa Nokta'daki muavin gibiydim tıpkı; uyuyan yolcuları uyandırmaktan korkar, para toplarken de utanırdım²²⁸." der. Romanda muavinliğini vurguladığı kısım şöyledir:

"Ertesi gün gene minibüs muavinliği yapmak zorundaydım çünkü, gene para toplayacaktım ve kimi yolcular gene uykuya dalacaklar, ben ne yaparsam yapayım gene uyanmayacaklar ve akşama gene upuzun bir veresiye listesi oluşturacaklardı²²⁹." (SN)

Kendisinin muavinlik yaptığı geçmişinde şoför Toptaş'ın babasıdır. Romanda meslek adı hem şoförlük hem minibüsçülük olarak geçmektedir:

"Şaşırp kalmıştım bu soru karşısında; ağzımı açıp da, babam şofördür, minibüsçülük yapar, diyememiştım²³⁰." (SN)

İnsanlar yaşam boyu geçinmek için, birçok meslekle meşgul olmuştur. İhtiyaçları karşılayabilme amacıyla ortaya sayısız meslek çıkmıştır. Romandan derlenen çeşitli meslek dallarının örneği aşağıdaki gibidir:

²²⁸ Varlık, 2010: 56-57.

²²⁹ Toptaş, 2018: 74.

²³⁰ Toptaş, 2018: 105.

“Bütün bu söylentilere karşın, ben gene de müdürü seviyordum o zamanlar; kasabalıların onu ajan ya da komünist olarak görmelerine, hakkında bin türlü hikâye uydurmalarına, hatta bu denli anarşist bir adamın, nasıl olup da ruhunu açığa vurmadan böyle bir makama oturabildiğine şaşmalarına hiç aldırımıyordum²³¹.” (SN)

“Ortalıkta kapanmış ağızlara tutuna tutuna genişleyen kocaman bir sessizlik vardı artık; belediye başkanının, karakol komutanının ve kasabaya birkaç ay önce gelen nahiye müdürünün, tören alanını bir uçtan bir uca ciddi bir tavırla yürüyerek halkı ve öğrencileri selamlamaları bekleniyordu²³².” (SN)

“Sonra, babam minibüsü kasabanın ortasına bırakıp kamyonun direksiyonuna geçiyor ve beni yanına almadan (kamyon muavinliğine yaşın tutmuyordu anlaşılan) sefere çıkıyordu²³³.” (SN)

3.8.2. Gölgesizler İş, Meslek, Rütbe ve İlgili Diğer Adları

Milletvekilleri Toptaş'ın gözündeki köy halkını önemsemeyen, köydeki görevini yapmış olmak için yapan bir meslek olarak tanıtılmıştır:

“Hatta kim bilir hangi seçim arifesinde, kimi milletvekillerinin ovaya gelip kanallar şuradan mı geçsin buradan mı diye tartıştıkları, belki de kazıkları çakıp ipleri çekerek yerlerini saptadıkları bile söyleniyordu. Gerçi ovaya gelen adamları köylülerden gören olmamıştı. Göremezlerdi de zaten; onca yolu yürüyüp yanlarına varıncaya dek adamlar otomobillerine binip çoktan başkente dönmüş olurlardı²³⁴.” (G)

3.8.3. Berber

Gölgesizler romanında Berber önemli bir yere sahiptir. Toptaş romanı yazarken berberlik mesleğini romanın yapısını oluşturmak için seçmiştir. Edebiyatta bir eserin yazma sürecinin okura doğrudan anlatılması veya metinde ipuçları aracılığıyla sezdirilmesi olan üstkurmaca tekniği berber üzerinden verilmiştir. Romanın başlarında verilen aşağıdaki kısımda olduğu gibi berber sürekli caddeyi izlemektedir:

“Berber, caddeye bakmaktan vazgeçip koltuktaki keçi sakallıya döndüğünde gözlerindeki cellat gözleri hâla ışıltı ışıltı²³⁵.”

“Ola ki, karmakarışık bir yüzle henüz adını koymadığım romanı tasarlıyordum²³⁶.” (G)

Romanın son sayfalarındaki şu cümlelerden sürekli dışarıyı izleyen berberin aslında evinden romanı yazdığını ve dışarıyı izlediği yerin aslında evi olduğunu anlarız:

²³¹ Toptaş, 2018: 63.

²³² Toptaş, 2018: 59.

²³³ Toptaş, 2018: 151.

²³⁴ Toptaş, 2017a: 11.

²³⁵ Toptaş, 2017a: 23.

²³⁶ Toptaş, 2017a: 104

“Apartmanın önüne geldiğimde, başımı kaldırıp üçüncü kattaki odamın penceresine baktım; her zamanki gibi bir kanadı açtı. İşte bu iyi, dedim merdivenleri yorgun adımlarla tırmanırken kendi kendime, karşıma çıkan onca engele karşın hâla yazıyorum demek ki²³⁷...” (G)

“Perdeleri açtım önce, masanın üstündeki daktiloyu bir kenara çekip ortalıktaki kağıtları topladım. Sonra, çay bardağını alıp oturdum ve beklemeye başladım. Neyi beklediğimi bilmiyordum aslında, arada bir gözlerimi dikip aşağıdaki caddeye bakmama karşın oradan neyin ya da kimin gelmesi gerektiğini kestiremiyor, belki de anımsayamıyordum²³⁸.” (G)

“Gene pencerenin önüne gitmiş, bir yandan çayımı içiyor bir yandan da aşağıdaki caddeye bakıyordum²³⁹.” (G)

“Bardaktaki son yudumu da çekip odadan çıktım sonra, mutfığa doğru yürüyordum ki kapı çalındı. Açar açmaz, aaaa yüzündeki sabunu yıkamışsın, diye şaşırdı oğlum²⁴⁰.” (G)

Berberin yazarın kendisi, çırağının da yazarın oğlu olduğunu anladığımız kısmın örnekleri aşağıdaki gibidir:

“Jilet kalmamış usta, dedi çırak. Berber durdu. Gene de fırçayı koltuktakinin yüzünden çekmemişti. Koş, diye bağırdı, en az beş kutu al; Perma-Sharp olsun! Çırak ansızın kayboldu²⁴¹.” (G)

“Açar açmaz, aaaa yüzündeki sabunu yıkamışsın, diye şaşırdı oğlum. Şaşıran bendim oysa, öylece kalakalmış, onun içeri girip ayakkabılarını çıkarışına bakıyordum. Şunlar senin Perma-Sharp marka jiletlerin, dedi kutuyu uzatırken, biraz geç kaldım kusura bakma, ama bizim market açık değildi, taa caddenin öteki ucuna dek yürüdüm²⁴².” (G)

3.8.4. Kayıp Hayaller Kitabı Romanında İş, Meslek, Rütbe ve İlgili Diğer Adları

3.8.5. Meslek Adlarına Genel Bakış

Romanlarda başkahramanların öne çıkan mesleklerine oranla diğer meslekler daha siliktir. Öne çıkan meslekler aşağıda örneklendirilmiştir.

²³⁷ Toptaş, 2017a: 255.

²³⁸ Toptaş, 2017a: 255-256.

²³⁹ Toptaş, 2017a: 256.

²⁴⁰ Toptaş, 2017a: 256.

²⁴¹ Toptaş, 2017a: 42.

²⁴² Toptaş, 2017a: 255.

3.8.6. Gölgesizler ve Kayıp Hayaller Kitabı'nda Ortak Otorite: Muhtar

“Gölgesizler, köylü ile iktidar arasındaki sınıfsal mücadeleyi anlatan, ezilen köylü, güçlü muhtar ya da toprak ağalarını içinde barındıran, toplumsal gerçekçi görüşle yazılan köy romanlarından ayrılır²⁴³.”

Gölgesizler romanında muhtar, en yüksek otoriteye sahip, köylüler üzerinde sözü geçen, köydeki her olayın hâkimi ve yargıcı konumundadır. Ancak köyde otorite olan muhtar ve köy devlet gözünde önemsenmemektedir.

(...) Onlar neler olabilirdi bilemiyordu bekçi; ola ki, diyordu sonra, muhtar hakarete uğradı ilçede. Devlet kapıları yüzüne tek tek kapandı. Güveni susuz toprak gibi çatladı kapılar kapandıkça, inancı mısır koçanı gibi ufalandı. Ama ilçedekiler görmediler onun içini, günlerce eşiklerde beklettiler; dediklerini dinlemedi, dinlediklerini anlamadılar²⁴⁴. (...) (G)

(...) Gidişlerinin üstünden haftalar geçmişti sonra, upuzun aylar, yıllar geçmişti. İlçenin postacıları iki üç ayda bir motosikletle gelerek onların çektiği telgrafları bırakıp gidiyorlardı²⁴⁵. (...) (G)

Yukarıda örnekleri verilen Gölgesizler romanında görülen muhtar otoritesi Kayıp Hayaller Kitabı'nda da karşımıza çıkmaktadır. Fakat yine muhtarın söylediği söze itaat eden halk iken, savcı karşısında yani kendisinden yüksek bir rütbe karşısında küçülen muhtardır. Toptaş romanlarında görülen bu algı onun küçük yerde doğup büyümesiyle ilgili olarak otoriteyi nasıl algıladığıyla yorumlanabilir:

(...) Muhtar, kalabalığa dönüp diyor ki; bu çocuk ben gelene dek asla mezara konmayacak! Herkes bakıyor; neden? Çünkü işin içinde iş var, diyor muhtar kedi gibi gözlerini kısıp: işin içinde türlü türlü iş var... Köylüler bakıyorlar; nasıl bir iş ki? Muhtar, eşinip duran atın üstünden; şimdi ben ilçeye giderim, diyor. Köylüler kıpırdanıyorlar; sonra? Şimdi ben ilçeye giderim ve devletin kapısına dayanırım ve onu haberdar ederim, derim ki efendim böyleyken böyle ... Sonra? Sonra derim ki, böyleyken de işte şöyle şöyle ... Eee? E'si, savcısı gelir buraya devletin, doktoru, jandarması gelir ve sorup soruştururlar her şeyi. Nasılken nasıldı, hadi söyleyin bakalım derler ... Sonra? Sonra, zabıt mabıt tutulur da çocuk ancak o zaman defnedilir²⁴⁶! (...) (KHK)

(...) Gitgide bunalan savcı, hadisene be adam, diye çıkışıyor o sırada muhtara, çağır bana şu ölünün babasını! Demiştin ya beyim, diye ezilip büzülüyor muhtar, olaydan sonra babası aldı başını gitti ... Nereye gider yahu? Bilemem beyim ... Komutan atılıyor hemen; neden gitti peki, insan böyle bir durumda çekip gider mi? Muhtar, ellerini ağlamaklı bir yüzle iki yana açıp bakıyor ve biz anlıyoruz ki, afyon sütü denen henüz savcıya söz etmemiş. Komutan alını kaşıyarak düşünür gibi yapıyor o sırada, gözlerini ağır

²⁴³ Kaplan 1997'den akt. Özkan, A. *Hasan Ali Toptaş Romanlarında Çocuk Algısı*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul. 115.

²⁴⁴ Toptaş, 2017a: 218.

²⁴⁵ Toptaş, 2017a: 218.

²⁴⁶ Toptaş, 2017b: 19.

ağır Sinemacı Şerifin salonunu dolduran seyircilerin üstünde gezdiriyor ve; ben şu ölüyü bir göreyim, diyerek eve doğru yürüyor. Peşinden erler de girecek oluyorlar, ama işte biz görüyoruz kapıda durduruluyorlar. Siz evin çevresini araştırın, diye emrediyor komutan; ne bulursanız toplayın bir kenara, göreceğim²⁴⁷! (...) (KHK)

3.9. Yer Adları

Romandaki yer adları genel olarak değerlendirildiğinde özel yer adları en çok Kayıp Hayaller Kitabında kullanılmıştır. Yazarın kendisinden ve dedesinden izler taşıyan Kayıp Hayaller Kitabı romanında yazar kendi yaşadığı yerlerin adını kullanmayı tercih etmiştir. Geriye kalan diğer adlar tarihsel olayları betimleme ağırlıklı kullanılmıştır. Sonsuzluğa Nokta ve Kayıp Hayaller Kitabı'ndaki ortak yer adları yazarın yaşamıyla ilgilidir. Gölgesizler romanında aşağıda örneği verildiği gibi tek bir yer adı geçmektedir. Bu da postmodern kurgunun bir özelliği olarak yer-mekân belirsizliğinden kaynaklanmaktadır.

3.9.1. Özel Yer Adları

İncelenen romanlarda geçen yer adları ve bunların geçtiği yeri örneklendiren sayfa numarası aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 3.9. Özel Yer Adları

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Ayvacak Yokuşu, s.149	Karadüş Caddesi, s.214	Acıpayam, s.252
Baklan, s.149		Afyon, s.172
Çal, s.149		Akarçay, s.172
Hind, s.152		Alaşehir, s.166
Köseoğlu Kurtarıcı Araçlar Bürosu, s.176		Almanya, s.37
Yemen, s.152		Anadolu, s.165
		Ankara, s.75
		Atça, s.240
		Atina, s.165
		Beşparmak Dağları, s. 99
		Beydilli, s. 128
		Cezayir, s. 96
		Çal, s.113
		Çardak, s.173
		Çivril, s.128
		Çivril-Sivaslı, s.171
		Çökelez, s.83
		Dağal, s. 22
		Dedeköy, s.22
		Denizli, s. 96
		Dinar, s.173

²⁴⁷ Toptaş, 2017b: 24-25.

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
		Ege, s.61
		Elmalık, s.128
		Hacı İlyas Sırtları, s.164
		Işıklı, s.128
		İcikli Köyü, s.191
		İzmir, s.61
		Makedonya Ovası, s.165
		Manisa, s.166
		Mora, s.165
		Muğla, s.96
		Ödemiş, s.164
		Paris, s.240
		Pire, s.165
		Sandıklı, s.173
		Selanik, s. 165
		Sirkeci, s.268
		Tavas, s. 96
		Uşak, s.61
		Makedonya Ovası, 165

Sonsuzluğa Nokta romanında 6, Gölgesizler’de 1, Kayıp Hayaller Kitabı’nda ise 40 farklı özel yer adı kullanılmıştır.

3.9.2. Şehir Adları

Şehir adlarına genel olarak bakıldığında Toptaş’ın çocukluk yıllarını geçirdiği Denizli’yi ve şu anda da yaşamakta olduğu şehir olan Ankara’yı görürüz:

“Ya da, ilçenin tek fotoğrafçısı olan Sürmeli, dedemi tahta iskemleye oturtup üç ayaklı makinesinin ardına geçtiği sırada, sinsi bir cip durmuştu da çınarın gölgesinde, kapısı açılmış ve Denizli valisi bir ayağını yere basarken fotoğrafçı dükkanına doğru şöyle bir bakmıştı²⁴⁸.” (KHK)

(...) Belki de yazar olmuş oluyordum da artık Ankara’da mı nerede yaşıyorsam oradan kalkıp bir gün kasabaya geliyordum; sonra, özlemişsindir sana gözleme yapayım da burcu burcu ye, diyen annemin peşinden ekmek evine girip hâlâ Kevser’in yaşayıp yaşamadığını soruyordum²⁴⁹. (...) (KHK)

Diğer şehir adlarını “İzmir, Afyon, Uşak”, tarihten izler taşıyan olaylarda örnekleme amaçlı kullanmıştır:

“Dede, ne zamandır bu anı bekliyormuş gibi tespihini avuçlayıp cebine indirmiş, ardından da, ağzına attığı mısır tanelerini geveleye geveleye ta çocukluğuna dek gidip gene Yunanlıların Ege’de hangi kasabaları ele geçirdiklerini anlatmaya başlamıştı. Parmağını, cephede yalnız kalmış bir süngü hışımıyla uzatıp uzatıp alevler içinde yüzen İzmir’i, sabahı karanlık ve sivri kayalıklarıyla birlikte ayakta bekleyen

²⁴⁸ Toptaş, 2017b: 113

²⁴⁹ Toptaş, 2017b: 75

Afyon'u ya da kederli kağını gıcirtılarının arasından umutla bakan Uşak önlerini gösterdikçe sesi giderek hırçınlaşıyordu²⁵⁰.” (KHK)

3.9.3. İlçe, Semt, Köy Adları

Kayıp Hayaller Kitabı'nda geçen “Alaşehir ve Akarçay” tarihi olayları betimlerken kullanılmıştır:

(...) Alaşehir civarına çekilen Kuvayı Milliyeciler dağları aşa aşa yorulurdu artık, padişahlar sırmalı kaftanlarını sürükleyerek harem kapılarının ağzında kaybolur, çevremizde cirit atıp duran sipahiler atlarından iner, yeniçeriler ya gidip sur dibinde, ya devirdikleri aş kazanlarının başında, ya da palabıyıklı fısıltılarının içinde toplanıp uykulu gözlerle bekler ve resimlere bakıp bakıp da hayalimizde canlandırmaya çalıştığımız can çekişen atlar, inleyen yaralılar, tökezleyen kişnemeler, ay ışığında parıltıyan kan gölleri ve birbirini kesip biçen keskin naralarla dolu savaş alanları ansızın tenhalaşır²⁵¹. (...) (KHK)

(...) Sonunda, Akarçay boylarından çıkıp gelen çatık kaşlı nöbetçi, parmak uçlarıyla dedemin omuzlarına pıt pıt vurarak; "Kes şu ateşi kes!" derdi²⁵². (...) (KHK)

3.9.4. Çal / Baklan

Çal ve Baklan Toptaş'ın doğduğu, çocukluk yıllarını geçirdiği Denizli'ye bağlı yerler olduğu için Sonsuzluğa Nokta ve Kayıp Hayaller Kitabı romanında karşımıza çıkmaktadır.

(...) Bir ikindi sıcağında, kentten kasabaya dönüyorduk sanıyorum; kocaman çamlarla kaplı Ayvacık yokuşunun dönemeçlerine doğru yaklaşmıştık. Önümüzde birkaç köprü vardı, onları geçince kıvrıla kıvrıla Çal ayrımına kadar tepeyi tırmanacak, soma da Baklan ovasına çıkacaktık²⁵³. (...) (SN)

(...) Ola ki, parke döşeli sokaklardan o anda rengarenk bir fayton geçiyordu da, içinde zevceleriyle birlikte Çal kaymakamı vardı. Fayton tıkırtılarının peşinde de, bakımsızlıktan iskelete dönmüş atlarıyla birkaç jandarma. Sonra kahve kapılarından, dükkan vitrinlerinden ve damların üstünden bakan uzak uzak yüzler²⁵⁴. (...) (KHK)

3.9.5. Coğrafi Yer Adları

3.9.6. Beşparmak Dağları

Romanda Hasan karakterinin dedesinden bahsettiği “Her şeyin başında da Ali geliyor tabii; düşün sudan sebeplerle ertelenip durdukça öfkesinden deliye dönüyor o ve sık sık sabahın

²⁵⁰ Toptaş, 2017b: 61

²⁵¹ Toptaş, 2017b: 170

²⁵² Toptaş, 2017b: 172

²⁵³ Toptaş, 2018: 149

²⁵⁴ Toptaş, 2017b: 113

köründe Beşparmak Dağları'na çıkarak, akşama dek bir kayanın gölgesinde tek başına oturuyor. Oradan aşağılarda kalan kasabaya bakıyor yani alıcı kuşlar gibi, zaman zaman ovanın ortasından camlarını ışıldatarak geçip giden çok uzak otomobillere, zaman zaman da dönüp kendi içine bakıyor²⁵⁵...” şeklinde geçen kısım hayallerin anlatıldığı Kayıp Hayaller Kitabı romanında gerçeklik unsuru taşıyan nadir adlardandır.

Beşparmak Dağları için Toptaş bir röportajında “Beşparmak Dağı’nın dibindeki o kasabada üç odalı kerpiç bir evimiz vardı²⁵⁶.” der. Bu da Toptaş’ın hayatından izler taşıyan bir yer adının kullanıldığını göstermektedir.

3.9.7. Özel Yer Adlarına Genel Bakış

Sonsuzluğa Nokta romanında Bedran karakterinin annesi arabalarını sürekli uzun uzun kullanan konu komşuyu tasvir etmek için “Hind’i Yemen’i dolaşmak” gibi bir tabir kullanmaktadır:

“Annemin deyimiyle, direksiyona kasılıp ağızlarını da kulaklarına kadar yayarak, "Hind'i Yemen'i dolaşıp geliyorlar"dı²⁵⁷...” (SN)

Toptaş, kendi hayatını anlattığını düşündüren Sonsuzluğa Nokta’da gerçek yer adlarına yer verir ve yaşadığı Çal ilçesine giden yoldaki Ayvacık yokuşundan bahseder:

“Bir ikindi sıcağında, kentten kasabaya dönüyorduk sanıyorum; kocaman çamlarla kaplı Ayvacık yokuşunun dönemeçlerine doğru yaklaşmıştık²⁵⁸.” (SN)

Gölgesizler romanında tek bir özel yer adıyla karşılaşılacaktır. Bu özel ad Toptaş’ın Gölgesizler romanının tam bir belirsizlik romanı olduğunun göstergelerindendir. Eserde caddenin adı Karadüş Caddesi’dir. İsminden de anlaşıldığı üzere, cadde isminin içinde düş kelimesini kullanan Toptaş, yazdıklarının kurgu olduğunu okuyucuya sezdirmektedir:

Karadüş Caddesi'ndeki apartmanın üçüncü katındaki evimden çoğu kez görürdüm onları, elimdeki kalemi bırakıp pencereden saatlerce seyrederdim.

Kayıp Hayaller Kitabı romanında Toptaş’ın yaptığı bir betimleme tarihten izler taşımaktadır. Ödemiş’in Hacı İlyas sırtlarında varsayımsal bir anlatımla verilmiştir:

²⁵⁵ Toptaş, 2017b: 99

²⁵⁶ Mesut Varlık, a.g.e., s. 55

²⁵⁷ Toptaş, 2018: 152.

²⁵⁸ Toptaş, 2018: 149.

“Sıcak bir mayıs sonu, Ödemiş’in Hacı İlyas sırtlarında olurum sözgelimi; yanı başımda da, Yüzbaşı Tahir Fethi dikilirdi çatılmış kaşlarıyla. Sonra Yunan askerleri gözükdü ufukta, acemi bir keçi sürüsü gibi, tepeleri aşağı aşağı bize doğru yaklaşırlardı²⁵⁹.” (KHK)

“Sonra, bu uğultuya yüklediğimiz anlamın gözlerimizden taşıp ıslıl ıslıl Ödemiş ormanlarına yayılışı ve yansıyıp tekrar gözlerimize yağışı. Sonra artık biraz daha yaklaşırdı Yunan askerleri ve biz, Pire'deki kayıkçıların emre boyun eğmiş yüzlerini gördük, Anadolu toprağının aydınlığında, Atina'daki berberlerin, bakkalların, sarrafların, işsizlerin ve kenar mahalle yoksullarının öldürmeye ve ölmeye teslim olmuş yürüyüşlerini, Selanik köylülerinin yorgunluk ve geçim sıkıntısından çökmüş omuzlarını, Mora sahillerindeki bol şarkılı lokantalarda bulaşıkçılık yapan delikanlıların dal gibi uzayan boyunlarını ve Makedonya Ovası'ndaki kızları bırakıp gelen gençlerin Ödemiş ormanlarına dağılıveren dal dal dalgınlığını gördük²⁶⁰...” (KHK)

Yukarıdaki kısım yunan askerlerinin Ödemiş’i işgalinden yola çıkılarak anlatılmıştır. Tarihteki bu olayın aslı aşağıdaki gibidir:

“Ödemiş’in Hacı İlyas köyü sırtlarında Yunan ordusuna karşı Ali Orhan (İlk kurşun) komutasında gönüllü köylü, efe ve birkaç yedek subaydan oluşan Yiğit Ordusu adıyla ilk Kuva-yı Milliye grubunun direnişi Millî Mücadele’nin ilk kitlesel direnişi olmuştur. Batı Anadolu’da Yunan işgaline karşı silahlı etkin ve tamamen sivillerin katılımıyla oluşan ilk örgütlü yerel direniş Ödemiş’te gerçekleşmiştir²⁶¹.”

Kurtarıcı araçlar bürosunda şoförlük yapmaya başlayan Bedran giderek babasına dönüştüğünü fark eder ve buna bir son vermek ister.

3.10. Genel Yer Adları

İncelenen romanlarda geçen yer adları ve bunların geçtiği yeri örneklendiren sayfa numarası aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 3.10. Genel Yer Adları

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Anayol, s.119	Ahır, s.81	Ahır, s.84
Apartman Girişi, s.16	Ambar, s.82	Ambar, s.68
Avlu, s.115	Apartman, s.173	Apartman, s.76
Bağ, s.61	Avlu, s.10	Asmalı Kahve, s.41
Bahçe, s.8	Baca, s.10	Avlu, s.40
Bavul, s.50	Bağ Evleri, s.50	Bahçe, s.11
Belediye Binası, s.58	Bahçe, s.13	Bakkal, s.128
Birahane, s.110	Bakkal Dükkanı, s.234	Berber Dükkanı, s.213
Büfe, s.36	Berber Dükkanı,20	Cami, s.17
Büro, s.84	Cadde, s.9	Çalılık, s.32

²⁵⁹ Toptaş, 2017b: 164.

²⁶⁰ Toptaş, 2017b: 165.

²⁶¹ Özcan, F. A., & Güneş, G., (2019). “Mondros Mütarekesi’nden İlk Kurşun Savaşı’na Ödemiş’te Yaşanan Gelişmeler”. Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, 19(160): 63-104.

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Bodrum, s.93	Çeşme, s.56	Çarşı, s.46
Cadde, s.16	Dam, s.10	Çatı, s.10
Çeşme, s.61	Değirmen, s.19	Çınarlı kahve, s.191
Dere Kenarı, s.62	Dükkan, s.34	Dam, s.87
Dondurmacı, s.139	Ev, s.10	Değirmen, s.88
Düğün salonu, s.197	Hela, s.230	Dehliz, s.71
Dükkan, s.8	İlçe, s.20	Dükkan, s.42
Ev, s.7	Kahve, s.20	Eczane, s.203
Genelev, s.181	Kent, s.173	Er meydanı, s.51
Hapishane Duvarı, s.16	Köşebaşı, s.13	Ev, s.14
Harman yeri, s.152	Köy Meydanı, s.13	Fabrika, s.265
Harman Yeri, s.61	Köy, s.9	Hara, s.68
Hastane, s.19	Lokanta, s.27	Harem, s.170
Hayvanat Bahçesi, s.76	Mezar, s.16	Havuz, s.126
Kahve önü, s.175	Mezarlık, s.176	İlçe, s.19
Kahvehane, s.21	Muhtarlık odası, s.224	Kahve, s.41
Kaldırım, s.175	Mutfak, s.19	Karakol, s. 34
Kantinler, s.175	Sabahçı kahvesi, s.222	Kasaba, s.147
Kasaba Meydanı, s.8	Salon, s.21	Keçi ağılı, s.255
Kasaba, s.50	Samanlık, s.29	Kızıevi, s.95
Kavşak, s.50	Şehir, s.13	Kovuk, s.72
Kayalıklar Arası, s.8	Tarla, s.28	Köprü, s.48
Kent, s.119	Yurt, s.49	Köy, s.12
Kentin Sokakları, s. 97		Lise, s.203
Köfteci Dükkanı, s.119		Lokanta, s.209
Köşe başı, s.175		Mahalle, s.256
Köy mezarlığı, s.174		Mahzen, s.69
Köy, s.12		Mapusane, s.203
Lojman, s.62		Mescit, s.144
Lokantalar, s.175		Meşe ormanı, s.171
Mağaza, s.37		Mezarlık, s.30
Mahalle, s.117		Mintika, s.34
Meydan, s.16		Oda, s.227
Mezarlık, s.162		Okul, s.42
Mutfak, s.32		Orman Köyü, s.16
Oda, s.16		Orman, s.13
Okul Önleri, s. 97		Ortaokul bahçesi, s.199
Okul, s.8		Ortaokul, s.47
Orman, s.8		Ova köyleri, s.191
Otobüs durakları, s.175		Panayır, s.68
Otobüs Terminali, s.50		Salon, s.7
Öğrenci Yurtları, s.97		Samanlık, s.61
Park, s.16		Saray, s.68
Pazaryeri, s.21		Sinema Salonu, s. 30
Prefabrik büro, s.183		Sirk, s.68
Resim galerileri, s.175		Sokak, s.17
Sahaf, s.21		Tarla, s.54

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Salon, s.16		Türbe, s.205
Sanayi çarşısı, s.148		Ülke, s.70
Sepet, s.50		Üzüm Bağları, s.51
Sokak, s.16		Villa, s.75
Taksi Durağı, s.55		Yatak odası, s.257
Tarla, s.61		Yüklük, s.66
Toplantı Salonları, s.97		
Torba, s.50		
Yazıhane, s.54		
Yüklük, s.172		

Sonsuzluğa Nokta romanında 67, Gölgesizler’de 33, Kayıp Hayaller Kitabı’nda ise 63 farklı genel yer adı bulunmuştur.

İncelenen yer adlarına genel olarak baktığımızda Toptaş’ın tıpkı zaman adlarında olduğu gibi yer adları da belirsizdir. “...köyü, ...kasabası” diyebileceğimiz bir yer adlandırmasıyla tek yerde karşılaşılmaktadır. Bu da yine postmodern roman özelliklerinden belirsizliğin göstergesidir. Hasan Ali’nin romanlarında mekân olarak genellikle köy, kasaba, kent tercih edilir.

3.10.1. Bodrum

Bodrum, Sonsuzluğa Nokta romanında iki ana mekândan biridir. Romanda bahsedilen olaylar ağırlıklı olarak iki mekânda karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan bir tanesi de Bodrum’dur. Bodrum, kahramanın evlilikten önceki döneminde yaşadığı mekân olarak yer alır. Romanda ana kahraman Bedran’ın; çocukluğunun anlatıldığı kasaba yaşamından sonra, kasabadan babasıyla yaşadığı sıkıntılardan kurtulmak için kente gitmesi ve ikinci mekân olarak adlandırdığımız Turan, İsvan ve Kıvırcık Saçlı ile yaşadığı bodrum katından sık sık bahsedilmektedir. Bunun örneğini romandaki şu cümlelerde görebiliriz:

“Orada, üç öğrencinin oturduğu basık, rutubetli ve yarı karanlık bodrum katında, tam iki ay on iki gün kaldım²⁶².” (SN)

“Bodrum katına oldukça yorgun ve umutsuz dönmüştüm o gün²⁶³.” (SN)

“Kentteki bodrum katına döndüğümde, akşamdı gene; kır bıyıklı kapıcı aynı sandalyede, aynı kayıtsızlıkla oturuyordu²⁶⁴.” (SN)

Kentten ayrılmayı düşündüğü bir kısımda kent ile ilgili kurduğu şu “Kıvırcık saçlı, Turan, sokak sokak dolaşıp iş aramalarım, kır bıyıklı kapıcı, bodrum katı, sonra ellerimde

²⁶² Toptaş, 2018: 93.

²⁶³ Toptaş, 2018: 105.

²⁶⁴ Toptaş, 2018: 120.

ansızın babamın ellerini hissetmem, iş dilendiğim o alacakaranlık koridorlar ve dayımın palabıyıkları yalnızca birer düş, dedi.” cümlelerinden bodrum katının Toptaş’ın zihninde “Bir yapının zemin katının altında olan ve oturulabilen en alt katı²⁶⁵”, tanımlamasıyla sınırlı kalmadığını anlarız. Kentin ona çağrıştırdığı durumları düşünürken “bodrum katına” da yer verdiğini görmekteyiz:

Romanın ilerleyen kısımlarında Gülderim’le evlenen Bedran’ın tuttuğu ev yine bodrum katta bir evdir:

“Sonunda, bir bakkal dükkanının camındaki duyurudan yola çıkarak, bakkaldan apartman yöneticisine, yöneticiden ev sahibinin yeni adresine, oradan da notere gide gele, bir bodrum katını kiraladık. İki oda bir yerdi burası, Gülderim’in kalabalık oluyor diye içeri sokmadığı iki koltuk dışında eşyaların hemen hepsini alıp alıp içeriye taşırken, Asuman ikide bir, "Fırsat buldukça ziyaretimize gel olur mu, hiç çekinme!" diyordu²⁶⁶.” (SN)

Sürekli bodrum katı evin tercih edilmesi romanda dikkat çekici bir durum yaratmaktadır. Tasvirlerinden anladığımız üzere Bodrum katı Toptaş’a sessiz, sıkıcı, kasvetli bir yer olarak gelmektedir. Bunu da okuyucuya şu cümlelerle sezdirmektedir:

"Geç oldu gitmeliyim," dedi saatlerdir oradaymış gibi; "dilerim gene görüşürüz. Biz ablamla başka yerde oturuyoruz. Arada bir gelip ev yerinde mi, bir yeri yıkılmış mı diye bakıyoruz işte ... Kimi zaman ablam geliyor, kimi zaman ben." "Neden bu evde oturmuyorsunuz?" diye sordum. Yüzünü ekşiterek, "Burada mı," dedi, "onca gürültüde!" "Şimdi oturduğunuz yer sessiz mi?" "Evet. Sessiz bir bodrum katı. .. " Bu kez benim yüzüm ekşimişti. "Bodrum katları," diye mırıldandım, "hep bodrum katları ... " "Anlamadım?" "Yok bir şey²⁶⁷." (SN)

3.10.2. Kasaba/Kent

Sonsuzluğa Nokta romanında genel olarak hâkim olan uyumsuzluk sorunu kasaba ve kent ile de ilişkilendirilebilir. Toptaş romanlarında kasaba ve kent her ikisi de karmaşayı ifade etmektedir. Köyden çıkıp kasabaya, kente giden Bedran karakteri, gittiğinde kendini oraya uyum sağlayamayan, kasabalıların gözünde de yelken kulaklı bir uyumsuz olarak anlatmaktadır:

(...) Bu arada, Turan kıvrıkcık saçlıyla tartışmayı bırakmış, kasabadan haberler soruyordu. "Hiçbir şey anlattırma bana," dedim ona. "Kasaba yerin dibine batsın!" "Neden?" diye sordu Isvan. Gözleri gözlerimdeydi. Onların bana yönelişinin tadını çıkarmak istercesine sustum bir süre, bile bile yanıt vermedim."Nedeni..." dedim sonra. "Nedeni, orayı sevmiyorum! Gittiğimde, şakaklarıma ağrılar

²⁶⁵ <https://sozluk.gov.tr/>

²⁶⁶ Toptaş, 2018: 186.

²⁶⁷ Toptaş, 2018: 189.

saplandı. Hem gitsem de gitmesem de bir şey fark etmiyor artık; kasabalılara göre yelken kulaklı bir uyumsuzum ben²⁶⁸. (...) (SN)

“Bedenime gözlerimden, kulaklarımdan ve derimden sinen ne varsa şu sidikle birlikte dışarı çıksaydı; dayım sözelimi, babam, onlardan hazır olarak aldıklarım, sonra her şeyiyle kasaba, kasabayı kente bağlayan yollar ve kentteki karmaşa ve karmaşadaki abartı, karmaşadaki ikiyüzlülük, sonra işsizliğim, sonra içime yerleştirilmiş umutlanma güdüsü, sonra alışkanlıklarım, sonra uyumsuzluk korkum, düşlerim, beni eksiltten sevinçlerim ve daha bir sürü şey... Dışarı çıksaydı²⁶⁹.” (SN)

3.10.3. Köy

Denizli’nin Baklan ilçesine bağlı Çal kasabasında büyüyen Toptaş’ın romanlarından, kendisini kırsal kesime ait hissettiği çıkarımı yapılabilir. Romanlarında mekân olarak genelde köyü tercih etmiştir.

Gölgesizler romanında köyde garip olayların yaşanması, hatta muhtarın kendisini asması gibi olaylar göz önünde bulundurulduğunda, aşağıda verilen Kayıp Hayaller Kitabı’ndaki sahne bize Gölgesizler’i hatırlatmaktadır. Yine köy için acayipliklerin olduğunu söyleyen anlatıcı, özellikle “Gün geçmiyor ki birisi kendini asmasın” cümlesiyle bize Gölgesizler’de kendini asan muhtarı çağrıştırmaktadır.

(...) Başını sallıyor komutan, bir yandan da muhtarın yüzüne ters ters bakıp; sizin köy de bir acayip oldu bugünlerde, diye söyleniyor, her vukuat sizden çıkıyor maşallah! Ayağa kalkıyor sonra ve gözlerini uzak tepelerde gezdirerek ekliyor; aslında bizim mıntıkanın her tarafı bir acayip oldu, her tarafından mantar gibi vukuat bitiyor... Gün geçmiyor ki birisi kendini asmasın, birisi vurmasın birisini gün geçmiyor ki, birileri birbirine girmesin ya da bir yer yanmasın ... Muhtar yöredeki her olayın yakın tanıdığıymış gibi usul usul başını sallıyor o sırada ve onun her hareketine komutan gene ters ters bakıyor da bize dönüp; hiç anlamıyorum, diyor dağ yorgunu bir sesle, neler oluyor böyle hiç anlamıyorum²⁷⁰... (...) (KHK)

3.10.4. Muhtarlık

Gölgesizler romanında köylülerin gözünde muhtarlık en güvenli yer olarak görülmektedir. Köyde her olayda başvuru alan yer, güvenliği sağlayan mekân burasıdır. Aşağıdaki kısımda muhtar yokken bile muhtarlık odası, tek başına rahatlığı sağlayan bölgedir.

(...) Gene de, Reşit’i gönderdikten sonra eşiğe yeniden oturduğunda, muhtarı düşündü. Onun, kapıyı kilitleyip anahtarı yanında götürmesine giderek öfkelenmeye başlamıştı. Götürmemiş olsaydı muhtarlık

²⁶⁸ Toptaş, 2018: 121.

²⁶⁹ Toptaş, 2018: 122.

²⁷⁰ Toptaş, 2017b: 34.

odasını açıp Cennet'in oğlunu oraya tıkdı şimdi, anahtarı da cebine koyup Rıza'dan çekinmeden rahat rahat evine gider, gece boyunca soğuktan böyle it gibi titremezdi²⁷¹. (...) (G)

3.10.5. Berber Dükkanı

Gölgesizler romanında Berber Dükkanı, en önemli yer adlarından biridir. Romanın büyük bir kısmı berber dükkanında geçmektedir. Meslek adları kısmında örneklerini verdiğimiz gibi romanın sonunda berber dükkanının aslında anlatıcının evi olduğunu anlaşılmaktadır. Romanını aslında evinde tasarlayan, gördüklerinin aslında evinin penceresinden gördükleri olan yazar ve anlatıcı tüm bu olayları berber dükkanı üzerinden sağlayarak ara ara da bunları okuyucuya sezdirerek karmaşık bir kurgu sunmaktadır:

“Berber dükkanının için için uğuldayan sessizliğinde, tek başımaydım gene; artık berberle çıraktan umudumu kesmiş, cam dibine çektiğim sandalyeden hem otomobillerin gelip geçtiği caddeyi seyrediyor, hem de çok uzaklardaki o köyü düşünüyordum²⁷².” (G)

“Olup bitenleri berber dükkanından izlerken ürperiyordum tabii, çöken bir kentin ortasında yapayalnız kalmışım da kendimden başka tutunacak dalım yokmuş gibi dehşete düşüyordum²⁷³.” (G)

“Aklımcı, berber dükkanıyla cadde arasında bir bağ kurmaya çalışıyordum. Gördüğüm müşterilerin tuhaf davranışlarına, jilet almaya giden çırağın ortadan kayboluşuna ve berberin hâla dönmeyişine bakılırsa, olup bitenler bir rastlantı değildi; bütün bunların, caddenin geçmişiyle bir ilgisi vardı. Belki ben, kayıp bir kentten getirilen o caddedeki berber dükkanında, büyük bir anımsayışın parçalarına tanık olmuştum yalnızca; çırağın hareketlerini izler, berberle konuşur, yüzü sabunlu adamın düşünüyüşünü tartışır ya da aynanın üstündeki güvercin resmine bakarken hiç farkında olmadan o parçaların arasında dolanıp durmuştum. Dükkandan çıkan herkesin kayboluşuna da boş yere şaşırmıştım tabii, dönüp gelmelerini boş yere bekleyip boş yere meraklanmıştım. Ola ki cadde, anımsayış anlarında burada değildi, ya da olup bitenlerin hepsi berber dükkanıyla birlikte bir anımsayış anıydı da, ona dalıp çıkmıştım ben²⁷⁴...” (G)

3.10.6. İlçe

İlçe romanlarda gerçek anlamının dışında, muhtarın yetki alanlarının dışında kalan bir üst mertebe ve devlet anlamlarında da kullanılmıştır. Aynı zamanda ilçe kitaplarda muhtara göre o kadar büyük anlatılmıştır ki köylünün sorunları ve muhtarın sıkıntıları ilçedeki sayfalarca kitabın bir noktası kadardır. İlçenin postacısı bile köye geldiğinde köylünün yüzüne bakmamaktadır, sanki köy devletin gözünde yok gibidir. Bu yaklaşım bile köyün aslında gerçekten olmadığına kurgusunu bize önceden sezdirmektedir.

²⁷¹ Toptaş, 2017a: 202.

²⁷² Toptaş, 2017a: 159.

²⁷³ Toptaş, 2017a: 170.

²⁷⁴ Toptaş, 2017a: 212-213.

(...) Onlar neler olabilirdi bilemiyordu bekçi; ola ki, diyordu sonra, muhtar hakarete uğradı ilçede. Devlet kapıları yüzüne tek tek kapandı. Güveni susuz toprak gibi çatladı kapılar kapandıkça, inancı mısır koçanı gibi ufalandı. ... Güvercin köyümüzün en güzel kızı. Hımmm, dedi adamlar, dur öyleyse sana o kızın devlet gözündeki yerini gösterelim! Kocaman raflardan kocaman kitaplar indirdiler sonra, toza belenmiş defterler indirdiler ve sayfaları bir bir karıştırmaya başladılar. Baktılar ki Güvercin'in yerini bulmak aylar sürecek, hemen koşup öteki görevlileri de çağırdılar. Bak, dediler, işte! Muhtar baktı; gördüğü şey, Güvercin'in yokluğuna benzeyen küçücük, belli belirsiz bir işaretti. Nokta bile değildi hatta, sayfayı dolduran binlerce tuhaf çizginin arasında, pire gözü gibi daracık bir boşluktu. Demek, demişti şaşırarak, köyümüzün en güzel kızının devlet gözündeki yeri bu? (...) ²⁷⁵ (G)

Üç romanda da görülen kişinin kendini arayışı, varlık-yokluk olgusu, hayal-gerçek gibi durumlar verilen örneklerde de olduğu gibi berber dükkanı, ilçe gibi mekânlar aracılığıyla sağlanmaktadır.

3.11. Argo İfadeler ve Argo ile İlgili Diğer Adlar

Tablo 3.11. Argo İfadeler ve Argo ile İlgili Diğer Adlar

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Allah'ın belası, s.148	Aynı tasa işlemek, s.114	Allahsız, s.229
Başımın kahrolası belaları, s.172	Bok, s.87	Berduş, s.255
Canı cehenneme, s.150	Cehennem dibine, s.166	Bok, s.235
Kırtan Kadınlar, s. 28	Deyyus, s.200	Deyyus, s.151
Lanet olası, s.163	Donu boklu, s.88	Dürzü, s.42
Zirzop, s.153	Gavat, s.98	Enayi, s.153
	Hergele, s.202	Haydut, s.153
	Herif, s.74	Her Boku Vardı, s.68
	Orospu gönlü, s.114	Herif, s.145
	Soysuz, s.231	Kahpe, s.240
		Kavat, s.142
		Lan, s.18
		Mahluk, s.186
		Mendebur, s.156
		Moruk, s.154
		Pısırik, s.158
		Sidiğe belenmiş bebekler, s.83
		Zıkkımın peki, s.15
		Zibidi, s.152
		Zirzop, s.270

Sonsuzluğa Nokta romanında 6, Gölgesizler'de 10, Kayıp Hayaller Kitabı'nda ise 20 farklı argo ifadeler ve argo ile ilgili ad bulunmuştur.

²⁷⁵ Toptaş, 2017a: 218.

“Mecazî düşünme yeteneği olan her topluluğun bir şekilde zamanla kendi argosunu oluşturacağı açıktır. Argo alanında pek çok bilimsel araştırmaya ihtiyaç vardır. Eskilerin tabiriyle argoyu “lisân-ı erâzil (rezillerin dili)” olarak nitelendirip araştırma alanı dışına itmek, Türk dilinin ve kültürünün bir köşesini karanlıkta bırakmak demektir.”²⁷⁶

“Kaşgarlı Mahmud’un sözlüğünden itibaren Türkçe sözlüklerde yer almaya başlayan sövgü sözleri dilin ilk radikal sözlerinden sayılır”²⁷⁷.

Hasan Ali Toptaş’ın söz varlığında yer alan bu argo sözcükler, Toptaş’ın içinde bulunduğu toplumun gerçeklerine karşı titiz davrandığının göstermektedir. Toplumun kınadığı, ayıpladığı davranışlara ayna tutmaktadır. İncelenen romanlarda en çok argo sözcük Kayıp Hayaller Kitabında kullanılmıştır. Eserlerdeki örnekler şu şekildedir:

Hidayet’in kavga anında yerden kalkıp palas pandıras tezgaha doğru nasıl atıldığını, abanıp birdenbire o Allahsız et bıçağını nasıl kaptığını²⁷⁸...” (KHK)

“Al öyleyse kahpe dölü al!” dedi ve tam üç el peş peşe ateş etti²⁷⁹...” (KHK)

Sonsuzluğa Nokta romanında örnekler şu şekildedir:

“Veresiye defterinin içinde de, uyuyan minibüs yolcuları... Yer içer uyku tulumları yani, başımın kahrolası belâları, çocukluğumun pıtrakları, dikenleri²⁸⁰!” (SN)

“(…) malını İzinsiz alıp götüren adamların yakasına yapışıp hesap soracağını, hatta oluşan hasarı ödeteceğini, ödemeye yanaşmazlarsa işi mahkeme kapılarına kadar götürüp analarından emdikleri sütü o zirzopların burnundan fitil fitil getireceğini sanırlardı²⁸¹.” (SN)

“(…) derken, ıslık çalarak çağırdılar onu, gel şu direksiyonun başına geç de yolumuza gidelim be adam dercesine el kol harekeden yaptılar, eğilip doğruldular ya da minibüsü gösterdiler, ama babam, derenin dibinden, "Hepinizin cam cehenneme!" anlamında elini salladı²⁸².” (SN)

Gölgesizler ve Kayıp Hayaller Kitabı’ndaki örnekler ise aşağıdaki gibidir:

“Bunca dayaktan sonra gülmek de neyin nesi, diye geçirdi içinden; yoksa bu gavat, kızı gerçekten kaçırdı da benimle alay mı ediyor²⁸³?” (G)

²⁷⁶ Çiftçi, M. (2006). "Argonun Niteliği ve Argoya Bakış Açımız". Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies, Cilt: VI, Sayı 2: 300.

²⁷⁷ Akar, A. (2014). “Türk Sözbiliminde Tanımsız Bir Alan: Sövgü Sözleri” Dil Araştırmaları, 14(14): 32.

²⁷⁸ Toptaş, 2017b: 229

²⁷⁹ Toptaş, 2017b: 240.

²⁸⁰ Toptaş, 2018: 172.

²⁸¹ Toptaş, 2018: 153.

²⁸² Toptaş, 2018: 150.

²⁸³ Toptaş, 2017a: 98.

“İşte tıpkı böyle, dedi yeniden, sırrını çözdüm hergelenin²⁸⁴!” (G)

“Dediğim gibi, Gülbahar iki kardeşin ikisine de vurulmuş ... Orospu gönlü bu, töre mi dinler²⁸⁵?” (G)

“Karşıma geçip de kedi gibi miyavlama, demişti bekçi, bir lokma bile yedirmem o soysuza²⁸⁶!” (G)

“Çünkü Hamdi denen herif belanın püsküllüsü; adamın kolunu kanadını budayıverir²⁸⁷.” (G)

“Ver şu deyyusu bana, dedi öfkeden titreyen sesiyle, onun kanını içmek farz oldu²⁸⁸!” (G)

“Demek sen bu kadar enayisin ha, dercesine dik dile bakıyordu dayıma o sırada annem²⁸⁹.” (KHK)

“Ala köpek denen ciğeri beş para etmez düzüyle evde koyun koyuna yatıyor oluşunu gözlerimin önüne getirip nefretle baktım bir bakıma ve yanı başımda duran bir başkası varmış da hüznünü yenmeye çalışan sapsarı bir sesle ona söylüyormuşum gibi; işte orada yatıyorlar, dedim²⁹⁰.” (KHK)

“Birdenbire kızdım o kamyonun üstündeki kavatlara gökçe gelin, için için kin duydum²⁹¹.” (KHK)

Toptaş birlikte aynı halı yemek anlamında “aynı tasa işemek” tabirini kullanmıştır:

“Şimdi kardeşler öğrendiler ya aynı tasa işediklerini, birbirleriyle yarışa başlamışlar²⁹².” (G)

Hasan Ali Toptaş deyimlerimiz arasında yer alan “Kaba konuşmada bir olaya ateş püskürmek”²⁹³ anlamına gelen “Sap yiyip saman sıçmak” deyimini kendi dilinde yorumlayıp “Erik yiyip armut sıçmak” olarak kullanmıştır:

“Soruyorlardı bu kez tıpkı sesleri gibi bakışlarını da kalınlaştırıp; "O erik yiyip armut sıçan baban ne zaman gelir peki, eve hangi saatte teşrif eder²⁹⁴?" (KHK)

3.12. Askerlik, Savaş ile İlgili Adlar

Tablo 3.12. Askerlik ile İlgili Adlar

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Kabza, s.141	Kaput, s.193	Asker, s.70
Kamçı, s.145	Komutan, s.207	Cephane, s.173
Kılıç, s.139	Mavzer, s.168	Cephe, s.61
Mavzer, s.140	Ordu, s.251	Kurşun, s.240

²⁸⁴ Toptaş,2017a: 110.

²⁸⁵ Toptaş,2017a: 114.

²⁸⁶ Toptaş,2017a: 231.

²⁸⁷ Toptaş,2017a: 74.

²⁸⁸ Toptaş,2017a: 200.

²⁸⁹ Toptaş,2017b: 123.

²⁹⁰ Toptaş,2017b: 285.

²⁹¹ Toptaş,2017b: 143.

²⁹² Toptaş,2017a: 114.

²⁹³ <https://sozluk.gov.tr/>

²⁹⁴ Toptaş,2017b: 304.

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Müfreze, s.141	Tabanca, s.192	Manga, s.97
Tabanca, s.139	Tetik, s.117	Mavzer, s.240
Tabur tabur askerî birlikler, s.124	Tüfek, s.252	Mermi, s.257
Terhis, s.124	Birlik, s.73	Mevzilenmek, s.173
Top mermisi, s.133	Cephe, s.75	Nöbetçi, s.172
	Çete, s.73	Ordu, s. 61
	Hançer, s.74	Süngü, s.61
	Kurtuluş yılları, s.73	Şarjör, s.257
	Tabur, s.73	Tekmil, s.273
	Zırh, s.92	Tertip, s.94
		Tüfek, s.272
		Fişeklik, s.166
		Gangster, s.9
		Kellifelli, s.97
		Makineli Tüfek, s.165
		Namlu, s.166
		Silah, s.164
		Sipahi, s.169
		Siper, s.166
		Top Mermileri, s.165

Sonsuzluğa Nokta romanında 9, Gölgesizler’de 14, Kayıp Hayaller Kitabı’nda ise 24 farklı askerlik, savaş ile ilgili ad bulunmuştur.

3.12.1. Askerlik ve Savaş Adlarına Genel Bakış

Askerlik adları romanlarda genellikle ya gerçek anlamında ya da savaşmanın, savaşma eylemlerinin duygusuyla benzetilerek kullanılmıştır. ”mavzerine sarılıp yokuş aşağı koşan biri, müfrezelerle vuruşan bir eşkıya, top mermisi düşmüş gibi, çarpışmaya hazır kararlı bir komutan gibi ifadeleri bunlara örnek gösterilebilir, Sonsuzluğa Nokta kitabında geçen örnekler şu şekildedir:

“Giderek kendilerini denemenin, kendilerini görmenin, kendilerini var etmenin sabırsızlığı bulaşıyordu seslerine; sözcükleri sağa sola bıçak niyetine savuruyorlardı, sözcükleri tabanca gibi doğrultuyorlardı boşluğa ve dişileştiriyorlardı²⁹⁵.” (SN)

“Tabanca elimdeydi çünkü ... Ölü kuş soğukluğu vardı üzerinde. Gene de ben, uçup gitmesinden korkarcasına taşıdım onu odama, yatağa uzanıp hemen yorganın altına girdim²⁹⁶.” (SN)

²⁹⁵ Toptaş, 2018: 10.

²⁹⁶ Toptaş, 2018: 173.

“Ortaya top mermisi düşmüş gibi karımla göz göze geldik hemen, sonra burukça, evliliğimizin ilk günlerine hüznü bir mesaj gönderircesine gülümsemeye çalıştık²⁹⁷.” (SN)

Kayıp Hayaller Kitabı’ndaki örnekler aşağıdaki gibidir:

“Vuruşmanın şiddetine bakılırsa, o sırada kükremiş bin aslandı Atçalı ve binlerce gözle nişan alıp tetiğe binlerce parmakla asılırken artık ne bedenine, ne cepkenine, ne sıkıldığı kurşunlara, ne de kurşun sesleriyle birlikte gidip uzaklarda yankılanan öfkesine sığınabiliyordu²⁹⁸.” (KHK)

“Hasan da ona bakıyordu hiç kuşkusuz kafasının içinde patlayıp duran bir şarjör dolusu mermiyle ortalığı kasıp kavuran alevlerin arasından; hatta o belli etmek istemese de, hafifçe titriyordu²⁹⁹.” (KHK)

Gölgesizler romanında geçen örnekler ise şu şekildedir:

“Bekçi, onun başucuna gelip ayaklarını açtı sonra, çarpışmaya hazır, kararlı bir komutan gibi dimdik durdu³⁰⁰.” (G)

“Derken, onun atı vurmak için her yeri karış karış aradığını duyan Rıza da takıldı peşine; birinin elinde mavzer birinin elinde çakaralmaz bir tabanca, kayalıklara tırmandılar³⁰¹.” (G)

“Derken, düşmemiş bir tetiğin şıkırtısı bulaşmış ellerine, kulakları patlamamış bir mavzer sesiyle çınlar ve gözlerinin önünde, vurulmamış bir Rıza, ağzını kuş yavrusu gibi açar açar kapatırdı³⁰².” (G)

“Bir ara, Yunanın gücü karşısında çaresiz kalırdık biz; şişen namlularımız, boşalan fişekliklerimiz ve endişeli bakışlarımızla duraksayıp bir süre ne yapacağımızı düşünür, acaba geri çekilsek mi yoksa süngü takıp gırtlak, gırtlığa dövüşsek mi diye kararsızlık içinde beklerdik³⁰³.” (G)

“Atina caddelerindeki sarrafların ışıltılı vitrinlerini yere indirirdi yani; binlerce börtü böcek sesini susturan kocaman kocaman top mermileri, bir yandan da Mora sahillerindeki lokantaların mutfağına düşerek binlerce tabağı un ufak eder ya da kolu bacağı havada uçuşan askerlerin feryadı³⁰⁴...” (G)

3.12.2. Askerlik adları ile İlgili Bazı Kavramlar

3.12.2.1. Kabza

Silah, kılıç vb. şeylerde tutulacak yer, tutak, sap³⁰⁵.

²⁹⁷ Toptaş, 2018: 133.

²⁹⁸ Toptaş, 2017b: 240-241.

²⁹⁹ Toptaş, 2017b: 270.

³⁰⁰ Toptaş, 2017a: 207.

³⁰¹ Toptaş, 2017a: 252.

³⁰² Toptaş, 2017a: 117.

³⁰³ Toptaş, 2017b: 166.

³⁰⁴ Toptaş, 2017b: 165.

³⁰⁵ <https://sozluk.gov.tr/>

“Bakışlarım kabzada gezinirken başka şeyler düşünmekten vazgeçip bir noktada yoğunlaşmaya başlıyorum³⁰⁶.” (SN)

3.12.2.2. Mavzer

Atış hızı dakikada ortalama altı mermi olan ve orduda kullanılan bir tüfek tipi³⁰⁷.

“Belleklerinde kopuk kopuk efe hikâyeleri, roman sayfalarından çıkıp gelen atlar, şiirlere yaslanan dumanlı dağlar ya da bir filmin sonunda, mavzerine sarılıp yokuş aşağı koşan, yalnız, yapayalnız bir efe, rüzgarda uçuşan cepkeni, hışırdayan çalılıklar ve aşağılarda, çok aşağılarda kınalı bir gelin³⁰⁸...”

3.12.2.3. Müfreze

Türlü askerî görev ve hizmetlerin yapılması amacıyla küçük birliklerden, belli bir kuruluşa bağlı kalmadan geçici olarak oluşturulan grup³⁰⁹.

“Belki yüzyıllar önce dağlarda müfrezelerle vuruşan bir eşkıyanın ellerinden kalmıştır bu sıcaklık, diye düşünmek istesem de düşünemiyorum³¹⁰.” (SN)

3.12.2.4. Kaput

Asker paltosu³¹¹.

“Asker Hamdi'yi de çobanlar bulmuş bağ evinde. Kaputunun üstünde yatıyormuş. Postalları hâlâ ayağında³¹²...” (G)

3.12.2.5. Süngü

Tüfek namlusunun ucuna takılan küçük kılıç biçiminde delici silah³¹³.

“Bir ara, Yunanın gücü karşısında çaresiz kalırdık biz; şişen namlularımız, boşalan fişekliklerimiz ve endişeli bakışlarımızla duraksayıp bir süre ne yapacağımızı düşünür, acaba geri çekilsek mi yoksa süngü takıp gırtlak, gırtlığa dövüşsek mi diye kararsızlık içinde beklerdik³¹⁴.”(KHK)

3.12.2.6. Manga

On kişilik asker birliği³¹⁵.

³⁰⁶ Toptaş, 2018: 141.

³⁰⁷ <https://sozluk.gov.tr/>

³⁰⁸ Toptaş, 2018: 140.

³⁰⁹ <https://sozluk.gov.tr/>

³¹⁰ Toptaş, 2018: 141

³¹¹ <https://sozluk.gov.tr/>

³¹² Toptaş, 2017a: 75.

³¹³ <https://sozluk.gov.tr/>

³¹⁴ Toptaş, 2017b: 166.

³¹⁵ <https://sozluk.gov.tr/>

“Sonra, belki de korkmayayım diye derede bıraktığım haylaz çocuklar geldi yanıma, bozguna uğramış bir manga yorgunluğuyla hâlâ heykel gibi oturan kedilerin arasından geçip kapının birkaç adım gerisinde durdular³¹⁶.” (KHK)

3.12.2.7. Kılıç

Uzun, düz veya eğri,ucu sivri, bir veya her iki yüzü keskin, kın içinde bele takılan çelikten silah³¹⁷.

“Çicekçinin birkaç ötesindeki dondurmacıda tezgahın başında allı yeşilli efe giysilerine bürünmüş bir adam duruyordu; belinde küflü bir kılıç³¹⁸.” (SN)

3.12.2.8. Sipahi

Osmanlılarda tımar sahibi bir sınıf atlı asker³¹⁹.

“Şerif’in insafsızlığına teslim edilmiş uyduruk bir sinema salonu dışında kayda değer hiçbir şeyi bulunmayan bu kasabadan kaçıp da oralarda yepyeni bir hayata başlamak istercesine sipahilerin at kokularına dalıp çıkardı sürekli³²⁰...” (KHK)

3.13. Sanat ile İlgili Adlar

Tablo 3.13. Sanat ile İlgili Adlar

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Podyum, s.186	Karakalem, s.9	Afiş, s.218
Sahne, s.132	Portre, s.112	Artist resimleri, s.218
	Resim, s.9	Başrol oyuncusu, s.210
	Zanaat, s.103	Başrol, s.301
		Film afişi, s.221
		Film, s.239
		Heykel, s.163
		Perde, s.16
		Resim, s.163
		Sahne, s.301
		Ton, s.164

Sonsuzluğa Nokta romanında 2, Gölgesizler’de 4, Kayıp Hayaller Kitabı’nda 11 farklı sanat ile ilgili ad bulmuştur.

Toptaş, Sanat adlarını çoğunlukla hayallerini süslerken kullanmayı tercih etmiştir. Kurduğu hayallerde Toptaş’ın gözünden odalar podyuma, ortam sahneye, kahramanlar

³¹⁶ Toptaş, 2017b: 218

³¹⁷ <https://sozluk.gov.tr/>

³¹⁸ Toptaş, 2018: 139.

³¹⁹ <https://sozluk.gov.tr/>

³²⁰ Toptaş, 2017b: 169.

mankene ya da başrol oyuncusuna dönüşmektedir. Sanat adları ile kullanılan sözcüklerin örneği aşağıdaki gibidir:

“Briket odamı podyum sanan şehvetli, şehvetli olduğu kadar da hesapsız bir mankene benziyordu³²¹.” (SN)

“O sırada, üçümüzün bir sahnede olduğunu düşünüyordum; birdenbire bir ışık sıkılmıştı da sanki üstümüze, artık hiçbir yere kaçamıyorduk³²².” (SN)

“Sonra üç; beş adım ötemden elindeki afişi hışırdatta hışırdatta Sinemacı Şerif geçti ününü yitirmiş eski bir başrol oyuncusu gibi, onu ve salonu düşündüm³²³.” (KHK)

Kayıp Hayaller Kitabı romanı, kahramanlardan Hasan ile Hamdi’nin Sinemacı Şerifin sinema salonunda filmi kaçak izlemesini anlatımıyla başlar. Sanat adları; filmin kendisi, afişleri, değişen sahneleri, oyuncularını, perde düşünüldüğünde bu sebepten bu romanda diğerlerine göre daha çok yer almaktadır. Aşağıda bu adlar örneklendirilmiştir:

“Köyden gelip geçen yufka yürekli bir yolcu olabilirdi de artık filmin bundan sonraki sahnelerinde bir daha görünmeyebilir miydi, bilmiyorduk³²⁴.” (KHK)

“Biz filmi baştan seyredemediğimiz için, o sırada çitlerin arkasında duran bu adam kimin nesiydi bilmiyorduk. Köyden gelip geçen yufka yürekli bir yolcu olabilirdi de artık filmin bundan sonraki sahnelerinde bir daha görünmeyebilir miydi, bilmiyorduk³²⁵.” (KHK)

“Sonra hiç umulmadık bir anda ağzını perde boyunca açarak üstümüze doğru; neden ağlıyor bu çocuk lan, diye kükredi³²⁶.” (KHK)

“Şerifin elinden zorla alınan eski film afişlerine, sandalyelerin altında ışıldayan küçük su birikintilerine³²⁷...” (KHK)

“Sonra üç; beş adım ötemden elindeki afişi hışırdatta hışırdatta Sinemacı Şerif geçti ününü yitirmiş eski bir başrol oyuncusu gibi, onu ve salonu düşündüm³²⁸.” (KHK)

³²¹ Toptaş, 2018: 186.

³²² Toptaş, 2018: 132.

³²³ Toptaş, 2017b: 210.

³²⁴ Toptaş, 2017b: 13.

³²⁵ Toptaş, 2017b: 13.

³²⁶ Toptaş, 2017b: 13.

³²⁷ Toptaş, 2017b: 218.

³²⁸ Toptaş, 2017b: 210.

3.14. Coğrafya ile İlgili Adlar

İncelenen romanlarda geçen coğrafya ile ilgili adlar ve bunların geçtiği yeri örneklendiren sayfa numarası aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 3.14. Coğrafya İle İlgili Adlar

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Bozkır, s.12	Bozkır, s.68	Bayır, s.124
Buz, s.68	Çöl, s.64	Bayır, s.31
Dağ, s.13	Dağ, s.11	Çöl, s.240
Deniz, s.8	Deniz, s.66	Dağ, s.22
Düzlük, s.129	Dere, s.16	Deniz, s.71
Gökyüzü, s.17	Doğa, s.23	Dere yatağı, s.214
Nehir, s.34	Gökyüzü, s.17	Dere, s.32
Ova, s.34	Kayalık, s.16	Göl, s.71
Tepe, s.60	Kayalıklar, s.243	İrmak, s.68
Toprak, s.14	Kır, s.50	Kayalık, s.31
Uçurum, s.129	Orman, s.11	Nehir, s.89
Vadi, s.34	Otlak, s.11	Orman, s.165
Yamaç, s.15	Ova, s.11	Ova, s.49
Yayla, s.140	Tepe, s.23	Patika, s.105
Yeryüzü, s.15	Toprak, s.17	Sıra Dağlar, s.124
	Uçurum, s.40	Tepe, s.105
	Vadi, s.105	Uçurum, s.31
	Yamaç, s.105	Ufuk, s.164
	Yayla, s.11	Vadi, s.33
	Yeşillik, s.23	Yamaç, s.32
		Yeryüzü, s.44

Sonsuzluğa Nokta romanında 15, Gölgesizler’de 20, Kayıp Hayaller Kitabı’nda ise 21 farklı coğrafya ile ilgili ad kullanılmıştır.

Sonsuzluğa Nokta romanında ana kahraman Bedran’ın kasabadan kente yaptığı yolculukta sık sık “bozkır” adıyla karşılaşırız. Toptaş, bozkırı romanlarda kasaba ile özdeşleştirerek okuyucuya yansıtır. Kasabadan uzaklaşılan kısımda “Önümüzde mor dağlar yoktu artık, bozkır da yoktu, toprak damlı köyler de, ovalar da ³²⁹ “Camlardan geçi geçiveren görüntülerse silinmişti artık; ne bulutlar vardı, ne gökyüzü, ne uzak uzak tepeler, ne de aşağılarda kalan bozkır³³⁰...” der. Ayrıca “bozkır” karşımıza köy-kasaba insanıyla da bütünleştirilen bir ad olarak gösterilmiştir:

“Minibüslerle gece gündüz yolculuk ederek düşünümüze gelen bozkır insanların dallı güllü ve bol dökümlü şalvarlarıyla hangi akla hizmetle orada bulunduklarından, dahası, çiçeklere bakış biçimlerinde

³²⁹ Toptaş, 2018: 50.

³³⁰ Toptaş, 2018: 14.

bile bir çobansılık yatan bu insanların, hangi cesaretle o güzelim töreni zedeleyebildiklerinden yakınıyor³³¹.” (SN)

Bozkır dışında diğer coğrafya adları kimi zaman kişileştirme kimi zaman tasvir etmek amacıyla kullanılmıştır:

“Başka bir ağzın alevini yutmak ya da başka bir ağza kendi alevlerini bırakmak için kullanılmıyorlardı sözgelimi, başka bir beden coğrafyasında kendi ıssızlıklarını çoğaltan pembe yamaçlara, karanlık uçurumlara ve ten fısıltısıyla dalgalanan uçsuz bucaksız düzlüklere, hiçbir zaman terli atlar gibi başıboş bırakılmıyorlardı³³²...” (SN)

“Derken, Tanrı köyü görebilsin ya da devlet başını çevirip bir kez olsun bakabilsin diye şu dağları yıktırmak gibi gülünesi şeyler de geçerdi kafasından³³³.” (G)

“Ovayı boğuyor ve kayalıkları aşip uzaklara doğru yayılıyordu³³⁴.” (G)

“Yaylaların ve otlakların ötesindeki yerleri görmek isterdi³³⁵.” (G)

Aşağıdaki örnekte Toptaş, özel mekân adlarını, coğrafi terimlerle birleştirerek betimlemiş, mekânın nasıl bir coğrafyaya sahip olduğunu okuyucuya aktarmak için bu terimlerle derinleştirmiştir:

“Çal düzlüğünden Çivril elmalıklarına, oradan Işıklı suyuna ve Beydilli sırtlarına kadar bütün ovayı adım adım dolaşarak hemen her köyde aylarca çalışıyordu³³⁶.” (KHK)

“Yürümesine yürüyor ya, dağlar bitmiyor yürümekle, her tepenin ardından başka bir tepe, başka bir tepenin ardından başka bir dere, başka bir derenin ardından da başka bir yamaç çıkıyor³³⁷.” (KHK)

Coğrafya adlarından çöl, kendini çöllere vuran Mecnun’a gönderme yapılarak kullanılmıştır bu da romandaki şu örnekten çıkartılmaktadır:

“Sonra gelip her yeri yakıp kavuran acı mı acı bir ney sesi kapladı geceyi; zaman zaman bir dantel ipliği kadar inceldi, zaman zaman kalınlaştı, buhar olup tüttü zaman zaman, su olup aktı ve çöl geçti Mecnun olup üfleyenin gözünde belki, yokuş çıktı, dağ aştı ve kayboldu gitti³³⁸.” (KHK)

³³¹ Toptaş, 2018: 74.

³³² Toptaş, 2018: 129.

³³³ Toptaş, 2017a: 11.

³³⁴ Toptaş, 2017a: 243.

³³⁵ Toptaş, 2017a: 11.

³³⁶ Toptaş, 2017b: 128.

³³⁷ Toptaş, 2017b: 33.

³³⁸ Toptaş, 2017b: 240.

Romanlarda kayalıklar, tepeler, ırmaklar, dere boyları, denizler, vadiler gibi coğrafya adları genel olarak mekân algısını okuyucunun zihninde canlandırmak amacıyla kullanılmıştır:

“Sonra karanlık karanlık suretinde göllenmiş kocaman bir sessizlik denizi oluyordu orada ve biz de o denizde iki nefes olup bekliyorduk³³⁹...” (KHK)

“Dinlenmesine dinliyor ve küt küt atan kalbimle orada öylece dikiliyorum ya, dere yatağını dolduran öldürme telaşının azgın dalgaları arasında bir belirip bir kaybolan çocuklar nedense beni görmüyor gene, ellerindeki sapanlarla yanı başımdan geçip geçip gidiyorlar³⁴⁰.” (KHK)

“Bir yandan da kaçıp kurtulmayı düşünmüştür sürekli; susmuşsa suskunluğunun içinde gözleriyle dilsiz kaçış haritaları çizmiştir gözlerinin bir kenarına; sarp kayalıkları aşıp giden belli belirsiz patikalar, kuş cıvıltılarının gagalayıp durduğu günlük güneşlik tepeler, ıssız dere boyları, alacakaranlık vadiler ve kıvrıla kıvrıla uzanan, çam gölgeleriyle kaplı taşlı yollar çizmiştir³⁴¹.” (KHK)

“Üstelik, kasaba dışına çıkmadığı zamanlarda hemen her gece bir dağ daha yıkılıyordu bu acınası hâlinin üstüne ve babam artık sıra dağlar altında günden güne kayboluyordu³⁴².” (KHK)

“Bir keresinde de yeni okuduğum bir masala göndermiştim onu; orada, cennetin ırmakları denen ırmaklardan vardı pırıl pırıl ırmakların iki yanında su sesleriyle yıkanıp büyüyen ulu ağaçlar, ağaçlarda sabahdan akşama dek şarkı söyleyen kuşlar, kuşların kanadında gümüşler vardı³⁴³.” (KHK)

3.15. Deyimler ve Atasözleri

Tablo 3.15. Deyimler ve Atasözleri

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Açık konuşmak, s.47	Abuk subuk, s.104	Abdest almak, s.146
Adını Koymak, s.48	Acıyarak bakmak, s.108	Abuk subuk konuşmak, s.15
Ağızlarında Sakız Etmek, s.117	Açıklık getirmek, s.122	Acı çekmek, s.190
Ağzı kulaklarında, s.202	Adını koyamamak, s.105	Açık konuşmak, s.221
Akıl Erdirememek, s.62	Ağırılık çökmek, s.246	Adını Ağzına Almamak, s. 289
Akışına bırakmak, s.203	Akıl danışmak, s.72	Ağırlığı altında ezilmek s.,220
Aklına esmek, s.156	Akıl erdirmek, s.191	Ah çekmek, s.175
Aklından geçmek, s.126	Akılları bulandırmak, s.89	Ahı Gitmiş Vahı Kalmış, s.104
Aklını Oynatmak, s.109	Aklına düşürmek, s.109	Akıllara durgunluk vermek, s.239
Aklının ucundan bile geçmemek, s.144	Aklına takılmak, s.140	Akla hayale gelmeyecek, s.230
Alay etmek, s.138	Aklını kaçırmak, s.122	Aklı Sıra, s.129
Alkış tutmak, s.27	Aklını yitirmek, s.210	Aklına ermek, s.173
Allah Aşkına, s.16	Aklının bir köşesine yazmak, s.77	Aklını Başına Devşirmek, s. 43
Allah’a emanet etmek, s.175	Alıp başını gitmek, s.72	Aklını Çelmek, s.50
Allak bullak olmak, s.137	Altüst etmek, s.82	Aklını Oynatmak, s.34

³³⁹ Toptaş, 2017b: 71.

³⁴⁰ Toptaş, 2017b: 214.

³⁴¹ Toptaş, 2017b: 105.

³⁴² Toptaş, 2017b: 124.

³⁴³ Toptaş, 2017b: 68.

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Altında yatmak, s.122	Ana avrat sövmek, s.127	Aklını peynir ekmekle yemek, s.266
Altını üstüne getirmek, s.174	Aralarına almak, s.108	Aklının Ucundan Geçmemek, s.43
Altüst etmek, s.168	Aralarına almak, s.64	Alt üst etmek, s.261
Apar Topar, s.17	Arap saçına dönmek, s.34	Altında kalmak, s.260
Ayaklar Altına Almak, s.61	Ardı arkası kesilmemek, s.156	Ana avrat sövmek, s.258
Bağdaş Kurmak, s.110	Arta Kalmak, s.7	Apışıp kalmak, s.153
Bağırıp çağırmak, s.120	Ateş almak, s.38	Asmak kesmek, s.255
Baş başa bırakmak, s.181t	Ayağa fırlamak, s.195	Aşka gelmek, s.276
Baş başa kalmak, s.156	Ayak altında, s.215	Ateşe vermek, s.269
Baş Başa Vermek, s.85	Ayaklarına kapanmak, s.225	Avuç içi kadar, s.22
Başa Çıkmak, s.116	Ayaklarına kapanmak, s.31	Ayağa fırlamak, s.9
Başıboş bırakmak, s.129	Ayaklarının altından kaymak, s.63	Ayağı Yerden Kesilmek, s.102
Başını alıp gitmek, s.202	Bağırıp çağırmak, s.111	Ayağına Takılmak, s.117
Belli belirsiz, s.7	Baş sağlığı dilemek, s.164	Ayakaltında Gezinmek, s.291
Besleyip büyötmek, s.124	Başı dönmek, s.95	Azap çekmek, s.279
Beşik gibi sallanmak, s.161	Başımın püsküllü belası, s.233	Bağırıp çağırmak, s.151
Beti Benzi Atmak, s.51	Başını alıp gitmek, s.185	Bal gibi bilmek, s.221
Bıkıp Usanmak, s.112	Başını sallamak, s.52	Bas bas bağırarak, s.149
Bıyık Altından Kıs Kıs Gülmek, s.73	Bata çıka, s.133	Baş başa kalmak, s.237
Bıyık Buran, s.28	Belanın püsküllüsü (püsküllü bela), s.74	Başına Çalmak, s.78
Bir başına bırakmak, s.164	Beti benzi atmak, s.220	Başını alıp gitmek, s.202
Bir başına kalmak, s.171	Beti benzi solmak, s.162	Belini Doğrultmak, s.82
Boncuk Boncuk Terlemek, s.55	Bıkıp usanmak, s.127	Bembeyaz kesilmek, s.262
Boş Bulunmak, s.117	Bıyık burmak, s.74	Besleyip büyötmek, s.207
Boylu boyunca yatmak, s.132	Bin pişman olmak, s.57	Beş paralık etmek, s.273
Boynunu Bükmek, s.93	Bir deri bir kemik, s.243	Beş Parasız, s.7
Boyun eğmek, s.128	Bir kalıba girmek, s.102	Beter Olmak, s.129
Boyun eğmek, s.144	Birine kaptırmak, s.115	Beti Benzi Atmak, s.293
Burnunun dibinde bitivermek, s.158	Boş boş bakmak, s.155	Beti benzi uçmak, s.229
Burun buruna gelmek, s.161	Boynu bükük, s.38	Bıyık altından gülmek, s.93
Buz gibi, s.153	Boynunu bükmek, s.108	Bıyık Burmak, s.81
Buz gibi, s.133	Boyunu aşmak, s.203	Bin Bir Güçlölkle, s.103
Buz Kesmek, s.84	Burun buruna vermek, s.195	Bin Dereden Su getirmek, s.122
Buzdolabı Gibi, s.61	Can almak, s.93	Bir Arpa Boyu, s.55
Büyük Gelmek, s.22	Can vermek, s.242	Bir karış surat, s.254
Büyüsüne kapılmak, s.153	Canına kıymak, s.217	Bitmek Tükenmek Bilmeyen, s.132
Can Atmak, s.104	Cirit atmak, s.130	Boğazına sarılmak, s.261
Cayır cayır yanmak, s.176	Çekip gitmek, s.61	Boncuk Boncuk Terlemek, s.296
Cesaretini toplamak, s.19	Çevresini kuşatmak, s.108	Borca sokmak, s.234
Çakılıp kalmak, s.189	Çıt çıkmamak, s.92	Boş Gözlerle Bakmak, s. 60
Çatılmış Kaş, s.57	Çift elle sarılmak, s.74	Boylu Boyunca, s.14
Çekip gitmek, s.181	Çuval gibi, s.48	Boynunu bükmek, s.157

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Çene Çalmak, s.102	Dağlar kadar, s.97	Boyu Posu Devrilece, s.20
Çene çalmak, s.157	Damarı kabarmak, s.145	Boyun borcu, s.274
Çene çalmak, s.152	Danalar gibi böğürmek, s.88	Boyun Eğmek, s.165
Çenesine doğru süzülme, s.161	Deli danalar gibi, s.186	Bön Bön Bakmak, s.28
Çıkar Yol Bulamamak, s.100	Deli divane, s.217	Burnundan Ateş Püsküre Püsküre, 136
Çıkar yol bulmak, s.20	Derin bir soluk almak, s.79	Burnundan Solumak, s.83
Çıkar Yolu Kalmamak, s.114	Dert etmek, s.183	Burun buruna gelmek, s.202
Çırlıçılak Bir Gözle Bakabilmek, s. 34	Dik dik bakmak, s.182	Burun Kıvrırmak, s.81
Çıt Çıkarmamak, s.41	Dil dökmek, s.57	Buza Kesmek, s.158
Çıt çıkmamak, s.134	Dilinde tüy bitmek, s.144	Buza kesmiş, s.180
Çivilenip Kalmak, s.48	Dillere destan, s.73	Bülbül kesilmek, s.274
Çuval Gibi Yığılıp Kalmak, s.106	Dişe dokunur, s.127	Can Çekişmek, s.98
Dağları Aşmak, s.119	Diz çökmek, s.199	Can Havliyle, s.102
Debelenip durmak, s.138	Dizini dövmek, s.37	Can Kulağıyla Dinlemek, s.62
Dem çekmek, s.182	Dizlerinin bağı çözülmek, s.178	Can sıkıntısı, s.131
Dert Ortağı, s.117	Donup kalmak, s.57	Cancıger olmak, s.52
Dırdır etmek, s.152	Döke saça, s.208	Canını Dişine Takmak, s.49
Dikkatini toplamak, s.135	Dönüp durmak, s.65	Canla Başla Çalışmak, s.82
Dikkatini toplamak, s.165	Duman duman tütmek, s.68	Cascavlak kalmak, s.227
Dile Getirmek, s.74	Durup dururken, s.102	Cayır cayır yakmak, s.261
Dişlerini gıcırdatmak, s.196	Düşünüp taşınmak, s.145	Cehennem Dibi, s.303
Dudak Bükme, s.39	El ayak çekilmek, s.186	Cephe almak, s.269
Dünyayı elinde tutmak, s.144	El mi yaman bey mi, s.74	Cirit Atmak, s.99
Düşmanca bakmak, s.195	El öpmek, s.148	Çarşamba çanağı, s.222-223
Egemenliği altında tutmak, s.170	Ele geçirmek, s.64	Çekidüzen vermek, s.197
El koymak, s.156	Eli yatkın olmak, s.103	Çekip gitmek, s.186
Ele geçirmek, s.129	Elinden gelmek, s.55	Çene Çalmak, s.42
Eli Ayağına Dolaşmak, s.70	Eline yüzüne bulaştırmak, s.88	Çıt Çıkmamak, s.161
Elinden almak, s.162	Elini eteğini çekmek, s.56	Çil Yavrusu Gibi Dağılmak, s.82
Elini beline dayamak, s.183	Elini kolunu sallayarak, s.109	Çile çekmek, s.236
Elini eteğini çekmek, s.136	Farkına varmamak, s.130	Çivilenip Kalmak, s.298
Ete kemiğe bürünmek, s.196	Fırsat bilmek, s.79	Dallanıp budaklanmak, s.264
Farklı dünyalarda yaşamak, s.144	Fırsat kollamak, s.193	Dara düşmek, s.233
Gafil Avlamak, s.39	Fırsat vermemek, s.111	Dehşet saçmak, s.256
Garanti Altına Almak, s.69	Figana etmek, s.192	Deliye Dönme, s.136
Gelip Geçmek, s.63	Fırsat etmek, s.73	Dem Çekmek, s.144
Geride kalmak, s.8	Gafil avlamak, s.36	Densizlik etmek, s.189
Görmezlikten gelmek, s.130	Gerçek kılmak, s.149	Dere Tepe Demeden, s.103
Görüp Geçirmek, s.104	Gıkı çıkmamak, s.38	Derin Bir Uykuya Dalmak, s.97
Göz atmak, s.144	Gıkını çıkarmamak, s.116	Derme çatma, s.147
Göz Belertmek, s.115	Giderayak, s.217	Dil Dökmek, s.55
Göz Göze Gelme, s.47	Göle maya çalmak, s.160	Dile gelmek, s.211
Göz Kırmak, s.40	Göz açıp kapayana kadar, s.156	Dili çözülmek, s.174

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Göz Süzüp, s.28	Göz atmak, s.130	Diline dolamak, s.203
Göz ucuyla bakmak, s.166	Göz Belertmek, s.45	Dilini Yutmak, s.95
Göz Ucuyla İzlemek, s.70	Göz devirmek, s.145	Dişe dokunur, s.234
Gözden geçirmek, s.191	Göz göze gelmek, s.31	Dize getirmek, s.239
Göze almak, s.128	Göz kesilmek, s.79	Dört dönmek, s.258
Gözle görünür fark, s.167	Göz kırmak, s.62	Dudak Bükme, s.110
Gözlerine değmek, s.160	Göz pınarı kurumak, s.56	Düşünüp taşınmak, s.253
Gözlerini Devirmek, s.108	Göz ucuyla bakmak, s.84	Efendi gibi, s.8
Gözlerini dikmek, s.195	Gözden Geçirmek, s.30	Eften Püften Neden, s.113
Gözlerinin içine bakmak, s.203	Gözden kaçırmak, s.101	Eğri Büğrü, s.16
Gözünü Dört Açmak, s.72	Gözden kaybolmak, s.70	El Âlemin Maskarası Olmak, s.85
Harfi harfine, s.152	Gözden silinmek, s.133	El Altından, s.82
Havadan Sudan Söz Etmek, s.116	Gözleri uçuşmak, s.179	Ele Avuca Sıgmamak, s.66
Hayran kalmak, s.150	Gözlerini belirtmek, s.108	Ele Geçirmek, s.23
Her şeyin üst üste gelmesi, s.185	Gözlerini dikmek, s.73	Elinden kurtulmak, s.271
Hesaba Katmadan, s.30	Gözlerini tavana dikmek, s.116	Elini Çabuk Tutmak, s.21
Hesaba katmamak, s.162	Gözlerinin içi gülmek, s.184	Ellerini Çırpma, s.96
Hesap Sormak, s.60	Gözünün içine bakmak, s.54	Ete Kemiğe Bürünmek, s.305
Heykel gibi dikilmek, s.199	Gülmekten kırıp geçirmek, s.151	Etekleri tutuşmak, s.222
Hız kesmemek, s. 155	Hangi akla hizmet, s.63	Etliye Sütlüye Karışmamak, s.35
Hiç içinden gelmemek, s.175	Hareket Kollamak, s.7	Eveleyip gevelemek, s.175
Hizmet etmek, s.126	Harman savurmak, s.67	Evirip çevirmek, s.184
Hüzün çökmek, s.197	Havayı yumuşatmak, s.111	Fellik Fellik Aramak, s.48
Isık çalmak, s.150	Hayal etmek, s.212	Fırıl fırıl dönmek, s.256
İç Çekmek, s.81	Hayal meyal, s.134	Fırıl fırıl dönmek, s.9
İç geçirmek, s.132	Hayırdır İnşallah, s.248	Fırsat Kollamak, s.130
İçi Burkulmak, s.114	Helak olmak, s.161	Fırsat vermemek, s.265
İçine kapanmak, s.186	Hiç kıpırdamadan durmak, s.110	Foyası Meydana Çıkmak, s.26
İlişki kurmak, s.131	Hizaya sokmak, s.203	Gel Gör Ki, s. 97
İnancını ve Umudunu Yitirmek, s.114	Hüküm giydirmek, s.38	Geviş getirmek, s.260
İnat Etmek, s.116	İkınıp sıkınmak, s.223	Gırtlığına kadar borca batmak, s.204
İnsanların canıyla oynamak, s. 154	İsrar etmek, s.140	Göbek Atmak, s.96
İtiraf etmek, s.176	İç çekmek, s.79	Gölge Düşürmek, s.125
Kaçıp kurtulmak, s. 158	İçi yanmak, s.194	Gönlü olmamak, s.235
Kafa kurcalamak, s.140	İçine atmak, s.195	Gönül oyalamak, s.147
Kafa patlatmak, s. 159	İçine su serpmek, s.232	Gönül Verme, s.81
Kalakalmak, s. 22	İçini çekmek, s.46	Görmemezlikten gelmek, s.192
Kalbi Küt Küt Atmak, s.69	İçini dökmek, s.185	Göz Atmak, s.15
Kalbura Çevirmek, s.98	İki büklüm, s.59	Göz Göze Gelme, s.59
Kan revan içinde, s.154	İki Gözü İki Çeşme, s.16	Göz kamaştırmak, s.253
Kapı Kapı Dolaşmak, s.114	İnat keçisi, s.200	Göz koymak, s.262
Kara Gün Dostu, s.117	İpe sapa gelmez, s.127	Göz Kulak Olmak, s.158
Kararsız kalmak, s.192	İşi tatlıya bağlamak, s.88	Göz Ucuyla Süzmek, s.116
Karış Karış Dolaşmak, s.61	İte kaka, s.197	Gözden geçirmek, s.23

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Karşı koymak, s.126	İtilip kakılmak, s.96	Göz Ucuyla, s.295
Karşısına Dikilmek, s.112	İtişip kakışmak, s.215	Gözbebeği, s.264
Kasıp Kavurmak, s.12	Kafası allak bullak olmak, s.107	Gözden Kaybolmak, s.181
Kasıp kavurmak, s.148	Kalabalığı yarmak, s.140	Gözden silinmek, s.255
Kaskatı kesilmek, s.12	Kalkıp gitmek, s.104	Gözleri Perdelenmek, s.101
Kaşını Havaya Kaldırmak, s.99	Kan ter içinde kalmak, s.41	Gözlerini Belertmek, s.14
Kendini alamamak, s.157	Kapı kapı dolaşmak, s.74	Gözlerini çivilemek, s.261
Kendini alamamak, s.181	Karanlığa karışmak, s.172	Gözlerini Devirmek, s.93
Kıkır kıkır gülmek, s.187	Kargacık burgacık, s.87	Gözlerini Dikmek, s.131
Kılı Kırk Yarmak, s.79	Karış karış aramak, s.101	Gözlerini dikmek, s.150
Kılıf aramak, s.130	Karış karış, s.168	Gözlerini Kamaştıran, s.106
Kılığına girmek, s.142	Karşı çıkmak, s.173	Gözlerinin Feri Sönmek, s.46
Kılık değiştirmek, s.167	Karşı karşıya getirmek, s.115	Gözmezlikten Gelmek, s.302
Kılını Bile Kıpırdatmamak, s.105	Kaş Yaparken Göz Çıkarmak, s.146	Gözünde Canlanmak, s.128
Kıpırdamadan Yatmak, s.46	Kaş çatmak, s.219	Gözüne kestirmek, s.152
Kıyıda Köşede Durmak, s.57	Kaşla göz arasında, s.79	Gözünü belertmek, s.207
Koltuğa yığılmak, s.164	Katıla katıla gülmek, s.233	Gözünün Yağını Yemek, s.69
Koparıp atmak, s.125	Kavgaya tutuşmak, s.59	Gözünün Yaşına Bakmamak, s.119
Köpek Gibi, s.86	Kayıplara Karışmak, s.45	Gözyaşı dökmek, s.236
Köşeye Çekilmek, s.61	Keçi gibi direnmek, s.144	Gün Gibi Ortaya Çıktı, s.134
Köşeye Çekilmek, s.94	Kendi ayağıyla gelmek, s.102	Günlük güneşlik, s.154
Köşeye çekilmek, s.125	Kendini ele vermek, s.244	Hak Vermek, s.114
Köşeye sıkıştırmak, s.125	Kendini yiyip bitirmek, s.192	Hallaç Pamuğu Gibi, s.76
Kul Olmak, s.113	Kepçe kepçe, s.94	Halt karıştırmak, s.255
Kulak Asmak, s.114	Kıkır kıkır gülmek, s.60	Havada kapmak, s.223
Kulak Asmamak, s.63	Kılavuzluk etmek, s.189	Hayal etmek, s.235
Kurbanlık Koyun Gibi, s.64	Kılını kıpırdatmamak, s.108	Hayal meyal, s.147
Kurda kuşa yem edilmek, s.162	Kılını kıpırdatmamak, s.184	Hayrete Düşmek, s.158
Kuruşu kuruşuna, s.152	Kıpkırmızı kesilmek, s.86	Heder etmek, s.189
Kuyu gibi oymak, s.170	Kırlara Karışmak, s.16	Herkesin Gözü Önünde, s.101
Lastik gibi, s.60	Kıs kıs gülmek s.,220	Hesabını görmek, s.183
Meydan vermemek, s.162	Kıskıvrak yakalamak, s.150	Hesap Sormak, s.51
Mosmor olmak, s.158	Kız kaçırmak, s.48	Heyecandan Ölmek, s.308
Muayene etmek, s.135	Kitlenip kalmak, s.194	Hızını alamamak, s.268
Mutluluk duymak, s.123	Kulağını çekmek, s.62	Hüngür hüngür ağlamak, s.18
Mutluluktan Uçmak, s.45	Kulak asmamak, s.111	Işığa kesmek, s.203
Nar Gibi Kızarmak, s.70	Kulak kabartmak, s.153	İbret olmak, s.273
Nişan Almak, s.99	Kurulup oturmak, s.65	İç Çekmek, s.20
Ortaya koymak, s.129	Kuş kadar hafif, s.176	İçine işlemek, s.299
Ölü gibi, s.7	Masaya kurulmak, s.125	İçini kemirmek, s.247
Ölü gibi yatmak, s.183	Maşa olmak, s.115	İçler acısı, s.156
Önünde dikilmek, s.191	Meraktan ölmek, s.60	İflah olmamak, s.234
Örnek almak, s.130	Muradına ermek, s.97	İhanete uğramak, s.233

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Palas pandıras, s.153	Nar gibi kızarmak, s.101	İki Ayağını Bir Pabuca Sokmak, s.125
Pamuk İpliğine Bağlı, s.39	Ne pahasına olursa olsun, s.36	İki gözü iki çeşme, s.260
Paniğe Kapılmak, s.58	Ne yapacağını kestirememek, s.120	İki Yakası Bir Araya Gelmemek, s.56
Paniğe Kapılmak, s. 64	Nişan almak, s.120	İmanı gevremek, s.22
Pelte gibiydi, s.164	Oflayıp puflamak, s.104	İmdadına yetişmek, s.158
Peşinden koşmak, s.24	Okuyup üflemek, s.146	İpe Sapa Gelmez, s.43
Peşine Düşmek s.60	Omuzlarına çökmek, s.109	İple çekmek, s.264
Peşine takılmak, s.129	Ortadan kaybolmak, s.212	İte kaka, s.149
Pişmiş Kelle Gibi Sırtmak, s.57	Oyun sanmak, s.67	İtiraf etmek, s.266
Sabahın Körü, s.61	Öfke duymak, s.122	İtişip Kakışmak, s.162
Sağ Çıkabilmek, s.16	Ölenle ölmek, s.73	Kafa patlatmak, s.148
Sağa Sola Koşuşmak, s.58	Ömrü tükenmek, s.100	Kafa ütölemek, s.185
Sakız gibi uzatmak, s.140	Pul pul dökülmek, s.135	Kafa yormak, s.147
Saplanıp kalmak, s.159	Pusuya yatmak, s.187	Kah orda kah burda, s.155
Sarıp sarmalamak, s.136	Ruhu sokulmak, s.7	Kalbi küt küt atmak, s.31
Serseri Mayın Gibi, s.67	Ruhu daralmak, s.16	Kalbini Dağlamak, s.294
Sevk etmek, s.146	Ruhu sıkılmak, s.110	Kan kusturmak, s.211
Sırtüstü yatmak, s.157	Sabrı tükenmek, s.82	Kan revan içinde kalmak, s.275
Sitem Etmek, s.39	Saçı sakalı birbirine karışmak, s.122	Kan Ter İçinde, s.109
Soluk almak, s.130	Salkım saçak, s.35	Kapıya dayanmak, s.94
Soluk Soluğa koşmak, s.104	Sararıp solmak, s.183	Kara Kara Düşünmek, s.69
Söz etmek, s.135	Sarıp sarmalamak, s.178	Karga tulumba, s.224
Söz Geçirememek, s.93	Sarmaş dolaş, s.99	Kaşla Göz Arasında, s.104
Suçüstü Yakalamak, s.94	Sesini çıkarmamak, s.140	Kaşla Göz Arasında, s.10
Sudan Çıkmış Balık Gibi, s.101	Sessizliğe bürünmek, s.38	Kaybolup gitmek, s.164
Şaşırp kalmak, s.126	Sessizliğe gömülmek, s.104	Kayıplara karışmak, s.249
Takılıp kalmak, s.20	Seyre dalmak, s.139	Kem Küm Etmek, s.52
Takip etmek, s.147	Sır küpü, s.186	Kemikleri sızlamak, s.246
Takla atmak, s.155	Sırtını dayamak, s.116	Kendini Dizginlemek, s.100
Taşa tutmak, s.134	Sırtını dönmek, s.33	Kendini tutamak, s.179
Tat almak, s.132	Siper etmek, s.195	Kese biç, s.146
Temelinde yatmak, s.128	Soluk soluğa kalmak, s.153	Keyfimin kahyası, s.219
Tepe taklak yuvalanmak, s.153	Sorumlu tutulmak, s.97	Kıkır Kıkır Gülmek, s.14
Tepeden tırnağa, s.8	Sökün etmek, s.201	Kılıf uydurmak, s.257
Ter Dökmek, s.113	Söz birliği etmek, s.91	Kılığa girmek, s.209
Ter içinde kalmak, s.120	Söz gelimi, s.101	Kılını kıpırdatmamak, s.264
Terden sırsıklam olmak, s.169	Surat asmak, s.233	Kırık Dökük, s.10
Terk Edilmek, s.86	Suya düşmek, s.115	Kırıp geçirmek, s.239
Terk etmek, s.133	Sünger gibi, s.175	Kıs Kıs Gülmek, s.53
Teslim Etmek, s.94	Şehit düşmek, s.75	Kıskıvrak yakalamak, s.276
Tıka basa doldurmak, s.26	Şeytana uymak, s.51	Kolaçan Etmek, s. 21
Tıka basa dolu, s.175	Tanık olmak, s.213	Koyun Koyuna Yatmak, s.78
Tir Tir Titremek, s.66	Taş gibi, s.60	Kök Söktürmek, s.68
Toprağa vermek, s.174	Taş Kesilmek, s.15	Köşeye çekilmek, s.228

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Tutunacak bir şeyler aramak, s.172	Tek tük, s.91	Kulağını Vermek, s.117
Uçsuz bucaksız, s.8	Tepeden tırnağa, s.35	Kulak Kabartmak, s.66
Utanç Duymak, s.103	Ters ters bakmak, s.146	Kulp takmak, s.268
Uykuları Kaçmak, s.114	Tetiğe basmak, s.202	Kuş tüyü Kadar Hafiflemek, s.58
Uykuya Dalmak, s.71	Tir tir titremek, s.106	Küplere Binmek, s.36
Uyum sağlamak, s.131	Toprağa vermek, s.174	Laf dinlemek, s.225
Uzun uzun, s.148	Tozu dumana katmak, s.77	Laf yetiştirmek, s.210
Üstüne konuşmak, s.130	Tutunmaya çalışmak, s.121	Lafa karışmak, s.221
Yaka paça, s.19	Tüy kadar hafiflemek, s.33	Linç etmek, s.203
Yaka Paça Sürüklemek, s.60	Uçsuz bucaksız, s.208	Lüp Diye Yutmak, s.47
Yakasına yapışmak, s.153	Ufka gölge düşürmek, s.143	Mahcup etmek, s.232
Yakıp kavurmak, s.199	Uğursuzluk çökmek, s.191	Martaval okumak, s.24
Yangını Körüklemek, s.116	Umudunu kesmek, s.159	Maskara Olmak, s.158
Yanıt vermek, s.135	Uyku Âlemine geçmek, s.122	Maskara yapmak s.,158
Yarım yamalak, s.8	Uyku çökmek, s.66	Medet Ummak, s.115
Yay Gibi Gerilmek, s.81	Uykuya dalmak, s.116	Mekik Dokumak, s.97
Yere sermek, s.198	Üst üste gelmek, s.127	Melül melül bakmak, s.226
Yerin dibine batmak, s.121	Üzüm gibi ezmek, s.167	Meraktan Çatlamak, s.161
Yerinde saymak, s.147	Velveleye vermek, s.225	Meydanı Başkasına Kaptırmak, s.46
Yol Gözlemek, s.69	Yalvarıp yakarmak, s.108	Muradına Ermek, s.50
Yoldan Çevirmek, s.119	Yanıt Vermek, s.7	Musallat olmak, s.43
Yorgunluktan ölmek, s.201	Yapayalnız kalmak, s.104	Namaz kılmak, s.147
Yüz yüze gelmek, s.174	Yatıp kalmak, s.102	Ne idiği belirsiz, s.208
Yüzü asılmak, s.175	Yediden yetmiş, s.97	Ne pahasına olursa olsun, s.8
Yüzü Koyun Yatmak, s.75	Yemeden içmeden kesilmek, s.146	Nefes Kesici, s.308
Yüzünü buruşturmak, s.177	Yeni olaylar doğurmak, s.107	Neye Uğradığını Anlamamak, s.126
Yüzünü ekşitmek, s.136	Yerden göğe kadar haklı olmak, s.209	Nişan almak, s.240
Yüzünü yalayıp geçmek, s.160	Yerden göğe kadar, s.95	Olduğu yere çivilenmek, s.103
Zangır zangır titremek, s.144	Yere göğe sığmamak, s.224	Olup Biten, s.94
Zorluk Çekmek, s.71	Yere yıkılmak, s.238	Ortalığı Kasıp Kavurmak, s.63
	Yerinden fırlamak, s.96	Ortalığı velveleye vermek, s.203
	Yerle bir olmak, s.170	Ödü bokuna karışmak, s.257
	Yığılıp kalmak, s.111	Ödü kopmak, s.265
	Yok oğlu yok, s.89	Öksüre tıksıra, s.146
	Yok olmak, s.111	Ölçüp biçmek, s.194
	Yoklara karışmak, s.92	Ölçüp tartmak, s.154
	Yola düşmek, s.51	Ölüp Ölüp Dirilmek, s.136
	Yola koyulmak, s.233	Palas pandiras, s.209
	Yolunu gözlemek, s.134	Pazarlık etmek, s.272
	Yükü sırtına yıkmak, s.192	Peşine takılmak, s.213
	Yüzü kararmak, s.73	Peşrev çekmek, s.184
	Zahmete sokmak, s.219	Pılısını Pırtısını Toplamak, s.52
	Zıvanadan çıkmak, s.192	Pır Pır Etmek, s.8
	Zift gibi, s.91	Pırıl Pırıl, s.12

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
	Zikzak çizmek, s.120	Pis Pis Sırıtmak, s.10
	Ziyafet çekmek, s.175	Pişmanlık duymak, s.239
		Pundunu Kollamak, s.122
		Rahat vermemek, s.232
		Reva görmek, s.236
		Rezil Rüsva Etmek, s.48
		Saçları Tel Tel Dökülmek, s.103
		Sahip Çıkmak, s.158
		Sarıp Sarmalamak, s.16
		Sereserpe yatmak, s.224
		Sesi Yanık, s.19
		Sesi Soluğu Çıkmamak, s.161
		Sesini soluğunu kesmek, s.231
		Sessiz Sedasız, s.79
		Sessizlik çökmek, s.226
		Seyre dalmak, s.272
		Sıkıntıdan Patlamak, s.92
		Sırta kadem basmak, s.230
		Sırtına Geçirmek, s.298
		Sicim gibi, s.129
		Silah Kuşanmak, s.164
		Sineye çekmek, s.259
		Soğuk Soğuk Terlemek, s.297
		Soluk soluğa gelmek, s.228
		Soluk Soluğa, s.12
		Sökün etmek, s.252
		Söküp atmak, s.220
		Söz etmek, s.258
		Sözün Özü, s.99
		Sudan Sebepler, s.99
		Suratı Sirke Satmak, s.68
		Suyunu Çekmek, s.135
		Sürçülisan Etmek, s.49
		Süt Dökmüş Kedi Gibi, s.123
		Şamata koptu, s.150
		Şaşıp Kalmak, s.44
		Şekilden şekle girmek, s.277
		Tabanları kışına vura vura kaçmak, s.257
		Tabanları yağlamak, s.232
		Tasını Tarağını Toplamak, s.160
		Tebelleş olmak, s.193
		Tehlike Çanları Çalmak, s.87
		Tek Kelime Edememek, s.46
		Tembih etmek, s.212
		Tepeden tırnağa, s.88
		Tepesine Çullanmak, s.120

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
		Tepeye çullanmak, s.152
		Tereddüt etmek, s.244
		Ters Ters Bakmak, s.34
		Tir tir titremek, s.16
		Tozu dumana katmak, s.272
		Tuzla Buz Etmek, s. 119
		Tuzla Buz Olmak, s.9
		Uçsuz bucaksız, s.226
		Un Ufak Etmek, s.165
		Ümüğünü sıkmak, s.156
		Ün salmak, s.263
		Üstesinden Gelmek, s.128
		Üstüne yürümek, s.261
		Volta Atmak, s.24
		Yakasına yapışmak, s.259
		Yakasını kurtarmak, s.259
		Yakıp kavurmak, s.240
		Yampiri Yampiri, s.302
		Yanılığa kapılmak, s.233
		Yanıp kavrulmak, s.256
		Yar etmek, s.239
		Yardıma Koşmak, s.107
		Yaylım ateşi, s.171
		Yazık olmak, s.230
		Yerden Göğe Kadar, s.82
		Yeri göğü inletmek, s.275
		Yok Devenin Nalı, s.122
		Yolunu Gözlemek, s.90
		Yorgan döşek yatmak, s.234
		Yorgun argın, s.238
		Yorgun Düşmek, s.111
		Yorgunluktan ölmek, s.250

3.15.1. Deyimlerin Sıklığı

Sonsuzluğa Nokta romanında 262, Gölgesizler’de 278, Kayıp Hayaller Kitabı’nda 354 farklı deyim ve atasözü kullanılmıştır.

Sözlü ve yazılı anlatımı güzel, etkileyici ve güçlü kılmak için dilimizin sunduğu zenginlik ve imkânlardan yararlanılır. Kalıplaşmış dil birimleri bunlardan biridir. Gökdayı’ya göre “Kalıplaşmış birimlerden atasözü, deyim ve ikileme hem anlatma hem anlamada zaman ve güçten tasarruf, pratiklik ve kolaylık sağlarken diğer taraftan anlatıma derinlik kazandırmaktadır. Söz varlığının bu öğeleri anlatımda sıklıkla kullanılır³⁴⁴.”

³⁴⁴ Gökdayı Hürriyet, (2008), “Türkçede Kalıp Sözler”, Bilig, kış, Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütavelli Heyet Başkanlığı, sayı 44: 89-110

Kayıp Hayaller Kitabı'nda hayal unsurları daha yoğunlukta olduğu için, hayaller deyimlerle yoğun bir şekilde betimlenmiştir. Romanlarda yapılan incelemeye göre en çok deyim, hayallerin anlatıldığı Kayıp Hayaller Kitabı'nda kullanılmıştır. Gökdayı'nın tanımına göre söylendiği gibi anlatıma derinlik katan deyimler Toptaş'ın da dili ile birleştiğinde hayalleri tasvir etme noktasında okuyucuya birçok kez büyümlü bir anlatım sunmaktadır. Deyimler kullanımı azalan bazı kelimeleri korumaktadır. Örneğin günümüzde hüküm yerine yargı kelimesi yaygınlaşmaktadır fakat hüküm vermek deyiminde hüküm kelimesi varlığını korumaya devam etmektedir.

Deyimlerin kültürel açıdan dile katkısı düşünüldüğünde bu noktada Toptaş'ın dile katkısı da gözler önüne serilmektedir. Geniş söz dağarcığına sahip olan Toptaş, romanlarda 894 deyim adı kullanmıştır.

3.16. Dinî Adlar

İncelenen romanlarda geçen mitoloji, din, inanç, inanışla ilgili adlar ve bunların geçtiği yeri örneklendiren sayfa numarası aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 3.16. Dini Adlar

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Alamet kıyamet, s.149	Allah katı, s.74	Abdest, s.40
Allah'a emanet etmek, s.175	Allah, s.74	Ağıt, s.289
Azrail, s.154	Azrail, s.116	Allah kerim, s.246
Derviş, s.168	Besmele, s.112	Allah, s.30
Minare, s.12	Cehennem, s.217	Azrail, s.297
Tanrı, s.122	Cellat, s.96	Besmele, s.139
Tapınma Töreni, s.25	Cenaze namazı, s.217	Cehennem, s.23
	Cennet, s.83	Cenaze, s.291
	Cevaz vermemek, s.217	Cennet, s.23
	Cüppe, s.57	Çok şükür, s.202
	Derviş, s.217	D:1907 – Ö: 1957 Ruhuna Fatiha, s.202
	Dua, s.141	Davudi, s.240
	Evliya, s.73	Dua, s.66
	Ezan, s.38	Ezan, s.40
	H. Ali, s.148	Günah, s.27
	İmam, s.38	Himmet, s.126
	Kefen, s.99	İmam, s.17
	Kur'an, s.33	Lâ havle, s.142
	Melek, s.83	Melek, s.41
	Mezar, s.163	Minare, s.17
	Muska, s.56	Mübarek Bayram, s.97
	Peygamber, s.11	Mübarek, s.86
	Sabah ezanı, s.102	Müslüman, s.126
	Seccade, s.74	Namaz, s.40

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
	Tabut, s.248	Ölüm, s.98
	Tanrı, s.17	Rahmetli, s.51
	Tevekkül, s.149	Salâ vermek, s.17
	Tövbe kapısı, s.57	Seccade, s.205
	Zülfikar, s.148	Şeytan, s.151
		Tabut, s.234
		Türbe, s.205
		Ulu Tanrım, s.240
		Yatsı Ezanı, s.88
		Zebani, s.279
		Zemzem, s.143

Sonsuzluğa Nokta romanında 7, Gölgesizler'de 29, Kayıp Hayaller Kitabı'nda 35 farklı dinî ad kullanılmıştır.

3.16.1. Gölgesizler Romanında Dini Adlar

3.16.2. İmam

Gölgesizler romanında Ramazan, Reşit'in verdiği birkaç tel saçla imamın yanına gider ve imamdan o saçı okuyup üflemesini ister. Ramazan'ın saçı imama vermesinin amacı aslında Güvercin'i bulmaktır. Ancak saç Güvercin'e ait değil bir ata aittir, imam atın yelesinden alınma bu saçı okuyup üfler ve sonucunda at Ramazan'ı köyün meydanında öldürür. Gölgesizler romanında geçen bu durum batıl inançların ve batıl inançlarla ilgili folklörlerin köy kesimlerinde yaygın olduğunun bir göstergesidir.

(...) Sonra imam senden hangi kıza vurulmuşsan onun saçını isteyecektir. Nerden biliyorsun? Biliyorum, çünkü bu işin usulü öyledir. Eee? E'si, o saçı okuyup üfleyecek işte! Saçın sahibi de sana sevdalanacak. Hem öyle bir sevdalanacak ki, evimizin önüne dikilip melil melil meleyecek. Reşit enişten de imamın neler yapabildiğini işte o zaman göreceksin!³⁴⁵ (...) (G)

(...) Biraz da halan verdi veriştirdi ardım sıra, uyuz köpekler gibi evle muhtarlık odası arasında dolaşıp durmakla kızımız bulunmaz, gel şu imamı? kapısına bir kerecik olsun gidelim; dedi³⁴⁶. (...) (G)

(...) Geçmiş yıllarda imama birkaç kez yıldız falı açtırıp muska yazdırmışsa da bu gibi işlerden elini eteğini çekmişti artık. Bunca zamandır çırpınmasına, ağlaya ağlaya gözpınarlarını kurutmasına ve kendi ellerine sarılıp yattığı binlerce gece boyunca erkeğini geri istemesine karşın, onu göndermemekte direnen Tanrı'ya gücenmişti³⁴⁷. (...) (G)

³⁴⁵ Toptaş, 2017a: 146.

³⁴⁶ Toptaş, 2017a: 144.

³⁴⁷ Toptaş, 2017a: 56.

3.16.3. Kur'an'a El Basmak

Bir konu üzerine yemin etmek ve yeminin geçerli olduğunu gösterebilmek için Müslümanlar arasında Kur'an'a el basmak bilinen bir âdettir. Bunun da örneğini Gölgesizler romanında Çerçiyi gördüklerini iddia eden Cennet'in oğlu ve Gıcır Hamza örneğinde görürüz:

“Cennet'in oğlu, çerçiyi gördüğünü ileri sürüyor, inanmıyorlarsa Kur'an'a el basabileceğini söylüyordu. Gıcır Hamza da aynı şeyleri tekrarlardı sonra, istenirse Kur'an'a o da el basacaktı³⁴⁸.” (G)

3.16.4. Hz. Ali

Gölgesizler romanında imamın evinde geçen Hz. Ali resmi ve Zülfıkar kılıcı sembol olarak Alevilik mezhebini çağrıştırmakta ve Hz. Ali'yi betimlerken kullanılan çöl güneşi kavramı ve kılıcı betimlerken kullanılan zülfıkarın ışıltısı kavramı romandaki karakterin çaresizlik içinde sürekli Hazreti Ali resmine bakması roman karakterinin içinde bulunduğu durumu ulvî bir umut arayışıyla gidermeye çalışmaktadır.

Gölgesizler romanında dini kişiliklerden en çok Hazreti Ali'ye yer verilmiştir.

(...) Karşı duvarda, yüzünü çevreleyen cennet yeşili harmanisiyle çöl güneşi gibi parlayan Hazreti Ali'nin resmi asılıydı. Ramazan'ın gözleri sırtını hasır yastığa verir vermez ona takılmıştı nedense, Zülfıkar'ın savrulan ışıltısı alınına vurup vurup geçiyordu³⁴⁹. (...) (G)

3.17. Ebat Bildiren Adlar

Tablo 3.17. Ebat Bildiren Adlar

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Bodur, s.114	Büyük, s.21	Avuç içi kadar, s.22
Büyük, s.	Büyükçe, s.102	Bodur, s.83
Derin Derin 7	Dar, s.61	Büyük, s.68
Geniş, s.8	En yüksek, s.11	Çeyrek, s.20
Güçük, s.171	Geniş geniş, s.235	Derin, s.64
İki Avuçluk, s.106	Geniş geniş, s.235	Dev, s.30
İri, s.99	İğne Deliği Kadar, s.17	Dev, s.65
İri iri, s.25	İri, s.74	El Kadarık, s.110
İri iri, s.170	İrili ufaklı, s.121	Güçük, s.300
İrili Ufaklı, s.47	İrilik, s.164	İpiri, s.58
Kalın, s.177	Kalın, s.85	İri iri, s.153
Koca, s.102	Kocaman, s.43	İri, s.11
Koca Koca, s.33	Kocaman, s.74	İrice, s.36
Kocaman, s.13	Küçük, s.18	İrilik, s.106
Kocaman Kocaman, s.7	Küçük, s.62	Kalın, s.295
Koskoca, s.45	Ufak tefek, s.123	Kocaman, s.15
Kuş Gözü Kadarık, s.103	Ufak tefek, s.31	Kocaman, s.21

³⁴⁸ Toptaş, 2017a: 33.

³⁴⁹ Toptaş, 2017a: 148.

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Küçücük, s.103		Kocaman, 296
Küçücük, s.81		Koskoca, s.134
Küçücük, s.9		Koskoca, s.29
Küçücük, s.18		Kuş kadar, s.30
Küçük, s.8		Küçük, s.175
Minicik, s.102		Minicik, s.135
Minik, s.83		Minicik, s.57
Minik, s.179		Miniminnacık, s.53
Minik, s.53		Minnacık, s.34
Miniminnacık, s.122		Tıfıl, s.24
Uzun, s.14		Ulu, s.69
		Upuzun, s.289
		Uzun, s.161
		Yüce, s.42

Sonsuzluğa Nokta romanında 28, Gölgesizler’de 17, Kayıp Hayaller Kitabı’nda 31 farklı ebat bildiren ad kullanılmıştır.

Hasan Ali Toptaş, ebat adlarında genellikle kullanılan küçük, küçücük, büyük, kocaman, minik gibi kavramların dışında; organların ebatlarından faydalanarak kuş gözü kadarcık, iki avuçluk, avuç içi kadar, el kadar gibi okunduğunda okuyucunun ebat olarak zihninde canlanacak şekilde kullanmıştır.

“Bodur bir adamdı gerçi, belki yaşlılık daha da bodurlaştırmıştı onu; ama askerin kolu her zaman, her koşulda uzun olurdu³⁵⁰.” (SN)

“İki avuçluk poposunu çalkalaya çalkalaya basamakları tırmanmaya devam ediyordu.³⁵¹” (SN)

“İş bulabileceğime ilişkin, şöyle kuş gözü kadarcık bile olsa, küçücük bir umut yoktu içimde³⁵².” (SN)

“Kendisi Nuri olsa ve ruhu bir iğne deliği kadar daralsaydı şu üç çocuklu kadını bırakarak nereye gidebileceğini düşünmüştü³⁵³.” (G)

“Kevser, elindeki elin el kadarcık bir bebeğe ait olduğunu fark edip şaşırıyor ve elindeki el ona, evet evet doğru gördün ben bu çocuğun eliyim, diyor³⁵⁴.” (KHK)

“Hatta, dudaklarının ucunda zangır zangır titreyen güdük bir sigarayla merdiven basamaklarını inip avluya çıkmış da bazen ta kümesin yanına kadar varmış, ellerini beline koymuş ve başını da duvarın üstünden sokağa doğru uzatmış oluyordu³⁵⁵.” (KHK)

³⁵⁰ Toptaş, 2018: 114.

³⁵¹ Toptaş, 2018: 106.

³⁵² Toptaş, 2018: 103.

³⁵³ Toptaş, 2017a: 17.

³⁵⁴ Toptaş, 2017b: 110.

³⁵⁵ Toptaş, 2017b: 300.

“Uzakta, omuzlar üstünde uzaklaşıp giden kuş kadcılık bir tabut³⁵⁶..” (KHK)

“O böyle bakarken, yanında iki tıfil erle jandarma komu tanı çıkıp geliyor soluk soluğa, dudaklarını çevik bir dil darbesiyle çabucak ısılatıp; sonunda yetiştik, diyor demesine ya başını çevirip de kimse onunla ilgilenmiyor³⁵⁷.” (KHK)

3.18. Gök, Gök Cisimleri, Hava Olayları ile İlgili Adlar

Tablo 3.18. Gök, Gök Cisimleri, Hava Olayları ile İlgili Adlar

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Ayaz, s.67	Ay, s.66	Ay, s.87
Bulutlu, s.8	Bulut, s.39	Ayaz, s.128
Buz, s.45	Gökyüzü, s.40	Bulut, s.17
Çiseleme, s.50	Güneş, s.19	Cemre, s.97
Çiseleyen Yağmur, s.53	Kar, s.107	Dolunay, s.93
Çisil çisil yağmur yağması, s.162	Rüzgâr, s.156	Gök, s.200
Fırtına, s.60	Sis,1 s.05	Gök Gürültüsü, s.118
Güneşli, s.8	Toz bulutu, s.140	Güneş, s.12
Kar, s.41	Yağmur, s.25	Kar, s.116
Rüzgar, s.41	Yıldız, s.65	Rüzgar, s.65
Rüzgarın uğultusu, s.151		Sel, s.54
Sıcak, s.21		Serinlik, s.141
Yağmur damlacıkları, s.162		Şimşek, s.119
Yağmur, s.21		Yağmur, s.54
Yaz, s.33		Yıldız, s.9

Sonsuzluğa Nokta romanında 15, Gölgesizler’de 10, Kayıp Hayaller Kitabı’nda 15 farklı gök cisimleri ve hava olayları ile ilgili ad kullanılmıştır.

3.18.1. Kar

Gölgesizler romanında Cennet’in oğlu delidir. Bu delilik hava olaylarından kar yağması olayı ile okuyucuyla buluşturulur. Yazar romanın teknik unsurlarından olan leitmotif tekniğini kullanmıştır. Romanın farklı bölümlerinde aynı kalıbın tekrarlanması şeklinde kullanılan Leitmotif tekniği romanda ‘Kaar nedeem yağaaar, kaaarr?’ sorusu ile karşımıza çıkmaktadır. Sık tekrar eden bu motif kişilerin iç dünyasını yansıtarak yaşayan roman kahramanlarını meydana getirir. Sürekli tekrar eden bu soru okuyucuyu kimlik arayışına sürüklemektedir. Roman boyunca gölge, yok kayıp gibi varlığı sorgulatan kelimeler kullanılmaktadır. Romanın genelinde verilen yokluk-varlık ikilemi burada da devreye girmektedir:

³⁵⁶ Toptaş, 2017b: 30.

³⁵⁷ Toptaş, 2017b: 24.

(...) Cennet'in oğlu hızla çıktı sonra, köy meydanına doğru koştu. Kollarını köyü kucaklamak istercesine iki yana açmış olanca sesiyle bağıyordu. Kaar nedeer yağar, kaaarr³⁵⁸? (...) (G)

Romanın ilerleyen bölümlerinde köyün muhtarı kendini asmadan önce bekçi ile aralarında bir konuşma geçer, muhtara da sürekli yöneltilen bu soru karşısında muhtar da kendi kimliğini sorgulamış olmalı ki kendisi asmadan hemen önce son kurduğu cümle şu olmuştur:

(...) Derken ansızın, başka bir at belirdi bekçinin arkasında; sırtında ötekenden farklı dimdik bir muhtar duruyordu. Sahi, dedi bekçiye, kar neden yağar³⁵⁹? (...) (G)

3.18.2. Gök Cisimleri

Betimleme sanatını çok fazla kullanan Toptaş, gök cisimleri ile hava olaylarını iç içe kullanmıştır. Romanlarda geçen gök, gök cisimleri ve hava olayları adları temel anlamında ve mecaz anlamlarında betimleme yapmak amacıyla kullanılmıştır. Ayın ışığını, güneşin sıcaklığını, gökyüzünün mavisini tasvir ederek anlatıma derinlik katmıştır:

“O gece, yorganı omuzlarıma kadar çekip ay ışığının tavandaki güzelliğini izlerken hep bunları düşünmüştüm³⁶⁰.” (SN)

“Terminalin yanındaki anayola düşmüş, cayır cayır yanan güneşin altında sanayi çarşısına doğru ilerliyorduk³⁶¹.” (SN)

“Sonra gökyüzünün maviliğine karışıp birden kayboldu derken çıktı maviden masmavi, şöyle bir göründü³⁶²...” (KHK)

“Geceleyn tek başına kaldığında çoğu kez bambaşka birisi oluyor çünkü; elleri ağır ağır büyüyor sözgelimi, gözleri dolunay gibi irileşiyor, kasları gelişip kabarıyor, öfkesi bulanıp köpürüyor ve dilinin ucunda biriken kelimelerin tadı birdenbire değişiyor³⁶³...” (SN)

“Derken, akşamış; sulu bir akşam ve ay ışığı incecik bir gümüş yağmuru, çisil çisil³⁶⁴...” (G)

“Belki bütün bunların sonunda onun için bir güneş doğacak da, onun sıcaklığına hazırlıyor kendini; güneşine uygun bir gökyüzü düşlüyor sözgelimi, gökyüzüne yakışan bulutlar biçiyor gizli gizli, bulutlara güzel yağmurlar yüklüyor ağlamalarıyla, güzel yağmurlara saçlarını hazırlıyor sonra, tenini hazırlıyor, ayak izlerini, bakışlarını, susuşlarını ve temizlikle örtülen kirlerini hazırlıyor³⁶⁵...”

³⁵⁸ Toptaş, 2017a: 107.

³⁵⁹ Toptaş, 2017a: 133.

³⁶⁰ Toptaş, 2018: 131.

³⁶¹ Toptaş, 2018: 176.

³⁶² Toptaş, 2017b: 112.

³⁶³ Toptaş, 2018: 304.

³⁶⁴ Toptaş, 2017a: 66.

³⁶⁵ Toptaş, 2018: 47.

3.19. Lakap, Unvan Adları

Tablo 3.19. Lakap, Unvan Adları

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Hükümdar, s.196	Mareşal, s.112	Bostancı, s.164
Binbaşı, s.114	Milletvekili, s.11	Cariye, s.164
		Efe, s.171
		İçağası, s.164
		Kuvayı Milliyeci, s.164
		Padişah, s.169
		Peri kızı, s.248
		Prences, s.248
		Sadrazam, s.169
		Sipahi, s.169
		Şehit, s.173
		Ulu Tanrım, s.240
		Yüzbaşı, s.164

Sonsuzluğa Nokta romanında 2, Gölgesizler’de 2, Kayıp Hayaller Kitabı’nda 13 farklı lakap, unvan adı kullanılmıştır.

3.19.1. Unvan Adlarına Genel Bakış

Toptaş kişinin statüsünü gösteren unvan adlarına incelenen romanlarda çok fazla yer vermemiştir. Kullanılan unvan adları daha çok modern zaman unvanlarıdır. Eski dönem unvanları çok azdır.

Sonsuzluğa Nokta romanında unvan adı, tarihi bir roman olmamasından mütevellit daha çok tasvir için kullanılmıştır:

“Ülkem gibi görüyordum onu, çıplaklığının bir ucundan bir ucuna hükümdarlar gibi yürüyordum. O gün orada, dizlerimin dibinde yatarken bile onun hükümdarıydım belki³⁶⁶.” (SN)

Gölgesizler romanında kahramanlardan muhtar duyduğu tıkırtı üzerine Atatürk ve Mareşal Fevzi Çakmak’ın portrelerine bakıp, daha sonra harekete geçer. Toptaş burada askerî başarılarıyla bilinen Atatürk’ü ve en yüksek askerî rütbe³⁶⁷ anlamına gelen Mareşal unvanına sahip Fevzi Çakmak’ı kullanmayı tercih etmiştir:

“Muhtar, Atatürk’le Mareşal Fevzi Çakmak’ın soluk portreleriyle karşılaştı önce, sonra kapının ardındaki besmeleyi okudu ve yüzünü tıkırtının geldiği yöne doğru çevirdi³⁶⁸.” (G)

³⁶⁶ Toptaş, 2018: 187.

³⁶⁷ <https://sozluk.gov.tr/>

³⁶⁸ Toptaş, 2017a: 112.

“Babamsa, yirmi yıl önce Çorlu'da askerlik yaparken tanıdığı bir binbaşıya gitmekten başka çıkar yolumuzun kalmadığını belirtmişti. Nasıl olsa, lise diplomamın bir boka yarayacağı yoktu ona göre, hiç değilse birkaç sepet üzüm götürüp o binbaşıyla bir konuşmalıydı³⁶⁹.” (SN)

Kayıp Hayaller Kitabı romanında kahramanın, önünde duran tarih kitabının dikkatini çekmesi üzerine eski devirlere ait hikâyelerin arasında kayboluşunu Toptaş aşağıdaki cümlelerle ifade etmektedir:

“Bir olur saraydaki içağalarının, bostancıların ve kor gibi yanan cariyelerin arasında bulurdum kendimi olanca şımarıklığını ve merakımla, bir olur silah kuşanıp alelacele Kuvayı Milliyeyle dağlara çıkardım³⁷⁰...” (KHK)

3.20. Miktar Bildiren Adlar

Tablo 3.20. Miktar Bildiren Adlar

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
20-30 kadar, s.177	Adım adım, s.130	Az, s.24
Arada bir, s.144	Arada bir, s.79	Azıcık, s.154
Az çok, s.26	Az, s.225	Binler, s.165
Bardak bardak, s.130	Binlerce, s.127	Binlerce, s.25
Binlerce, s.130	Bir avlu dolusu, s.119	Bir Avuç, s.166
Bir avuç, s.178	Bir avuç, s.165	Bir Çift, s.136
Bir bavul dolusu, s.124	Bir çift, s.210	Bir Damlacık, s.68
Bir Çift, s.80	Bir lokma, s.38	Bir Hayli, s.158
Bir damla, s.127	Bir sürü, s.101	Bir kerecik, s.223
Bir kaşık, s.129	Bir tutam, s.159	Bir Tutam, s.164
Bir yığın, s.130	Bir yudum, s.38	Bir Yığın, s.204
Biraz, s.8	Biraz, s.69	Biraz daha, s.108
Birer, s.54	Birazcık, s.153	Birazcık, s.80
Biricik, s.130	Birçok, s.115	Birçoğu, s.44
Birkaç, s.7	Birer avuçluk, s.36	Birer, s.11
Birkaç adım, 176	Birkaç topak, s.251	Birkaç kez, s.149
Birkaç bardak, 158	Büsbütün, s.79	Birkaç, s.75
Birkaç Kilo, s.69	Çok, s.32	Birtakım, s.16
Birkaç Yudum, s.30	Dağlar kadar, s.97	Bol Bol, s.100
Birtakım, s.63	Daha, s.96	Bol, s.163
Bol, s.30	En az onun kadar, s.132	Büsbütün, s.11
Büsbütün, s.47	En küçük, s.86	Çok, s.157
Epeyce, s.9	Epeyce, s.128	Dağlar kadar, s.293
Hepi Topu, s.60	Gene, s.63	Daha, s.147
Her şey, s.147	Hep, s.76	Defalarca, s.102
Hıncahınç, s.64	Hepi topu, s.202	Epeyce, s.120

³⁶⁹ Toptaş, 2018: 114.

³⁷⁰ Toptaş, 2017b: 164

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Hiç, s.41	Hiç, s.76	Epeyce, s.222
İki damla, s.161	İki günde bir, s.127	Fiske, s.244
İkide bir, s.127	İki kez, s.100	Günde on kere, s.235
İlk kez, s.170	İkide bir, s.79	Her Şey, s.12
Kucak dolusu, s.149	İnce ince, s.61	Hiç, s.10
Nice, s.66	Karış karış, s.168	İkide bir, s.174
Onca, s.7	Kepçe kepçe, s.94	Kalbur dolusu, s.180
Sayısız Kere, s.43	Pek, s.37	Katır Yüğüyle, s.
Seyrek, s.69	Sayfalarca, s.105	Keseler Dolusu, s.70
Sık Sık, s.43	Tabur, s.236	Kulaç kulaç, s.195
Tek Tük, s.54	Tane tane, s.194	Küsur, s.172
Tepeleme, s.57	Tek tük, s.163	Milyonlarca, s.165
Unufak, s.46	Yarım, s.17	Nicedir, s.8
Üçer Beşer, s.57	Yüzlerce, s.13	Onca, s.201
Zerre, s.149	Zerre kadar, s.136	Öbek Öbek, s.301
		Sık, s.64
		Tek Tek, s.140
		Tek, s.11
		Tomar, s.263
		Üç Beş, s.141
		Üç Öğün, s.306
		Yarı, s.37
		Yarım, s.45
		Yarısı, s.11
		Yüzlerce, s.69

Sonsuzluğa Nokta ve Gölgesizler romanında 41, Kayıp Hayaller Kitabı'nda 51 farklı miktar bildiren ad kullanılmıştır.

Bir şeyin ölçülebilen, sayılabilen veya azalıp çoğalabilen durumu, nicelik³⁷¹ olarak tanımlanan miktar adları romanlarda birçok kez kullanılmıştır. Sonsuzluğa Nokta ve Gölgesizler'de 40 farklı miktar belirten ad kullanılırken Kayıp Hayaller Kitabında 50 farklı miktar adı kullanılmıştır.

Romanlarda “Katır Yüğüyle”, “Keseler Dolusu”, “Dağlar Kadar” gibi tamlama ile kurulmuş miktar adlarıyla da karşılaşılmaktadır.

“(…)kuş bana can havliyle çırpınır hâlde göründü ve bu kuşun çırpınışlarında aşılmaz dağlar kadar ağır bir yorgunluk, yorgunluğunda da dağ yamaçlarından yuvarlanan kozalak çıtırtılarıyla börtü böcek seslerinin örtemediği bir yaralanmışlık vardı³⁷² (…)” (KHK)

“(…)Sonra o garip gezgin, garipliğine maripliğine bakmadan prensesi alıp bir 69 güzel güzelleştiriyordu hemen ve herkes buna şaşakalıyordu; keseler dolusu çil çil altın veriyordu padişah o gezgine sonra, katır

³⁷¹ <https://sozluk.gov.tr/>

³⁷² Toptaş, 2017b: 293.

yüküyle mücevher veriyordu, hızını alamayıp falanca ve feşmekânca yerden uçsuz bucaksız toprak veriyordu³⁷³.(...)” (KHK)

3.21. Ölçü Adları

Tablo 3.21. Ölçü Adları

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Adam boyu, s.163	Bir kalıp, s.113	Adım, s.219
Bir kol uzanımı, s.202	Bir kat daha, s.179	Alçaltmak, s.77
Çocuk yüzü genişliğinde, s.165	Bir milim, s.137	Bir Dönüm, s.101
Daracık, s.130	Bir yudum, s.165	Bir Karış, s.82
İki üç karış, s.164	Çanak çanak, s.245	Bir karışlık, s.200
İncecik, s.33	Daracık, s.85	Bir milim, s.232
Kısacık, s.31	Dilim, s.114	Bir Ucundan Bir Ucuna, s.101
Kısalı, s.18	Sonsuz, s.179	Bir yudum, s.219
Kilometrelerce Uzaktan, s.19	Upuzun, s.113	Birkaç lokma, s.220
Upuzun, s.22	Uzun, s.39	Birkaç minare boyu, s.279
Uzun, s.14	Üç beş adımlık, s.172	Çelimsiz, s.116
Uzunlu, s.18	Üç beş metre kare, s.49	Doruk, s.127
Yüksek, s.41		İğne ucu gibi, s.221
		İki adam boyu, s.205
		İncecik, s.9
		Kısa, s.46
		Kulaç, s.221
		Palamut İriliği, s.159
		Sıska, s.94
		Upuzun, s.10
		Uzun, s.73

Sonsuzluğa Nokta romanında 13, Gölgesizler’de 12, Kayıp Hayaller Kitabı’nda 21 farklı ölçü adı kullanılmıştır

Ölçü adlarını incelediğimizde Hasan Ali’nin kendine özgü, benzetmeye dayalı ölçüler kullandığını görürüz. Bunların içinde “çocuk yüzü genişliğinde, birkaç minare boyu, palamut iriliği, bir kol uzanımı” gibi ölçü adlarını sayabiliriz.

“Belki de, o köyün avlularına girip çıkarak, taş duvarlarına dokunarak ya da sesleriyle birlikte çocuk yüzü genişliğindeki pencerelerinin önünden geçerek, İsvan’ın geçmişinde gezinmeyi ve böylece onu biraz daha yakından tanımayı düşünüyordum³⁷⁴.” (SN)

“Hatta ben o sırada bütün bunların bir rüya olduğunu bilmeme rağmen bir yandan soluk soluğa kaçmaya çalışıyor, bir yandan da herhalde biraz sonra içi kor dolu gayya kuyularına rastlayacağım, onlan dolanıp geçsem bile eyvah bu kez de diplerine ancak kırk yılda düşülebilen irin vadilerine varacağım ya da

³⁷³ Toptaş, 2017b: 69-70.

³⁷⁴ Toptaş, 2018: 165.

uğultudan çatır çatır kırılan boyu birkaç minare boyu kapıların altında kalacağım diye korkuyordum³⁷⁵.” (KHK)

“İsvan'ı nerede olduğunu şimdi bile anımsamadığım, önü adam boyu tel örgülerle çevrili karanlık bir pamuk deposundan almıştık³⁷⁶.” (SN)

“Gülerim ıslıl ıslıl parlayan iri gözleriyle karşımda, bir kol uzanımı yakınmadaydı³⁷⁷.” (SN)

Romanlarda daracık, bir milim, bir yudum, karış, kilometrelerce gibi ölçü bildiren adlar kullanılmıştır:

“Onların arasındaki daracık boşluklardan yürüyerek köşedeki büronun gölgesinde oturan adamlara yaklaştık³⁷⁸.” (SN)

“İkide bir saatine bakardı böyle zamanlarda; hareketleri kilometrelerce uzaktan izleniyormuşçasına yavaşlar, sesine, duruşuna ve bakışlarına, belli belirsiz bir ağırlık çökerdi³⁷⁹.” (SN)

“Kıvrık saçlı, direksiyona geçmişti. İsvan'ın, o kadın.tenli güzel insanın başı, topuklarımın iki üç karış uzağında, asfaltla tekerleklerin uyumsuzluğuna koşut olarak hafif hafif sallanıyordu³⁸⁰.” (SN)

“Çocuklar, bir milim bile ileri gitmeden rap diye durdular³⁸¹.” (G)

“Rıza bir yudum daha aldı rakıdan³⁸².” (G)

“Bir bakıma, çizgileri silinmiş daracık bir boşluktu o sıkıntı, insanı büsbütün boğmasa da geçici olarak afallatabilirdi³⁸³.” (G)

3.22. Kişi Adları

Tablo 3.22. Kişi Adları

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Asuman, s.101	Atatürk, s.112	Ahmet, s.96
Ayhan, s. 87	Baki, s.60	Ali, s.81
Ayla, s.189	Cennet, s.234	Atçalı s.301
Barış Manço, s.156	Cıngıl Nuri, s.14	Bekir, s.84
Bedran, s.7	Ethem, s.35	Celil, s.42
Bendegül, s.196	Dede Musa, s.72	Elif, s.161
Edip Cansever, s.21	Fatma, s.73	Erol Taş, s.7
Ergül, s. 87	Gıcır Hamza, s.29	Fethi, s.164

³⁷⁵ Toptaş, 2017b: 279.

³⁷⁶ Toptaş, 2018: 163.

³⁷⁷ Toptaş, 2018: 202.

³⁷⁸ Toptaş, 2018: 177.

³⁷⁹ Toptaş, 2018: 19.

³⁸⁰ Toptaş, 2018: 164.

³⁸¹ Toptaş, 2017a: 138.

³⁸² Toptaş, 2017a: 145.

³⁸³ Toptaş, 2017a: 85.

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Fahir, s.26	Gülbahar, s.114	Fizan, s.85
Figen, s.39	Güldeben, s.159	Gökçe, s.146
Gülderim, s.102	Gülcan, s.35	Güllü, s.146
Güler, s.87	Güvercin, s.160	Gülser, s.270
Günay, s.40	Fevzi Çakmak, s.112	Gürol, s.47
Hürü Teyze, s.28	Hacer, s.118	Halil, s.117
İbrahim Çavuş, s.175	Hamdi, s.74	Hamdi, s.7
İsvan, s.18	Hamza, s.33	Hasan, s.38
Meftune, s.34	Mecnun, s.161	Hazal, s.239
Mehmet Ali, s.9	Musa, s.194	Hicabi, s.42
Nuh, s.27	Mustafa, s.50	Hidayet, s. 105
Rasim, s.37	Nuri, s.14	Himmet, s.275
Ruhi, s.21	Ramazan, s.50	Hüsametdin Dede, s.205
Selim, s.25	Reşit, s.15	Hüseyin, s.42
Turan Küçükaslan, s.92	Rıza, s.106	İlyas, s.164
Van Gogh, s.89	Vehbi, s.116	Kevser, s.63
Vehbi, s.119		Mecnun, s.240
Yılmaz Güney, s.99		Musa, s.88
		Müslüman, s.237
		Nesime, s.253
		Sürmeli, s.113
		Şerif, s.7
		Tahir, s.164
		Vakkas, s.42
		Vehbi, s.42
		Yusuf, s.259

Sonsuzluğa Nokta romanında 26, Gölgesizler’de 24, Kayıp Hayaller Kitabı’nda 34 farklı kişi adı kullanılmıştır.

3.22.1. Sonsuzluğa Nokta Romanında Kişi Adları

Hasan Ali Toptaş’ın romanlarına baktığımızda eserlerinin hayatından bağımsız olmadığını söyleyebiliriz. Çocukluk ve gençlik yıllarından bildiğimiz üzere Denizli Çal ilçesinde büyüyen Toptaş’ın eserleri de buralardan izler taşımaktadır. Sonsuzluğa Nokta romanında kullanılan 25 özel addan çoğu ana karakter olan Bedran’ın çevresindeki kişilerdir. Kahramanlardan en çok Bedran’ın eşi Gülderim, bir bodrum katında aynı evin içinde yaşadığı en yakın arkadaşı Turan, yine aynı evde kaldığı ve “kadın tenli” olarak adlandırdığı İsvan isimleriyle karşılaşırız. Gülderim aynı zamanda İsvan’ın teyzesinin kızıdır. Bu karakterler dışında adı geçen kişiler, birer ikişer kez karşımıza çıkmaktadır.

3.22.2. Gerçek Kişileri Temsil Eden Adlar

3.22.3. Bedran

Sonsuzluğa Nokta'da başkahraman Bedran, Toptaş'ın kendisini sembolize eder niteliktedir. TRT Belgesel kanalının Hasan Ali Toptaş ile ilgili yaptığı “Büyük Umutlar” belgeselinde söylediği “Ben kasabadan ayrıldım. İnsan ayrıldığı yeri yanında götürüyor, zihninde götürüyor. Çocukluğunun elinden tutmayan hiç kimse bir yere gidemez...O yüzden birçok romanımda kasabanın ruhu kıyısından köşesinden vardır. Kasaba yaşıyordur hâlâ” “Yolculardan para isteyemeyen, uyuyan yolcuları uyandıramayan Sonsuzluğa Noktadaki o minibüs muavini biraz da benim³⁸⁴.” sözlerinden, eserlerinde hayatının yer aldığı görülmektedir. İncelenen romanlarda bunun tespiti Bedran'ın ağzından anlatılan şu cümlelerdeki gibidir:

“Ertesi gün gene minibüs muavinliği yapmak zorundaydım çünkü, gene para toplayacaktım ve kimi yolcular gene uykuya dalacaklar, ben ne yaparsam yapayım gene uyanmayacaklar ve akşama gene upuzun bir veresiye listesi oluşturacaklardı³⁸⁵.” (SN)

3.22.4. Kurmaca Kişiler

Sonsuzluğa Nokta romanında geçen Asuman, Ayhan, Ayla, Bendegül, Ergül, Fahir, Figen, Gülderim, Güler, Günay, Hürü Teyze, İsvan, Meftune, Mehmet Ali, Rasim, Selim, Turan Küçükaskan, Vehbi gibi isimler Hasan Ali Toptaş'ın kurguladığı karakterler arasında yer almaktadır. Olaylar genellikle bu isimler etrafında geçmektedir.

3.22.5. Tanınmış Kişi Adları

Ana karakter çevresindeki kişiler dışında Hasan Ali Toptaş, özel adlardan Barış Manço, Yılmaz Güney gibi ünlü isimleri kullanmayı tercih etmiştir. Barış Manço şarkılarının yanı sıra takılarıyla, aksesuarlarıyla da bilinir. Toptaş, Barış Manço'nun kemerini benzetme aracı olarak kullanmıştır:

“Derken, nereden aklına estiyse, bana dönüp sol eliyle direksiyonu kavradı ve çıtçıtı meşin kılıfı kastederek, "Barış Manço'nun kemeri mi bu?" diye sordu³⁸⁶.” (SN)

Yeşilçam Filmlerinin “Çirkin Kral”ı olarak adlandırılan Yılmaz Güney sert ve ciddi bakışlarıyla bilinen bir oyuncudur. Toptaş, kahramanlardan Turan'ı betimlerken Yılmaz Güney'in yüz ifadesini kullanmıştır:

³⁸⁴ Büyük Umutlar “Hasan Ali Toptaş” TRT Belgeseli Erişim Tarihi: 28.07.2020

³⁸⁵ Toptaş, 2018: 74

³⁸⁶ Toptaş, 2018: 156.

“Bakım işi sona erince, namluyu doğrultup oraya buraya nişan almaya başlıyordu Turan; yüzüne, Yılmaz Güney’in At Hırsızı ya da Çirkin Kral filmlerindeki yüz ifadesini oturtmaya çalışarak kaşının tekini havaya kaldırıp bir gözünü yumuyor ve salondaki herhangi bir noktaya, şık diye tetik düşürüyordu³⁸⁷.” (SN)

Yine bu adlar dışında Toptaş eserine sanat alanından isimler dâhil etmiştir. Bunların arasında edebiyata ait Edip Cansever ve onun şiir kitabı olan “Ben Ruhi Bey Nasılım?” yer almaktadır. Nuh Tufanı ile ilişkili olan Nuh’un gemisi, Çökertme türküsünün içinde yer alan İbrahim Çavuş da bu kısımda örneklendirilebilir.

3.22.6. Gölgesizler Romanında Kişi Adları

3.22.7. Kurgusal Karakterler

Romanlar içinde en karmaşık kurguya sahip olan roman Gölgesizler’dir. Bu yüzden kahramanlar da okuyucunun zihninde net değildir. Kurgusal karakterler Baki, Cennet, Cıngıl Nuri, Ethem, Dede Musa, Gıcır Hamza, Gülbahar, Güldeben, Gülcan, Hacer, Hamza, Musa, Mustafa, Nuri, Ramazan, Reşit, Rıza, Vehbi’dir.

Hem şehirde hem köyde geçen Gölgesizler romanında kişiler iki farklı yerde aynı isimlerle karşımıza çıkmaktadır. Gerçekte var olmayan bu kurgusal kahramanlar bir tarafta kaybolduğunda kendini diğer tarafta göstermektedir. Köyde Cıngıl Nuri adlı kişi, şehirde berberde müşteri Nuri olmakta; şehirde berberde duvarda asılı olan Güvercin resmi, köyde kaybolan Güvercin isimli kız olarak karşımıza çıkmaktadır. Romanın sonunda yazarın cümlelerinden her şeyin kurgu olduğunu anladığımız eserde önemli isimlerden biri Aynalı Fatma’dır.

3.22.8. Aynalı Fatma

Gölgesizler romanında bahsi geçen köyde ilk kaybolan kadın Aynalı Fatma’dır. Aynalı Fatma adlı karakterin kayboluşa öncülük ediyor olduğunu görmekteyiz. Hasan Ali’ye küçükken başında çıkan yaradan dolayı mahalledeki çocuklar tarafından takılan Aynalı lakabı romanda Aynalı Fatma olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynalı sıfatından dolayı nereye sığınacağını bilemeyen Toptaş, Trt belgeselinde kelimelerin arasına sığındığını söyler.³⁸⁸ Bu sığınmanın örneklerinden olan, onun lakabını yansıtan karakterdir. Okuduğumuz romanlarda Toptaş’ın

³⁸⁷ Toptaş, 2018: 99.

³⁸⁸ Büyük Umurlar “Hasan Ali Toptaş” TRT Belgeseli Erişim Tarihi: 28.07.2020

kendi uyumsuzluğunu, kendi yokluğunu Aynalı Fatma'ya yükleyip bütün köyü yoklara karıştırdığı görülmektedir. Belgeselde söylenen sözler romanda, aşağıdaki şekilde karşılık bulmaktadır:

(...) Yoksa o Hamdi, cephedeki Hamdi'nin Fatma'nın aynasına vuran görüntüsü müydü? Fatma nereye gitti peki, nerde yaşlandı, nerde öldü? Gel gör ki bu soruların hiçbirine yanıt bulamıyorum muhtar³⁸⁹...
(...) (G)

(...) Aynalı Fatma aynalı bir kuştur, dedi giderek uzaklaşan sesiyle; ola ki Güvercin onun aynasındadır³⁹⁰. (...) (G)

3.22.9. Tarihi Kişiler

Romanda tarihi kişiliklerden Leyla ile Mecnun hikâyesindeki Mecnun, Türkiye'nin Mustafa Kemal Atatürk'ten sonraki ikinci ve son mareşali olan Fevzi Çakmak ve Mustafa Kemal Atatürk kullanılmıştır.

3.22.10. Kayıp Hayaller Kitabı Romanında Kişi Adları

Romanda geçen 34 kişi adlarından Ahmet, Ali, Bekir, Celil, Elif, Fethi, Fizan, Gökçe, Güllü, Gülser, Gürol, Halil, Hazali, Hicabi, Hidayet, Himmet, Hüsamettin Dede, Hüseyin, İlyas, Musa, Müslüman, Nesime, Sürmeli, Tahir, Vakkas, Vehbi ve Yusuf gibi 27 karakter Toptaş'ın hayal ürünü olarak ortaya koyduğu karakterlerdir. Kişi kadrosu olarak diğer romanlara göre en geniş kadro Kayıp Hayaller Kitabı romanındadır.

3.22.11. Gerçek Kişileri Sembolize Eden Adlar

3.22.11.1. Dede Hasan

Kayıp Hayaller Kitabı'nda Hasan adlı karakterin dedesinin adı romanda verilmez fakat bizim bazı noktalarda kendi hayatını yansıttığını düşündüğümüz Hasan karakteri romanda dedesinden bahsederken şöyle der: “Bunu önlemek için gidip rastgele bir kızla evlendi biliyorsun, düğün kurup alelacele, horoz uçurdu, gün oldu işe vurdu kendini deliler gibi, gün oldu dağa vurdu, sonra tutup bir de çocuğu oldu ama bütün bunlar hiçbir şeyi değiştirmede. Ben onun ağlamasına neyi bahane ederse etsin gene izin vermedim yani, günün her saatinde gene somurttum³⁹¹.” (KHK)

³⁸⁹ Toptaş, 2017a: 74

³⁹⁰ Toptaş, 2017a: 73

³⁹¹ Toptaş, 2017b: 56.

Buradan hareketle aşağıdaki örnek göz önüne alınarak romanda bahsedilen Dede Hasan'ın Toptaş'ın gerçek dedesi olduğu çıkarımı yapılmaktadır:

“Fukara bir adammış Hasan dedem. Esaretten kurtulup geldikten sonra, arada bir Beşparmak Dağı'ndaki kayalıkların tepesine çıkıp kurt gibi ulurmuş³⁹².”

3.22.11.2. Kevser

Kevser gerçek hayatta Toptaş'ın kasabasında yaşamış olan bir delidir.

(...) Kayıp Hayaller Kitabı'nı yazıyordum ve o romanda da bir deli vardı; sırtında torbasıyla kasabanın içinde gezinip duran, her eve destursuz girip çıkan, hiç kimseyle konuşmayan, kimsiz kimsesiz bir kadındı bu. Bu kadını, çocukluğumda bizim kasabada yaşayan Deli Kevser adlı bir kadından yola çıkarak yaratmışım³⁹³. (...)

Toptaş, annesinden kadının adının Kevser değil, Server olduğunu öğrenir, romandaki kadının adını bir süre değiştirmeyi düşünür ancak çocukluğunda yaşamış olan deli kadının adını kimsenin hatırlamayacağını düşündüğü için hiç değilse benim romanımda yaşasın der ve kahramanın adını değiştirmez³⁹⁴.

3.22.12. Romanlarda Benzerlik Gösteren Kişi Adları

3.22.12.1. Hamdi/Hasan İkiliği

“Toptaş söyleşisinde Hamdi karakteri için “Kayıp Hayaller Kitabı'nda yokluğuyla var olan arkadaşım Hamdi (Kâhya)”³⁹⁵ diye bahseder. Romanda da hayali bir karakterdir Hamdi. Buna dayanarak Toptaş'ın, Hasan'ı kendi çocukluğundan esinlenerek oluşturduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Kayıp Hayaller Kitabı'nın yazar-anlatıcısı Hasan'dır. Hasan bir çocuktur. Bu çocuk için Toptaş şunları söyler: “Aslında Kayıp Hayaller Kitabı'ndaki Hasan bir ölçüde benim arzumu dile getiriyor. Ben de tıpkı onun gibi cümlelerin arasında kaybolup gitmek istiyorum. Belki de bu hayattayken kaçmak kadar hayatı azımsayıp bir başka hayat istemenin de ifadesi. Ama yazının derinliklerinde bir hayat³⁹⁶.”

Hamdi'nin dedesinin anlattığı bölümlerde de Hamdi ile Hasan'ın aynı kişiler olduğunu görürüz. Dede çocuklara bakarak şu ifadeyi kullanır:

³⁹² Mesut Varlık, a.g.e., s. 55

³⁹³ Mesut Varlık, a.g.e., s. 80

³⁹⁴ Mesut Varlık, a.g.e., s. 80

³⁹⁵ Mesut Varlık, Efendime Söyleyeyim, Hasan Ali Toptaş Kitabı, İstanbul, İletişim Yayınları, 2010, s.63

³⁹⁶ Yıldız Ecevit, “Roman Yazan Bir Şair Hasan Ali Toptaş”, Cumhuriyet Kitap, sayı:342, İstanbul, 1996, s.5.

(...) Birbirlerine öyle çok benziyorlar ki bir an ikisini aynı bedende görüyorum³⁹⁷. (...) (KHK)

3.22.12.2. Sinemacı Şerif

Toptaş'ın hayatını değiştirmiş olan yer Sinemacı Şerif'tir. Sinemacı Şerif'in önünden okuma kitapları satın alan Hasan Ali'yi önce kitap okumaya sonra yazmaya iten yer burasıdır. Sonsuzluğa Nokta'nın ilk sayfalarında Sinemacı Şerif'in önünde kitap satan emekli postacıdan bahsedilir.

(...) Göğe yükselen kapkara dumanların ortasında türküler söyleyen Mehmet Ali'nin kızılıkları dirgenle eğile doğrula aktaran bulanık görüntüsünü geride bırakarak emekli postacıdan satın aldıkları *Konuşan Katır* masalının ürpertili dünyasına gömülüyorlardı³⁹⁸. (...) (SN)

Sonsuzluğa Nokta romanında geçen bu emekli postacı kısmı Toptaş'ın kendi hayatından bir kesittir.

(...) Denizli'den poğaça, gazoz ve kitap getirerek biz çocuklara satmaya başlamıştı. Biz onu okul bahçesinde çakıda ya da Kayıp Hayaller Kitabı'ndaki Sinemacı Şerif'in salonunun önünde görünce hemen başına üşüşüyorduk tabii, Zafer gazozuyla poğaça satın alıyorduk. Kitaplara daha itinalı davranıyordu sanki. Sonsuzluğa Nokta'nın ilk sayfalarında anlattığım gibi, rüzgâr alıp götürmesin diye üstlerine de küçük küçük taşlar koyuyordu. Sonra gazoz ve poğaça alırken her defasında: "Kitap da alın çocuklar, kitap da alın." diye uyarıyordu bizi... Günün birinde ondan bir kitap satın aldım³⁹⁹. (...)

Kayıp Hayaller Kitabı'nda Sinemacı Şerif karşımıza hem sinema salonu hem Şerif karakteri olarak çıkar. Yine roman karakterlerinden Hasan'ın hayallerini kaçak izlediği yer sinema salonu, onları salondan kovan da Sinemacı Şerif'in kendisi olmaktadır.

(...) Şerif de kapıda durup, "Bir daha kaçak girdiğinizi görürsem kemiklerinizi kırarım ha!" diye bağırıyor⁴⁰⁰. (...) (KHK)

3.22.13. Leyla ile Mecnun Göndermesi

Toptaş edebiyatta çok sık işlenen bir konu olan Leyla ile Mecnun hikâyesine romanda birkaç kez gönderme yapmıştır:

Leylâ ve Kays (Mecnun'un asıl adı) medrese yıllarında birbirlerine âşık olmuşlardır. Ayrılık ıstıرابıyla mahvolan Kays halk arasında Arapçada "deli" anlamına gelen "Mecnun" diye anılmaya başlar⁴⁰¹. Toptaş, bu hikâyeden yola çıkarak Mecnun adını sonradan alan Kays'a

³⁹⁷ Toptaş, 2017b: 44

³⁹⁸ Toptaş, 2018: 9

³⁹⁹ Atlı, 2017: 3.

⁴⁰⁰ Toptaş, 2017b: 37

⁴⁰¹ <http://wikipedia.org>

gönderme yapıp, roman kahramanı için ‘adı konmamış bir mecnun’ benzetmesini tercih etmiştir.

(...) Sonra giderek büyüyen yokluğunun içinde adı konmamış bir mecnun gibi gezinip dururken ben, çocukları gördüm uzakta⁴⁰². (...) (KHK)

3.22.14. Atçalı Mehmet Efe göndermesi

Ege bölgesinde yetişen Toptaş’ın, Kayıp Hayaller Kitabı romanında geçen Atçalı ismi, Aydın Atça’da yaşayan gerçek bir kişiye, Atçalı Kel Mehmet Efe’ye göndermedir. Atçalı’nın hikâyesi şu şekildedir:

“Atça köyünün ağası ve muhtarı olan Hacı Hüseyinoğlu Şerif Hüseyin ağanın yanında kır bekçiliği ve ırgatlık yaparken ağanın kızı Fatma’ya sevdalanır. Bu durumun köyde duyulması Şerif Hüseyin ağayı deliye döndürür. "Benim kızım ırgata mı kaldı." diyerek, Kel Mehmet’e ağır baskı ve zulüm yapar. Yoksulluğunun ve kimsesizliğinin yüzüne vurulması gururunu kırmıştır. Bir gün köy kahvesinde ağanın kahyası Mahmut ağa ve adamları tarafından saldırıya uğrayınca, çıkan arbede de Mahmut ağayı yaralar. Artık köyde rahat bırakılmayacağını anlayan Kel Mehmet dağa çıkar. Bu olaydan sonra Şerif Hüseyin ağa ve Arpaz beyi Osman Bey, Atçalı Kel Mehmet Efe’yi öldürmesi için Uzun Efe ile anlaşır. Atçalıyı bir türlü bulamayan Uzun Efe, köşkte oturan Atçalının anasına işkence yaparak rahat vermez. Bunun üzerine Atçalı Kel Mehmet Efe köşkü basarak Uzun Efe’yi öldürür. Efe’nin git gide yaygınlaşan saygınlığından ve etkinliğinden ürken ve korkan ağalar, beyler Atçalıyı ortadan kaldırmak ister. Ünü bölgeye yayılan Atçalı Kel Mehmet Efe’nin dağa çıkışından birkaç yıl sonra affa uğrayarak tekrar yüze (düze) iner. Ancak yapılan baskılar ve bir gün pusuya düşürülüp öldürüleceği endişesiyle tekrar dağa çıkmak zorunda kalır. Osmanlı merkezi yönetimi bu başkaldırıdan rahatsız olmaktadır. Aydın hapishanesini basarak arkadaşlarını kurtarması Atçalı Kel Mehmet’in ününü iyice arttırmıştır. Atçalı Kel Mehmet Efe ve zeybekleri artık yoksul halk için bir umut, bir kurtarıcıdır. Bölgenin kötü yönetimi, zalim ağalar, yapılan haksızlıklar karşısında diğer Efeler, Kel Mehmet’in etrafında toplanarak yönetime karşı ayaklandılar, Aydın vilayetini basarak yönetimi ele geçirdiler. Yönetimi süresince zenginlerden ve tefecilerden aldığı paraları yoksullara ve düşkünlere dağıtmış, yol, köprü, çeşme gibi hayır işlerinde kullanmıştır⁴⁰³.”

Bu göndermenin örneği de romanda şu şekildedir:

(...) Vuruşmanın şiddetine bakılırsa, o sırada kükremiş bin aslandı Atçalı ve binlerce gözle nişan alıp tetiğe binlerce parmakla asılırken artık ne bedenine ne cepkenine ne sıkıldığı kurşunlara ne de kurşun sesleriyle birlikte gidip uzaklarda yankılanan öfkesine sığabiliyordu⁴⁰⁴. (...) (KHK)

⁴⁰² Toptaş 2017b: 149.

⁴⁰³ <http://www.aydinatca.com/atcali-kel-mehmet-efe.html> (Erişim Tarihi: 6.6.2021)

⁴⁰⁴ Toptaş, 2017b: 240

3.22.15. İçinde “Gül” Geçen İsimlerin Çokluğu

İncelenen romanlarda Gülderim, Güldeben, Gülbahar, Gülcan, Güllü, Güllü Dayı gibi içinde “gül” geçen isimlerin çok fazla olduğu görülmektedir. Bunlardan Sonsuzluğa Nokta’daki Gülderim ve Gölgesizler’deki Güldeben isminin oluşumunda şöyle bir benzerlik kurulabilir:

Gölgesizlerde, yazarın birinci ağızdan anlattığı kısımda geçen roman kahramanlarının hepsinin aslında kendisi olduğundan bahseden anlatıcı “herkes içimdeydi” dedikten sonrasında kendisini, Güldeben olarak adlandırmaktadır. Bu adlandırma bize Sonsuzluğa Nokta romanındaki karakterlerden Gülderim’in ismini sorgulayan ve son hecede gizlenen “ben” tanımını yapan Bedran’ı hatırlatmaktadır.

(...) Ama, benim uzun incelemelerimin, çözümlemelerimin ve akıl yürütmelerimin sonunda, nedense hep Gülderim kazanıyordu; ...derim’in içinde dermek eyleminden çok, "ben söylerim" anlamı vardı çünkü. Üstelik, son hecede gizlenen "ben", bendim bir bakıma. Bu yüzden, gitgide daha çok merak etmeye başlamıştım Gülderim'i. İsvan'ın mutlaka onu seviyor olmasını istiyordum⁴⁰⁵. (...) (SN)

Sonsuzluğa Nokta’daki Bedran’ı, Toptaş’ın kendisini temsil ettiğini bildiğimizi varsayarak buradan Gölgesizler’deki Güldeben isminin aslında okuyucuya Gülde-ben yani Gül’ün içinde ben olduğunu düşündürmektedir. Buradan yola çıkarak herkesin içinde olduğunu söyleyen anlatıcı yine Toptaş’ın kendisini yansıtmakta ve karakterlerin hepsinde birer Hasan Ali duyguları barındırmaktadır.

(...) Orayı düşünmemek elimde değildi zaten; henüz nereye kaybolduğu anlaşılamayan Güvercin'den aklını yitirerek karın neden yağdığını sorup duran Cennet'in oğluna, bekçiye, Rıza'ya, hangi kızın saçına okuyup üflediğini bilmeyen imama, hâlâ ilçeden dönemeyen muhtara, hatta yıllar önce nereye gidip yıllar sonra nereden geldiği bir türlü çözilemeyen Cıngıl Nuri'den eviyle muhtarlık arasında iskelet eskisi gibi dolaşıp duran Reşit'e, tenindeki yangınla samanlığı ateşe veren Hacer'e ve atın ayakları altında ezilen Ramazan' a kadar herkes içimdeydi. Bir anlamda bu, benim de onların içinde olmam demekti aslında; ola ki, Reşit'in bir tutam saç istediği o kızdım şimdi; adım Güldeben'di ve pencerenin önündeki sedire oturmuş, gözlerim damların üstünden yükselen tahta minarede, içimden bir gün önceki akşamı geçiriyordum⁴⁰⁶. (...) (G)

3.23. Renk Adları

İncelenen romanlarda geçen renk adları ve bunların geçtiği yeri örneklendiren sayfa numarası aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 3.23. Renk Adları

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Ak, s.50	Ak, s.220	Ak, s.51

⁴⁰⁵ Toptaş, 2018: 102-103.

⁴⁰⁶ Toptaş, 2017a: 159

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Alı yeşilli, s.139	Altın Sarısı, s.44	Al, s.14
Altın Sarısı, s.39	Altuni, s.195	Ala, s.67
Altın sarısı, s.147	Bembeyaz, s.185	Altın Sarısı, s.96
Bembeyaz, s. 31	Beyaz, s.8	Bembeyaz, s.201
Beyaz, s.29	Boncuk Mavisi, s.20	Beyaz, s.112
Beyazlık, s.25r	Cennet Yeşili, s.20	Düşmavi, s.111
Deli-Dahi Bir Sarı, s.23	Gri, s.49	Eflatun, s.201
Gök mavisi, s.22	İs karası, s.46	Gümüş, s.98
İnce Mavi, s.51	Kahverengi, s.15	Kapkara, s.15
Kahverengi, s.117	Kıpkırmızı, s.30	Kara, s.142
Kan Kırmızı, s.9	Kırmızı, s.241	Kıpkırmızı, s.29
Kanarya sarısı, s.151	Kirli sarı, s.99	Kıpkızıl, s.30
Kapkara, s.9	Mavi, s.32	Kırmızı, s.20
Kara, s.51	Mor, s.216	Kızıl, s.31
Kıpkırmızı, s.115	Rengarenk, s.70	Kirli mavi, s.148
Kır, s.94	Sapsarı, s.17	Lacivert, s.18
Kırmızı, s.8	Sarı, s.41	Masmavi, s.12
Kırmızılık, s.22	Simsiyah, s.180	Mavi, s.12
Kirli Sarı, s.25	Siyah, s.152	Mavilik, s.164
Lacivert, s.54	Yemyeşil, s.179	Mor, s.31
Masmavi, s.16	Yeşil, s.40	Mosmor, s.304
Mavi, s.12	Zindan Karası, s.7	Pembe, s.14
Mavilik, s.61		Pespembe, s.305
Mor, s.12		Portakal sarısı, s.180
Mosmor, s.56		Sapsarı, s.229
Pembe, s.24		Sarı, s.12
Pembe Pembe, s.29		Simsiyah, s.207
Pespembe, s.52		Siyah, s.179
Portakal Rengi, s.67		Sütbeyaz, s.12
Sapsarı, s.12		Toprak rengi, s.245
Sarı Sarı, s.22		Yemyeşil, s.214
Simsiyah, s.148		Yeşil, s.12
Siyah, s.18		
Siyah puanlı mavi, s.147		
Siyaha Çalan, s.110		
Sütbeyaz, s.114		
Uçuk Mavi, s.106		
Üzüm Kızılı, s.110		
Yemyeşil, s.25		
Yeşil, s.22		
Yeşile Kesmiş, s.8		
Yeşillikler, s. 9		

Sonsuzluğa Nokta romanında 44, Gölgesizler’de 24, Kayıp Hayaller Kitabı’nda 34 farklı renk adı kullanılmıştır.

3.23.1. Türk İnanışlarında Renk Kavramları

Türkçenin doğaya dayalı kavramlaştırma yolundaki güçlü eğilimi, özellikle renk adlarında ve renk tonlarında belirgin bir biçimde ortaya çıkar. Bu açıdan Türkçe, bütün lehçeleriyle birlikte zengin bir renk dünyası sergileyen bir söz varlığına sahiptir⁴⁰⁷. Toptaş'ın romanlarında da renkleri birçok şekilde kullandığı görülmektedir:

Toptaş renk adlarını hem somut hem de soyut renk adları olarak iki şekilde kullanmıştır:

“Türk kültüründe gerek yeşil cübbe, yeşil sarık ve türbelerin genellikle yeşile boyanması gibi uygulamalardan dolayı yeşil ruhanî bir renk olarak kabul edilmiş ve genellikle İslamiyet'in rengi olarak düşünülmüştür⁴⁰⁸.”

Gölgesizler romanında Hz. Ali'nin giysisini betimlerken kullanılan yeşil rengi Türk kültüründe İslamiyet'in rengi olarak karşımıza çıkmaktadır, burada bahsi geçen yeşil somut bir yeşil olmaktan ziyade soyut anlam taşıyan manevî bir yeşildir:

Karşı duvarda, yüzünü çevreleyen cennet yeşili harmanisiyle çöl güneşi gibi parlayan Hazreti Ali'nin resmi asılıydı⁴⁰⁹. (G)

Yine soyut bir anlamda kullanılan renk adları içinde cennet yeşiline başka bir örnek verebiliriz:

“Boyacı, kış boyunca kirmanlarda bükülen yünleri; bayrak alına, cennet yeşiline, boncuk mavisine ya da zindan karasına boyuyorum diye Nuri'nin yokluğuna boyamıştı bu yüzden⁴¹⁰.” (G)

3.23.2. Sarı

Sarı rengi ışık ve altın sarısı anlamında kullanıldığında aydınlığı, parlaklığı temsil ederken, koyu sarı olumsuz anlamları çağrıştırmaktadır. İncelenen romanlarda sarının hem fiziksel özellikleri betimlemede hem de olumsuz anlamda da kullanıldığı görülmektedir.

(...) Beyaz bacaklı, küçük memeli ve altın sarısı saçları beline kadar dökülen, iri dudaklı bir kızdı bu ve o anda, müzik dinleyen, elle tutulur, gözle görülür bir insandan çok "İspanyol Rapsodisinin içinden çıkıp gelmiş düşsel bir varlığa benziyordu⁴¹¹. (...) (SN)

(...) Ne var ki, yaratıkların gözlerine bakılıyor önce ve Van Gogh'unkiler de bütün yüzünü değiştirip onun baktığı her yeri deli-dâhi bir sarıya boğuyorlar. Sarılara daha doğrusu, kendi içlerinde çoğalıp kendi içlerinde ölen, çeşit çeşit sarılara... Kimi zaman, karşı duvarın dibinde, üst üste duran sehâları

⁴⁰⁷ Doğan, 2017:s.122.

⁴⁰⁸ Lings 2003'ten akt. Akt. Küçük, 2010: 201.

⁴⁰⁹ Toptaş, 2017a: 148.

⁴¹⁰ Toptaş, 2017a: 20.

⁴¹¹ Toptaş, 2018: 39.

bile sapsarı görüyorum bu yüzden Ola ki beti benzi atmıştır. Atına binmiştir hemen, sapsarı bir keder hâlinde binip mahmuzlamıştır⁴¹². (...) (SN)

(...) Gene de muhtar o gün, Nuri'yi kartal çılgınlıklarıyla çınlayan kayalıkların arkasında ya da sapsarı bir ağıt hüznüyle genişleyen ovanın öteki ucunda görebilecekmiş gibi dama çıkıp tezek yığınlarının arasında gezinmiş, aşağıya indiğinde hiç gereği yokken dananın alnını okşamış ve Cingil Nuri'nin karısına doğru yürürken, kendisi Nuri olsa ve ruhu bir iğne deliği kadar daralsaydı şu üç çocuklu kadını bırakarak nereye gidebileceğini düşünmüştü⁴¹³. (...) (G)

(...) Kapıdaki köpek hırladı onu görünce; kirli sarı, ufacık bir şeydi ve dişleri, ağzının karanlığında kefen giyip yan yana sıralanmış insanlara benziyordu. Belki de bu yüzden, onun görüntüsünde uzak da olsa insanı aradı. Onca kirin, sarı tüy, nasırlaşmış pati ve savrulup duran kuyruğun herhangi bir yerinde insana özgü küçücük bir çizgi yakalayabileceğinden pek emin değildi⁴¹⁴. (...) (G)

(...) Bunlar olup biterken, bir yandan da tahta kaşıklarla altın sarısı pekmez köpükleri yeniyor kuşkusuz; çanaklar elden ele geziyor⁴¹⁵. (...) (KHK)

(...) Çizmeleri o, diyor muhtar sapsarı bir sesle⁴¹⁶. (...) (KHK)

Aşağıdaki cümleler bize Van Gogh'un sarıyla olan hikâyesini hatırlatmaktadır:

Bunlar dışında sarı renginin Van Gogh ile birlikte kullanılması ve “Ne var ki, yaratıkların gözlerine bakılıyor önce ve Van Gogh'unkiler de bütün yüzünü değiştirip onun baktığı her yeri deli-dâhi bir sarıya boğuyorlar. Sarılara daha doğrusu, kendi içlerinde çoğalıp kendi içlerinde ölen, çeşit çeşit sarılara... Kimi zaman, karşı duvarın dibinde, üst üste duran sehâları bile sapsarı görüyorum bu yüzden Ola ki beti benzi atmıştır⁴¹⁷.” (SN)

Sürekli “pelin otu çayı” içtiği bilinen Van Gogh'un bu çayın içindeki etken madde olan tütjondan etkilendiği bilinir. Bu ilacı kullananlar kişiler sarı renkte görüyorlardı. Toptaş'ın da Van Gogh'tan bahsederken “sehpaları bile sarı görüyorum” demesi bu yüzdendir⁴¹⁸.

3.23.3. Mavi

Romanlarda mavi rengi sık sık kullanılmıştır. Türklerde gökyüzünü ve her şeyi içinde barındıran sonsuzluğu simgeleyen mavi, incelenen romanlarda da genellikle bu anlamında karşımıza çıkmaktadır.

⁴¹² Toptaş, 2018: 23.

⁴¹³ Toptaş, 2017a: 17.

⁴¹⁴ Toptaş, 2017a: 99.

⁴¹⁵ Toptaş, 2017b: 96.

⁴¹⁶ Toptaş, 2017b: 34.

⁴¹⁷ Toptaş, 2018: 23.

⁴¹⁸ https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/05/150511_vert_cul_renkler_ve_ressamlar (Erişim Tarihi: 26.02.2021)

(...) Sonra gökyüzünün maviliğine karışıp birden kayboldu derken çıktı maviden masmavi, şöyle bir göründü ve köyü çevreleyen çamların uğultusuna dalıp gene kayboldu da, çocuk çok üzüldü buna, altudacağını bir karış sarkıttı ve her şeye küstü⁴¹⁹. (...) (KHK)

3.23.4. Allı Yeşilli ve Ala

Sonsuzluğa Nokta ve Kayıp Hayaller Kitabı romanlarında karşılaştığımız allı yeşilli rengi “rengarenk”, “renk renk”, “çok renkli” gibi anlamlar ifade etmektedir.

Karışık renkli, çok renkli, alaca⁴²⁰ anlamına gelen ala rengi de yine Kayıp Hayaller Kitabı’nda karşımıza çıkmaktadır.

(...) Yoksa, derdim ardından da ala köpekle birlikte gene bir kuytuya mı çekilmiştir⁴²¹? (...) (KHK)

(...) Çiçekçinin birkaç dükkân ötesindeki dondurmacıda, tezgâhın başında, allı yeşilli efe giysilerine bürünmüş bir adam duruyordu; belinde küflü bir kılıç, kuşağının arasında çakarılmaz bir tabanca⁴²². ... (KHK)

(...) derken günlük giysilerle dolup taşan şişman bir bohçayla bayramlıklarını ve allı yeşilli birkaç ipekle kahve fincanlarını ve cezveyi ve eline geçirebildiği birçok şeyi getirip getirip fırlattı⁴²³. (...) (KHK)

(...) Eyerde asılı duran heybeyi alıp allı yeşilli kozalarını savurta savurta eve giriyorlardı sonra, tahta duvarların arasından birbirine karışmış iki damla sakız kokusu gibi geçiyor ve dip odada, serin bir sedire oturuyorlardı⁴²⁴. (...) (KHK)

3.23.5. Betimlemede Kullanılan Renkler

Hasan Ali Toptaş benzetmelerini genellikle karşılaştığımız benzetmeler oldukları için “alışılmamış benzetmeler” olarak adlandırabiliriz.

(...) Birahane daha gerçektir şimdi; kapıdan girip masalara üşüşenlerin uğultusunu, duvarlardaki dumanlı dağ resimlerinin yalnızlığını, atılan kahkahaları ve barın gerisinde duran, gözleri üzüm kızılı adamın garsonlara ikide bir seslenişini duyabiliyordum⁴²⁵. (...) (SN)

(...) Onların da hiç tadı yoktu, durup dinlenmeden dağlar geçiyordu içlerinden; kasabanın üstünde yeşil yeşil tüten, kimi zaman karanlığı, kimi de bendeki kaçış umudunu besleyen kocaman kocaman dağlar⁴²⁶. ... (SN)

⁴¹⁹ Toptaş, 2017b: 12

⁴²⁰ <http://sozluk.gov.tr/> Güncel Türkçe Sözlük

⁴²¹ Toptaş, 2017b: 67.

⁴²² Toptaş, 2017b: 139.

⁴²³ Toptaş, 2017b: 277.

⁴²⁴ Toptaş, 2017b: 14.

⁴²⁵ Toptaş, 2018:110.

⁴²⁶ Toptaş, 2018:160

(...) Caddeye birkaç kez baktı belki, birkaç kez oflayıp pufladı. Sonra bir ağırlık çöktü üstüne, başını koltuğun arkasına yasladı ve zindan karası tespihini yavaş yavaş çekmeye başladı⁴²⁷. (...) (G)

(...) Yani bir bakışta, kara taştaki kara karıncanın kara gözündeki kara, kara gecede bile ayan beyan görülebilecek? Dedim, görülebilecek⁴²⁸... (...) (KHK)

(...) Uzanır uzanmaz da uykuya dalıyorlar tabii ve öyle derin uyuyorlar ki, sonunda, çizmelerini gırç gırç öttürerek gelip Hidayet uyandırıyor onları; yüzünde genişledikçe genişleyen kıvançlı bir gülümsemeyle uyandırıyor da bebeğin omzuna düşmavi bir nazar boncuğu takıyor⁴²⁹. (...) (KHK)

3.23.5.1. Karanlık

Hasan Ali incelenen üç romanda da karanlığa farklı renkler giydirek karanlığı betimlemiştir. Alışılmış gelen karanlığın siyah ile kullanılması dışına çıkarak, karanlığı çağrıştırmayan renklerle, karanlığı ifade etmeyi tercih etmiştir.

(...) Hatta peşimden, "Hicabime de göz kulak ol!" diye seslenince o adımlarımı bir kat daha çabuklaştırdım belki, önüme çıkıveren zambakların eflatun karanlığında buluyordum⁴³⁰. (...) (KHK)

(...) İşte o zaman onu oraya kadar kimler taşımıştı bilemiyordum ben, varıp hızla kaybolduğu noktaya baksam göremiyor, aramaya kalksam bulamıyor, dönüp yanı başımdaki badem ağacına soramıyor ve eflatun bir karanlığın içinde giderek büyüyen yalnızlığımla öylece, tıpkı bir mezar taşı gibi kalakalıyordum⁴³¹... (...) (KHK)

(...) Bir an kıpkızıl kesiliyor sinema salonundaki karanlık⁴³². (...) (KHK)

(...) Belki de hicabından ardıç kümelerinin içine saklanmıştı bir insan gibi; şimdi o yeşil karanlığın ortasında, iri gözleri ıslak ıslak, iç çekip ağlıyordu⁴³³... (...) (G)

3.23.6. Pekiştirme İçeren Renk Adları

İncelenen romanlarda renk adlarından masmavi, kıpkızıl, sapsarı, yemyeşil, simsiyah gibi pekiştirme içeren renk adlarının kullanıldığını da görmekteyiz. Bu adların örnekleri aşağıdaki gibidir:

(...) Bir an kıpkızıl kesiliyor sinema salonundaki karanlık⁴³⁴. (...) (KHK)

⁴²⁷ Toptaş, 2017a:70-71

⁴²⁸ Toptaş, 2017b:142

⁴²⁹ Toptaş, 2017b:111

⁴³⁰ Toptaş, 2017b:204.

⁴³¹ Toptaş, 2017b:292.

⁴³² Toptaş, 2017b:30.

⁴³³ Toptaş, 2017a:167.

⁴³⁴ Toptaş, 2017b:30.

(...) Sonra gökyüzünün maviliğine karışıp birden kayboldu derken çıktı maviden masmavi, şöyle bir göründü ve köyü çevreleyen çamların uğultusuna dalıp gene kayboldu da çocuk çok üzüldü buna, altdudağını bir karış sarkıttı ve her şeye küstü⁴³⁵. (...) (KHK)

(...) Yemyeşil gözlerini iri iri açarak öyle güzel, öyle derin ve öyle dalgın dinlerdi ki sesimi, kimi zaman şiiri mi yoksa onun yüzünü mü okuyacağımı bilemezdim⁴³⁶. (...) (SN)

(...) Çizmeleri o, diyor muhtar sapsarı bir sesle⁴³⁷. (...) (KHK)

(...) Tamircilerin simsiyah giysilerine inat olsun diye beyazlara bürünmüştü sanki adam, bir düş gibi köşelerden ansızın kayboluyor, birdenbire sokak değiştiriyor ve ararken ararken insanın burnunun dibinde bitiveriyordu⁴³⁸. (...) (SN)

3.24. Sayı Adları

Tablo 3.24. Sayı Adları

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Altı, s.24	Beş, s.41	Beş, s.22
Beş yüz bin, s.44	Beş-on, s.65	Bin bir, s.83
Beş, s.9	Bin, s.16	Bin, s.29
Binlerce, s.9	Bin bir, s.38	Binlerce, s.33
Bir Çift, s.41	Bir kere, s.27	Bir Çift, s.158
Bir, s.7	Bir kez, s.69	Bir, s.10
Birincil s.	Bir, s.13	Birinci, s.11
Deste, s.37	Doksanlık (bir kör), s.72	Çift, s.108
Dört, s.35	Dokuz, s.75	Dört, s.11
Elli, s.44	Dört, s.10	İki bin, s.200
İki, s.43	İki, s.20	İki, s.10
Milyonlarca, s.9	İkinci, s.35	İkinci, s.185
On Beş, s.9	İlk, s.34	İlk, s.207
On bin, s.44	Kırk iki, s.17	On beş yirmi, s.149
On, s.9	Kırk, s.32	On, s.15
Onlarca, s.10	On beş, s.27	Otuz, s.70
Üç, s.26	On yedi, s.40	Son, s.77
Yüzlerce, s.56	Üç, s.17	Tek, s.153
	Üçüncü, s.255	Üç beş, s.148
	Yirmi, s.152	Üç bin, s.200
		Üç, s.11
		Üçüncü, s.21
		Yetmiş, s.172
		Yirmi beşer, s.219
		Yirmi, s.70

⁴³⁵ Toptaş, 2017b: 12.

⁴³⁶ Toptaş, 2018: 25-26.

⁴³⁷ Toptaş, 2017b: 34.

⁴³⁸ Toptaş, 2018: 158.

Sonsuzluğa Nokta romanında 18, Gölgesizler’de 20, Kayıp Hayaller Kitabı’nda 25 farklı sayı adı kullanılmıştır.

Romanlarda sayı adları sıra sayı bildirmek, üleştirme, asıl sayı olarak kullanılmıştır:

“Bir keresinde, üçüncü kez seçilişinde miydi neydi, aynı gün üç kişi ölmüştü⁴³⁹.” (G)

“Sonra Vehbi gelip omuzlarını titrete titrete yirmi beşer kuruş topladı onlardan, içeri girecekken durdu ve paraları bir elinden ötekine aktarıp şıkır şıkır saydı⁴⁴⁰.” (KHK)

Sonsuzluğa Nokta’da tabloya genel olarak baktığımızda Hasan Ali sayı adlarını kullanırken amacı miktar belirtmek olduğu kadar “çok fazla” anlamını, kullanılan sayılara yüklemektedir.

3.25. Soru Adları

Tablo 3.25. Soru Adları

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Hangi, s.18	Kaç kez, s.56	Hangi, s.77
Kaçıncı, s.156	Kim Bilir, s.33	Kaç, s.49
Kim bilir, s.156	Kim, s.50	Kim, s.65
Kim Bilir, s.35	Kimden, s.225	Kimden, s.78
Kim, s.?	Kimdi, s.24	Kime, s. 34
Kimi, s.22	Kime, s.86	N’oldu, s.161
Kimler tarafından, s.162	Nasıl, s.76	N’olur, s.15
Kimler, s.35	Ne oldu, s.190	Nasıl, s.19
Kimlerce, s.22	Ne var, s.26	Ne kadar, s.154
Nasıl, s.19	Ne zaman, s.15	Ne Zaman, s. 26
Ne Kadar, s.35	Ne, s.72	Ne, s.13
Ne, s.19	Necidir, s.24	Neden, s.13
Neden, s.121	Nedir s.,25	Nedir, s.26
Nerede, s.162	Neler, s.33	Neler oldu, s.157
Nereden, s.85	Nerden, s.31	Nereye, s.13
Nerelerde s.,22	Nerede, s.75	Neydi, s.77
Nerelerdedin, s.120	Nerelidir, s.24	Neye, s.13
Nereye, s.140	Nereye, s.31	Niye, s.161
	Niye, s.115	

Sonsuzluğa Nokta romanında 18, Gölgesizler’de 19, Kayıp Hayaller Kitabı’nda 18 farklı soru adı kullanılmıştır.

Romanlarda soru adları hem cevap bekleyerek sorulan soru anlamında hem de sözde soru anlamında kullanılmıştır: “Nereye koştuklarını bilmeden⁴⁴¹”(SN), “Babamı nerede

⁴³⁹ Toptaş, 2017a: 40.

⁴⁴⁰ Toptaş, 2017b: 219.

⁴⁴¹ Toptaş, 2018: 140.

gördülerse sürekli uyardılar ama o dinlemedi⁴⁴².” (SN) Buradaki “nerede” sözcüğü soru anlamından ziyade mekân anlamı taşımaktadır.

“Ne kadar çabuk gidilebilir” “Ne kadar çabuk teslim edilebilir” “Ne kadar çabuk gömebilirsek⁴⁴³”(SN) Bu örneklerde de “Ne kadar” soru kelimesi miktar, zaman anlamı katıyor. Nerelerdeydin: “Yanından acele adımlarla geçerken bir haftadır nerelerdeydin be koçum dercesine gözlerini devirip baktı ama bir şey demedi⁴⁴⁴.” (SN) Buradaki soru anlamı sözde soru anlamıdır. Bir serzeniş vardır.

3.26. Cinsiyet, İnsan Ömrü ve İlişkileri ile İlgili Adlar

Tablo 3.26. Cinsiyet İnsan Ömrü ve İlişkileri ile İlgili Adlar

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Ceset, s.162	Adam, s.8	Ahali, s.71
Cinsellik, s.130	Düğün, s.90	Arkadaş, s.208
Delikanlı, s.143	Ölüm, s.90	Bre Adamım, s.159
Dişi, s.138	Erkek, s.18	Cariye, s.68
Düğün, s.197	Kadın, s.25	Delikanlı, s. 95
Erkek, s.137	Kız, s.16	Doğum, s.98
Erotik, s.130		Erkek, s.36
Evlilik yıldönümü, s.132		Evlenmek, s.167
Kadın, s.134		İhtiyar, s.233
Karayağız çocuk, s.202		Kadın, s.36
Kız, s.127		Kız, s. 96
Komşu, s.152		Kızan, s.241
Nişanlanmak, s.197		Komşu, s.175
Ölüm, s.128		Nikah, s.105
Öpüşmek, s.178		Oğlan, s.236
Patron, s.145		Öksüz, s.160
Sevgili, s.171		Ölüm, s.98
		Ömür, s.98
		Şuh, s.240

Sonsuzluğa Nokta romanında 17, Gölgesizler’de 6, Kayıp Hayaller Kitabı’nda 19 farklı cinsiyet, insan ömrü ve ilişkileri ile ilgili ad kullanılmıştır.

Cinsiyet, insan ömrü ve ilişki adlarına baktığımızda, insanların birbiriyle olan ilişkilerinden doğan; evlilik, düğün, nikah, nişan, cinsellik, sevgili, öpüşmek gibi sözcükleri Hasan Ali’nin de temel anlamında kullandığı görülmektedir:

⁴⁴² Toptaş, 2018 :152.

⁴⁴³ Toptaş, 2018: 165

⁴⁴⁴ Toptaş, 2018: 120.

“Ders kitaplarının arasına, yataklarının altına, çoğunlukla da banyo kazanının çevresine bırakılan boş kutuların içine gizledikleri üç beş erotik dergiyle baş başa kaldıkları kısacık sürelerle sınırlıydı cinsellikleri⁴⁴⁵...” (SN)

“Hani, zaman denen şey öyle uzuyor, öyle uzuyor ve öyle uzuyor ki artık koskoca kasabada ölümler de, doğumlar da azalıyor⁴⁴⁶.” (KHK)

"İşte siz evlenmeseydiniz şimdi kapıyı çalan Kevser olacaktı⁴⁴⁷." (KHK)

İnsan ömrü adlarından hayatın kaçınılmaz gerçeği olan doğum, ölüm sözcükleri de kullanılmıştır:

“Belki de doğru düşünüyordu; herkesin bir yoku vardı köyde, herkes kadar bir yoklar sürüsü vardı da evlere girip çıkıyorlardı insanlar gibi, kahveye oturup çay içiyor, tarlada çalışıyor, çınarın gölgesinde toplanıyor ve ölümlerde ağlayıp düğünlerde oynuyorlardı⁴⁴⁸.” (G)

“Cesetler ortada yoktu; çünkü, elli kişilik ölümü, beş yüz bin insan paylaştı⁴⁴⁹.” (SN)

Biyolojik anlamda cinsiyet adları “kadın” ve “erkek” olmak üzere iki tanedir. Bu sözcükler zaman içerisinde yaşa göre, hitaba göre, cümle içinde kullanıldığı yere göre kız, oğlan, kadın, erkek, kızan, dişi gibi isimlerle söylenmiştir. Romanda bu kelimelerin kullanımı aşağıdaki gibidir:

“Sonra kadın, benim on elim mi var da ikisiyle yufka açıp sekiziyle çocuk bakayım, diye soruyordu ama, yanıt alamıyordu⁴⁵⁰.” (KHK)

“Küçük kızını eşikte neden tokatladığını ve ruhum daralıyor diye içini çektiğinde sırtında hangi gömleğin bulunduğunu anlatmıştı⁴⁵¹.” (G)

“Adam da artık kalkıp dışarı çıkıyordu bu sırada ve kadın, çok gaddarsın, diyordu sendeleyerek doğrulurken onu görüp, elin kırılın e mi⁴⁵²?” (KHK)

“Sonra, kahkahalar atıp duran şuh bir kadın, "Evet tatlım Paris seyahatim umduğumdan da nefis geçti," derken ansızın silahlar patladı gene⁴⁵³...” (KHK)

⁴⁴⁵ Toptaş, 2018: 130.

⁴⁴⁶ Toptaş, 2017b: 98.

⁴⁴⁷ Toptaş, 2017b: 167.

⁴⁴⁸ Toptaş, 2017a: 90.

⁴⁴⁹ Toptaş, 2018: 45.

⁴⁵⁰ Toptaş, 2017b: 15.

⁴⁵¹ Toptaş, 2017a: 16.

⁴⁵² Toptaş, 2017b: 14-15.

⁴⁵³ Toptaş, 2017b: 240.

“O sırada Hüseyin’in kumar saati gelip çatmış olmalı ki; " Adama gavur eziyeti etme bizim oğlan," dedi, "meramın neyse de de biz işimize gücümüze bakalım⁴⁵⁴!" (KHK)

“Derken, dağlara da sığamadı nedense, hatta dağlar şöyle dursun koskoca filme de sığamadı ve peşine taktığı kızanlarla birlikte hoparlörlerin içinden atlayıp kasabaya indi⁴⁵⁵.” (KHK)

“Biraz sonra, o erkeğe göz ucuyla bakarken yakalayacaktır kendini sözgelimi; onun duruşunda, kol kola gezmelerin, dokunmaların, öpüşmelerin yavaş yavaş biriktiğini sezecektir. Duraktaki dişi sayısı kadar biriktiğini⁴⁵⁶...” (KHK)

“Masal ahalisinin şaşkın bakışları altında sessiz sedasız yürüyordum⁴⁵⁷.” (KHK)

“Kalktı sonra, arkadaşını yaptığı densizlikle baş başa bırakmak ister gibi gitti⁴⁵⁸.” (KHK)

“Sonra padişah padişahlar gibi üzülüyordu bütün bu olup bitenlere ve gidip gidip kendini cariyelerin ateşine atıyordu⁴⁵⁹...” (KHK)

3.27. Terimler

3.27.1. Edebiyat İle İlgili Terimler

Tablo 3.27. Edebiyat ile İlgili Terimler

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Bildiri, s.130	Roman, s.8	Cilt, s.237
Cilt, s.18	Şerh, s.21	Hece, s.145
Deneme, s.18		Hikâye, s.80
Dergi, s.22		Kelime, s.47
Dilekçe, s.198		Mâni, s.267
Dize s.198		Masal, s.71
Edebiyat Dergileri, s.18		Mektup, s.267
Efe hikâyeleri s.		Ninni, s.78
Fasikül, s.25		Satır, s.169
Günlük, s.18		Söz, s.97
Harf, s.31		Şiir, s.264
Hecelemek, s.200		
İmge, s.140		
İnceleme, s.18		
Kavram, s.170		
Kurmaca, s.200		
Mâni, s.139		
Masal kitapları, s.135		

⁴⁵⁴ Toptaş, 2017b: 266.

⁴⁵⁵ Toptaş, 2017b: 241.

⁴⁵⁶ Toptaş, 2017b: 138.

⁴⁵⁷ Toptaş, 2017b: 71.

⁴⁵⁸ Toptaş, 2017b: 208.

⁴⁵⁹ Toptaş, 2017b: 68.

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Öykü, s.205		
Öyküler, s.18		
Romanlar, s.18		
Sayı, s.19		
Son Dörtlük, s.58		
Sözcük, 178 s.		
Şiir, s.7		
Tekerleme, s.139		
Tümce, s.29		
Virgül, s.19		
Yaprak, s.25		
Yazı, s.200		
Yuvarlak Harfler s.21		

Sonsuzluğa Nokta romanında 31, Gölgesizler’de 2, Kayıp Hayaller Kitabı’nda 11 farklı edebiyat ile ilgili terim kullanılmıştır.

Edebiyat ile ilgili adlar incelendiğinde en çok kullanımın Sonsuzluğa Nokta’da olduğu görülmektedir. Romanda Hasan Ali’nin hayatını yansıtan Bedran karakteri, yazarlığın getirisiyle birlikte kitaplarla içli dışlıdır. Trafik kazası geçirip yatağa düştüğü günlerde ziyaretine gelen arkadaşı Turan ile edebiyat üzerine, şiirler üzerine konuşmalar gerçekleştirdiklerinden, ziyaretine geldiğinde ona şiir kitapları getirdiğinden bahseder. Anlatıcının kendi ağzından da edebiyata olan ilgisi şu sözlerle aktarılmaktadır:

“Oysa o kahrolası trafik kazasından önce, hangi cildin hangi yıla ait oluşu bir yana, içlerindeki şiirleri, öyküleri ya da hangi sayıda nelere değinildiğini, sözgelimi "Edebiyatımızda Cinsellik", "Türk Romanının Dünü Bugünü", "Tarih ve Toplum", "Tarih Bilinci ve Sanat", "Edebiyatımızda Star Sistemi" gibi konuların hangi sayılarda kimlerce tartışıldığını bile bir bakışta bilirdim. Hatta, kimin neler dediğini, kimin kime karşı çıktığını ve kimlerin gülünç sözler ettiğini bile⁴⁶⁰...” (SN)

“Çoğu kez, yeni yayımlanmış bir ir kitabıyla karşılaştım onun getirdiği paketleri açtığımda; burcu burcu mürekkep kokarlardı, kağıt kokarlardı burcu burcu, acemilik, çizgidışılık ya da ustalık kokarlardı. Kimi zaman da, artık piyasada pek bulunmayan Edip Cansever’in kitaplarını getirirdi bana... Ben de, onun bu zahmetine karşılık, kitaplığın alt rafındaki dergi ciltlerinden Cansever’in yayımlandığı sayılan bulup yattığım yerden şiirler okuyordum⁴⁶¹.” (SN)

“En üst rafta deneme, inceleme, günlük ve felsefe kitapları; onların altında sırasıyla öyküler, romanlar ve şiirler; en alttaysa, ciltlenmiş edebiyat dergileri duruyor⁴⁶².” (SN)

⁴⁶⁰ Toptaş, 2018:

⁴⁶¹ Toptaş, 2018: 21.

⁴⁶² Toptaş, 2018: 18.

“Yeni gelenler, gidenler hangi virgölde bırakmışlarsa oradan başlıyorlardı konuşmaya⁴⁶³.” (SN)

“Dilinde mâniler vardır; burma bıyıkların gölgesiyle süslenen mâniler, dilinde türküler vardır, kartal bir burunla gagalanan; ve tekerlemeler vardır dilinde adamın içindeki çocuk kadar tatlı; ve kepçelediği dondurmayı sakız gibi uzatıyordur adam, mâni gibi, türkü gibi, tekerleme gibi uzatıyordur⁴⁶⁴.” (SN)

3.27.1.1.Dize

Hasan Ali Toptaş, Sonsuzluğa Nokta romanının bazı bölümlerinde yazmakta olduğu bir şiirden bahseder. Bu şiiri tamamen vermek yerine, sayfalar arasında okuyucuya sezdirmeyi tercih etmiştir. Âdeta eser içinde eser yazma ile karşımıza çıkmaktadır. Bu “dize”ler okuyucuya alışık olmadığı bir tarzı yansıtır: “Roman içinde şiir”. Romanı ustalıkla uygulayan yazar metnin vermek istediği mesajı aslında şiirle de okuyucuya göstermektedir.

“Beni yaşata yaşata öldürüyorlar, İnsanlar çirkinliğin en güzel gülü, Kendime yetişemiyorum ki ben” gibi dizelerden bahseden yazar romanda da genel olarak arayış halindedir. Benlik arayışında olan yazarın, romanda baba ile sıkıntılarından bahsetmesi de şiirin adıyla yine alt metin vermektedir. Bahsettiği iki şiirden birinin adının “Babalar Kül Dansında” olması ve “Dizelerin içinden çocuklar yürüyecekti ellerinde ateşlerle, sıkıntı kuyusu evlere kundak ipiyle sarkıtılan boncuk gözlü çocuklar” dizeleri bize romanda babasıyla sıkıntı yaşayan Bedran’ın, Hasan Ali’nin hissettiklerini vurguladığını düşündürmektedir:

"Beni yaşata yaşata öldürüyorlar," tümcesi uzun süredir dilimin altında yatıyordu onu da işedim, beynimde "İnsanlar çirkinliğin en güzel gülü" dizesi geziniyordu saçma saçma onu da işedim⁴⁶⁵.” (SN)

“Kocaman bir bardağa çay koyup defterimi açtım ve saatlerce kafa patlattım ama, "Nerede buluşursak buluşalım sen yoksun" dizesinden başka tek sözcük bile yazamadım⁴⁶⁶.” (SN)

“Gene de bu düşündüklerimi şiirleştiremedim bir türlü. Gerçi son iki dize "Kendime yetişemiyorum ki ben" in tekrarıyla oluşacaktı, öyle tasarlıyordum. Hatta, o iki dize bir ayak sesinin ritmine benzeyecekti. Ki'ler de ayağın yerden havalanışındaki sessizliği çağrıştıracaktı. Çağrıştıramadılar tabii⁴⁶⁷...” (SN)

“Daha doğrusu kafamda oluşan iki şiir arasında, hangisini önce yazacağımı bilemeden sendeleyip duruyordum. Şiirlerden birinin adı, "Babalar Kül Dansında" olacaktı; dizelerin içinden çocuklar yürüyecekti ellerinde ateşlerle, sıkıntı kuyusu evlere kundak ipiyle sarkıtılan boncuk gözlü çocuklar...⁴⁶⁸” (SN)

⁴⁶³ Toptaş, 2018: 116.

⁴⁶⁴ Toptaş, 2018: 139-140.

⁴⁶⁵ Toptaş, 2018: 122.

⁴⁶⁶ Toptaş, 2018: 159.

⁴⁶⁷ Toptaş, 2018: 162.

⁴⁶⁸ Toptaş, 2018: 193.

“O kim bilir hangi düğün salonunda Ayhan'ın kolları arasında dans ederken, ben briket odaya kapanıp "Babalar Kül Dansında" adlı şiirimin dizelerini oluşturmaya çalışmışım⁴⁶⁹.” (SN)

“Çabuk çabuk konuşuyordu, sözcükler birbirlerinin içine giriyordu o ağzını açınca; ya da zaten yeryüzündeki bütün sözcükler tek bir sözcüktü de, o, dağılıp parçalanmış olan sözcüğü yeniden bir araya getirmeye çalışıyordu⁴⁷⁰.” (SN)

“Dilinde mâniler vardır; burma bıyıkların gölgesiyle süslenen mâniler; dilinde türküler vardır, kartal bir burunla gagalanan; ve tekerlemeler vardır dilinde adamın içindeki çocuk kadar tatlı; ve kepçelediği dondurmayı sakız gibi uzatıyordur adam, mâni gibi, türkü gibi, tekerleme gibi uzatıyordur⁴⁷¹.” (SN)

3.27.2. Hukuk Terimleri

Tablo 3.28. Hukuk Terimleri

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Adli, s.36	Mahkeme heyeti,1 s.87	Cinayet, s.75
Mahkeme, s. 71	Resmî Yazı, s.29	Darağacı, s.61
Mahkûm, s.201		Fâili Meçhul, s.75
Suçlu, s.49		İdam, s.115
Tutuklanmak, s.174		Kâtil, s.36
Verâset, s.185		Yargı, s.115

Sonsuzluğa Nokta romanında 6, Gölgesizler’de 2, Kayıp Hayaller Kitabı’nda 6 farklı hukuk terimi kullanılmıştır.

3.27.2.1. Adlî

Adaletle ilgili, sıfat, hukuk⁴⁷².

“Özellikle de o, yazar bulmakta güçlük çeken yerel gazetelere birkaç yazı vermekle, o gazete için adlî olayları öğrenip valinin ya da garnizon komutanının basın toplantılarını izlemekle kendini gazeteci sanmaya ve giderek validen, ağabeysiymiş ya da amcasıymış gibi söz etmeye, sonra da kendi kendini yazar olduğuna inandırarak (özellikle de eleştirmen) dergilerde, dergilerin birbirleri hakkında neler dediklerini içeren ve ortaokul öğrencilerinin ödevlerine benzeyen yazılar yazmaya başlayan⁴⁷³....” (SN)

3.27.2.2.Mahkeme

Yargı yeri, yargıevi⁴⁷⁴.

⁴⁶⁹ Toptaş, 2018: 197-198.

⁴⁷⁰ Toptaş, 2018: 178.

⁴⁷¹ Toptaş, 2018: 139-140.

⁴⁷² <https://sozluk.gov.tr/>

⁴⁷³ Toptaş, 2018: 36.

⁴⁷⁴ <https://sozluk.gov.tr/>

“Genellikle mahkemeye giden tasalı insanlardı bunlar⁴⁷⁵.” (SN)

3.27.2.3.Mahkûm

Zorunda olan mecbur. Kötü bir sonuca varması kaçınılmaz olan⁴⁷⁶.

"Elbette," dedi abla, "insan bazı şeylere şaşırmağa mahkumdur⁴⁷⁷."

3.27.2.4.Tutuklanmak

Yasada gösterilen koşullar gereğince yargıcın yazılı buyruğu ile sanığı tutuklar evine kapatıp geçici olarak özgürlüğünü kaldırma⁴⁷⁸.

“Kıvırcık saçlı, hâlâ ortalıkta görünmeyen Turan'ın tutuklanmış olabileceğinden kuşkuluyor, bu nedenle de sabahları erkenden kalkıp akşama dek kentin altını üstüne getirerek onu arıyordu⁴⁷⁹.” (SN)

3.27.2.5.Veraset

Mirasta hak sahibi olma, kalıtım⁴⁸⁰.

"Ölüm ölen için değil, geride kalanlar için," dedi Gülderim. "Şimdi de veraset işleriyle uğraşıyoruz⁴⁸¹." (SN)

3.27.2.6.Suçlu

Suç işlemiş,suçlu olan kimse, kabahatli mücrim⁴⁸²

“Gerçi bu suçluluk duygusu pek uzun sürmedi⁴⁸³.” (SN)

“Duraksıyoruz yani bir süre; sonra da, hangi sınırı geçmek üzereyse kendimizi bir **suçlu** gibi yakalayıp sürükleye sürükleye alışılmış davranışlarımızın içine sokuyoruz ve yaşam, kendi sessizliğini taşıyan bir tren hızıyla yeniden akmaya başlıyor⁴⁸⁴.” (SN)

Romanda kullanılan diğer hukuk terimlerine örnekler aşağıdaki gibidir:

“Bu halleriyle bir kez daha, kimsenin bilmediği gizli bir mahkeme heyetine benzemişlerdi⁴⁸⁵.” (G)

⁴⁷⁵ Toptaş, 2018: 71.

⁴⁷⁶ <https://sozluk.gov.tr/>

⁴⁷⁷ Toptaş, 2018: 201.

⁴⁷⁸ <https://sozluk.gov.tr/>

⁴⁷⁹ Toptaş, 2018: 174.

⁴⁸⁰ <https://sozluk.gov.tr/>

⁴⁸¹ Toptaş, 2018: 185.

⁴⁸² <https://sozluk.gov.tr/>

⁴⁸³ Toptaş, 2018: 208.

⁴⁸⁴ Toptaş, 2018: 49.

⁴⁸⁵ Toptaş, 2017a: 187.

“Gerçi muhtara henüz bu konuda resmî bir yazı ileilmemişti⁴⁸⁶.” (G)

“Belki faili meçhul cinayetleri aydınlığa kavuşturan becerikli bir savcı, belki de yazar olmuş oluyordum da artık Ankara’da mı nerede yaşıyorsam oradan kalkıp bir gün kasabaya geliyordum⁴⁸⁷ ...” (KHK)

“İdamla yargılanan birisiydim de sanki okunacak kararı dinlemeye hazırlanmışım⁴⁸⁸ ...” (KHK)

“Sonunda; ola ki katil taşı yanında götürdü, diyor Sinemacı Şerif’e benzeyen ve der demez de, katilin peşine düşmüş gibi perdenin kenarına yürüyüp kayboluyor⁴⁸⁹.” (KHK)

3.27.3. Müzik ile İlgili Terimler

İncelenen romanlarda geçen müzikle ilgili adlar ve bunların geçtiği yeri örneklendiren sayfa numarası aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 3.29. Müzik Terimleri

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Bando Takımı, s.57	Bozlak, s.99	Bağlama, s.33
Çalgı, s.29	Divan Sazı, s.43	Davul zurna, s.255
Davul, s.57	Kaval, s.99	Davul, s.69
Marş, s.124	Oyun havası, s.99	Gırnata, s.96
Ritim, s.57	Şarkı, s.249	Halay, s. 87
Ses, s.144	Türkü, s.43	Kaval, s.95
Şarkı Sözü, s.139		Mandolin, s.11
Şarkı, s.139		Şarkı, s.208
Tını, s.30		Tef, s.76
Trompet, s.29		Türkü, s.19
Türkü, s.130		Zurna, s.86
Zeybek’in türküsü, s.175		

Sonsuzluğa Nokta romanında 12, Gölgesizler’de 6, Kayıp Hayaller Kitabı’nda 11 farklı müzik terimi kullanılmıştır.

3.27.3.1.Kültürel Unsurlar

Ege Bölgesi’nde yetişen Toptaş’ın eserlerinde Anadolu Kültürünün de izlerine rastlanır. Toptaş’ın sözvarlığında bulunan geleneksel müzik aletlerinin yanı sıra türkülerin büyük önemi vardır.

Kayseri Deniz Postası gazetesinde yayımlanan bir söyleşisinde “Türküleri çok severim. Türküler bizim sözlü kültürümüzün gülleridir. İster hikâye yazıyor olun, ister roman; ister şiir... Arada bir şair ve yazarların dönüp bu gülleri koklaması gerekiyor. Çünkü türkülerden öğreneceğimiz çok şey var. Şiir, bir kişinin elinden çıkıyorken; türkü çoğu kez bir milletin

⁴⁸⁶ Toptaş, 2017a: 29.

⁴⁸⁷ Toptaş, 2017b: 75.

⁴⁸⁸ Toptaş, 2017b: 115.

⁴⁸⁹ Toptaş, 2017b: 36.

elinden çıkıyor⁴⁹⁰.” diyerek türkülerimizin önemini dile getirmiştir. Sonsuzluğa Nokta’da “Bodrum yöresinin tipik Ege Bölgesi tınlarına sahip ve Türkiye genelinde bilinen bir türküsü⁴⁹¹” olan Çökertme Türküsü’ne gönderme yapılmıştır:

“Dirseğinin dibindeki radyodan, arkadaşı İbrahim Çavuş'u Allah'a emanet eden bir zeybeğin türküsü yükseliyordu⁴⁹².” (SN)

Toptaş’ın sözvarlığında yer alan ağıt, bozlak gibi müzik adlarına da Gölgesizler romanında yer verilmiştir:

“Sazlar tam ağıda duracak ya da bozlaklara yönelecekmişçesine yavaşlayıp zamanı ağıdalandırmışken, ansızın kıvrak dilli bir kaval sürüsünü peşlerine takıp mendil bahçesi gibi dalgalanıyorlardı⁴⁹³.” (G)

3.27.3.2.Kaval

Genellikle kamıştan yapılan, daha çok çobanların çaldığı, yumuşak sesli, üflemeli bir çalgı⁴⁹⁴.

(...) yaylalarda otlayan sürülerin, ak kepenekli çobanların ve onların dağı taşı melil melil bakıştıran kaval seslerinin devlet kapısına duydukları güveni heybesinden çıkarıp harman etmiştir oracığa⁴⁹⁵(...) (G)

3.27.3.3.Gırnata

Halk ağzında klarnet⁴⁹⁶

“Uzun Ahmet, gırnatasını alıp önce Cezayir’i çalıyor her zamanki gibi, peşinden Muğla Zeybeği’ni, Tavas Zeybeği’ni, Harmandalı’nı ve Denizli’nin Adım Adım Yolları’nı çalıyor. O çalarken gırnatasının ağzını yıldızlara dike dike, gençler de durup dinlenmeden oynuyorlar tabii; sağa sola yıkılarak, kollarını açıp uçacalanış gibi sıçrayarak ya da yere çöküp ansızın dizleriyle toprağı güm güm döverek küpün çevresinde neşceyle dönüyorlar⁴⁹⁷.”

⁴⁹⁰ Şahin, A. ve Admı, F. (2018) “Hasan Ali Toptaş ile Söyleşi”. H. Argunşah (Ed.) Sessizliğin Gölgesinde Hasan Ali Toptaş Kitabı. Kesit Yayınları, İstanbul. s.415.

⁴⁹¹ Çökertme Zeybeği (Erişim Tarihi: 30.10.2020)

https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87%C3%B6kertme_zeybe%C4%9Fi#:~:text=%C3%87%C3%B6kertme%20Bodrum%20y%C3%B6resinin%20tipik%20Ege.ba%C4%9Flant%C4%B1%C4%B1%20%C3%BC%C3%A7%20%C3%BCrk%C3%BCn%C3%BCn%20ikincisini%20olu%C5%9Fturur

⁴⁹² Toptaş, 2018: 175.

⁴⁹³ Toptaş, 2017a: 99.

⁴⁹⁴ <https://sozluk.gov.tr/>

⁴⁹⁵ Toptaş, 2017a: 220

⁴⁹⁶ <https://sozluk.gov.tr/>

⁴⁹⁷ Toptaş, 2017b: 96

3.27.3.4.Trompet

Hasan Ali, bir müzik aleti olan trompeti, diğer müzik aletlerinden ayırır. Çünkü trompet Hasan Ali'ye göre bir uyumsuzluk simgesidir. Öteki çalgılara göre trompetlerin daha asi olduklarını düşünmektedir.

(...) O anda İsvan'ı anımsamıştım oysa; ona bir akşam karanlığında, öteki çalgılara oranla trompetlerin daha asi olduklarını söylediğimi, onun da bu düşüncemi onayladığım anımsamış ve bir trompet olmak istemiştin⁴⁹⁸. (...) (SN)

(...) Trompet olmak istiyorum,” demiştin içimden; “Trompet olmak istiyorum⁴⁹⁹... (...) (SN)

Bu yüzden Sonsuzluğa Nokta romanında trompet olmak istediğini, çünkü kendisini diğer tüm çalgılardan ayıran trompet gibi, asiliği ve uyumsuzluğuyla diğer tüm insanlardan ayırır. “İnsan kılığına bürünmüş bir trompetti ya da öteki çalgıları geride bırakarak alır başını gider ve bu gidişler beni ona her gün biraz, her gün biraz daha yakınlaştırırdı. Hatta, anımsıyorum, o ilginç mantık yürütme biçimiyle yalnızca beni değil, başkalarını da şaşırtmıştı⁵⁰⁰...”

Romandaki kahramanlardan Meftune'nin normalde topluma ayak uyduran, belli kurallar içinde yaşayan bir karakterdeyken, romanın sonlarına doğru bu karakterden sıyrıldığını farklılaştığı için Hasan Ali'nin onu gizli bir trompet olarak adlandırdığını görmekteyiz:

“Meftune kesinlikle bu Meftune değildi. Farklılıklarından vazgeçmiş görünerek toplumla uyum sağlayabilen gizli bir trompetti o; briket odaya adımım atar atmaz öteki çalgıların hepsini geride bırakıp tıpkı bir trompet asiliğiyle sağa sola kıvrılmaya, tavana yükselip yükselip yere inmeye ve beni de peşinden sürükleyerek başım alıp gitmeye başlıyordu⁵⁰¹.” (SN)

Hasan Ali Toptaş'ın bu uyumsuzluk kavramı bize Albert Camus'un da kendi kitabında dile getirdiği uyumsuzluğu çağırıştırır:

Camus'un kendi sözleriyle ifade edecek olursak:

(...) Öyleyse, uyumsuzluk duygusunun bir olay ya da bir izlenimin basit incelemesinden doğmadığını, bir durumla belirli bir gerçek arasındaki, bir eylemle onu aşan dünya arasındaki karşılaştırmadan fişkırdığını söyleyebilirim. Uyumsuz her şeyden önce bir kopuştur. Karşılaştırılan öğelerin ne birinde ne de öbüründedir. Karşılaştırılmalarından doğar⁵⁰². (...) (SN)

⁴⁹⁸ Toptaş, 2018:

⁴⁹⁹ Toptaş, 2018: 29.

⁵⁰⁰ Toptaş, 2018:39

⁵⁰¹ Toptaş, 2018:186

⁵⁰² Camus, Albert. (2010). Sisifos Söyleni (T.Yücel, çev.). İstanbul: Can Yayınları, 46.

“Kuşkusuz bu düşünce insana bir bilinç kazandırır: Yaşama dair bir yargıda bulunabilme bilinci. Yani insanın yaşamla ve evrenle olan ilişkisinden doğan bir duygu olan uyumsuzluk duygusu insana bu bilinci kazandırır. Bu duygunun ya da düşüncenin en iyi temsilini *Yabancı*’nın kahramanı *Mersault*’de görürüz. Davranışlarında, seçimlerinde, hayata bakış açısında bir kayıtsızlık sezilir. Ona göre toplum, bireyi, belirli yargılar üzerine kurulmuş, bireyin hayatını bütünüyle etkisi altına alan ve onu belirleyen, var olan davranış ve eylemlerin dışına çıkmasına izin vermeyen, ne ayakta durmasına ne de uzanmasına izin veren bir *boğuntu hüccesine*[1] mahkûm etmiştir. Ama uyumsuz insan, yani yaşamla arasındaki ilişkinin absurde olduğunun bilincine varmış insan, edimlerinin bilincindedir ve dayanağı vardır onun⁵⁰³.”

Camus’ da olduğu gibi Toptaş’ta da toplumun dayattığı kurallara uyum sağlayamama görülür.

3.28. Zaman Adları

İncelenen romanlarda geçen zaman adları ve zamanla ilgili adların geçtiği yeri örneklendiren sayfa numarası aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 3.30. Zaman Adları

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Alacakaranlık, s.172	Acele, s.122	Ağır Ağır, s.100
Akşam, s.14	Akşam, s.13	Akşam, s.18
Akşama dek, s.10	Akşama dek, s.175	Alacakaranlık, s.40
Akşama doğru, s.119	Akşamdan beri, s.172	Alelacele, s.13
An, s.129	Alacakaranlık, s.71	An, s.85
Ansızın, s.62	Alelacele, s.157	Anında, s.229
Armut Zamanı, s.101	An, s.61	Ansızın, s.8
Aylar, s.22	Anı, s.81	Apar topar, s.221
Aylardır, s.132	Ansızın, s.30	Arada Bir, s.12
Az önce, s.144	Arada bir, s.125	Ardından, s.148
Az sonra, s.132	Ardından, s.85	Arpa Zamanı, s.82
Binlerce Yıl s.52	Artık, s.173	Art Arda, s.95
Bir An, s.111	Asırlarca, s.183	Artık, s.148
Bir An Önce, s.108	Aylar, s.27	Asla, s.270
Bir haftadır, s.120	Aynı anda, s.173	Aydan aya, s.262
Bir İki Saat, s.44	Az önce, s.15	Aylarca, s.235
Bir Süre Sonra, s.115	Az sonra, s.31	Aynı Anda, s.44
Birden, s.111	Baştan beri, s.197	Az önceden beri, s.146
Birdenbire, s.95	Bin yıl, s.160	Bağbozumu, s.73
Birkaç Dakika İçerisinde s.60	Binlerce Yıl, s.21	Bahar, s.98
Birkaç Saat Sonra s.62	Bir anda, s.115	Bakar bakmaz, s.241
Birkaç Saniye, s.93	Bir an için, s.7	Bir an Önce, s. 57
Birkaç yüzyıl daha, s.121	Bir an önce, s.238	Bir an, s.91
Bugün, s.36	Bir an, s.65	Bir anda, s.151

⁵⁰³ Öz, E. (2017). Yaşamın Kısıyındaki Filozof Albert Camus Yaşamın Anlamı, Ölüm, İntihar ve Uyumsuz. *JASS International Journal of Social Science*. Doi number: <http://dx.doi.org/10.9761/JASS6950>, (56), 537-546.

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Çeyrek Yüzyıldan Bu Yana s.113	Bir anda, s.183	Bir ara, s.8
Çocukluk, s.135	Bir ara, s.89	Bir çırpıda, s.132
Çok eskiden, s.133	Bir solukta, s.254	Bir gün, s.191
Dün, s.36	Bir süre, s.78	Bir günlüğüne, s.239
Eninde Sonunda, s.51	Bir yıl kadar, s.102	Bir solukta, s.119
Gece boyunca, s.147	Birden, s.122	Bir süre daha, s.212
Gece, s.13	Birdenbire, s.15	Bir süre, s.26
Gece Yarısı, s.117	Birkaç dakika, s.174	Bir yandan, s.95
Geçmiş, s.132	Birkaç gün, s.19	Birden, s.12
Gelecek, s.49	Birkaç hafta önce, s.183	Birdenbire, s.131
Gelecekte, s.127	Birkaç saat sonra, s.79	Birkaç saniye, s.233
Gün boyu, s.146	Bu gece, s.214	Bu akşam, s.239
Günden güne, s.146	Bu saatte, s.172	Bu gece, s.194
Günler, s.22	Bugün, s.76	Bu kez, s.174
Günlük, s.129	Daha dün, s.106	Bu sefer, s.9
Günün Birinde, s.36	Daha Önce, s.13	Bugüne dek, s.229
Hafta Sonu, s.35	Daha sık, s.118	Bugünlerde, s.34
Haftalar, s.22	Daha sonra, s.68	Çabucak, s.147
Haftalarca, s.17	Dakika, s.65	Çarçabuk, s.86
Hemencecik, s.144	Dek, s.121	Çoğu Kez, s.79
Her Dakika ,s.7	Doğru dürüst, s.109	Çok Eski, s.163
Her Gün, s. 7	Durup dururken, s.109	Çok geçmeden, s.184
Her Saat, s.7	Eninde sonunda, s. s.166	Çoktan beri, s.263
Her Sabah, s.146	Epeyce, s.239	Çoktan, s.215
Her Saniye, s.7	Eskiden, s.116	Dakika, s.40
İki kepenk yavaşlığıyla, s.120	Gece boyunca, s.186	Dakikalarca, s.12
İkide Bir, s.44	Gece gündüz, s.217	Demin, s.23
İkinci, s. 35	Gece yarısı, s.172	Derken, s.147
İkindileri, s.18	Gece, s.37	Dönünceye Dek, s.88
İlk günlerde, s.126	Geceleyin, s.36	Durup dururken, s.212
Kelebeklerin Kozadan Çıkma Zamanı, s.101	Geçici olarak, s.85	Ertelemek, s.97
Kısacık, s.84	Geçmiş, s.13	Ertesi gün, s.260
Kış, s.68	Gitgide, s.86	Eski, s.80
Öğle, s.35	Göz açıp kapayana kadar, s.156	Eskisi Gibi, s.76
Öğleden Sonra, s.23	Gün, s.13	Gece yarısı, s.63
Öğleye Doğru s.58	Günden güne, s.160	Gece yarısına dek, s.226
Önceden, s.129	Günün birinde, s.97	Gece, s.12
Pazar, s.127	Hafta, s.19	Geceler Boyu, s.55
Pazartesi Akşamlarına Dek, s.100	Haftalar, s.27	Geceleyin, s.93
Pazartesi, s.127	Hâlâ, s.180	Gecenin bu vaktinde, s.249
Saatlerce, s.68	Hemen, s.122	Gençlik, s.43
Sabah, s.127	Henüz, s.85	Gene, s.148
Sabaha dek, s.53	Her an, s.174	Giderek, s.149
Sabahın Alacakaranlığı, s.68	Her ay, s.206	Gitgide, s.121
Sabahın Köründe, s. 68	Her dakika, s.220	Günden güne, s.32
Sabahlara dek, s.46	Her Gece, s.33	Gündüz, s. 162
Sabahtan Akşama Dek, s.64	Her gündüz, s.33	Güneşin İlk Işıkları, s.303

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Uzun Saatler Boyunca, s.43	Horozlar ötene dek, s.26	Günler Öncesi, s.18
Uzun soluklu, s.144	İkide bir, s.95	Günler, aylar, yıllar süren, s.91
Uzun uzun, s.126	İkindi, s.60	Günün Birinde, s.130
Üç Gün Önce, s.119	İkindiüstü, s.183	Güz, s.83
Üst Üste, s.53	İlk kez, s.15	Hafta, s.88
Üzüm Zamanı, s.101	İşitene dek, s.71	Hâlâ, s.147
Yaz, s.67	Kimi zaman, s.111	Hemen hemen, s.157
Yaz Tatili Boyunca, s.68	Kuşluk vakti, s.106	Hemen her gece, s.174
Yıl, s.7	Mayıs, s.235	Hemen her gün, s.148
Yıllar, s.93	Nice sonra, s.122	Hemen peşinden, s.242
Yıllar Önce, s.28	O saatte, s.173	Hemencecik, s.247
Yıllardır, s.52	O sırada, s.80	Henüz, s.146
Yirminci Yüzyıl, s.44	Onca Yıl, s.29	Her Gün, s.46
Yüzlerce Yıllık, s.96	Öğle, s.186	Her Seferinde, s.49
Zamanla, s.126	Öğleye doğru, s.17	İkide bir, s.98
	Öğleye yakın, s.176	İkinci yarı, s.243
	Önce, s.33	İkindi, s.290
	Pek uzun, s.71	İlk Kez, s.296
	Peş peşe, s.111	Kapıdan Girer Girmez, s.124
	Peşi sıra, s.144	Kısa, s.46
	Saatler sonra, s.78	Kış, s.83
	Saatler, s.30	Kimi Zaman, s.118
	Sabaha Dek, s.37	Kuşluk Vakti, s.20
	Sabaha kadar, s.116	Mayıs, s.164
	Sabahtan akşama dek, s.183	Nice Sonra, s.160
	Sonra, s.33	Nice, s.31
	Sonunda, s.89	Nicedir, s.123
	Sürekli, s.63	O Anda, s.72
	Şu an, s.109	O Sırada, s.133
	Uzun uzun, s.15	Öğleye dek, s.271
	Uzunca bir zaman, s.70	Ömür, s.98
	Yavaş, s.71	Önce, s.275
	Yavaşça, s.117	Önünde Sonunda, s.54
	Yeniden, s.108	Peş peşe, s.233
	Yıllar önce, s.139	Saatlerce, s.91
	Yıllar, s.183	Sabah Sabah, s.145
	Yıllardır, s.11	Sabah, s.177
	Yıllık, s.16	Sabaha dek, s.260
	Yüzyıllar önce, s.110	Sabahın Körü, s.143
	Yüzyıllar sonra, s.212	Sabahlara dek, s.176
	Zaman zaman, s.185	Sabahtan Akşama Dek, s.68
		Saniye, s.36
		Sık Sık, s.114
		Son günlerde, s.189
		Sonra, s.19
		Sonraki günlerde, s.232
		Sonunda, s.148

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
		Sürekli, s.78
		Şafak Vakti, s.61
		Şimdi, s.11
		Şimdiden, s.229
		Şimdiye dek, s.135
		Ta Fi Tarihinde, s.65
		Tez, s.245
		Üç beş ay sonra, s.82
		Üzüm Zamanı, s.94
		Varır varmaz, s.229
		Yavaş yavaş, s.216
		Yavaşça, s.153
		Yaz, s.167
		Yıl, s.39
		Yıllar Önce, s.8
		Yıllar Sonra, s.113
		Yıllardır, s.10
		Yüzlerce Yıllık, s.39
		Yüzyıllardır, s.108

Sonsuzluğa Nokta romanında 86, Gölgesizler’de 112, Kayıp Hayaller Kitabı’nda 137 farklı zaman adı kullanılmıştır.

İncelenen romanlarda üzerinde durulması gereken önemli konulardan biri de zaman adlarıdır. Toptaş romanlarda çok fazla zaman adı kullanır fakat bu zaman adları belirli bir zamanı gösteren zaman adlarından değildir. Toptaş’ın kullandığı zaman adlarında mevsim adları, gün, ay, yıl adları gibi belirli adlar neredeyse yoktur. Postmodern romanın özelliklerinden olan bu belirsizlik özellikle zaman adlarında karşımıza çıkmaktadır. Toptaş zamanı belirsizleştirir çünkü okuyucuda merak uyandırmak ister. Okuyucu romanda bahsi geçen olayların hangi zamanda gerçekleştiğini, hangi dönemde yaşandığını zihninde canlandıramamaktadır. Bu belirsizliklerin verdiği merakla “Acaba ne olacak?” sorusu hâkimdir. Yukarıdaki tabloda tespit edildiği üzere çok fazla belirsiz zaman ifadesi yer almaktadır. Bunlardan birkaçına örnek vermek gerekirse:

“Hatta bu haliyle, çoktan beri, çocukluk yıllarımda evden sık sık giden, ama seyrek gelen babamı anımsatıyordu bana⁵⁰⁴..” (SN)

“Prensesler birbirine bakıp bakıp duruyor, akşamları dükkânı kapatırken nasıl bırakıyorsak gece boyunca hiç kıpırdamadan öylece kalıyorlardı⁵⁰⁵.” (SN)

⁵⁰⁴ Toptaş, 2018: 167.

⁵⁰⁵ Toptaş, 2018: 147.

“Çok eskiden karşılaşmıştık belki onlarla, bakışmış, dokunmuş, selamlaşmış, dövüşmüş, aynı otobüslere binmiş, aynı dükkânlara girip çıkmış, hatta tanımış ve sevişmiştik⁵⁰⁶.” (SN)

“Düşünmesine düşünüyor ya, karnındaki bebek de büyüyüp günden güne ağırlaşıyor⁵⁰⁷.” (KHK)

"Saatlerce baksam ona, kim olduğunu bilmeden, günler, aylar, yıllar süren saatlerce baksam ve o da beni bilmese⁵⁰⁸." (KHK)

“Adamların boşa geçen her dakikaya yandığı, aptallıklarla karşılaşmaktan midelerinin bulandığı, bakışlarından bellidir⁵⁰⁹.” (G)

“Söylentiler tıpkı bir sülük gibi, gecenin karanlığını eme eme büyüyordu sabaha dek; daha daha görülesi oluyordu⁵¹⁰.” (G)

“Kimi zaman gidiyordu da; içindeki bekçi önde, kendisi arkada, geceleyin çınarın altından sessizce geçip berber dükkanında ışıyan kandile doğru yürüyorlardı⁵¹¹.” (G)

İncelenen romanlar arasında Sonsuzluğa Nokta, gerçek olayların ağırlıkta olması, kurgusu ve takip edilebilen bir konusu olması bakımından Gölgesizler ve Kayıp Hayaller Kitabı’ndan ayrılır. Yazarın ilk romanı olması sebebiyle Sonsuzluğa Nokta Toptaş’ın romancılığının çizgilerinin tam netleşmediği eseri diyebiliriz. Bundan ötürü Sonsuzluğa Nokta zaman bakımından diğer romanlara göre biraz daha takip edilebilirdir. Daha sonrasında incelediğimiz diğer iki romanda artık romancılığının hatlarının daha belirginleştiği ve bahsettiğimiz postmodern özelliklerin daha çok kullanıldığı, hayal unsurlarının ve döngüsel kurgunun da baskın olmasının etkisiyle zaman unsurları da okuyucunun zihninde bulanıktır.

Sabah, akşam, öğleye doğru gibi klasik zaman kelimeleri dışında ta fi zamanında, tez, şafak vakti, şimdiye dek, nice sonra, kuşluk vakti, bağbozumu, arpa zamanı, horozlar ötene dek, kelebeklerin kozadan çıkma zamanı, çeyrek yüzyıldan bu yana gibi zaman kelimelerini kullanmayı tercih etmiştir. Bunların romanlardaki örneği aşağıdaki gibidir:

“(…) uzun süre kentte kalınca sudan çıkmış bir balık gibi bunalıyor, üst üste her biri birbirinden korkunç rüyalar görüyor, nefes alamıyor, bütün bunların ardından da, üzüm zamanı, armut zamanı ya da kelebeklerin kozadan çıkma zamanı diye çeşitli bahaneler uydurarak arada bir köye kaçıyordu⁵¹².” (SN)

“Küçücük bir ücretle günlük yaşamlarını yarı aç yarı tok sürdürebilmek için, bir gecede çeyrek yüzyıldan bu yana taşıdıkları kişilikten vazgeçmiş görünen bu insanlar, yeni aldıkları siyâsi İçimliklerini gereğinden

⁵⁰⁶ Toptaş, 2018: 133.

⁵⁰⁷ Toptaş, 2017b: 106.

⁵⁰⁸ Toptaş, 2017b: 91.

⁵⁰⁹ Toptaş, 2017a: 220.

⁵¹⁰ Toptaş, 2017a: 37.

⁵¹¹ Toptaş, 2017a: 185.

⁵¹² Toptaş, 2018: 101.

abartılı yaşadıklarından mıdır yoksa birdenbire değişimleri kaçınılmaz bir kuşkuyu da beraberinde getirdiğinden midir nedir, gene de bir kapıya kul olmakta epeyce zorlanıyorlardı. Bu kez de rüşvet verme yoluna sapıyorlardı⁵¹³.” (SN)

“İşte şurada, senin dikildiğin yerde. Kuşluk vakti Rıza'yı tıraş ediyordu⁵¹⁴.” (G)

“Dedemin babasının ta fi tarihinde yaptırdığı bu iğreti şeye anneme göre ev denemezdi aslında; dense dense belki birkaç tanığın da ısrarıyla, ancak tavuk kümesi denirdi⁵¹⁵.” (KHK)

“Bu kez de Bekir yorganın altından kafasını çıkarıp; “İyi güzel de kardeşim, bak üzüm zamanı yaklaştı.” diyor, “hele bir bağbozumu telaşı da geçsin⁵¹⁶...” (KHK)

3.29. Halk Ağzında Bulunan Sözcükler

Tablo 3.31. Halk Ağzında Bulunan Sözcükler

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Hırlı ayakkabı, s.61	Kekre, s.197	Balkımak, s.148
	Kulağına gavurluk üflemek, s.88	Belenmek, s.
	Muştu, s.21	

Sonsuzluğa Nokta romanında 1, Gölgesizler’de 3, Kayıp Hayaller Kitabı’nda ise 2 farklı halk ağzında bulunan sözcük kullanılmıştır.

3.29.1. Yaygın Olmayan Kelimelere Genel Bakış

3.29.1.1. Muştu

Sevindiren haber, sava, müjde, erim (II), beşaret.⁵¹⁷

(...) Geriye, sabırla beklemek kalıyordu, nasıl olsa bugün yarın bir haber gelirdi köye, al kanatlı bir muştu uçurulurdu⁵¹⁸. (...) (G)

3.29.1.2. Kekre

Tadı acımtırak, ekşimsi ve buruk olan.⁵¹⁹

(...) Kaçmadı Cennet’in oğlu, yüzünde gitgide korkunun rengini alan kekre bir gülümseyişle bekledi⁵²⁰. (...) (G)

⁵¹³ Toptaş, 2018: 113.

⁵¹⁴ Toptaş, 2017a: 106.

⁵¹⁵ Toptaş, 2017b: 65.

⁵¹⁶ Toptaş, 2017b: 94.

⁵¹⁷ <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi 6.6.2021)

⁵¹⁸ Toptaş, 2017a: 21.

⁵¹⁹ <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi 6.6.2021)

⁵²⁰ Toptaş, 2017a: 197.

3.29.1.3.Horoz Uçurmak

Hasan Ali Toptaş'ın sözvarlığında yer alan “horoz uçurmak” kullanımı Balıkesir’de sünnet düğünlerinde yapılan horoz uçurma âdetini hatırlatmaktadır. Bu âdet şu şekilde gerçekleştirilir:

(...) Ata bindirilen sünnet çocuğu davul zurna eşliğinde, atın arkasında konvoy oluşturan yakınlarının kullandıkları arabalarla mahalle aralarında gezdirilerek tekrar düğün evine gelinir. Daha önce bir yakını tarafından tembihlenen çocuk attan inmez. Çocuğun attan inmesi için yakın akrabaları ve babası vaatlerde bulunur. Çocuk istediği şeyi alması için “Tamam” dedirtinceye kadar attan inmez. Bu pazarlıktan sonra attan inmeye razı olan çocuk attan inerken başından şeker serpilir. Attan indirilen çocuk yakınları tarafından sünnet odasına götürülür ve sünnetçi tarafından sünnet edilir. Sünnet edilirken çocuğun yanında babası ve yakınları da bulunur. Eğer sünnet çocuğu tekse çocuğa arkadaş olacağına inanıldığı için düğün evinin penceresinden aşağıdaki çocuklara doğru horoz uçurulur. Kim kaparsa horoz onun olur⁵²¹. (...)

Toptaş, Kayıp Hayaller Kitabı’nda görülen bu “horoz uçurma” âdetini, Balıkesir de olduğu gibi sünnet düğünü âdeti olarak değil fakat yine evlenme töreni için yapılan bir düğün üzerine kullanmıştır:

(...) Bunu önlemek için gidip rastgele bir kızla evlendi biliyorsun, düğün kurup alelacele horoz uçurdu, gün oldu işe vurdu kendini deliler gibi, gün oldu dağa vurdu, sonra tutup bir de çocuğu oldu ama bütün bunlar hiçbir şeyi değiştirmede⁵²². (...) (KHK)

3.29.1.4.Ağulanmak

Zehirlenmek⁵²³

(...) Cennet’in oğluysa bayrak direğinin dibinde, ağulanmış köpek gibi mızıklıyordu bu sırada⁵²⁴. (...) (G)

3.29.1.5.Balkımak

Balkımak sözcüğü çok yaygın olmamakla birlikte, Türk Edebiyatı’nda örnekleriyle az da olsa karşılaşırız; ilk anlamıyla parıldamak ikinci anlamıyla ise bir yaranın kesik kesik ağırması anlamlarına gelen sözcük, Yunus Emre Divanı’nda geçmektedir. Yunus Emre balkımak sözcüğünü sözlükteki ilk anlamı ile kullanmıştır.

⁵²¹ <https://kirsal.balikesir.bel.tr/Home/TurizmDetay/8>

⁵²² Toptaş, 2017b: 56.

⁵²³ <http://www.lugatim.com/s/a%C4%9Fulanmak>

⁵²⁴ Toptaş, 2017a: 198

“Görse yüzün nûrının balkıdugını gelüp ayun on dördi gicesi senden sebak itmeye⁵²⁵”

Yine Türk Edebiyatı romancılarımızdan Yaşar Kemal romanlarında balkımak kelimesini kullanır.

(...) Bir gün bakarsın, Anavarza ovasında bin bir renk içinde balkıyarak, savrularak bir kelebekler fırtınası esmektedir⁵²⁶. (...)

TRT röportajında ortaokul yıllarında Yaşar Kemal’leri Orhan Kemal’leri hatim ettiğini söyleyen Hasan Ali Toptaş balkımak sözcüğünü Kayıp Hayaller Kitabı’nda Yaşar Kemal gibi kelimenin ilk anlamı olan parıldamak anlamı ile kullanmıştır.

(...) Öyle çabuk kayboldu ki, ben onun kurbağa karnı gibi balkıyıp duran avurtlarıyla gözlerini, ancak kapı suratuna çat diye kapandıktan nice sonra görebildim ve şaşırdım⁵²⁷. (...) (KHK)

(...) Ardından da sabahın köründe domino taşlarına üşüşenlerle üç beş kelime laf edeyim, dedim ama pek yüz vermediler bana; içimde balkıyıp duran konuşma ihtiyacını anlamışçasına kaçtılar belki, kafalarını avuçlarındaki taşların arasına gömüp iyice sustular⁵²⁸. (...) (KHK)

3.29.1.6.Belenmek

Belenmek sözcüğü sözlükteki ikinci anlamı olan halk ağzında “Bulanmak, bulaşmak”⁵²⁹ anlamıyla kullanılmıştır:

“Bulurlarsa börtü böcek yiyorlar belki; bulamazlarsa kursaklarında çalkalanıp duran gökyüzüyle birlikte, ahlat gölgesinde uyuyan sidiğe belenmiş bebeklerin yanına patır patır dökülüyorlar⁵³⁰.” (KHK)

3.29.1.7.Kulağına Gavurluk Üflemek

Türkçede daha çok acımasız davranmak veya çok inatçı davranmak, inat etmek anlamlarına gelen “gavurluk etmek” deyimini Hasan Ali dilinde daha farklı bir kalıba girmektedir. Deyim Gölgesizler romanında bir işin usulüne uygun yapılmaması, insanın aklına olumsuz bir şey sokmak anlamlarına gelecek şekilde kullanılmıştır.

(...) Bir kerecik olsun gönderdin mi ha, söyle? Diyelim göndermedin, diyelim cenk heveslisi bir hödük seni bir köşeye çekip kulağına gavurluk üfledi ve sen tutup kızı kaçırdın⁵³¹. (...) (G)

⁵²⁵ Yunus Emre Divanı, s.276

⁵²⁶ Kemal, Y. (2019). İnce Memed 2, s. 11.

⁵²⁷ Toptaş, 2017b: 308

⁵²⁸ Toptaş, 2017b: 148

⁵²⁹ <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi 6.6.2021)

⁵³⁰ Toptaş, 2017b: 83.

⁵³¹ Toptaş, 2017a: 88.

3.29.1.8.Hırlı Ayakkabı

Doğruluğuna güvenilmeyen, kişiliği kuşku veren kişiler için kullanılan “sağlam pabuç olmamak” deyimini yine kendi dilinde yeniden yaratan Toptaş, Sonsuzluğa Nokta romanında bu deyim karşılayan Hırlı ayakkabı olmamak, söz öbeğini kullanmıştır.

(...) Gerçi, babamla dayımın konuşmalarına bakılırsa, pek "hırlı ayakkabı" değildi bu müdür⁵³². (...) (SN)

3.30. Müzik Adları

Tablo 3.32. Müzik Adları

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
“Beraber ve Solo Şarkılar”, s.132		Adım Adım Yolları, s.96
Ravel’in İspanyol Rapsodisi s.153		
Vivaldi, s.34		

Sonsuzluğa Nokta romanında 3 farklı müzik adı, Kayıp Hayaller Kitabı’nda 1 adet müzik adı bulunurken, Gölgesizler romanında müzik adına rastlanmamıştır.

Hasan Ali Toptaş’ın Sonsuzluğa Nokta romanında Vivaldi ve Ravel müziklerini tercih etmesinden klasik müzik sevdiği çıkarımını yapabiliriz.

Kayıp Hayaller Kitabı’ndaki Adım Adım Yolları türküsü de Denizli’ye özgü bir türküdür. Müzik terimleri kısmında bahsettiğimiz gibi türküleri sevdiğini dile getiren Toptaş’ın bu romanında da yine türküye rastlarız.

3.31. Kitapların ve Yazarların Adları

Tablo 3.33. Kitapların ve Yazarların Adları

SONSUZLUĞA NOKTA	GÖLGESİZLER	KAYIP HAYALLER KİTABI
Ben Ruhi Bey Nasılım, s.21		
Dergilerde Dergiler, s.37		
Edip Cansever, s.21		
Gümüş Olmak İstiyorum, s.30		
Konuşan Katır s. 138		
Lorca, s.30		

Sonsuzluğa Nokta romanında 6 farklı kitap ve yazar adı bulunmaktadır.

İncelenen romanlardan Sonsuzluğa Nokta romanı içinde aynı Hasan Ali Toptaş gibi kitaplarla içli dışlı bir Bedran karakteri vardır. Toptaş’ın Bedran karakterine okuttuğu kitaplar şunlardır:

Ben Ruhi Bey Nasılım-Edip Cansever, Federico García Lorca-Gümüş Olmak İstiyorum.

⁵³² Toptaş, 2018: 61.

SONUÇ

Modern Türk Edebiyatının önde gelen yazarlarından Hasan Ali Toptaş dili iyi kullanmasının yanında kurgusal bazda da başarılı bir yazardır. Dilinin yanı sıra kurgusu da dikkat çeken Toptaş'ın incelenen romanlarında, özellikle Gölgesizler ve Kayıp Hayaller Kitabı romanlarının kurgusunun, diline etki ettiği görülmektedir.

Yazarın ilk romanı olan Sonsuzluğa Nokta Toptaş'ın hayatından izler taşıyan, gerçeklik unsurlarının yoğunlukta olması ve takip edilebilir bir kurgusunun olması sebebiyle incelenen diğer romanlara oranla dil açısından daha az malzeme taşımaktadır. Sonsuzluğa Nokta yine yazarın ilk romanı olması ve yazarlığının net çizgilerinin tam olarak belli olmaması sebebiyle diğer iki romandan ayrılır. Yazarın ikinci romanı Gölgesizler, post modern unsurların yoğunlukta olduğu Toptaş'ın üslubunun çizgisinin belirginleştiği, onu Hasan Ali Toptaş yapan ve modern anlatıdan post modern anlatıya daha da yakınlaştıran bir romandır. Yapılan sözcük varlığı incelemesinde en çok çıkarım Gölgesizler romanından elde edilmiştir. Yazarın üçüncü romanı Kayıp Hayaller Kitabı post modernizmden izler taşıyan, adında da geçtiği gibi hayal unsurlarının ağırlıkta olduğu, bu yüzden betimlemelerin de yoğun olduğu romandır. İncelenen romanlardan Sonsuzluğa Nokta gerçek unsurlar barındırır ve merak uyandırıcıdır.

Romanlarda incelenen adlar en az kullanılanlardan en çok kullanılanlara olmak üzere sıralanmıştır:

Müzik Adları: 4

Halk Ağzında Bulunan Sözcükler: 6

Kitapların ve Yazarların Adları: 6

Hukuk Terimleri: 14

Lakap, Unvan Adları: 17

Sanat ile İlgili Adlar: 17

Müzik Terimleri: 29

Argo İfadeler ve Argo ile İlgili Diğer Adlar: 36

Gök, Gök Cisimleri İle İlgili Adlar: 40

Cinsiyet İnsan Ömrü ve İlişkileri ile İlgili Adlar: 42

Edebiyat ile İlgili Terimler: 44

Ölçü Adları: 46

Özel Yer Adları: 47

Askerlik ile İlgili Adlar: 47

Akrabalık Adları ve Akrabalık ile İlgili Diğer Adlar:	51
Soru Adları:	55
Coğrafya İle İlgili Adlar:	56
Sayı Adları:	63
Dini Adlar:	72
Ebat Bildiren Adlar:	76
Kişi Adları:	84
Terimler:	87
Giyim, Kuşam, Kumaş ile İlgili Adlar:	97
Bitki Adları ve Bitki ile İlgili Diğer Adlar:	101
Renk Adları:	102
Yiyecek ve İçecek Adları ve Yeme ve İçme ile İlgili Diğer Adlar:	117
Miktar Bildiren Adlar:	133
İş, Meslek, Rütbe Adları ve İlgili Diğer Adlar:	161
Genel Yer Adları:	163
Hayvan Adları ve Hayvan ile İlgili Diğer Adlar:	173
İnsan Bedeni ve İnsan Bedeni ile İlgili Adlar:	201
Zaman Adları:	335
Araç, Eşya Adları:	516
Deyimler ve Atasözleri:	894

Romanlarda incelenen kişi adlarına bakıldığında Toptaş yarattığı kurmaca kişilere ad verirken bu kişilerin romandaki karakter ve kişiliğini, dış görünüşünü ya da kendi hayatını göz önünde bulundurmuştur. Adlarla kişiler arasında genellikle ilgi kurmuş, ad verirken bir sebebe dayandırmıştır. Bu adlar dışında tanınmış adlardan Barış Manço, Yılmaz Güney, Edip Cansever gibi sanatçı, şair, oyuncu adlarından faydalanmıştır. Atatürk, Fevzi Çakmak, Leyla ile Mecnun gibi Tarihi kişiliklere göndermeler yapmıştır.

İncelenen insan bedeni adlarında 201 organ ile ilgili ad kullanmış, bunları hem gerçek anlamında hem de mecaz anlamlarıyla deyim içinde kullanmayı tercih etmiştir.

İncelenen akrabalık adlarında zengin bir akrabalık ilişkisine sahip olan Türklerin kullandığı birçok akrabalık adı, eski adlarıyla birlikte de kullanılmıştır. Örneğin: bacı, emmi, ata, bacı gibi adlar kullanmış, söz varlığını oluşturan kelimeler arasında İstanbul Türkçesine ait kelimeler dışında köy ortamında kullanılan eski kelimelere de yer vermiştir.

İncelenen hayvan adlarında bazı hayvan adları sembolleştirilmiştir. Kuyruğunu yutan yılan, at yelesi ile insan saçının bir tutulması, atın ölen kişiyle birlikte yakılması gibi mitolojiye veya Türk âdetlerine dayanan motifler karşımıza çıkmaktadır. Türk kültürü ve tarihi için önemli olay ve oluşumları okuyucuya gösterdiği tespit edilmiştir.

İncelenen romanlardan bitki adlarında Çınar ağacının Türklerde kutsal kabul edilmesi örneğini sık sık görürüz. Günümüzde pek kullanılmayan omca ve zahire de bitki adları içinde yer almaktadır. İncelenen romanlarda günümüzde daha çok Anadolu’da ve köylerde kullanılan bazı giyim, kuşam adları yer alır. Bunlardan bazıları şunlardır: basma, fanila, takunya, şalvar... Bu adların dışında Toptaş’ın sözvarlığında doğup büyüdüğü yerden, Ege bölgesinden izler taşıyan bazı giyim adlarına rastlarız: Körüklü Çizme (efelerin giydiği), Efe giysisi, daha çok Denizli Buldan’da üretilen peştamal ve çatki bunlara örnek verilebilir.

Araç, eşya adları incelendiğinde deyimlerden sonra en fazla adın eşya araç adları olduğunu görmekteyiz. Aralarında halk ağzında kullanılan bazı kelimeler de yer almaktadır:

Senit: Halk ağzından üzerinde yufka açılan tahta, ekmek tahtası

Dirgen: Genellikle harmanda sapları yaymaya yarayan demirden, çatallı bir tarım aracı.

Sini: Üzerinde yemek de yenebilen, yuvarlak, bakır veya pirinçten büyük tepsi.

Gözer: Halk ağzında buğday, toprak vb.nin elendiği iri gözlü kalbur.

Kirmen/Kirman: Elde yün eğirmeye yarayan tahtadan yapılmış araç.

İncelenen renk adlarında Türk kültürünü yansıtan bir renk olan cennet yeşilinin soyut ve ulvî anlamda kullanıldığı, yine Türklerde gökyüzünü ve her şeyi içinde barındıran sonsuzluğu simgeleyen mavi, incelenen romanlarda da genellikle bu anlamında kullanıldığı tespit edilmiştir.

Özellikle bitki, eşya, giyim, renk adları gibi adların oluşumunda rastlanan yukarıdaki malzemeler göz önünde bulundurulduğunda Toptaş’ın kelime seçiminde Türk kültür, inanış ve gelenekleri etkili olmuştur.

İncelenen meslek adlarında muavin, berber, muhtar, sinemacı gibi meslekler ön plana çıkmakta, seçilen yaygın meslekler adları romanda kurguyu oluşturmada önemli rol oynamaktadır.

İncelenen zaman adlarına bakıldığında sabah, akşam, öğleye doğru gibi klasik zaman kelimeleri dışında ta fi zamanında, tez, şafak vakti, şimdiye dek, nice sonra, kuşluk vakti, bağbozumu, arpa zamanı, horozlar ötene dek, keleklerin kozadan çıkma zamanı, çeyrek yüzyıldan bu yana gibi zaman kelimelerini kullanmayı tercih etmiştir. Deyimler ve eşya adlarından sonra en çok zaman adlarının kullanılması ve bunların alışlagelmiş zaman kelimeleri dışında olması da Toptaş’ın geniş sözvarlığının göstergesidir.

Romanların hepsinde mekân olarak genellikle köy/kasaba seçilmiş, fakat anlatılar süregelen köy romanlarımızdan değildir. İçerik olarak köy ortamını, köylülerin sorunları gibi toplumcu gerçekçi tarzda değil, köy insanı üzerinden yokluk ve varlık sorununu anlatmıştır. Romanlarda yine ortak özellik, varlık-yokluk sorunu, kayıp olma durumu, kişinin kendini arayışı, hayatı sorgulaması ve garip olaylar silsilesidir. Toptaş bu mesajı ilk önce romanların adından başlayarak vermiştir. Gölgesizler ve Kayıp Hayaller Kitabı'nın içinde geçen, “gölge, kayıp” kavramları zaten onun bilinçaltında yatan düşünceleri ortaya koymaktadır. Gölgesizler romanında insanlar birer “gölgedir” çünkü, varlıklarından emin olunamayan birer “yok”lardır. Yine Kayıp Hayaller Kitabı'nda hayaller “kayıp”tır. Sonsuzluğa Nokta romanında bu durum “uyumsuz” metaforu olarak karşımıza çıkar. Kendi hayatından fazlaca kesitler taşıyan bu romanda “Bedran” karakteri kendini uyumsuz olarak adlandırmaktadır. Toplumun dayattığı düşüncelerden uzak olduğu için kendini uyumsuz olarak adlandırır ve bunu bir “trompet” üzerinden anlatır. “Toplumla uyum sağlayamayan bir trompet”. Genel olarak hepsinde kasaba köy algısı, şehre uzaklık, ile/ilçeye yabancılık vardır.

Bu bilgiler ışığında yaşamında da toplum içinde bulunmayı çok sevmeyen, kalabalıklar içinde konuşmalar yapmaktan hoşlanmayan, en yakın arkadaşlarının kitaplar olduğunu bildiğimiz Toptaş'ın bilinçaltının, duygularının yansıması ve yaşayıp büyüdüğü yer seçtiği kelimeleri etkileyerek eserlerinde görülmektedir.

Hasan Ali Toptaş'ın tüm bu kurgusuyla, yalın Türkçesinin birleşmesi onu özellikle son zamanların usta romancılarından biri yapmıştır. Nasıl bakmak ve görmek aynı kavramlar değilse Hasan Ali Toptaş için de eserlerini okumak ve görmek aynı şey değil diyebiliriz. Ciddi bir okuma gerektiren bir dile sahip olan Toptaş'ın eserlerinde tespit edilen, sayıca çok fazla deyim kullanması, her türlü araç gereci benzetme unsuru olarak kullanabilmesi, uzun uzun betimleme cümleleri kurabilmesi, bu cümlelerde uzak kavramlarla yakın kavramları anlam olarak kaynaştırabilmesi, metaforları ve halk ağzından kullandığı sözcükleri dilinin gücünü göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Akar, A. (2014). “Türk Sözbiliminde Tanımsız Bir Alan: Sövgü Sözleri” *Dil Araştırmaları*. 14(14): 32
- Akemoğlu, A. (2015). “*Medyalararasılık Bağlamında Edebiyat Uyarlamaları ve Bir Uygulama: Gölgesizler*” Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Cemal Sakallı. Yüksek Lisans Tezi.
- Aksan, D. (2017). *Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*. Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Aksan, D. (2018). *Türkçenin Sözcük Varlığı*. Engin Yayınevi, Ankara.
- Aracı, E. (2019). “*Hasan Ali Toptaş’ın Hikâyeleri Üzerine bir İnceleme*”. İstanbul Kültür Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Sosyal Bilimler Enstitüsü, Dan., Hacer Gülşen, Haziran, Yüksek Lisans Tezi.
- Arslan, F. (2018). “Hasan Ali Toptaş ile ‘Kuşlar Yasına Gider’ Romanı ve Diğerleri Üzerine” *Sessizliğinde Bir Hasan Ali Toptaş Kitabı*. Kesit Yayınları, İstanbul.
- Atlı, D. (2017). “Hasan Ali Toptaş”. *Kafkaokur*.17: 3
- Baş, B. (2010). Söz Varlığının Oluşumu ve Gelişiminde Çocuk Edebiyatının Rolü. TÜBAR, 27:137-159.
- Bulut, Muhittin (2019). “*Hasan Ali Toptaş’ın Hikâyelerinde Yapı ve Tema*”. Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019, Urfa.
- Camus, A. (2010). *Sisifos Söylemi* (Çev. T. Yücel). Can Yayınları, İstanbul.
- Çaldak, M. (2013). “*Hasan Ali Toptaş Romanlarının Psikanalitik Çözümlemesi*”. İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Dan., İsmet Emre, Malatya, Yüksek Lisans Tezi.
- Çevik, Eren. (2016). “Hasan Ali Toptaş Romanlarında Taşra”. Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Dan., Kani İrfan Karakoç, Yüksek Lisans Tezi.
- Çınar, A. (2013), “Türk At Kültürünün Divanü Lügati’t-Türk’teki Görünümü”, *Türk Kültüründe At ve Çağdaş Atçılık*. Türkiye Jokey Kulübü, İstanbul 1995.
- Çiftçi, M. (2006). "Argonun Niteliği ve Argoya Bakış Açımız". *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies*, Cilt: VI, Sayı 2, Sayfa:297-301
- Emir, D. & Diler, H.E. (2011) “*Büyülü Gerçekçilik: Latife Tekin’in Sevgili Arsız Ölüm ve Angela Carter’ın Büyülü Oyuncakçı Dükkanı İsimli Eserlerinin Karşılaştırılması*”. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.

- Ercan, S. (2006) “*Hasan Ali Toptaş’ın Yaşamı ve Edebi Yolculuğu*”. Gölgelerden Harflere Hasan Ali Toptaş Sempozyumu, 20.12.2008, İstanbul.
- Ergun, P. (2012). *Türk Kültüründe Ağaç Kültü*. Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.
- Ertem, Beyza (2018). “*Hasan Ali Toptaş Romanlarında Gerçeklik Algısı*”. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Dan., Ali Şükrü Çoruk, İstanbul, Yüksek Lisans Tezi.
- Esin, E. (2001). *Türk Kozmolojisine Giriş*, Kabalcı Yayınevi. İstanbul.
- Genç, R. (1996). Türk düşüncesi, davranışı ve hayatında renkler ve sarı, kırmızı, yeşil. *Nevruz ve Renkler, Türk Dünyasında Nevruz İkinci Bilgi Şöleni (Ankara, 19-21 Mart 1996), Yayıma Hazırlayanlar: Prof. Dr. Sadık Tural-Elmas Kılıç, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 116, 41-48*
- Gökdayı, H. (2008), “Türkçede Kalıp Sözler”, *Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı*, 44: 89-110
- Gökdayı, H. (2015). Türkçede Kalıp Sözler. İstanbul: Kriter Yayınları: 33
- Haluk, Ö. (2014). “Taşrada Varoluş: Hasan Ali Toptaş’ın Gölgesizler Romanı Üzerine Bir İnceleme” *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9 (6): 859-864.
- Kanoğlu, Büşra (2017). “*Hasan Ali Toptaş’ın Romanlarında Mekân Algısı*”, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Dan., Kazım Yetiş. Yüksek Lisans Tezi.
- Kemal, Y. (2019) *İnce Memed 2*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Kıyıcıoğlu, B. (2018). “Hasan Ali Toptaş’ın Öykülerinde Varoluşsallık İzleri”, Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Dan. Eylem Saltık, Eskişehir, Yüksek Lisans Tezi.
- Küçük, S. (2010) “Eski Türk Kültüründe Renk Kavramı”. *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, (54):185-210.
- Lings, M. (2003). *Simge Kökenörnek Oluşum Anlamı Üzerine*. (Çev. S. Sahra), Hece Yayınları, İstanbul
- Onat, P. (2019). “*Hasan Ali Toptaş’ın Hikâyelerinin Deyimler İnkilemeler ve Özdeyişler Bakımından İncelenmesi*”, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Dan., Dinara Duisebayeva, Yüksek Lisans Tezi.
- Öz, E. (2017). “Yaşamın Kıyısındaki Filozof Albert Camus Yaşamın Anlamı, Ölüm, İntihar ve Uyumsuz” *JASS International Journal of Social Science*, 56: 537-546.

- Özcan, F. A., & Güneş, G., (2019). “Mondros Mütarekesi’nden İlk Kurşun Savaşı’na Ödemiş’te Yaşanan Gelişmeler”. *Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 19(160): 63-104.
- Özdemir, E. (2014). *Edebiyat Sözlüğü*, Bilgi Yayınevi, İstanbul.
- Özkan, A. (2011). “*Hasan Ali Toptaş’ın Romanlarında Çocuk Algısı*”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Dan., Nuri Yüce, Yüksek Lisans Tezi.
- Palmer, F.R. (2020). *Semantik Yeni Bir Anlam Bilim Projesi*. (R. Ertürk), Ayrıntı Basımevi, Ankara.
- Ramazan K. (1997). *Cumhuriyet Devri Türk Romanında Köy*. Akçağ Yayınları, Ankara.
- Sayak, B. (2018). “Hasan Ali Toptaş Biyografisi”. Hülya Argunşah (Der.), *Sessizliğin Gölgesinde Bir Hasan Ali Toptaş Kitabı*. Kesit Yayınları, İstanbul.
- Sıddık, C. (2019). “*Çocuk Edebiyatında Çevreci Eleştiri Hasan Ali Toptaş’ın Ben Bir Gürge Dalıym Eseri Üzerinde Bir İnceleme*” Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Çevre Bilimleri, Dan., Aysu Ata. Yüksek Lisans Tezi.
- Sığlan, M. (2017). “*Hasan Ali Toptaş Romanlarında Varoluşçuluk*”, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Dan. Soner Akpınar, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.
- Şahin, A. ve Admış, F. (2018) “Hasan Ali Toptaş ile Söyleşi”. H. Argunşah (Ed.) *Sessizliğin Gölgesinde Hasan Ali Toptaş Kitabı*. Kesit Yayınları, İstanbul.
- Tabanoğlu, C. (2010). “*Hasan Ali Toptaş: Bir Üslûbun Kökenleri*”, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Anabilim Dalı, Dan., Jale Parla. Yüksek Lisans Tezi.
- Tekin, L. (2006). “Yazara Dil Gerekmez”, *Picus*, 3.
- Tekin, Z. (2011). “*Hasan Ali Toptaş’ın Romanlarının Yapı ve Tema Bakımından İncelenmesi*”, Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Dan., Kamuran Eronat. Yüksek Lisans Tezi
- Topsakal, S. (2011). “*Hasan Ali Toptaş Romanlarında Postmodern Ögeler*” İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Dan., İsmet Emre. Yüksek Lisans Tezi
- Toptaş, H.A. (2017a). *Gölgesizler*. Everest Yayınları, İstanbul.
- Toptaş, H.A. (2017b). *Kayıp Hayaller Kitabı*. Everest Yayınları, İstanbul.
- Toptaş, H.A. (2018). *Sonsuzluğa Nokta*. Everest Yayınları, İstanbul.
- Torlak, H. (2013). “Anadolu Kültüründe Ağaçlar: Çınar Ağacı Düzenin ve Otoritenin Sembolü”. *Bilim ve Gelecek Dergisi*, 18
- Türk, R. (2019). “*Hasan Ali Toptaş Romanlarının Folklorik Unsurlar Bağlamında Tema, Dil ve Üslûp Açısından İncelenmesi*”, Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Dan., Metin Arıkan, Yüksek Lisans Tezi.

- Türker, E. (2009). “*Hasan Ali Toptaş Romanlarında ‘Belirsizliğin Bilgeliği’: Bir Okuma Önerisi*”, Bilkent Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Dan. Laurent Migron.Yüksek Lisans Tezi
- Varlık, M. (2010). “Bilginin Kendisi Değil, Buharı Muteberdir” *Efendime Söyleyeyim: Hasan Ali Toptaş Kitabı*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Yıldız E. (1996), “Roman Yazan Bir Şair Hasan Ali Toptaş”, *Cumhuriyet Kitap*, İstanbul.
- Yüzbaşıoğlu, N. (2010) “Hasan Ali Toptaş’ın Romanlarının Stilistik İncelemesi”, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Yüzbaşıoğlu, N. (2010). “*Hasan Ali Toptaş Romanlarının Stilistik İncelemesi*”, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Dan., Halil Hadi Bulut, Yüksek Lisans Tezi.
- Zülfikar, Hamza (2018) “Söz Varlığı, Yazım ve Anlatım Açısından Türkçedeki Gelişmeler”. Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

İNTERNET KAYNAKLARI

Ala renginin anlamı ve tanımı, <http://sozluk.gov.tr/> Güncel Türkçe Sözlük (Erişim Tarihi: 03.12.2020)

Atçalı Kel Mehmet Efe'nin Hayatı <http://www.aydinatca.com/atcali-kel-mehmet-efe.html> (Erişim Tarihi: 07.11.2020)

Ağulanmak sözcüğünün anlamı ve tanımı <http://www.lugatim.com/s/a%C4%9Fulanmak> (Erişim Tarihi: 19.10.2020)

Balıkesir Gelenek ve Görenekleri, <https://kirsal.balikesir.bel.tr/Home/TurizmDetay/8> (Erişim Tarihi: 01.08.2020)

Büyük Umutlar “Hasan Ali Toptaş” TRT Belgeseli
https://www.youtube.com/watch?v=5rAf_Yvvjew&t=735s (Erişim Tarihi: 28.07.2020)

Çökertme Zeybeği
https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87%C3%B6kertme_zeybe%C4%9Fi#:~:text=%C3%87%C3%B6kertme%20Bodrum%20y%C3%B6resinin%20tipik%20Ege,ba%C4%9Flant%C4%B1l%C4%B1%20%C3%BC%C3%A7%20t%C3%BCrk%C3%BCn%C3%BCn%20ikincisini%20olu%C5%9Fturur (Erişim Tarihi: 30.10.2020)

Hangi Ressam Hangi Renkle Anılıyor:
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/05/150511_vert_cul_renkler_ve_ressamlar (Erişim Tarihi: 26.02.2021)

Leyla ile Mecnun, https://tr.wikipedia.org/wiki/Leyl%C3%A2_ile_Mecnun (Erişim Tarihi: 09.09.2020)

Omca sözcüğünün anlamı ve tanımı, <http://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 16.06.2020)

Yaşamın Kıyısındaki Filozof Albert Camus, <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS6950> (Erişim Tarihi: 29.12.2020)

Yunus Emre Divanı, <http://www.eskisehirbim.gov.tr/sarici/ekitap/yunusemredivan.pdf> (Erişim Tarihi: 22.11.2020)

Zahire sözcüğünün anlamı ve tanımı <http://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 10.08.2020)

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Selin ERGÜL
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	İstanbul/Çengelköy Lisesi
Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi
Yabancı Dil	İngilizce
İŞ DENEYİMİ	
Stajlar	Antalya/75.Yıl Cumhuriyet Anadolu Lisesi
Çalıştığı Kurumlar	İstanbul/Kuzey Özel Öğretim Kursu İstanbul/Uğur Özel Öğretim Kursu İstanbul/ Uğur Okulları